Banca Națională a României

Caiete de studii
Nr. 40

Experiențe internaționale privind utilizarea bazelor de date referitoare la Centrala Riscului de Credit și la Centrala Incidentelor de Plăți

CAIETE DE STUDII

Nr. 40

Noiembrie 2015

NOTĂ

Opiniile prezentate în această lucrare aparţin
în întregime autorilor şi nu implică sau angajează în vreun fel Banca Naţională a României.

Toate drepturile rezervate. Reproducerea informaţiilor în scopuri educative şi necomerciale este permisă numai cu indicarea sursei.

ISSN 1584-0883 (versiune *online*)
ISSN 1584-0883 (versiune e-Pub)

Experiențe internaționale privind utilizarea bazelor de date referitoare la Centrala Riscului de Credit și la Centrala Incidentelor de Plăți

Motto:

„Banca nu este numai o întreprindere a câtorva. Este o instituţie cu caracter special, pentru că ea administrează banii altora, adunaţi pe cunoscuta cale a economiilor. Nu se poate admite că oricine, și în orice condiţii, să se așeze pe piaţa privată economică și să se dedea comerţului de bancă. Trebuie ţărmurită deci această noţiune de bancă și trebuie încadrată în norme, care, fără a fi rigide, să fie totuși severe pentru a împiedica orice iniţiativă a unor persoane fără răspundere."

Victor Slăvescu

Cuprins

Registrele centrale de credit – sisteme publice de raportare și de gestionare a informațiilor de credit 7

Studiu comparativ privind sistemele de gestionare a refuzurilor bancare cu instrumente de plată de debit 89

Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Riscului de Credit (CRC) – analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante 149

Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți (CIP) – analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante 171

Registrele centrale de credit – sisteme publice de raportare și de gestionare a informațiilor de credit

Gabriela Toma
Georgiana Grădinariu
Alina Sîrbu
Mariana Popescu
Gabriela Zainea

Lucrarea a fost realizată sub coordonarea dnei Adriana Neagoe, Direcția stabilitate financiară.

Autorii mulțumesc lui Cătălin Constantin Dumitrescu pentru sugestiile și observațiile formulate. Eventualele erori rămase sunt responsabilitatea autorilor.

Cuprins

Introducere 11

1. Locul și rolul registrelor centrale de credit în cadrul sistemului financiar 12

1.1. Considerații introductive privind sistemele de raportare și de gestionare a informațiilor de credit 13
1.2. Delimitarea conceptuală și configurarea sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit 21
1.3. Rolul sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit în arhitectura sistemului financiar contemporan 26

2. Centrala Riscului de Credit (anterior Centrala Riscurilor Bancare) din România 31

2.1. Apariția și evoluția CRC în cadrul sistemului financiar autohton 32
2.2. Arhitectura CRC 41
2.3. Rolul și importanța CRC în cadrul sistemului financiar din România 52

3. Registre centrale de credit din Uniunea Europeană 59

3.1. Registre centrale de credit din Uniunea Europeană 60
3.2. Registre private de credit din Uniunea Europeană 69

4. Schimbul transfrontalier de informații de credit în cadrul Sistemului European al Băncilor Centrale 72

4.1. Începutul schimbului transfrontalier de informaţii 72
4.2. Memorandumul de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naționale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante 74
4.3. *Working Group on Credit Register* (WGCR) – structură în cadrul Băncii Centrale Europene 75

5. Concluzii 76

Anexă 80
Bibliografie 81

Introducere

În toate domeniile de activitate umană, informaţia constituie un activ hotărâtor atât în sensul dezvoltării şi progresului acestora, cât şi în cel al gestionării şi al diminuării riscurilor, al fundamentării judicioase a politicilor şi strategiilor specifice.

Cu atât mai mult, în industria financiară, caracterizată printr-un dinamism accentuat, cu implicaţii profunde în economia reală la nivel global, accesul nediscriminatoriu, transparent, la informaţii corecte şi detaliate reprezintă unul dintre factorii importanţi ai diminuării riscului de credit, al avertizării timpurii cu privire la riscurile sistemice, al asigurării stabilităţii financiare la nivelul pieţelor financiare naţionale şi internaţionale.

Crearea sistemelor publice de raportare și gestionare a informațiilor de credit, sub forma registrelor centrale de credit și a celor private, sub forma birourilor de credit, a răspuns necesităţilor tot mai pregnante în acest sens, atât la nivel microprudenţial, cât și macroprudenţial. Dacă birourile private de credit răspund îndeosebi cerinţelor creditorilor de reducere a riscului în activitatea proprie de creditare, registrele centrale de credit satisfac suplimentar și necesitățile băncilor centrale în exercitarea rolului de reglementatori și supraveghetori ai sistemului financiar-bancar. Modul de structurare, categoriile informaţiilor de credit deţinute, nivelul de granularizare și detaliere ale acestora, serviciile oferite fac ca aceste două tipuri de sisteme de administrare a informaţiilor de credit să fie complementare, fiecare aducând un plus de valoare utilizatorilor.

Recenta criză financiară globală a evidenţiat, în cadrul Sistemului European al Băncilor Centrale, importanţa registrelor centrale naţionale de credit în furnizarea de informaţii de credit armonizate, granulare, care fac posibilă elaborarea unor modele și tehnici avansate de avertizare și depistare timpurie ale riscului de credit și sistemic, implementarea cerinţelor Basel III la nivel comunitar, fundamentarea indirectă a politicilor monetare, a celor microprudenţiale și macroprudenţiale.

Prezentul studiu își propune să evidenţieze rolul jucat, încă de la înființare, de către registrele centrale de credit ca sisteme publice de raportare și administrare a informaţiilor de credit, dezvoltarea acestora în corelaţie strânsă cu evoluţia mediului financiar-bancar și necesităţile tot mai complexe de informaţii de credit manifestate pe pieţele financiare naţionale și globale.

În primul capitol, registrele publice de credit sunt tratate din perspectivă conceptuală, fiind analizate trăsăturile și elementele definitorii, principiile generale de funcţionare, comparativ cu cele ale registrelor (birourilor) private de credit. În paralel, sunt evidenţiate funcţiile și rolurile îndeplinite, transformările structurale, creșterea gradului de detaliere, diversitate și complexitate a informaţiilor de credit administrate, astfel încât să răspundă cât mai eficient și complet nevoilor de informaţii de credit manifestate la diferitele niveluri de dezvoltare a pieţelor financiare. Totodată, sunt subliniate provocările actuale generate de criza financiară globală în ceea ce privește furnizarea de informaţii de credit granulare, armonizate, inclusiv din sectorul financiar, care nu se află sub incidenţa supravegherii prudenţiale a băncilor centrale.

În al doilea capitol este redată experienţa românească în privinţa creării şi dezvoltării registrului public de credit, fiind prezentată Centrala Riscului de Credit ca sistem flexibil, modern, de raportare şi administrare a informaţiilor de credit din România. Astfel, în prima parte, sunt prezentate contextul şi condiţiile înfiinţării şi evoluţiei acesteia, etapele parcurse şi direcţiile principale de dezvoltare. În ultima parte, sunt analizate elementele şi principiile definitorii, arhitectura bazei de date, fluxurile de informaţii de credit, difuzarea şi utilizarea acestora. De asemenea, sunt subliniate funcţiile, rolul şi locul deţinute de registrul public de credit din România în diminuarea riscului de credit atât la nivel microprudenţial, din perspectiva instituţiilor de credit şi financiare nebancare, cât şi la nivel macroprudenţial, din perspectiva întăririi supravegherii şi reglementării, precum şi în menţinerea stabilităţii financiare în România.

În al treilea capitol sunt prezentate comparativ trăsăturile caracteristice ale registrelor centrale şi private de credit din Uniunea Europeană (UE). Sunt puse în evidenţă detalii privind structura acestora, participanţii la procesul de colectare a datelor, informaţiile înregistrate etc.

În al patrulea capitol sunt redate acţiunile concertate de colaborare între băncile centrale din UE în vederea realizării unei raportări uniforme, armonizate, a informaţiilor de credit granulare, la nivel comunitar. În acest sens, un rol însemnat este deţinut de structurile specializate, organizate sub forma grupurilor de lucru, printre care se numără şi grupul dedicat activităţii registrelor centrale de credit din Uniunea Europeană. O atenţie deosebită în cadrul acestui capitol este dedicată schimbului transfrontalier de informaţii, desfăşurat pe baze bilaterale între registrele centrale de credit semnatare ale Memorandumului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele centrale de credit în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante, şi participării României la acesta.

În al cincilea capitol sunt prezentate concluziile şi principalele direcţii de dezvoltare a registrelor publice de credit (punându-se accent pe Centrala Riscului de Credit din România), în vederea utilizării eficiente, uniforme, a informaţiilor de credit atât la nivel naţional, cât şi european.

1. Locul şi rolul registrelor centrale de credit în cadrul sistemului financiar

Informaţia de credit reprezintă punctul de plecare în procesul de gestionare a riscurilor şi de asigurare a stabilităţii financiare. Instituţiile care raportează informaţia de credit susţin stabilitatea financiară şi eficienţa pieţelor financiare în două moduri: (i) instituţiile de credit şi instituţiile financiare nebancare se bazează pe sistemele de raportare a informaţiei de credit în vederea verificării debitorilor şi a monitorizării profilului de risc aferent portofoliilor de credite existente; (ii) autorităţile de reglementare şi supraveghere se bazează pe informaţia de credit pentru a analiza riscurile de credit cu care se confruntă instituţiile financiare în general şi, în special,

cele de importanţă sistemică, în vederea exercitării funcţiilor fundamentale de reglementare şi supraveghere. Pe o piaţă a creditului competitivă, de aceste aspecte beneficiază în cele din urmă consumatorii, în sensul obţinerii unor condiţii mai avantajoase de împrumut.

1.1. CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE PRIVIND SISTEMELE DE RAPORTARE ŞI DE GESTIONARE A INFORMAŢIILOR DE CREDIT

Multe dintre studiile de specialitate referitoare la sistemele de raportare şi de gestionare a informaţiei de credit arată că acestea pot diminua numărul falimentelor bancare, comune pieţelor financiare la nivel global, dar mai ales celor din cadrul economiilor în curs de dezvoltare[1]. Astfel, potrivit cercetărilor în domeniu (Stiglitz şi Weiss, 1981; Pagano şi Jappelli, 1993; Jappelli şi Pagano, 2002), disponibilitatea unor informaţii de credit de o calitate sporită reprezintă o soluţie atât pentru rezolvarea asimetriei informaţionale care apare între debitori şi creditori, cât şi pentru problemele generate de aceasta, selecţia adversă şi hazardul moral reducând riscul de faliment şi îmbunătăţind procesul de alocare a creditului. Totodată, diseminarea informaţiei de credit actorilor din piaţă poate promova o „cultură a creditului" responsabilă, prin descurajarea îndatorării excesive, şi poate încuraja „bonificarea" rambursării responsabile a împrumutului (Janvry, McIntosh şi Sadoulet, 2010; Padilla şi Pagano, 2000).

1.1.1. Efectele difuzării informaţiilor de credit pentru creditori şi debitori – avantaje şi dezavantaje

Un studiu important pentru surprinderea efectelor pozitive şi negative ale difuzării informaţiilor de credit între creditori este cel aparţinând lui Jappelli şi Pagano din 2005. Printr-o serie de trimiteri la articolele de specialitate relevante, autorii evidenţiază unele vulnerabilităţi la adresa activităţii de creditare care ar putea fi limitate prin diseminarea informaţiilor de risc de credit între împrumutători:

- Hazardul moral *ex ante* materializat în momentul în care debitorii preferă să nu comunice informaţiile negative pe care le deţin potenţialilor creditori; astfel, se arată că difuzarea informaţiilor despre falimentele anterioare contribuie la reducerea acestui tip de hazard moral, determinând simultan o mai mare deschidere a creditorilor faţă de noile solicitări de finanţare primite (diminuarea raţionalizării creditului) şi o creştere a cererii de credit la nivel macroeconomic; pe ansamblu, partajarea datelor asigură reducerea riscurilor asumate de sistemul financiar-bancar, privit ca întreg, ceea ce justifică intervenţia publică în această direcţie.

- Hazardul moral *ex post* produs în momentul în care clientul debitor, în măsură să-şi ramburseze datoria, poate să-şi declare falimentul sau poate opta pentru angajarea

[1] Banca Mondială, *Global Financial Development Report, "The role of state in financial infrastructure", 2013.*

într-o activitate mai riscantă decât cea prezentată creditorului la momentul încheierii acordului de creditare; potrivit lui Diamond (1989), registrul public de credit poate stimula debitorii să aleagă proiecte care au fost agreate în prealabil de instituția de credit; în modelele teoretice promovate de Padilla și Pagano (2000), Vercammen (1995), Klein (1992), difuzarea informațiilor negative despre falimente anterioare are un efect disciplinar asupra debitorilor, impulsionându-i să depună eforturile necesare pentru a asigura condițiile optime de afaceri și de rambursare a datoriilor; Miller (2000) utilizează noțiunea de „colateral reputațional" în situația în care debitorul este conștient de faptul că datele negative despre falimentele anterioare vor fi cunoscute de toți creditorii și, prin urmare, va fi stimulat să depună eforturi suficiente pentru a-și onora obligațiile.

- Selecția adversă apărută în momentul în care creditorul neinformat acordă mai puțină încredere debitorilor noi, în comparație cu clienții loiali, indiferent de profitabilitatea anticipată pentru proiectul de afaceri ce se dorește a fi finanțat; modelul lui Pagano și Jappelli (1993) arată că schimbul de informații despre caracteristicile debitorilor permite diminuarea acestui fenomen.

- Costurile de păstrare a debitorilor de către creditori; prin transformarea forțată a debitorilor în clienți loiali, în sensul impunerii unor costuri adiționale de retragere sau de rambursare anticipată, instituția de credit își menține în portofoliu clienții câștigați în timp, asigurându-și un avantaj economic nejustificat; în acest sens, schimbul de informații privind caracteristicile debitorilor permite creditorilor să se angajeze în finanțarea „clienților buni", în condiții echitabile, proprii unei piețe a creditului competitive, iar debitorilor le oferă posibilitatea obținerii unor condiții mai avantajoase de desfășurare a relațiilor de creditare.

- Reducerea îndatorării excesive; potrivit lui Brown și Zehnder (2005), în momentul în care debitorii pot alege creditori diferiți pentru fiecare dintre creditele pe care le primesc, absența sistemelor de raportare a datelor de credit poate determina colapsul pieței creditului prin imposibilitatea monitorizării unei asumări excesive de riscuri de către debitori, studiul demonstrând că prezența registrelor publice de credit, care conțin atât informații negative, cât și pozitive, poate preveni acest fenomen.

- Riscul sistemic; disponibilitatea informațiilor despre calitatea debitorilor nu numai că reduce riscurile la nivel microeconomic, dar este, de asemenea, un mijloc de control și la nivel de sistem din punct de vedere al autorității de supraveghere care poate realiza o monitorizare superioară a riscului sistemic.

Totodată, autorii susțin că existența unor baze de date comune care conțin informații despre debitori poate avea și consecințe negative asupra funcționării pieței creditului:

- Pierderea de către creditori a avantajului informațional în relațiile cu debitorii; potrivit lui Brown și Zehnder (2005), atunci când relațiile dintre instituții de credit și debitori funcționează pe baze reglementate, funcționarea pieței creditului ar putea fi satisfăcătoare și în absența unor registre de credit publice; în studiul lui Boot și Thakor (1994), repetabilitatea relațiilor poate fi considerată drept un „contract nescris" care impulsionează debitorii să depună eforturile necesare pentru rambursarea datoriilor;

nevoia de registre de credit, în contextul unor relații strânse între creditori și debitori, este controversată deoarece efectul de reputație pare a fi suficient pentru disciplina debitorilor, iar pentru unele segmente din piața creditului (în special întreprinderile mici și mijlocii care nu își permit să suporte costurile suplimentare generate de atragerea altor surse de finanțare), existența unor astfel de relații poate îmbunătăți accesul la finanțare - așa cum subliniază Petersen și Rajan (1994) și Elsas și Krahnen (1998).

- Problema *free rider*; studiile lui Ramakrishnan și Thakor (1984) și ale lui Millon și Thakor (1985) demonstrează că existența registrelor de credit publice, care facilitează doar disponibilitatea informațiilor de credit pozitive, reduce impulsul creditorilor de a căuta informații suplimentare despre debitori, pentru a-și forma propria expertiză; soluția propusă de autorii studiilor constă în limitarea conținutului registrelor de credit doar la informații negative, lăsând în sarcina sectorului privat colectarea contra cost a informațiilor pozitive.

- Erorile în datele de credit colectate; erorile din bazele de date de credit și dificultatea corectării acestora pot genera obstacole în obținerea finanțării de către anumiți debitori din cauza creării unei imagini negative, neconforme cu realitatea.

  În cazul debitorilor, raportarea informațiilor de credit asigură construirea istoricului de credit. În condițiile în care acesta nu este marcat de evenimente negative și în lipsa altor garanții disponibile, debitorii se pot angaja și în alte relații de creditare, făcând apel la acest „colateral reputațional". În acest sens, studiul din 2009 a lui Simovic, Vaskovic și Poznanovic arată că informația de credit pozitivă protejează accesul la finanțare al debitorilor solvabili, care în absența unor garanții suplimentare nu ar fi considerați eligibili pentru credit. Mai mult, în lucrarea Global Financial Development Report, ediția din 2013, autorii amintesc de studiile de specialitate în domeniul relațiilor de creditare (Berger, Klapper, Miller și Udell, 2003; Petersen și Rajan, 1995; Mian, 2006), potrivit cărora accesul la informații mai detaliate despre clienți poate facilita o creditare profitabilă a debitorilor caracterizați prin opacitate informațională.

1.1.2. Condițiile apariției și evoluției sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit; stadiul actual de dezvoltare

Dacă în literatura de specialitate un spaţiu deosebit este ocupat de evidenţierea rolului jucat de informaţiile de credit în cadrul pieţelor financiare, o atenţie mult mai mică a fost acordată structurilor instituţionale create special pentru colectarea, gestionarea și difuzarea transparentă a acestor informaţii, cunoscute în mod generic sub forma registrelor de credit publice sau private. Pagano și Jappelli (1993) au fost primii care au realizat o analiză riguroasă a acestor sisteme de raportare și gestionare a informaţiilor de credit, a modului în care accesul la informaţii poate influenţa problema selecţiei adverse pe o piaţă a creditului concurenţială. Ulterior, Padilla și Pagano (1997) au arătat modul în care riscul de hazard moral poate fi diminuat, iar Arturo Galindo și Margaret Miller (2001) au demonstrat rolul jucat de registrele de credit în fundamentarea deciziilor de creditare și de adecvare a capitalului.

Michael Falkenheim și Andrew Powell (1999), Paolo Marullo Reedty și Mauriyio Trapanese (2000), precum și Andrew Powell, Nataliza Mylenco, Margaret Miller și Giovanni Majnoni (2004) au fost printre primii care au pus în lumină relaţia tot mai strânsă dintre registrele publice de credit și întărirea supravegherii și reglementării bancare, subliniind, în acelaşi timp, rolul pe care-l deţin în avertizarea timpurie a potenţialelor falimente bancare.

Având în vedere cele prezentate în subcapitolul anterior, schimbul transparent de informaţii de credit are trăsăturile caracteristice unui bun public, generând o serie de beneficii atât pentru debitori, cât și pentru creditori. Totuși, deoarece creditorii pot folosi avantajul informației despre clienții din portofoliul lor pentru a extrage profiturile de monopol, partajarea informaţiei de risc de credit nu survine în toate cazurile în mod natural. Prin urmare, autoritatea publică este cea care îndeplinește un rol important în promovarea schimbului de informații de credit și în asigurarea accesului direct și egal al participanților din piață la aceste informaţii.

De-a lungul timpului și între ţări, rolul autorităţilor în crearea și organizarea sistemelor de raportare a informaţiilor de credit a fost și este diferit. Din această perspectivă, la nivel global există două tipuri principale de sisteme de raportare și de gestionare a informaţiilor de credit: (i) registrele publice de credit, care sunt entităţi publice ce își desfășoară activitatea în cadrul autorităţii de supraveghere sau al băncii centrale și în mod obișnuit colectează informaţii de la instituţiile financiare reglementate și (ii) registrele private de credit (birourile de credit), care sunt entităţi private, care colectează în special informaţii despre împrumuturile de mică valoare de la creditori bancari și non-bancari, fiind vizate expunerile înregistrate față de persoanele fizice; totodată, ele furnizează o serie de servicii cu valoare adăugată, precum analize de tip *credit-scoring*.

Din punct de vedere istoric, registrele publice și private de credit au evoluat adaptativ, astfel încât să poată servi diferitelor obiective stabilite de-a lungul timpului, ca urmare a modificărilor survenite în cadrul microprudențial și macroprudențial.

Unul dintre cele mai vechi registre publice de credit, o formă incipientă, a fost un registru înființat la sfârșitul secolului al XIX-lea de către Camera de Comerț din America Latină, cu scopul înregistrării clienților care nu plăteau mărfurile achiziționate pe datorie de la comercianţi (Galindo, Miller, 2001).

Primele registre publice de credit, organizate de băncile centrale sau de autoritățile de supraveghere bancară, sub forma registrelor centrale de credit, au fost înfiinţate în Europa de Vest, la începutul secolului al XX-lea. În contextul în care se produceau tot mai multe falimente bancare, autorităţile dintr-o serie de ţări occidentale au început să prevadă în legislaţia bancară obligaţia raportării de către instituţiile de credit a expunerilor care depășeau o anumită limită valorică. Germania a fost prima ţară care, în anul 1934, a creat un registru public de raportare și gestionare a informaţiilor de credit, fiind urmată de Franţa în anul 1946. La începutul anilor ’60, alte trei state, Italia, Spania și Belgia, au creat propriile registre publice de credit, iar mai apoi Austria (1986). În anul 1962, fostele colonii franceze din Africa de Vest, urmând modelul francez, au înfiinţat registre centrale de credit. De asemenea, între anii 1950 – 1970,

câteva ţări din Africa de Nord și de Est și din Asia Mică și-au creat registre centrale de credit (Egipt – 1957, Tunisia – 1958, Maroc – 1966, Turcia – 1957, Iordania – 1966). În America Latină, primul registru public de credit a fost înființat în Mexic, în anul 1964, iar mai apoi, în perioada 1970 – 1980, acestea au apărut în Venezuela, Nicaragua și Peru.

Acest proces s-a intensificat după anul 1990, când au fost create peste zece registre centrale de credit într-o serie de state latino-americane - Argentina (1991), Brazilia (1997), Columbia (1994), Chile (1997) etc., precum și într-o serie de ţări din Asia – Taiwan (1992), Pakistan (1992), Mongolia (1995), China (1999) etc. și Europa de Est – Slovenia (1994), Slovacia (1997), Bulgaria (1999), România (2000) etc. (Powell, Mylenko, Miller, Majnoni, 2004).

Primele registre private de credit au o istorie mult mai îndepărtată în timp comparativ cu registrele publice de credit. Cea mai veche structură privată de colectare și de difuzare a informațiilor privind îndatorarea clienților între mai multe entități particulare a fost Societatea Britanică de Comunicare Mutuală pentru Protecția Comerţului din Londra, înființată în anul 1801. Societatea avea peste 2 000 de membri comercianți, care schimbau informații despre clienții proprii și despre modul în care aceștia își achitau datoriile pe care le contractau.

Primul registru privat care doar colecta informații de credit a apărut la începutul anilor 1830 în SUA, la New York, cu scopul constituirii unei baze de date pentru agenția de rating Moody's. În aceeași perioadă, datorită particularităților pieței americane de credit, aflate în plină ascensiune, în cadrul căreia creditorii aveau nevoie acută de informații centralizate despre clienți cu afaceri mobile și dispersate pe întinderi foarte mari, precum și ca răspuns la episoadele repetate de falimente și instabilitate financiară, au fost create primele sisteme private de raportare și de gestionare a informațiilor de credit, sub forma birourilor private de credit. Mult mai târziu, acestea au apărut și în alte state ale lumii, dar cea mai mare extindere și dezvoltare le-au cunoscut tot în SUA, cuprinzând ponderea cea mai mare a populației și a companiilor existente în această țară, ajungându-se la un moment dat la un număr maxim de aproximativ 2 000 de birouri private de credit. Ulterior, numărul lor a scăzut considerabil, cele mai importante registre americane private de credit, cu extindere națională, fiind *Experian (TRW), Trans Union* și *Equifax Information Services* (Olegario, 2001).

În pofida avantajelor evidente pe care le prezintă existența registrelor publice și private de credit în cadrul sistemelor financiare naționale, o serie de bariere juridice în ceea ce privește diseminarea informaţiilor au constituit adeseori o piedică în crearea acestora, în special în ţările cu tradiţie în dreptul comun european (Djankov, McLiesh și Shleufer 2007; Olegario, 2003). Totuși, pe fondul globalizării, al inovațiilor tehnologice și financiare, al liberalizării pieţelor și fluxurilor financiare internaționale, informaţia de credit a cunoscut o expansiune rapidă, determinând guvernele din tot mai multe state să decidă înființarea registrelor publice de credit și să încurajeze crearea registrelor private de credit. Astfel, numărul pieţelor de credit în cadrul cărora funcţionează sisteme de raportare publice și/sau private aproape s-a triplat în ultimele două decenii.

Registrele publice de credit s-au dezvoltat, în general, pentru a susţine rolul autorităţilor, acela de supraveghere a instituţiilor financiare. Acestea monitorizează creditele acordate de instituţiile financiare reglementate şi nu oferă servicii cu valoare adăugată, cum sunt, de exemplu, analizele de tip *credit-scoring*. În contextul manifestării crizei financiare, multe ţări au făcut eforturi în sensul optimizării utilizării informaţiilor din registrele publice de credit în scopul supravegherii și monitorizării prudenţiale.

În ţările în care există registre publice de credit, împrumuturile peste un anumit prag trebuie, prin lege, să fie înregistrate în registrul de credit naţional. Pragurile de raportare ar trebui stabilite în funcţie de nevoile utilizatorilor, respectând în același timp raportul cost – beneficiu cu privire la relevanța gradului de acoperire cu informații despre expunerile pe întregul sistem financiar.

Registrele private de credit (birourile de credit), în schimb, sunt întreprinderi comerciale deţinute privat, constituite cu scopul de a răspunde cerinţelor de informaţii din partea creditorilor. Deși există diferenţe importante cu privire la tipul și nivelul de granularitate ale informaţiilor pe care le colectează, birourile de credit depun, în general, eforturi pentru colectarea unor date cu un nivel de detaliere ridicat (cu o granularitate sporită) în ceea ce privește clienţii individuali.

Prin urmare, comparativ cu registrele publice de credit, registrele private de credit tind să acopere doar partea de informaţii despre expunerile mici și adesea colectează informaţii de la o serie mare de entităţi financiare și nefinanciare, incluzând companiile de carduri de credit și instituţiile de microfinanţare. În concluzie, datele colectate de birourile de credit sunt, în general, mult mai detaliate și orientate spre evaluarea și monitorizarea bonităţii clienţilor individuali.

Pentru a prezenta o imagine de ansamblu asupra statutului public sau privat al sistemelor de colectare a informaţiilor de credit la nivel global, în Anexă este prezentată distribuţia registrelor publice de credit și a birourilor de credit.

Potrivit informațiilor prezentate în *Global Financial Development Report* (2013), registrele publice de credit se regăsesc, mai ales, în ţările cu tradiţie juridică de orientare franceză, în timp ce sistemele de raportare private sunt mult mai răspândite în statele cu origini juridice anglo-saxone. Într-o serie de ţări – în special din America Latină – sistemele de raportare publice și private coexistă, adresându-se adesea unor segmente diferite ale pieţei creditului.

Mai mult, o analiză a dinamicii acestora indică faptul că au avut o dezvoltare neuniformă între regiuni. Astfel, în Raportul Băncii Mondiale, se evidenţiază faptul că în multe dintre pieţele de credit emergente evoluţia a fost marcată de constrângerea privind absenţa unei infrastructuri legale adecvate, necesară pentru schimbul de informaţii de credit pe baze voluntare. Totodată, se precizează că în multe ţări legile referitoare la confidenţialitatea informaţiilor nu au prevederi în materie de raportare a datelor de credit sau, în unele cazuri, interzic cu desăvârșire divulgarea informaţiilor de credit.

În contextul dezvoltării actuale a pieţelor financiare, precum și al complexităţii fără precedent a fluxurilor financiare, o infrastructură de raportare a informaţiilor

de credit, care să funcţioneze optim şi să poată fi considerată bun public, trebuie să îndeplinească o serie de funcţii: (i) să permită creditorilor verificarea *ex ante* a potenţialilor clienţi şi monitorizarea *ex post* a riscului de credit asociat cu implicaţii directe asupra costului de intermediere financiară, în sensul reducerii acestuia; (ii) să permită autorităţilor de supraveghere monitorizarea riscului de credit atât la nivel individual, cât şi de sistem; (iii) să permită debitorilor crearea „colateralului reputaţional" care să le asigure condiţii avantajoase de împrumut.

În ceea ce priveşte funcţia de monitorizare a riscului de credit exercitată de autorităţile de supraveghere, în raportul Băncii Mondiale se arată că avantajele sistemelor de raportare au fost subevaluate în timpul crizei financiare recente şi că informaţiile care fac obiectul raportării sunt insuficiente, acestea provenind, în multe ţări, doar de la instituţiile financiare supuse regimului de reglementare şi supraveghere. Astfel, extinderea gradului de acoperire cu date de credit şi pentru entităţile creditoare nereglementate, în vederea unei identificări superioare a riscurilor sistemice din afara sectorului bancar, reprezintă o recomandare de politică economică importantă care s-a conturat în contextul recentei crize financiare.

În acelaşi timp, în raport se susţine ideea că manifestarea crizei financiare în SUA şi la nivel global a demonstrat că disponibilitatea informaţiilor de risc de credit de calitate este o condiţie necesară, dar nu şi suficientă pentru promovarea stabilităţii financiare.

În concluzie, sistemele de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit nu pot suplini lipsa reglementărilor cu privire la acordarea creditelor (dereglementarea) şi nici nu pot compensa reglementările permisive în activitatea de creditare.

Totuşi, ele trebuie să fie astfel proiectate încât să aibă capacitatea de a sprijini efectiv expansiunea echilibrată a creditării în economie, precum şi dezvoltarea unor pieţe de credit robuste şi competitive. Pentru aceasta, orice sistem de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit trebuie să fie sigur şi eficient, în condiţiile respectării depline a drepturilor consumatorilor de credit, care sunt înregistraţi în bazele de date aferente. În vederea atingerii acestor obiective ale autorităţilor publice privind sistemele de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit trebuie respectate cinci principii generale, referitoare la: informaţiile raportate, prelucrarea acestora, administrarea şi gestionarea riscurilor asociate, reglementările şi mediul legislativ, fluxurile transfrontaliere precum şi o serie de recomandări privind supravegherea eficientă a acestor sisteme (Banca Mondială, 2011), prezentate în casetele 1 şi 2.

Caseta 1. Principiile generale ale sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit

Informații
Principiul general 1: Sistemele de raportare trebuie să conțină date corecte, de actualitate, cu un grad mare de acoperire, atât negative, cât și pozitive – colectate în mod sistematic din surse semnificative; acestea trebuie păstrate o perioadă de timp suficient de mare;

Procesarea informațiilor: Siguranță și eficiență
Principiul general 2: Sistemele de raportare trebuie să aibă standarde riguroase de securitate și de fiabilitate, să fie eficiente;

Administrarea și managementul riscului
Principiul general 3: Modalitățile de administrare a serviciilor și a datelor furnizate de sistemele de raportare trebuie să asigure transparența, posibilitatea determinării și gestionării riscurilor asociate, precum și accesul nediscriminatoriu al utilizatorilor la informațiile de credit;

Reglementările și mediul legislativ
Principiul general 4: Cadrul general legislativ și reglementările specifice trebuie să fie clare, predictibile, nediscriminatorii, să stabilească un raport echilibrat între utilizarea informațiilor și drepturile consumatorilor de credit înregistrați în bazele de date. Acesta trebuie să dețină și mecanismele reale de rezolvare a conflictelor judiciare sau extrajudiciare;

Fluxurile transfrontaliere de informații
Principiul general 5: În contextul globalizării, schimbul transfrontalier de informații de credit trebuie susținut și reglementat de către autoritățile statelor prin reglementări specifice, armonizate.

Sursa: Banca Mondială, *General Principles for Credit Reporting – Consultative Report,* 2011

Caseta 2. Recomandări pentru supravegherea eficientă a sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit

Recomandarea 1: Sistemele de raportare trebuie să fie reglementate de băncile centrale, de autoritățile financiare sau de alte autorități competente;

Recomandarea 2: Băncile centrale, autoritățile financiare sau alte autorități competente trebuie să dețină autoritatea și resursele necesare pentru a putea reglementa eficient aceste sisteme;

Recomandarea 3: Băncile centrale, autoritățile financiare sau alte autorități competente trebuie să definească foarte clar și să prezinte obiectivele privind reglementarea, strategiile și politicile urmărite, fără a afecta sistemele de raportare și de gestionare a informațiilor de credit;

Recomandarea 4: Băncile centrale, autoritățile financiare sau alte autorități competente trebuie să adopte și să respecte consecvent principiile generale de funcționare a sistemelor de raportare, mai sus trecute în revistă;

Recomandarea 5: Băncile centrale, autoritățile financiare sau alte autorități competente, din diferite state, dar și cele suprastatale trebuie să coopereze astfel încât să promoveze și să asigure existența unor sisteme de raportare eficiente și sigure.

Sursa: Banca Mondială, *General Principles for Credit Reporting – Consultative Report,* 2011

1.2. DELIMITAREA CONCEPTUALĂ ȘI CONFIGURAREA SISTEMELOR DE RAPORTARE ȘI DE GESTIONARE A INFORMAȚIILOR DE CREDIT

Eficacitatea sistemelor de raportare și de gestionare a informațiilor de credit este determinată de calitatea și de granularitatea datelor pe care le pun la dispoziție participanților din piață.

1.2.1. Clarificarea terminologiei folosite, definire, generalități

Pentru o clarificare a terminologiei folosite, se impune definirea atât în sens restrâns, cât și în sens larg a noțiunii de sistem de raportare a datelor de credit.

În sens restrâns, un sistem de raportare a informațiilor de credit este definit sub forma unui registru de informații de credit și se referă la o bază de date ce conține informații despre debitori la nivelul unui sistem financiar. Datele de credit din aceste registre vizează persoanele fizice (populația) și/sau persoanele juridice (companiile), scopul lor fiind furnizarea unei imagini asupra istoricului de plată al debitorilor. Acestea pot fi în exclusivitate informații negative (date despre restanțe, falimente sau alte evenimente de credit) sau pot reprezenta și informații pozitive (sume datorate, utilizate și neutilizate, serviciul datoriei, cele care indică disciplina în plata obligațiilor). În afara informațiilor de credit, registrele pot conține și alte tipuri de informații, precum cele de natură personală, de identificare (adresă, vârstă) sau cele furnizate de instanțele de judecată sau de alte surse publice, cu un rol edificator în aprecierea bonității debitorilor.

În sens larg, Miller (2000), (2003) definește sistemul de raportare a datelor de credit sub forma unui cadru instituțional general care să permită raportarea informațiilor de credit în economie. Potrivit acesteia, sistemul include șapte elemente: (1) registrele de credit – baze de date despre debitori (companii și/sau populație), care conțin informații despre creditele noi sau în sold aferente fiecărui debitor, contractate de la toți creditorii și care constituie istoricul de credit al acestuia; datele de credit pot fi negative sau pozitive, fiind completate de datele de identificare ale debitorilor; (2) cadrul legal pentru raportarea informațiilor de risc de credit; (3) cadrul legal pentru protecția datelor cu caracter personal; (4) cadrul de reglementare referitor la raportarea datelor de credit; (5) alte informații disponibile

la nivelul unei economii despre calitatea debitorilor; (6) utilizarea rapoartelor de credit în economie (în special de creditori pentru *scoring/rating*); (7) contextul cultural (opinia societăţii cu privire la partajarea informaţiilor private, importanţa „colateralului reputaţional" etc.).

Indiferent de particularităţile pe care sistemele de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit le prezintă în diferite regiuni ale globului, în funcţie de condiţiile concrete ale mediului economic şi legislativ, toate au următoarele categorii principale de participanţi (în structuri şi proporţii diferite): persoanele raportate - subiecţii informaţiilor de credit, furnizorii de informaţii de credit, registrele publice şi/sau private de credit, utilizatorii informaţiilor de credit – prezentate în Figura 1.

Figura1. Participanţii la sistemele de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit

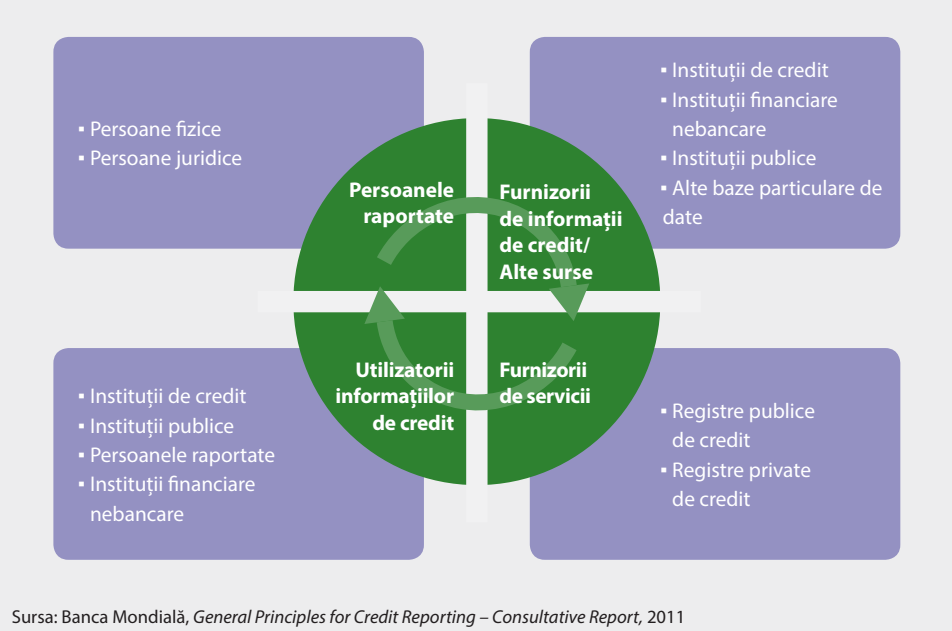

Sursa: Banca Mondială, *General Principles for Credit Reporting – Consultative Report,* 2011

În rapoartele *Doing Business* ale Băncii Mondiale este abordată definirea în sens larg a noţiunii de sistem de raportare a datelor de credit (cea propusă de Miller), fiind analizate patru aspecte: (i) indicele puterii conferite prin drepturile legale; (ii) indicele de granularitate a informaţiilor de credit; (iii) gradul de acoperire cu date a registrului de credit public; (iv) gradul de acoperire cu date a registrului de credit privat.

Astfel, în funcţie de forma de proprietate, se disting registre publice de credit (administrate de autoritatea naţională competentă sau de banca centrală), întâlnite şi sub denumirea simplă de registre de credit sau registre centrale de credit şi registre de credit private, denumite şi birouri de credit, care reprezintă baze de date cu informaţii referitoare la bonitatea debitorilor, administrate de firme private, camere de comerţ, asociaţii bancare sau alte instituţii de tipul agenţiilor de rating.

Respectând terminologia general acceptată şi cele mai bune practici în domeniu, se impune definirea celor două forme de funcţionare a sistemelor de raportare a datelor de credit.

Figura 2. Modelul tipic al unui sistem public de raportare și de gestionare a informațiilor de credit

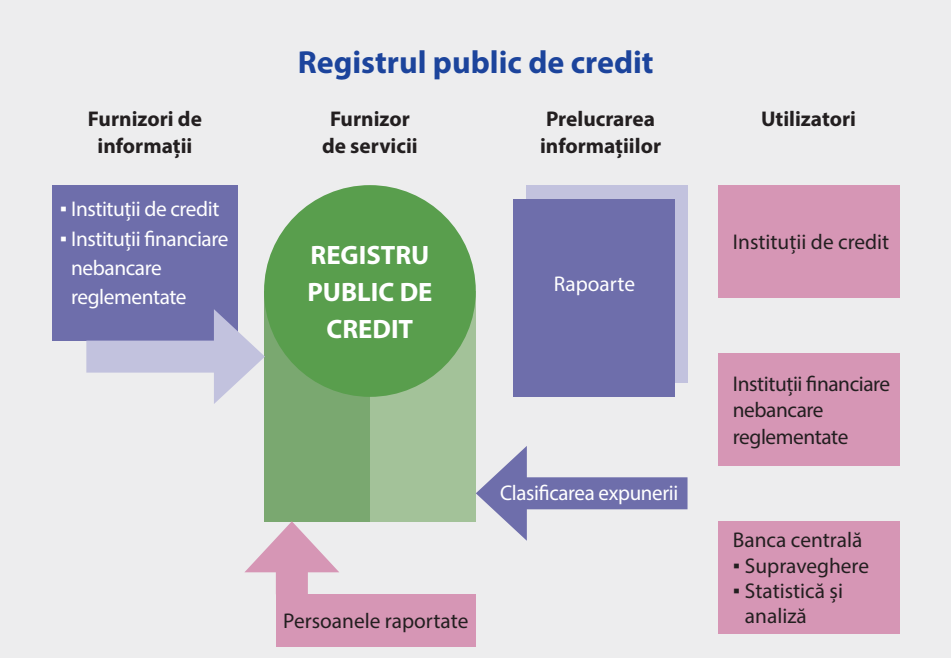

Sursa: Banca Mondială, *General Principles for Credit Reporting – Consultative Report*, 2011

Figura 3. Modelul tipic al unui sistem privat de raportare și de gestionare a informațiilor de credit

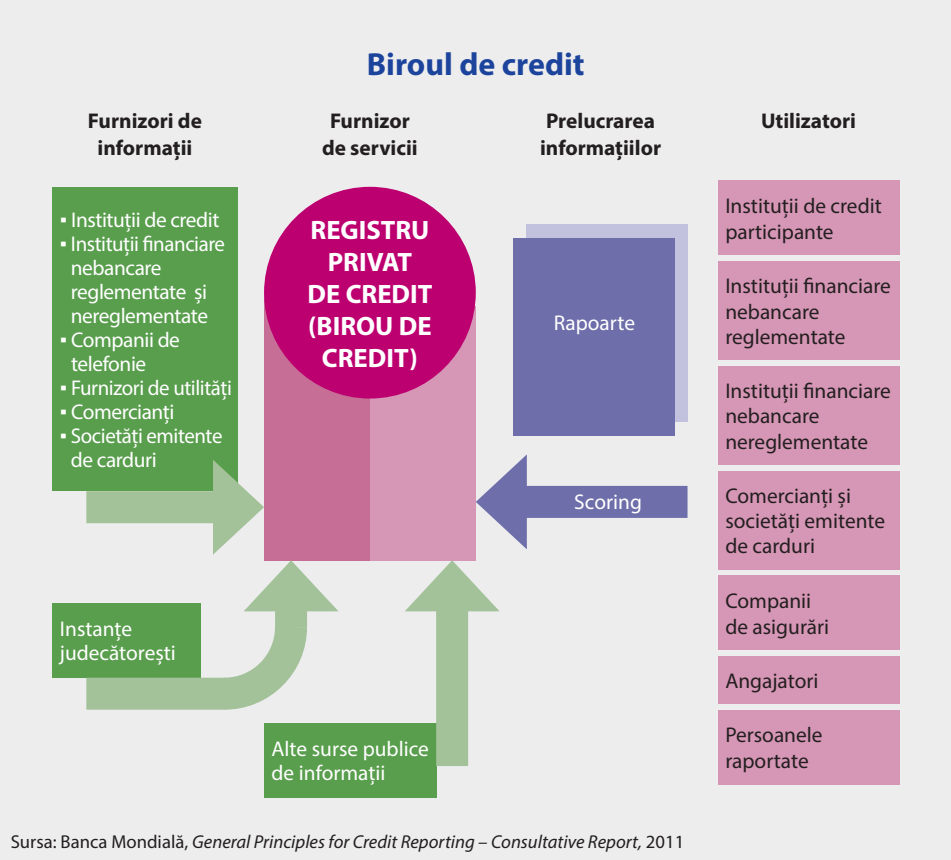

Sursa: Banca Mondială, *General Principles for Credit Reporting – Consultative Report*, 2011

În accepțiunea Băncii Mondiale, un registru public de credit este definit ca o bază de date administrată în sectorul public, cel mai adesea de o bancă centrală sau de o autoritate de supraveghere, care colectează informații despre bonitatea debitorilor (populație și companii) din sistemul financiar și le pune la dispoziția instituțiilor de credit și financiare, în timp ce un birou de credit este definit ca o firmă privată sau o organizație nonprofit care administrează o bază de date despre bonitatea debitorilor, cel mai frecvent, persoane fizice, din sistemul financiar și facilitează schimbul de informații de credit între instituțiile de credit și instituțiile financiare.

Sintetizând aspectele care caracterizează rolul și importanța acestor forme de raportare a datelor de credit, principalul element distinctiv se referă la forma de proprietate. Registrele de credit sunt entități publice, în timp ce birourile de credit sunt deținute și operate de companii private. Adițional, informațiile din registrele de credit publice sunt destinate utilizării de către autoritățile de reglementare și supraveghere și alte instituții oficiale.

În Figurile 2 și 3 sunt prezentate cele două modele de bază privind sistemele de raportare și de gestionare a informațiilor de credit – registrele publice de credit, respectiv birourile de credit.

Pe fondul recentei crize financiare globale, multe țări și-au intensificat eforturile de a optimiza datele colectate de către registrele publice de credit pentru a putea fi mai bine utilizate în zona reglementării și a supravegherii prudențiale. În comparație, birourile de credit, în calitate de întreprinderi comerciale private, tind să răspundă cerințelor specifice de informații formulate de creditori. Având în vedere aceste aspecte, este necesară o prezentare detaliată a rolului și importanței celor două tipuri de sisteme de raportare a informațiilor de credit.

1.2.2. Configurarea optimă a unui registru public de credit – registru central de credit

Identificarea structurii optime aferente unui registru public de credit este o provocare în actualul peisaj macroprudențial, atât pentru țările în care există deja unul operațional (în sensul necesității de actualizare și reconfigurare în funcție de noile cerințe din partea potențialilor utilizatori ai informațiilor), cât și pentru statele care au decis implementarea unui astfel de registru.

În vederea configurării unui registru public de credit, care să răspundă eficient necesităților utilizatorilor informațiilor de credit, se pot lua în considerare trei caracteristici importante ale unui sistem de raportare și de gestionare a informațiilor de credit[2]:

(i) gradul de acoperire cu informații a sistemului de raportare, măsurat prin numărul debitorilor sau volumul creditelor înregistrate în cadrul bazei de date de credit;

[2] Matias Gutierrez Girault și Jane Hwang, *Public Credit Registries as a Tool for Bank Regulation and Supervision* Policy Research Working Paper 5489, World Bank, 2010

(ii) gradul de participare instituţională, care se referă la tipurile de entităţi/instituţii financiare şi nefinanciare care schimbă informaţii în cadrul sistemelor de raportare de date de credit;

(iii) granularitatea informaţiei de credit, care vizează ce tip de informaţii despre debitori şi riscul de credit asociat este urmărit.

În acest sens, este important ca registrele publice de credit să conțină informații suficiente, corecte și disponibile la timp despre fiecare debitor (numele complet și codul de identificare, adresa, tipul de debitor – persoană fizică, întreprindere mică și mijlocie sau companie) pentru fiecare dintre creditele acestuia (tipul creditului, suma datorată, serviciul datoriei, data de acordare, data scadenței, moneda de acordare, tipul ratei de dobândă).

Totodată, sunt importante informațiile privind elementele care determină diminuarea riscurilor în procesul de securizare a acestor credite (de exemplu, garanțiile financiare) pentru a determina severitatea pierderilor în caz de faliment.

Caseta 3. Informațiile de bază înregistrate într-un registru public de credit

Informații despre debitor (codebitor)

- Nume/denumirea
- Cod unic de identificare
- Sectorul de activitate
- Tipul (persoană fizică/persoană juridică)
- Forma de organizare juridică
- Apartenența la un grup și numele acestuia
- Țara de rezidență, regiunea
- Mărimea
- Relații speciale cu instituția de credit (dacă există)

Informații de credit

- Identificatorul intern al creditului
- Tipul sau scopul creditului
- Data acordării
- Moneda
- Suma datorată (utilizată și neutilizată)
- Rata dobânzii
- Informații despre starea creditului (dacă este cumpărat, răscumpărat etc.)
- Informații despre forma creditului (dacă este restructurat /refinanțat)
- Informații despre *ratingul* asociat creditului/ debitorului de către instituția raportoare
- Indicarea în ultima lună pentru care există date de credit a motivului pentru care nu va mai fi raportat (credit securitizat, ajuns la scadență și achitat integral, *write-off*)

Informații despre creditori

- în cazul creditelor sindicalizate toți creditorii trebuie identificați
- în cazul creditelor vândute unei alte instituții de credit sau al creditelor securitizate, atât instituția de credit care a acordat creditul, cât și cea care l-a preluat în urma transferului prin cesiune ar trebui identificate, împreună cu datele specifice structurii care a preluat

Elemente de diminuare a riscului de credit

- Categorii: garanții, colaterale, derivative, acorduri de compensare
- Suma
- Data ultimei evaluări a garanțiilor
- Valoarea garanțiilor
- Vechimea
- *Ratingul* garantului.

Sursa: Matias Gutierrez Girault și Jane Hwang, *Public Credit Registries as a Tool for Bank Regulation and Supervision*, 2010

În ceea ce privește gradul de participare instituțională, acesta ar trebui să fie cât mai mare posibil, în sensul că registrele publice de credit ar trebui să primească date de la toți intermediarii financiari care aparțin cel puțin sistemului financiar reglementat, însă cu păstrarea costurilor de colectare a datelor la nivel rezonabil, costul marginal nedepășind beneficiul marginal al noilor informații.

Autoritățile naționale competente trebuie să decidă asupra oportunității preluării calității de instituții raportoare și de către alte entități creditoare (cooperative de credit, instituții de microfinanțare etc.) care, deși nu sunt încadrate în categoriile principale ale intermediarilor financiari tradiționali, ar fi recomandat să raporteze informațiile de credit, având în vedere importanța lor în context macroprudențial.

În Caseta 3, sunt evidențiate informațiile de bază pe care ar trebui să le conțină orice registru public de credit (Girault, Hwang, 2010).

1.3. ROLUL SISTEMELOR DE RAPORTARE ȘI DE GESTIONARE A INFORMAȚIILOR DE CREDIT ÎN ARHITECTURA SISTEMULUI FINANCIAR CONTEMPORAN

1.3.1. Rolul și importanța registrelor publice de credit

În contextul recentei crize financiare și al existenței unor carențe la nivelul datelor de risc de credit este tot mai evidentă importanța informațiilor proprii sistemului financiar complete, corecte, disponibile și actuale. Atât în condiții economice normale, cât și în perioadele de criză, autoritățile au nevoie de informații care să le permită analiza expunerilor prin prisma unei abordări de ansamblu, dar și la nivel detaliat.

Mai mult, autoritățile competente sunt nevoite să dezvolte instrumente de analiză care să exploateze informațiile de credit puse la dispoziție de registrele centrale de credit.

Bazele de date din registrele de credit conțin informații de credit individuale despre debitori și creditele acestora, care fac posibilă punerea în aplicare a unor modele și tehnici avansate de măsurare a expunerii la riscul de credit.

Astfel, rolul, utilitatea și importanța acestora se conturează în următoarele zone de interes: (i) reglementarea bancară; (ii) supravegherea bancară (monitorizarea *on/off-site*, analizele de evaluare a riscului de credit); (iii) stabilitatea financiară (sistemele de avertizare timpurie, testarea la stres, activitatea de validare a modelelor interne de rating ale creditorilor, identificarea și monitorizarea debitorilor de importanță sistemică); (iv) implementarea cerințelor Basel III (studiile de impact privind adoptarea celor mai bune practici de evaluare și gestionare a riscului de credit); (v) cadrul politicilor macroprudențiale (fundamentarea deciziilor de constituire a amortizorului anticiclic de capital, dezvoltarea indicatorilor macroprudențiali de tipul LTV – *loan-to-value* sau DTI – *debt to income*, evaluarea debitorilor de importanță sistemică).

- În zona reglementărilor bancare, până la o implementare completă a prevederilor Acordului Basel III la nivel internațional și până la aprobarea pe scară largă a utilizării de către instituțiile de credit a sistemelor interne de rating în vederea determinării valorii ponderate la risc a expunerilor, se pare că prezentul cadru general de reglementare pentru riscul de credit nu acoperă în întregime riscurile din portofoliile instituțiilor de credit. După cum se cunoaște, provizioanele sunt destinate acoperirii pierderilor așteptate, în timp ce partea de capital este utilizată pentru acoperirea pierderilor neașteptate. Astfel, una dintre cerințele Basel III, ca instituțiile de credit să dețină capital tampon, sub forma unei rezerve de conservare a capitalului și a unei rezerve anticiclice, vine în sprijinul materializării unor evenimente de credit neașteptate, reducând numărul falimentelor și apetitul pentru risc.

  Atât timp cât registrele de credit conțin date cu un istoric suficient de îndepărtat pentru majoritatea debitorilor din sectorul bancar, analizele efectuate pe baza acestor informații reprezintă un aport important în reconfigurarea reglementărilor prudențiale pentru riscul de credit. Utilizând diferite tehnici econometrice și statistice, precum matricile de tranziție, modelele de *credit-scoring* și derivând distribuțiile pierderilor din modelele de analiză a portofoliilor de credite, autoritățile de reglementare pot realiza o calibrare superioară a ratelor de provizionare și a cerințelor de capital, în vederea unei reflectări cât mai exacte a pierderilor așteptate și neașteptate pentru riscul de credit.

- În zona de supraveghere bancară, autoritățile de la nivel global adoptă abordări de tip *risk-based* în exercitarea funcției de supraveghere la nivelul instituțiilor de credit. Acest tip de abordare se axează pe evaluarea vulnerabilităților specifice instituțiilor de credit și a probabilității de faliment, luând în considerare în același timp importanța lor sistemică și din punct de vedere al alocării resurselor necesare monitorizării.

  Informația conținută de registrele de credit poate fi utilizată în vederea îmbunătățirii practicilor de supraveghere bazate pe evaluarea riscurilor aferente. În momentul în care supraveghetorii dispun de date detaliate despre credite, aceștia pot cunoaște mai bine profilul de risc aferent portofoliilor de credite aparținând instituțiilor de credit și, prin urmare, pot îndeplini cu eficiență sporită cele două dimensiuni ale cadrului de supraveghere, respectiv monitorizarea *off-site* și inspecțiile *on-site*.

  Supravegherea *on-site* este unul dintre instrumentele aflate la dispoziția autorităților de supraveghere în vederea monitorizării și evaluării solvabilității și soliditității instituțiilor de credit. Evaluarea calității portofoliului de credite al unei instituții de credit se bazează, în general, pe eșantioane de debitori sau de credite, analiza fiecărui credit nefiind fezabilă, în special în situația instituțiilor de credit mari. Deși eșantioanele de credite se pot obține direct de la instituțiile de credit, ele pot fi, de asemenea, construite pe baza datelor din registrul de credit. Prin cunoașterea *ex ante* a numărului de credite și a valorii creditelor pe care fiecare instituție de credit le-a acordat în funcție de tipul debitorilor, tipul creditelor, eșantioanele pot fi selectate în mod specific, iar eforturile autorităților de supraveghere pot fi mai bine alocate.

  Eșantioanele pot fi stratificate pentru a asigura reprezentativitatea activității de creditare pe diferite regiuni geografice, sectoare de activitate și produse de creditare

în care acestea sunt active sau pot fi construite specific pentru acele segmente vulnerabile care trebuie monitorizate mai atent în timpul inspecției. De exemplu, în cazul debitorilor a căror calitate a creditelor a suferit o deteriorare semnificativă, se poate realiza o monitorizare mai atentă a entităților creditoare, precum și a debitorilor aflați în legătură cu acestea.

Având în vedere că registrele de credit colectează informații specifice activității de creditare, se pot construi eșantioane pentru a evalua modalitatea în care noile politici de creditare sau produsele financiare impactează profilul de risc al instituției de credit și dacă acesta este consistent cu strategia de creditare asumată.

Eșantioanele obținute pe baza datelor din registrele publice de credit ar trebui să facă posibilă depistarea inconsistențelor sau anomaliilor privind sistemele de rating și politicile de creditare abuzive. De exemplu, eșantioanele ar trebui să permită evidențierea și urmărirea creditelor refinanțate/restructurate în vederea monitorizării comportamentului de plată al debitorilor. Totodată, se pot realiza verificări încrucișate ale ratingurilor atribuite de diferite instituții de credit aceluiași debitor; diferențele semnificative și sistematice ar trebui considerate anomalii și, prin urmare, ar fi necesare verificări suplimentare.

Inspecțiile *on-site* pot fi foarte solicitante din punct de vedere al resurselor atât pentru supraveghetor, cât și pentru instituția unde se desfășoară inspecția și, din acest motiv, sunt efectuate periodic. Procedurile de monitorizare *off-site* reprezintă, astfel, un sprijin important pentru o supraveghere permanentă eficientă, permițând supraveghetorilor să evalueze instituțiile de credit și să observe evoluția profilului de risc al acestora în intervalul de timp dintre două inspecții, oferind posibilitatea de a identifica prompt schimbările intervenite în condiția financiară a entităților vizate. Dincolo de utilitatea lor în efectuarea inspecțiilor *on-site*, datele de credit din registre susțin monitorizarea *off-site* pe baze permanente.

Bazele de date de credit pot fi configurate astfel încât să furnizeze periodic (pe baze regulate) rapoarte pentru supraveghetori (de uz intern), conținând indicatori de risc-cheie care reflectă expunerile instituțiilor de credit. Aceste rapoarte ar trebui să evidențieze, cel puțin, calitatea portofoliului de credite aferent instituțiilor de credit pe ansamblu și pe fiecare segment, prezentând în detaliu profilul de risc al debitorilor. De asemenea, rapoartele pot măsura expunerea instituției de credit la riscul de concentrare (lipsa diversificării în activitatea de creditare) pe tip de debitor, tip de credit, regiune, sector de activitate etc. Este important ca acestea să indice nivelul creditării conectate (riscul de contaminare) și să verifice respectarea de către instituțiile de credit a reglementărilor prudențiale referitoare la clasificarea debitorilor în funcție de riscul de credit asociat. Cu toate că apelul la bazele de date de credit nu substituie perfect monitorizarea *on-site*, procesul monitorizării *off-site* este în mod particular facilitat în acele jurisdicții în care există registre publice de credit, folosite pentru a produce estimări ale riscului de credit.

În zona analizelor de stabilitate financiară, luând în considerare faptul că riscul de credit este principalul factor determinant al pierderilor înregistrate la nivelul unei instituții de credit, posibilitatea de a dispune de date granulare prin intermediul

registrelor de credit crește calitatea sistemelor de identificare și evaluare ale riscurilor, inclusiv a celor de depistare timpurie a vulnerabilităților, de tip *Early Warning Systems*.

Mai mult, în momentul monitorizării instituțiilor de credit și a capacității acestora de a rezista la pierderile generate prin materializarea riscului de credit, adecvarea nivelului de provizioane și a capitalului poate fi evaluată prin intermediul matricilor de tranziție și al modelelor de risc de credit aferente portofoliilor, dar și prin intermediul testelor de stres, proiectate pentru a determina capacitatea instituțiilor de credit de a face față unor evenimente financiare extreme, dar plauzibile.

Un alt segment în cadrul căruia se remarcă utilitatea semnificativă a informațiilor din registrele de credit se referă la activitatea de validare a modelelor interne de rating. Supraveghetorii și analiștii din aria stabilității financiare sunt implicați în procesul de validare a sistemelor interne de rating aferente instituțiilor de credit aflate în curs de adoptare a abordării IRB (*Internal Rating Based Approach*), atât în ceea ce privește latura calitativă (axată pe calitatea datelor, documentație, configurarea și utilizarea sistemului de rating), cât și pe cea cantitativă (de evaluare a puterii predictive a acestora). Cu privire la dimensiunea cantitativă, specialiștii în domeniul stabilității financiare, prin intermediul testelor statistice (de tipul *Kolmogorov-Smirnov*), instrumentelor grafice (de exemplu, curbele *Cumulative Accuracy Profile* sau *Receiver Operating Characteristic*) sau al programelor econometrice, pot valida sistemele interne de rating folosind informațiile de risc de credit regăsite în registrele de credit.

Totodată, datele granulare din registrele de credit pot facilita efectuarea de analize specifice de identificare și monitorizare a debitorilor de importanță sistemică care dețin o parte importantă din totalul creditului din economie. În acest sens, o mare parte din instrumentarul folosit în supravegherea *off-site*, printre care indicatorii de semnalizare timpurie sau testele de stres, este revăzut și adaptat pentru a lua în considerare potențialele efecte de contagiune determinate de acest tip de debitori.

- În procesul migrării la noul cadru macroprudențial promovat de Acordul Basel III, studiile de impact privind adoptarea celor mai bune practici de evaluare și gestionare a riscului de credit înlesnesc anticiparea potențialelor probleme, precum situațiile în care instituțiile de credit aflate în concurență utilizează tratamente diferite pentru portofolii cu un profil de risc similar. În măsura în care la nivelul registrelor de credit sunt disponibile informații despre tipul debitorului și al creditului, sumele restante, scadența reziduală, garanțiile fiecărui credit, acțiunea de simulare a impactului adoptării prevederilor Acordului Basel III se poate realiza cu facilitate sporită.

- În ceea ce privește cadrul politicilor macroprudențiale și măsurile pentru combaterea prociclicității, conform noului Acord Basel III, fiecare autoritate de supraveghere va monitoriza evoluția creditului în relație cu PIB și în cazul în care consideră creșterea creditului excesivă și de natură a crea riscuri pentru întregul sistem bancar poate introduce o cerință suplimentară de capital (tampon anticiclic). Fundamentarea deciziilor de constituire a amortizorului anticiclic de capital are la bază informațiile de credit care se regăsesc în registrele publice de credit. Totodată, registrele au un aport valoros în măsurarea gradului de importanță sistemică a instituțiilor de credit care,

ca urmare a dimensiunii semnificative în piața creditului și la nivel de sistem bancar, a interconexiunilor sau a lipsei de substituire, trebuie să fie supuse unor reglementări mai prudente și unei monitorizări intensive.

Suplimentar satisfacerii nevoii supraveghetorilor de a monitoriza o serie de indicatori care să reflecte situația financiară și economică a instituțiilor de credit, informațiile de credit din aceste registre permit și construirea unor indicatori macroprudențiali care vizează stabilitatea sistemului financiar în ansamblu. Analiza pe baza indicatorului credit în PIB poate fi completată cu informaţii suplimentare furnizate de variabile considerate a fi reprezentative pentru identificarea fazelor ciclului creditării. Aceste variabile pot fi structurate în următoarele categorii: (1) variabilele macroeconomice sau macrofinanciare care surprind acumularea de vulnerabilităţi de natură sistemică (ritmul de creștere a creditării, informaţii privind structura creditării, *debt to income* (DTI), *loan-to-value* (LTV), preţurile activelor, *spread*-ul creditului, indicatori privind poziţia externă a ţării etc.) și (2) indicatori agregaţi de performanţă bancară, pentru cuantificarea vulnerabilităţii sectorului bancar la șocurile externe și a potenţialului de a genera instabilitate financiară (indicatori de solvabilitate, profitabilitate, lichiditate). Pentru determinarea variabilelor mai sus amintite, informațiile din registrele de credit au un aport important.

1.3.2. Rolul și importanța birourilor de credit – registre private de credit

Birourile de credit private au apărut ca o necesitate a creditorilor de a acoperi lipsa de informații privind clienții, pentru o mai bună cunoaștere a caracteristicilor solicitanților de credit, dar și pentru o previziune mai exactă a probabilității de nerambursare; de asemenea, ele au rolul de a disciplina debitorii, aceștia realizând că un istoric de plată precar presupune condiții dezavantajoase de finanțare pentru viitor sau lipsa finanțării.

Birourile de credit independente sunt instituții private, de cele mai multe ori orientate spre obținerea de profit. Inițiativa înființării aparține unor entități diferite, cum ar fi structuri comerciale puternice deținute de întreprinzători privați (SUA, Brazilia, Argentina), companii private deținute de o asociație a creditorilor (Japonia și majoritatea statelor europene).

Deși au structuri variate și diferă din multe puncte de vedere (tipul informației gestionate, persoana recenzată, produse de rating oferite sau nu etc.), birourile de credit au câteva trăsături comune:

- forma de proprietate privată;
- sunt utilizate cu precădere la nivel microprudențial de entitățile raportoare în vederea evaluării riscului de credit din expunerile propriilor portofolii;
- colectează cu precădere informații de credit despre persoanele fizice;
- datele colectate sunt la nivel de credit;

- nu există praguri de raportare sau, dacă există, sunt foarte mici;
- furnizează pe lângă informațiile de risc de credit și servicii financiare conexe, de tip *credit-scoring*, colectare de debite etc;
- activitatea lor este supusă legislației privind protecția datelor cu caracter personal;
- funcționează pe bază de mecanisme voluntare de colectare a informațiilor, bazate pe principiul reciprocității;
- nu există o entitate care să autorizeze și să supravegheze aceste instituții;
- trebuie să respecte principiul confidențialității datelor, în sensul că titularul raportului trebuie să-și dea acordul pentru ca instituția să poată furniza date terților care au dreptul să solicite aceste informații;
- persoanele recenzate (debitorii înregistrați în baza de date) au dreptul să cunoască informațiile existente pe numele lor.

Un aspect important în dezvoltarea birourilor de credit îl constituie gradul de protejare a drepturilor creditorilor. Dacă un sistem juridic oferă o slabă protecție creditorilor, debitorii sunt tentați să nu-și onoreze obligațiile chiar dacă nu au motive serioase să o facă.

Trebuie menționat faptul că existența birourilor de credite nu poate substitui existența registrelor publice de credite și nici invers; pentru o apreciere optimă a riscului de credit de către creditori, este necesară stabilirea unui profil complet al clienților, prin consultarea informațiilor privind gradul de îndatorare și comportamentul de plată ale acestora din mai multe surse, astfel încât aceste două tipuri de structuri se completează reciproc.

Concluzionând, datele granulare colectate la nivelul registrelor publice de credit și al birourilor de credit reprezintă un activ indispensabil în cadrul sistemului financiar, prin asigurarea elementelor necesare pentru gestionarea adecvată a riscului de credit la nivel microprudențial și a riscului sistemic la nivel macroprudențial.

2. Centrala Riscului de Credit (anterior Centrala Riscurilor Bancare) din România

Centrala Riscului de Credit (CRC), creată inițial în scopul acoperirii vidului de informații care se manifesta acut în cadrul sistemului bancar românesc, cu impact negativ asupra gestionării riscului de credit, s-a dovedit a fi, în timp, un sistem eficient cu multiple funcționalități la nivelul comunității financiar-bancare românești.

Accesul nediscriminatoriu pentru participanții din piață la informațiile de risc de credit existente, precum și schimbul transparent al acestora au condus la reducerea riscurilor de hazard moral și de selecție adversă, creându-se, astfel, o serie de beneficii atât pentru creditori, cât și pentru debitori. Conexiunea existentă între baza de date a CRC și cea a Centralei Incidentelor de Plăți (CIP) creează un plus de valoare informațiilor despre un client potențial prin accesul la informația negativă referitoare la incidentele de plăți cu instrumente de debit, determinând diminuarea riscului de hazard moral *ex ante*. Totodată, utilizarea informațiilor gestionate de CRC a contribuit la reducerea costurilor generate de organizarea și gestionarea unor baze de date individuale și a celor de intermediere financiară.

Pe de altă parte, informațiile înregistrate în baza de date a CRC constituie un instrument tot mai util pentru exercitarea rolului Băncii Naționale a României de supraveghetor și reglementator central, precum și în consolidarea stabilității financiare, permițând evaluarea și monitorizarea riscurilor interconectate, care pot conduce la declanșarea riscurilor sistemice.

2.1. APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA CRC ÎN CADRUL SISTEMULUI FINANCIAR AUTOHTON

În contextul creării unui sistem bancar modern, flexibil, care să corespundă exigențelor economiei de piață în formare, în paralel cu proiectarea și implementarea în cadrul Băncii Naționale a României a structurilor prin care aceasta să-și îndeplinească rolul de „bancă a băncilor", la începutul anilor '90 se contura necesitatea existenței unui sistem coerent de informații de risc de credit cât mai cuprinzător și semnificativ. Crearea sistemului de raportare a fost încurajată, totodată, de: lipsa unor informații centralizate, actualizate privind creditele și debitorii din sistemul bancar, dificultățile înregistrate de instituțiile de credit în evaluarea obiectivă a potențialilor clienți și necesitatea alinierii activității bancare la practicile europene în materie de evaluare a riscurilor.

2.1.1. Etapele parcurse în crearea și dezvoltarea CRC

În anul 1996 a fost luată decizia înființării unei baze de date complexe, organizată în cadrul Băncii Naționale a României, care să cuprindă informațiile aferente expunerilor instituțiilor de credit față de debitorii din sistemul bancar românesc după modelul centralelor riscului de credit existente în țările europene cu un sistem financiar-bancar dezvoltat. În paralel, au fost analizate și caracteristicile mediului financiar-bancar românesc, ale activităților de creditare internă, precum și ale celor de supraveghere, derulate de banca centrală, astfel încât să poată fi satisfăcute cât mai eficient cerințele utilizatorilor.

În anul 1998 au fost create premisele legale pentru înființarea CRC, la art. 25 din Legea nr. 101/1998 privind Statutul Băncii Naționale a României prevăzându-se în mod expres că „Pentru prevenirea și limitarea riscurilor de plată și de credit, Banca Națională a României prestează servicii de colectare și difuzare, la cerere, contra cost,

de date și informații privind incidentele de plăți și riscurile de creditare în sistemul bancar, în condiții de asigurare a secretului bancar".

În anul 2000 actuala CRC și-a început activitatea, sub denumirea de Centrala Riscurilor Bancare, în baza Regulamentului nr. 1/1999 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare. Aceasta administra informațiile de risc de credit aferente expunerilor (credite și angajamente) egale sau mai mari de 20 mii RON (200 milioane ROL), înregistrate de instituțiile de credit față de debitorii lor, persoane fizice și/sau juridice, precum și restanțele corespunzătoare creditelor acordate. Structura bazei de date era formată atât din informații pozitive, cât și din informații negative, acestea fiind păstrate pe o perioadă de șapte ani.

În anii care au urmat punerii în funcțiune a sistemului de raportare și gestionare a informației de risc de credit, factori precum: (1) creșterea exponențială a creditului de consum acordat persoanelor fizice; (2) sporirea gradului de îndatorare și a riscului de credit asociat; (3) reacția modestă a comunității bancare cu privire la gestionarea riscurilor bancare și la nevoia tot mai stringentă de cunoaștere timpurie a informației referitoare la întârzierile la plată ale populației, dar și (4) prevederile Memorandumului de politici economico - financiare pentru perioada 2004 – 2006 au determinat Banca Națională a României să își extindă aria de cuprindere a bazei de date a CRC, incluzând o serie de informații care să răspundă necesităților de informare nou-apărute în sistemul financiar-bancar autohton.

La 1 septembrie 2004 a intrat în vigoare Regulamentul nr. 4/2004 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare (care a abrogat Regulamentul BNR nr. 1/1999), aducând următoarele elemente de noutate în funcționarea CRC:

1) raportarea și administrarea informațiilor despre restanțele mai mari de 30 de zile înregistrate de persoanele fizice în restituirea creditelor mai mici de 200 milioane ROL;

2) componența grupurilor de debitori evidențiată de fiecare instituție de credit;

3) includerea în categoria persoanelor recenzate și a persoanelor juridice nerezidente;

4) transmiterea de către CRC a celei mai slabe încadrări raportate de către instituțiile de credit pentru un debitor;

5) informații despre fraudele cu carduri de debit și/sau de credit produse de posesorii acestora;

6) integrarea informațiilor existente în baza de date a CRC și a CIP;

7) acordarea dreptului de consultare a bazei de date a CRC fiecărei sucursale a persoanelor declarante, prin intermediul propriei centrale;

8) modificarea unor sancțiuni pentru nerespectarea prevederilor regulamentului.

Dezvoltarea segmentului bancar de *retail*, ca urmare a creşterii şi diversificării atât ale ofertei de credite de consum, cât şi expansiunii cererii populaţiei, a stimulat comunitatea bancară autohtonă să acorde o atenţie sporită gestionării riscurilor generate de activitatea de creditare a persoanelor fizice. Astfel, în coroborare cu recomandările formulate de Fondul Monetar Internaţional şi de Banca Mondială, a fost creat şi dezvoltat Biroul de Credit S.A., care a început să funcţioneze din data de 16 august 2004. Este cel mai important sistem privat de administrare şi de furnizare eficientă de informaţii de risc de credit aferente clienţilor persoane fizice din România, aceştia fiind raportaţi indiferent de mărimea expunerii. Începând cu anul 2006, Biroul de Credit S.A. a devenit membru al Asociaţiei Europene a Birourilor de Credit (ACCIS).

În acest context, în vederea evitării raportării duble a restanţelor mai mari de 30 de zile înregistrate de persoanele fizice în restituirea creditelor mai mici de 200 milioane ROL, atât la CRC, cât şi la Biroul de Credit S.A., în luna septembrie 2006 s-a încheiat un protocol privind schimbul de informaţii între Banca Naţională a României şi Biroul de Credit S.A. şi începând cu luna mai 2007 s-a renunţat la raportarea acestor informaţii negative la CRC (în baza Regulamentului BNR nr. 2/2007). În Caseta 4 sunt prezentate câteva informaţii generale despre Biroul de Credit din România.

Caseta 4. Biroul de Credit din România

- Este o societate pe acţiuni cu 25 de acţionari (instituţii de credit), care a devenit operaţională din data de 16 august 2004.

- Administreză informaţii doar despre persoanele fizice:

– informaţii pozitive şi negative aferente produselor de credit şi de asigurări;

– informaţii negative despre fraudulenţi – cei care au savârşit o infracţiune în relaţie cu instituţia financiară, pentru care s-a emis o hotărâre judecătorească definitivă;

– informaţii negative despre declaraţii cu inadvertenţe - date neconforme cu realitatea furnizate de persoane fizice la momentul solicitării creditului;

– un scoring construit pe baza unui model statistic internaţional, *FICO® Score,* (un număr cuprins între 300 şi 850), care arată probabilitatea ca o persoană fizică să-şi plătească în viitor ratele la timp.

- Raportarea este zilnică şi informaţiile sunt păstrate o perioadă de 4 ani de la data achitării ultimei rate restante sau de la data ultimei actualizări transmise de către participanţi.

- Persoanele declarante pot fi instituţiile de credit, instituţiile financiare nebancare şi societăţile de asigurări, participarea fiind benevolă, pe bază de contract (la începutul anului 2011 erau 36 de instituţii de credit şi 19 instituţii financiare nebancare).

- Utilizatorii informaţiilor sunt doar persoanele declarante.

- Informaţiile sunt furnizate utilizatorilor sub forma Raportului de Credit, iar persoanelor fizice raportate sub forma Situaţiei înscrierii în bazele de date ale Biroului de Credit. Principalele informaţii conţinute sunt: date personale despre titular; data deschiderii contului; numărul de cont (IBAN); tipul contului; starea contului; durata contractului; modalitatea de rambursare; suma acordată; suma datorată; frecvenţa plăţilor; rata lunară; data scadenţei; suma plătită; suma restantă; numărul de rate restante; numărul de zile de întârziere; plăţile și istoricul lor, pe maximum 4 ani în urmă; angajatorul principal al titularului; datele de identificare ale giranţilor, codebitorilor sau cosemnatarilor; persoane cu declaraţii cu inadvertenţe; fraudulenţi; data actualizării *FICO® Score* determinat și codurile de motiv asociate.

Sursa: http://www.birouldecredit.ro

În urma analizei efectuate pe baza răspunsurilor formulate de către persoanele declarante la întrebările cuprinse într-un chestionar elaborat de CRC în anul 2014, s-a ajuns la concluzia că toate instituțiile de credit care dețin în portofoliul de clienți și persoane fizice consultă baza de date a Biroului de Credit S.A. atât în vederea fundamentării deciziilor de acordare a creditelor, cât și pentru monitorizarea comportamentului de plată al debitorilor.

2.1.2. Direcțiile actuale și viitoare pentru dezvoltarea CRC

Fiind o structură flexibilă, concepută astfel încât să răspundă eficient la dinamismul mediului financiar-bancar, caracterizat în ultimii ani prin creșterea gradului de integrare a pieţelor și adâncirea interdependenţelor globale, diversificarea instituţiilor financiare care pot acorda împrumuturi financiare, dar și prin intensificarea riscurilor de credit cu potenţiale implicaţii sistemice, în condițiile declanșării crizei financiare internaționale, CRC urmărește să contribuie proactiv la susținerea stabilității sistemului financiar-bancar din România.

O direcție majoră de acțiune a fost constituită de lărgirea sferei de cuprindere a persoanelor declarante care raportează informații de risc de credit, prin includerea instituţiilor financiare nebancare înscrise în Registrul special (Regulamentul BNR nr. 8/2009), a instituţiilor de plată care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare (Regulamentul BNR nr. 5/2011) și a instituţiilor emitente de monedă electronică care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare (Regulamentul BNR nr. 9/2011).

Odată cu integrarea României în Uniunea Europeană, a devenit tot mai pregnantă necesitatea acționării în direcția participării la schimbul transfrontalier european de informaţii de credit cu ţările comunitare în care există structuri asemănătoare CRC (Austria, Belgia, Franţa, Germania, Italia, Portugalia și Spania). Schimbul dintre aceste state se realizează în baza Memorandumului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naţionale, în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante (MoU), intrat în vigoare în februarie 2003. Astfel, la data de 1 aprilie 2010, Banca Naţională a României a semnat ediţia revizuită a MoU, schimbul derulându-se efectiv începând cu 1 aprilie 2012, în baza Regulamentului BNR nr. 2/2012 (care a abrogat Regulamentul BNR nr. 4/2004, cu modificările și completările ulterioare).

După cum este prezentat pe larg în cadrul capitolului 4 dedicat schimbului transfrontalier de informații de credit, obiectul acestuia este constituit din expunerile care depășesc limita a 25 mii EUR înregistrate față de debitorii, persoane juridice, din statele participante.

În același timp, diversificarea instrumentelor de credit, insuficienta protecţie pentru solicitanții de credit, persoane fizice, din Uniunea Europeană, legislația variată din statele comunitare, neîncrederea acestora de a recurge la ofertele de credit din alte state membre au reliefat tot mai stringent necesitatea elaborării unei noi legislaţii în domeniul contractelor de credit destinate acestor consumatori. Ca urmare, la nivelul Uniunii Europene a fost emisă Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului prin care se dorea armonizarea completă a reglementărilor naţionale pentru a se asigura același nivel ridicat de protecţie a intereselor economice pentru toţi consumatorii de credit din Uniunea Europeană. Pentru transpunerea prevederilor Directivei la nivelul României, Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor (responsabilă cu implementarea reglementării) a emis Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori.

CRC, prin modul în care realizează activitățile de gestionare, de raportare, de difuzare, respectiv, de asigurare a accesului la informațiile privind consumatorii de credit, înregistrați în baza sa de date, acționează consecvent în direcția conformării cu prevederile din Directiva 2008/48/CE și cu prevederile legislative naționale (Caseta 5).

Caseta 5. Secretul profesional

Prevederi referitoare la secretul profesional se regăsesc în Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României. Această lege prevede că membrii Consiliului de administrație și salariaţii Băncii Naţionale a României sunt obligaţi să păstreze secretul profesional asupra oricărei informaţii nedestinate publicării.

Furnizarea unor asemenea informaţii va putea fi făcută doar sub semnătura guvernatorului Băncii Naţionale a României sau a persoanelor împuternicite în acest sens, în anumite situaţii prevăzute de lege, cum ar fi în cadrul unor proceduri judiciare, la cererea scrisă a organelor abilitate sau a celor de cercetare penală, cu autorizarea procurorului.

De asemenea, CRC a acționat în sensul respectării prevederilor Legii nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulaţie a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, care este aliniată la standardele europene în domeniu (Caseta 6).

Caseta 6. Prelucrarea datelor cu caracter personal

Prelucrarea datelor cu caracter personal se realizează în conformitate cu Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulaţie a acestor date. În această lege sunt definiţi operatorii de date cu caracter personal, sunt prezentate regulile generale sau speciale privind prelucrarea datelor cu caracter personal, precum și drepturile persoanei vizate în contextul prelucrării datelor cu caracter personal. Verificarea respectării prevederilor acestei legi se realizează de Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, care are organizat un registru de evidenţă a operatorilor care prelucrează date cu caracter personal și unde se pot depune plângeri.

Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal este o autoritate publică, cu personalitate juridică, autonomă și independentă, care are în competenţă apărarea drepturilor și libertăţilor fundamentale ale persoanelor fizice, inclusiv în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal și cu libera circulaţie a acestor date.

Serviciul riscuri bancare din Direcţia stabilitate financiară, în cadrul căruia este organizată și funcționează baza de date a CRC, este înregistrat ca operator de date cu caracter personal la Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal.

În plus, în cazul creditării transfrontaliere a unui consumator de credite, CRC asigură accesul creditorilor din alte state membre în condiţii nediscriminatorii faţă de instituţiile de credit naționale la informațiile pe care le deține despre respectivul consumator. Astfel, analizând modelele de acces transfrontalier la informații, identificate de Grupul de experţi privind istoricul creditelor și prezentate în cadrul *Report of the Expert Group on Credit Histories*, s-a decis utilizarea următoarelor două modele de acces: (1) transmiterea de către persoana fizică a unei solicitări scrise la CRC pentru obţinerea informaţiilor înscrise pe numele său în baza de date și primirea răspunsului de către persoana în cauză; (2) transmiterea de către persoana fizică dintr-un stat membru a unei solicitări scrise la CRC, în care cere ca raportul cu informațiile înscrise în baza de date pe numele său să fie transmis direct la creditorul din străinătate unde a depus cererea de credit.

O altă direcție importantă de acțiune a constat în colectarea și administrarea de noi informaţii necesare analizelor de stabilitate financiară, proiectării de scenarii privind gestionarea crizelor, elaborate în banca centrală, derulării testelor de stres, supravegherii macroprudențiale, validării modelelor interne de rating ale instituțiilor de credit, implementării unor tehnici avansate de determinare a riscului de credit de către acestea din urmă, precum și evidențierii pierderilor din nerambursarea creditelor. Pentru aceste informații s-a creat cadrul legal de raportare și utilizare la începutul anului 2012, prin Regulamentul BNR nr. 2/2012, constând, în principal, din:

1) informaţiile despre starea creditelor din portofoliul persoanei declarante (credite care au trecut printr-un proces de externalizare la un moment dat);

2) sumele creditelor care au fost externalizate;

3) probabilitatea de nerambursare pentru fiecare credit;

4) clasa de rating pentru fiecare credit;

5) sumele creditelor nerecuperate trecute pe pierderi;

6) valoarea garanţiilor;

7) informaţii despre cardurile de credit/cardurile de debit cu facilitate de descoperit de cont și despre leasing;

8) informaţii privind procesul de fuziune/divizare a persoanelor juridice înregistrate în baza de date a CRC;

9) informaţii despre creditele luate în nume propriu/împreună cu alţi debitori;

10) sectorul instituţional din care face parte debitorul, conform Sistemului european al conturilor naţionale și regionale din Comunitate (SEC 2010) etc.

Începând cu anul 2012, în colaborare cu specialiști din băncile centrale ale statelor membre, CRC acționează în direcția găsirii de soluții la provocările generate de nevoile de informații de credit uniforme, armonizate la nivel european, cu un nivel ridicat de detaliere, provenite de la toate statele membre. Desfășurarea eficientă a activităților specifice Mecanismului unic de supraveghere, precum și a celor de elaborare a politicilor monetare, de cercetare statistică și de fundamentare a deciziilor privind stabilitatea financiară de către Sistemul Băncilor Centrale Europene impun dezvoltarea unui sistem complex de informații de credit furnizate de toate statele comunitare, prin intermediul registrelor centrale de credit naționale. Etapele, căile și grupurile de lucru dedicate sunt prezentate pe larg în capitolul 4 al prezentului studiu.

În același timp, în vederea întăririi supravegherii macroprudențiale ca urmare a consecințelor crizei financiare globale, Autoritatea Bancară Europeană a redefinit, în cadrul Regulamentului (UE) nr. 575/2013 (*Capital Requirements Regulation* (CRR) – Anexă a FINREP), expunerea neperformantă și improbabilitatea de plată, astfel încât acești doi indicatori să poată fi determinați și mai apoi raportați unitar la Banca Centrală Europeană de către băncile centrale naţionale din statele membre. De asemenea, înființarea în țara noastră a Comitetului Național pentru Stabilitate Financiară, din care face parte și Banca Națională a României, generează necesitatea analizei unor informații tot mai complexe și mai detaliate, adaptate cerințelor Basel III. În acest context, CRC are ca direcție majoră de dezvoltare lărgirea și creșterea gradului de complexitate și diversitate ale bazei de date prin includerea unor noi indicatori de credit. În acest sens, începând cu data de 1 mai 2015 se raportează următorii indicatori: expunerea neperformantă și improbabilitatea de plată, starea de nerambursare, creditele depreciate, serviciul datoriei – granularizarea clasei de întârziere de peste 90 de zile, suma de plată lunară (total, principal, dobândă), rata

anualizată a dobânzii aplicată creditului, dobânda anuală efectivă (DAE), garanţiile imobiliare şi valoarea acestora, raportul valoarea creditului pe garanţii (LTV), gradul de îndatorare, datorii înregistrate în afara bilanţului (principal, creanţe ataşate şi sume de amortizat), creanţe ataşate acumulate după scoaterea în afara bilanţului, restructurarea creditelor, valoarea activului ponderat la risc, factorul de conversie asociat părţii extrabilanţiere, expunerea la riscul de credit, ajustările la nivel individual pentru depreciere, tipul ajustării pentru depreciere, identificarea, în mod distinct în cadrul expunerilor, a liniilor de credit şi motivul consultării bazei de date a CRC.

În Caseta 7 sunt prezentate succint principalele etape din evoluţia CRC şi direcţiile de dezvoltare.

Caseta 7. Centrala Riscului de Credit din România - etape şi direcţii de dezvoltare

Anul 1996 – decizia înfiinţării unui registru central public de credit în cadrul Băncii Naţionale a României;

Anul 1998 – premisele legale pentru înfiinţarea CRC (art. 25 din Legea nr. 101/1998 privind Statutul Băncii Naţionale a României);

Anul 1999 (decembrie) – publicarea Regulamentului nr. 1/1999 privind organizarea şi funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Riscurilor Bancare;

Anul 2000 (februarie) – începerea activităţii Centralei Riscurilor Bancare (actuala Centrala Riscului de Credit);

Anul 2004 – intrarea în vigoare a Regulamentului BNR nr. 4/2004, care abrogă Regulamentul BNR nr. 1/1999 şi introduce primele dezvoltări ale CRC (de exemplu raportarea restanţelor mai mari de 30 de zile, înregistrate în restituirea creditelor mai mici de 200 milioane ROL de către persoanele fizice, integrarea datelor din baza de date a CRC cu cele din baza de date a CIP, raportarea fraudelor cu carduri produse de către posesori);

Anul 2006 – semnarea Protocolului privind schimbul de informaţii între Banca Naţională a României şi Biroul de Credit S.A.;

Anul 2007 – intrarea în vigoare a Regulamentului BNR nr. 2/2007 pentru modificarea şi completarea Regulamentului BNR nr. 4/2004; renunţarea la raportarea restanţelor mai mari de 30 de zile, înregistrate în restituirea creditelor mai mici de 20 mii RON (200 milioane ROL) de către persoanele fizice;

Anul 2009 - intrarea în vigoare a Regulamentului BNR nr. 8/2009 pentru modificarea şi completarea Regulamentului BNR nr. 4/2004; sunt incluse în categoria persoanelor declarante instituţiile financiare nebancare înscrise în Registrul special;

Anul 2010 – semnarea Memorandum-ului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naţionale în vederea transmiterii acestora către

persoanele declarante, schimbul transfrontalier cuprinzând informațiile aferente persoanelor juridice față de care este înregistrată o expunere mai mare de 25 mii EUR;

Anul 2010 – stabilirea celor două modele de acces nediscriminatoriu al creditorilor din alte state europene la informațiile existente despre un debitor, pe baza modelelor de acces transfrontalier definite în *Report of the Expert Group on Credit Histories,* în vederea respectării prevederilor OUG nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori;

Anul 2011 – intrarea în vigoare a regulamentelor BNR nr. 5/2011 și nr. 9/2011 pentru modificarea și completarea Regulamentului BNR nr. 4/2004; includerea în categoria persoanelor declarante a instituţiilor de plată care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare și a instituţiilor emitente de monedă electronică care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare;

Anul 2012 – intrarea în vigoare a Regulamentul BNR nr. 2/2012, care abrogă Regulamentul BNR nr. 4/2004, precum și regulamentele BNR nr. 8/2009, nr. 5/2011 și nr. 9/2011, asigurând, totodată:

- cadrul legal pentru derularea efectivă a schimbului transfrontalier de informații în baza MoU;
- lărgirea bazei de date a CRC cu noi informaţii necesare analizelor de stabilitate financiară elaborate în Banca Naţională a României etc. (de ex., probabilitatea de nerambursare pentru fiecare credit; clasa de rating pentru fiecare credit; sumele creditelor nerecuperate trecute pe pierderi etc.);

Începând cu **anul 2012** – colaborarea la nivel european pentru crearea unui sistem de raportare transfrontalieră armonizată a informaţiilor granulare de credit (AnaCredit), care să răspundă necesităţilor de analiză și reglementare ale Băncii Centrale Europene și ale băncilor centrale naționale și în care registrele centrale de credit vor avea un rol determinant;

Anul 2015 – creșterea gradului de complexitate și diversitate ale bazei de date a CRC prin raportarea unor noi indicatori de credit (expunerea neperformantă și improbabilitatea de plată, starea de nerambursare, creditele depreciate etc.), ca urmare a cerințelor generate la nivel comunitar de implementarea Basel III, îndeplinirea misiunii Mecanismului unic de supraveghere, a Comitetului Național pentru Stabilitate Financiară.

2.2. ARHITECTURA CRC

Coordonatele definitorii ale CRC, respectiv: (i) granularitatea accentuată a informaţiilor de credit și diversitatea acestora – se transmite fiecare credit/ angajament acordat debitorilor care îndeplinesc condiția de raportare la CRC; (ii) nivelul ridicat de acoperire cu informaţii - peste 90 la sută din volumul valoric al creditelor acordate și al angajamentelor asumate de instituțiile financiare raportoare sunt cuprinse în baza de date; (iii) gradul reprezentativ de participare instituțională - instituțiile raportoare cu pondere semnificativă în activitatea de creditare (toate instituțiile de credit, instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special, instituțiile de plată și instituțiile emitente de monedă electronică) conferă CRC caracteristicile unui sistem de raportare și gestionare a informaţiilor de credit performant și competitiv la nivel european.

2.2.1. Organizarea și funcționarea sistemului de raportare și de gestionare a informațiilor de risc de credit

CRC este un registru public de credit organizat în cadrul Băncii Naţionale a României și administrează o bază de date care conţine informaţii referitoare la datele de identificare ale debitorilor, la creditele acordate acestora și angajamentele asumate în numele lor în lei sau în valută de către fiecare persoană declarantă, precum și la fraudele cu carduri produse de către posesori. Aceste informaţii sunt gestionate într-un cadru strict reglementat și în condiţiile păstrării secretului bancar, având ca bază legislativă Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naţionale a României și Regulamentul nr. 2/2012 privind organizarea și funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Riscului de Credit.

Armonizându-se cu structurile similare din statele comunitare, CRC, ca sistem complex de raportare și gestionare a informațiilor de risc de credit, funcționează pe baza următoarelor principii generale:

- principiul recenzării – toate persoanele declarante (instituţii de credit, instituţii financiare nebancare) sunt obligate să raporteze lunar la CRC informaţii de risc de credit;
- principiul reciprocităţii – fiecare persoană declarantă raportează expunerea de credit pe care o are faţă de un debitor și primește de la CRC informaţii privind expunerea întregului sistem bancar faţă de debitorul respectiv;
- principiul agregării – CRC difuzează informaţii de risc global, rezultate în urma agregării informaţiilor individuale raportate de persoanele declarante;
- principiul confidenţialităţii – CRC asigură confidenţialitatea informaţiilor privind expunerile de credit ale persoanelor declarante faţă de debitorii lor;
- principiul accesului la informaţii al debitorilor – fiecare debitor are dreptul de acces la informaţiile care îl privesc din baza de date a CRC și de a solicita, dacă este cazul, corectarea acestora;

- principiul securităţii informaţiilor – informaţiile sunt protejate prin mijloace fizice, electronice și procedurale.

Persoanele declarante la CRC au înregistrat de-a lungul existenței acestei structuri o creștere numerică și o diversificare semnificativă, ajungând la un număr de aproximativ 90 de instituţii, fiind formate din următoarele categorii [3]:

- instituţiile de credit, persoane juridice române, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale din România;

- sucursalele din România ale instituţiilor de credit străine, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale;

- instituţiile financiare nebancare, persoane juridice române, înscrise în Registrul special, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale din România;

- sucursalele din România ale instituţiilor financiare străine înscrise în Registrul special, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale din România;

- instituţiile emitente de monedă electronică, persoane juridice române, care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale din România;

- instituţiile de plată, persoane juridice române, care înregistrează un nivel semnificativ al activităţii de creditare, pentru toate informaţiile de risc de credit și informaţiile despre fraudele cu carduri colectate din unităţile lor teritoriale din România.

Instituţiile de credit, chiar dacă sunt mai reduse din punct de vedere numeric (39) comparativ cu instituţiile financiare nebancare (46), concentrează cea mai mare parte a informației raportate, respectiv peste 90 la sută din volumul informațiilor de credit înregistrate în baza de date a CRC, după cum se poate constata în graficele 1 – 4, referitoare la ponderea informațiilor de risc de credit raportate la CRC în luna decembrie 2014 de către instituțiile de credit și instituțiile financiare nebancare din Registrul special.

Informaţiile de risc de credit gestionate de CRC sunt informaţiile aferente debitorilor, persoane fizice sau juridice nonbancare, rezidente sau nerezidente, față de care persoanele declarante înregistrează un risc individual mai mare de 20 mii lei. Sumele luate în considerare în calculul expunerii individuale provin din soldurile creditelor acordate și din angajamentele asumate în lei sau în valută.

[3] În conformitate cu prevederile art. 2, pct. 6 din Regulamenul BNR nr. 2/2012.

Grafic 1. Debitori, decembrie 2014

procente

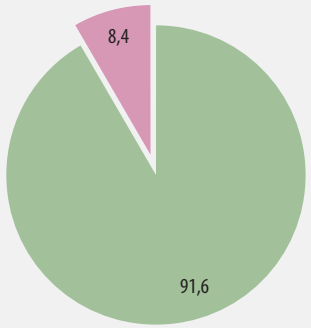

Grafic 2. Credite și angajamente în CRC, decembrie 2014

procente

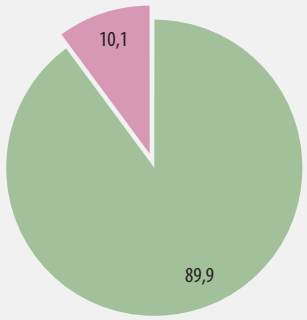

Grafic 3. Suma datorată, decembrie 2014

procente

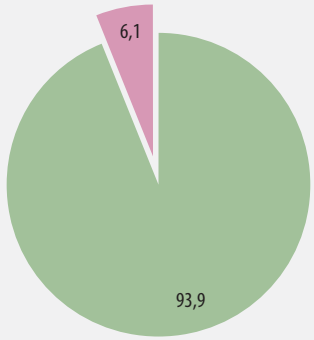

Grafic 4. Suma restantă, decembrie 2014

procente

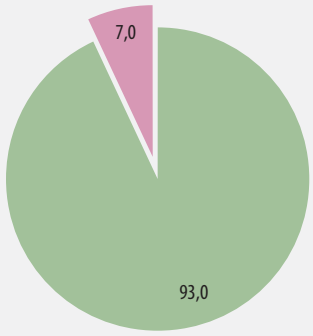

instituții de credit instituții financiare nebancare

Sursa: CRC

Nivelul limitei de raportare a fost stabilit la această valoare pentru toți debitorii raportați, indiferent dacă sunt persoane fizice sau juridice, în cadrul unor analize riguroase, bazate pe încadrarea în intervale valorice a tuturor creditelor și angajamentelor din sectorul financiar-bancar determinat de persoanele declarante. Aceste analize se desfășoară an de an, cu o frecvență semestrială, de la crearea CRC. Astfel, de fiecare dată, s-a constatat că informațiile de risc de credit din baza de date a CRC acoperă în jur de 90 la sută din volumul valoric al creditelor acordate și al angajamentelor asumate de către persoanele declarante, indiferent dacă acestea sunt instituții de credit sau instituții financiare nebancare (graficele 5 – 8).

Grafic 5. Ponderea valorii creditelor și angajamentelor aferente expunerilor mai mari de 20 mii lei în perioada decembrie 2007 – decembrie 2014

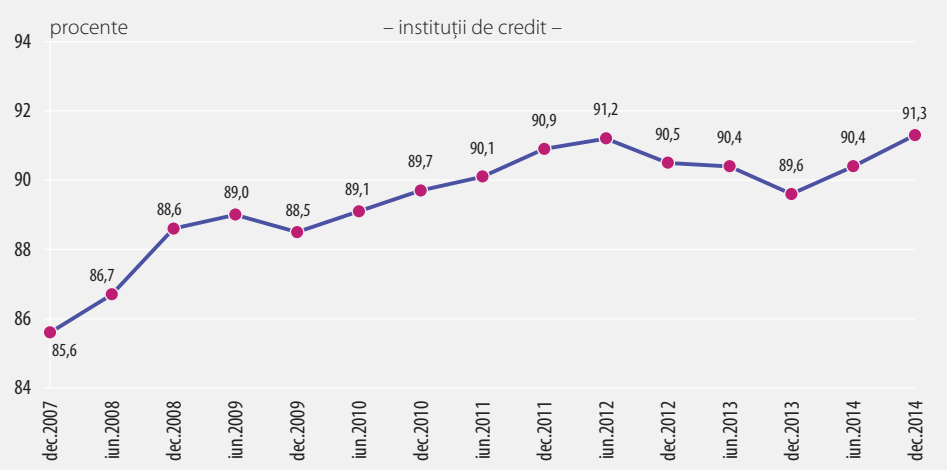

Sursa: CRC

Grafic 6. Ponderea valorii creditelor și angajamentelor pe tranșe valorice în perioada decembrie 2007 – decembrie 2014

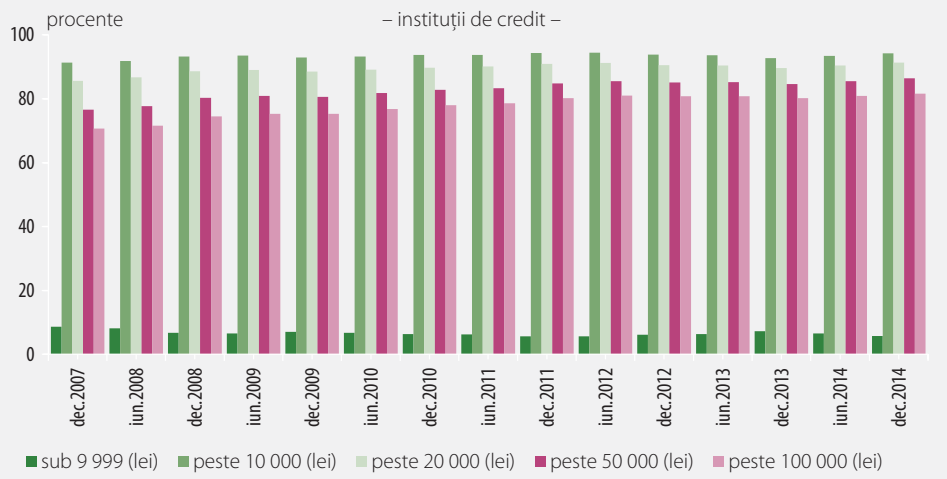

Sursa: CRC

Raportarea se efectuează distinct, „credit cu credit" pentru fiecare debitor, și nu agregat, venind astfel în întâmpinarea cerințelor și tendințelor actuale de granularizare cât mai accentuată a informațiilor de credit, manifestate la nivel comunitar. Practic, CRC este printre puținele sisteme de raportare a informațiilor de credit din Europa la care expunerea nu se raportează agregat pe persoană recenzată după principiul „debitor cu debitor", ci la cel mai detaliat nivel posibil, respectiv, „credit cu credit".

Aceste informații sunt raportate de către persoanele declarante, lunar, iar la încheierea perioadei de transmitere, sistemul informatic al CRC le agregă la nivel de debitor, determinând riscul global pe care-l înregistrează sistemul financiar – bancar față de acesta. Expunerea totală a respectivului debitor, detaliată pe creditele și/sau

angajamentele ce o compun, este difuzată instituţiilor care l-au raportat, putând fi vizualizată şi de celelalte persoane declarante doar cu acordul acestuia, în calitate de client potenţial.

Grafic 7. Ponderea valorii creditelor şi angajamentelor aferente expunerilor mai mari de 20 mii lei în perioada decembrie 2009 – decembrie 2014

Grafic 8. Ponderea valorii creditelor şi angajamentelor pe tranşe valorice în perioada decembrie 2009 – decembrie 2014

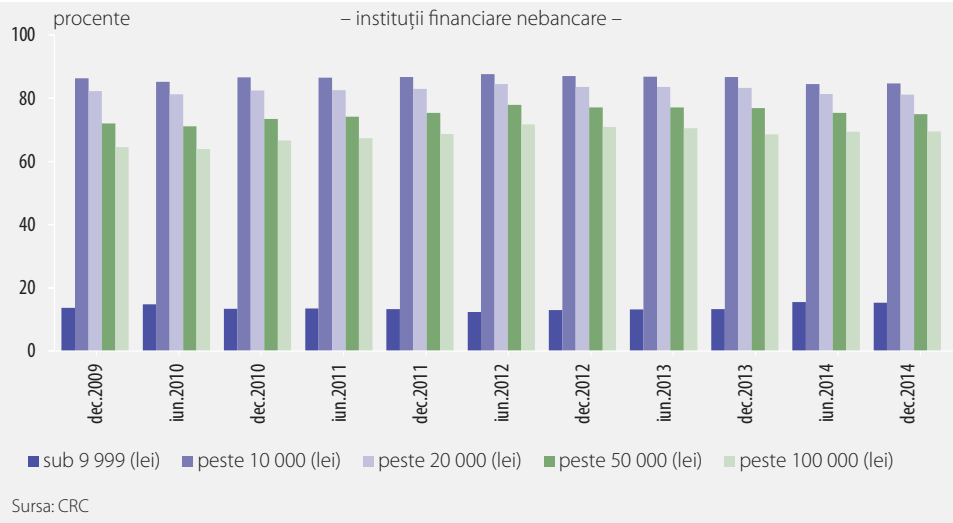

Informaţiile de risc de credit sunt păstrate în baza de date a CRC şi sunt puse la dispoziţia persoanelor declarante pentru o perioadă de şapte ani de la data raportării. Astfel, cu ajutorul lor poate fi determinat comportamentul unui client potenţial privind rambursarea creditelor, dacă acesta este înregistrat la CRC.

De asemenea, este raportată informaţia referitoare la componenţa grupului de persoane fizice şi/sau juridice care reprezintă un grup de debitori, grup evidenţiat de fiecare persoană declarantă. Pentru debitorii înregistraţi în baza de date a CRC pot

fi vizualizate și eventualele incidente de plăţi realizate cu instrumentele de plată de debit (cecuri, cambii, bilete la ordin), existente în baza de date a CIP.

Totodată, la CRC este raportată *on-line,* în momentul constatării acesteia (având caracter negativ), şi informaţia despre fraudele cu carduri. Aceasta se referă la încălcarea prevederilor contractuale de către posesorii de card de debit și/sau de credit, în condițiile în care suma corespunzătoare nu este înregistrată la restanţe în evidenţele persoanei declarante. Din aceste considerente, poate fi accesată de persoanele declarante oricând, fără a fi necesar acordul clientului potențial.

În baza de date a CRC au fost disponibile, până în luna aprilie 2014, și restanţele mai mari de 30 de zile înregistrate de către persoanele fizice în restituirea creditelor mai mici de 20 mii lei, raportate pentru perioada august 2004 – martie 2007, în conformitate cu prevederile Regulamentului BNR nr. 4/2004, acestea fiind informaţii strict negative.

Atributele categoriilor de informații de risc de credit existente în baza de date a CRC au un grad ridicat de diversitate, respectând criteriile definitorii de stabilire a acestora, specifice registrelor publice de credit, precum și necesitățile principalilor utilizatori (Caseta 8).

Caseta 8. Atributele informațiilor de risc de credit raportate la CRC

Date de identificare a persoanelor recenzate: cod de identificare, nume/denumire, situaţie specială, încadrare debitor, activitate, formă de proprietate, forma de organizare juridică, țară, judeţ, sucursală a unei persoane juridice, fuziune/divizare;

Date de credit: sumă acordată, sumă datorată (utilizată și neutilizată), sumă restantă, valută, data acordării, data scadenţei, credit/angajament luat împreună cu alţi debitori, tipul și valoarea totală a garanțiilor, stare credit, clasa de rating, probabilitate de nerambursare, serviciul datoriei, sumă externalizată, pierdere, identificator credit etc.;

Date aferente grupurilor: denumire grup, cod grup, componenţă grup (cod identificare debitori, nume/denumire debitori, debitor care a luat credite/angajamente împreună cu alţi debitori din grup, țară);

Date aferente incidentelor de plăți: total incidente (cec, cambie și bilete la ordin), incidente majore (cec, cambie și bilete la ordin) și perioada de interdicţie bancară de a emite cecuri;

Date aferente fraudelor: tipul cardului, valuta, data constatării fraudei și suma fraudată.

Volumul informațiilor de credit raportate la CRC din anul 2000 până în decembrie 2014 a înregistrat o creștere semnificativă, după cum se poate constata din evoluția principalilor indicatori prezentați în Caseta 9 și în graficele 9 și 10. Astfel, dacă numărul

debitorilor raportați de persoanele declarante la CRC în luna ianuarie 2000 era de doar 13 749, în luna decembrie 2014 acesta a ajuns la 973 189 debitori.

De asemenea, expunerea persoanelor declarante față de acești debitori a crescut considerabil, pornind de la valoarea de 5 472 600 mii lei în luna ianuarie 2000 până la valoarea de 278 808 898 mii lei în luna decembrie 2014.

Caseta 9. Evoluția principalilor indicatori din CRC în perioada ianuarie 2000 – decembrie 2014

Luna	Număr debitori	Număr debitori cu restanțe	Sume datorate - mii lei -	Sume restante - mii lei -
ianuarie 2000	13 749	2 747	5 472 600	743 000
decembrie 2000	18 671	2 498	11 180 100	1 192 700
decembrie 2001	24 239	2 794	15 971 600	1 325 300
decembrie 2002	37 549	3 439	25 273 200	1 425 700
decembrie 2003	73 353	5 169	36 437 300	1 605 800
decembrie 2004	113 594	8 139	49 573 000	1 759 500
decembrie 2005	239 550	14 843	68 020 521	1 752 457
decembrie 2006	478 866	38 727	102 222 307	1 668 334
decembrie 2007	820 145	75 438	167 951 976	2 017 976
decembrie 2008	1 027 722	138 946	226 478 286	3 321 432
decembrie 2009	1 075 074	235 617	250 265 654	9 194 111
decembrie 2010	1 028 375	242 946	257 209 281	16 701 840
decembrie 2011	1 022 183	244 180	275 960 489	21 741 889
decembrie 2012	986 932	248 282	280 829 782	29 952 333
decembrie 2013	957 335	230 556	274 929 502	34 331 496
decembrie 2014	973 189	213 282	278 808 898	33 704 254

Sursa: CRC

Grafic 9. Numărul debitorilor și al debitorilor cu restanțe în perioada ianuarie 2000 – decembrie 2014*

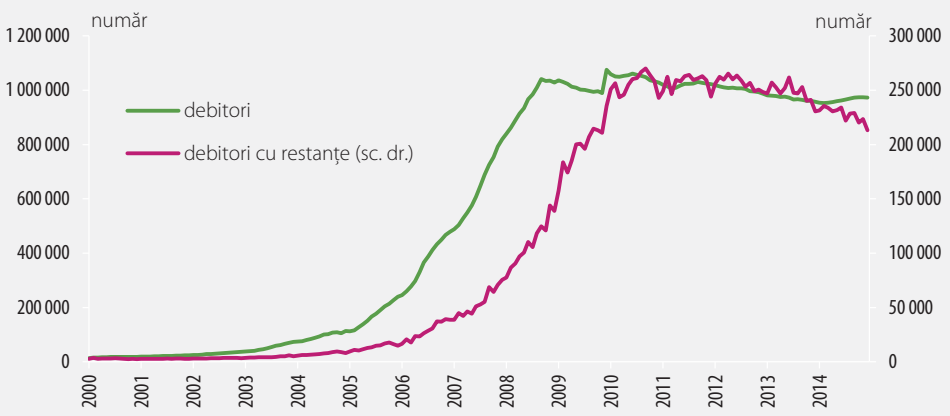

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Grafic 10. Sumele datorate și sumele restante în perioada ianuarie 2000 – decembrie 2014*

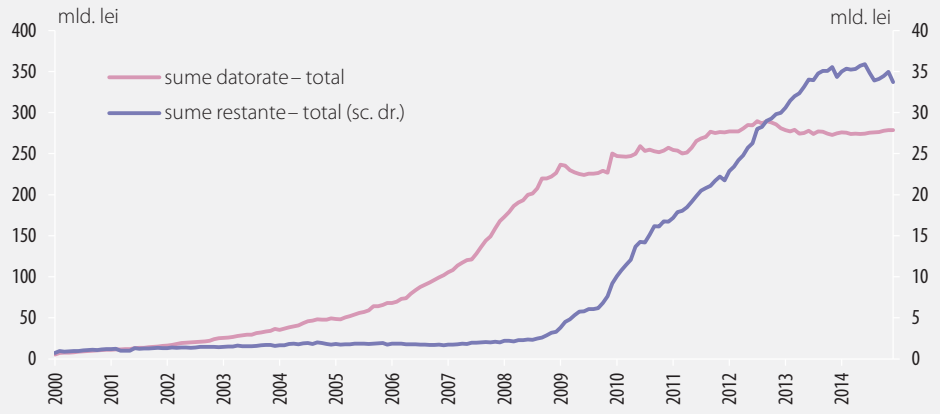

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Având în vedere principalele tipuri de informații, din perspectivă structurală, CRC este organizat în următoarele fișiere[4]:

- fișierul central al creditelor (FCC), care conţine informaţiile de risc de credit raportate de persoanele declarante, prelucrate și difuzate de către CRC în vederea valorificării de către utilizatori în condiţiile păstrării secretului bancar;
- fișierul creditelor restante (FCR), care este alimentat lunar de Fișierul central al creditelor cu informaţii de risc de credit referitoare la persoanele recenzate și la creditele restante ale acestora faţă de toate persoanele declarante din România. Conţine informaţia de risc bancar referitoare la abaterile de la graficele de rambursare din ultimii șapte ani;
- fișierul grupurilor de debitori (FG), care este alimentat lunar de Fișierul central al creditelor cu informaţii despre grupurile de debitori;
- fișierul fraudelor cu carduri (FFC), care conţine informaţii despre fraudele cu carduri comise de posesorii de carduri de debit și/sau de credit.

La aceste fișiere se adaugă structura destinată schimbului transfrontalier, care preia informațiile din Fișierul central al creditelor referitoare la expunerea egală cu sau mai mare de 25 000 euro aferentă debitorilor, persoane juridice române, și a celor rezidente într-unul dintre statele participante la schimb. Aceste informații sunt transmise lunar, după încheierea perioadei de raportare internă, registrelor centrale de credit partenere, primind, bilateral, informațiile de risc de credit înregistrate în bazele lor de date (cu excepția Germaniei, cu care schimbul are loc trimestrial). După agregarea la nivel de debitor, aceste informații sunt puse la dispoziția persoanelor declarante, ajutând la determinarea gradului de îndatorare pe care îl au debitorii cu expunere transfrontalieră.

4 În conformitate cu prevederile art. 4 din Regulamenul BNR nr. 2/2012.

Fluxul de informaţii se realizează prin Reţeaua de Comunicaţii Interbancară (RCI), care face legătura între centrala Băncii Naţionale a României şi centralele tuturor persoanelor declarante, iar raportarea datelor se face utilizând proceduri bine stabilite în cadrul reglementat de funcţionare al CRC.

Schimbul transfrontalier de informaţii cu registrele centrale de credit partenere din Uniunea Europeană se realizează prin reţeaua pusă la dispoziţie de Banca Centrală Europeană, de asemenea o reţea privată de tip internet, destinată schimbului de documente şi date.

Asigurarea calităţii informaţiilor gestionate de CRC, ca bază de fundamentare a deciziilor de creditare, respectiv de elaborare de analize financiare, atât la nivel micro-, cât şi la nivel macro-, este deosebit de importantă. În acest sens, în aplicaţia informatică a CRC au fost implementate reguli şi condiţii de validare a informaţiilor la raportarea acestora, precum şi modalităţi şi procedee specifice de modificare şi/sau corecţie. Totodată, au fost prevăzute sancţiuni, atât pentru neefectuarea raportării lunare, cât şi pentru transmiterea eronată a anumitor informaţii, cu impact negativ asupra consistenţei bazei de date sau asupra imaginii debitorilor înregistraţi la CRC.

Persoanele declarante răspund pentru veridicitatea şi integritatea informaţiilor de risc de credit raportate la CRC, iar în situaţia în care acestea au fost transmise eronat, persoanele declarante sunt obligate să corecteze erorile din proprie iniţiativă sau ca urmare a sesizărilor primite de la clienţii proprii.

De asemenea, debitorii pot contesta corectitudinea unor date existente pe numele lor în baza de date, solicitând unităţii persoanei declarante care le-a remis informaţia de risc de credit declanşarea procedurii de conciliere, dacă nu aceasta a raportat datele în discuţie. În cadrul acesteia, în termen de două zile bancare, persoana declarantă care a transmis informaţiile respective la CRC este obligată sa verifice informaţia supusă concilierii cu evidenţele proprii, să răspundă contestaţiei şi, dacă este cazul, să corecteze eventualele erori.

2.2.2. Difuzarea şi utilizarea informaţiilor de risc de credit

Utilizatorii informaţiilor de risc de credit din baza de date a CRC sunt, în principal, persoanele declarante şi departamentele interesate din cadrul Băncii Naţionale a României. De asemenea, persoanele recenzate (fizice şi juridice) au acces la informaţiile existente în baza de date a CRC pe numele lor, iar publicul larg poate beneficia de informaţii de risc de credit agregate şi grupate după anumite criterii, disponibile pe site-ul Băncii Naţionale a României.

- Difuzarea informaţiei deţinute de CRC către persoanele declarante se face pe două căi:

– din iniţiativa CRC, sub forma unor rapoarte lunare (Situaţia riscului global) transmise fiecărei persoane declarante la sfârşitul perioadei de raportare. Acestea cuprind informaţii de identificare privind toţi debitorii (persoane recenzate) raportaţi de persoana declarantă în luna respectivă, precum şi, pentru fiecare din aceşti debitori, informaţiile referitoare la creditele şi angajamentele de care acesta a beneficiat de la

toate persoanele declarante care l-au raportat, fără a se preciza identitatea acestora; totodată, sunt furnizate informaţii despre fraudele cu carduri produse de către posesori, informaţii referitoare la incidentele de plăţi produse de către persoanele recenzate, precum și situaţia grupurilor raportate de către respectiva persoană declarantă;

– ca răspuns la interogările (cereri de consultare) *on-line* adresate de persoanele declarante. Acestea pot obţine astfel, pentru orice debitor, următoarele tipuri de informaţii: riscul global înregistrat în ultima lună, istoricul creditelor restante (pe o perioadă de șapte ani), informaţiile despre fraudele cu carduri și informaţiile despre incidentele de plăţi, precum și expunerea transfrontalieră pentru debitorii care au constituit obiectul schimbului european de informații. Trebuie precizat faptul că pentru debitorii raportaţi de o persoană declarantă, aceasta poate solicita informaţiile în mod necondiţionat, în timp ce pentru clienţii – debitori potenţiali, accesul persoanei declarante este condiţionat de obţinerea prealabilă a acordului de consultare a clientului respectiv.

Persoanele declarante folosesc informațiile de risc de credit, în principal, în scopul previzionării și gestionării riscurilor specifice activității de creditare. Din răspunsurile la întrebările cuprinse în chestionarul CRC a reieșit faptul că baza de date a CRC este consultată îndeosebi pentru acordarea de credite, monitorizarea calității portofoliului de credite acordate, dar și pentru urmărirea comportamentului de plată al debitorilor. Aceasta mai este consultată și în cazul operațiunilor de *leasing*, al restructurării creditelor, la prelungirea liniilor de credit sau a altor facilități acordate și pentru deschiderea de conturi curente.

Aproximativ jumătate dintre persoanele declarante consultă cu o frecvență lunară baza de date a CRC pentru debitorii cu contract de credit în derulare și mai mult de o treime cu o frecvență trimestrială sau anuală, informațiile de risc de credit reprezentând o semnalare timpurie a unei potențiale deteriorări a capacității de rambursare a clienților. Dacă se constată probleme și întârzieri la plată, debitorul este monitorizat, situația sa financiară este reanalizată, iar creditele pot fi restructurate sau pot fi executate garanțiile. În același timp, sunt realizate rapoarte de credit pentru debitori și are loc reîncadrarea acestora pe clase de risc diferențiate, luându-se în calcul și alte informații relevante.

Totodată, persoanele declarante interoghează baza de date a CRC și pentru cotitularii și/sau membrii grupului din care face parte clientul potențial (cu acordul acestora), în scopul determinării riscurilor intercorelate și de contagiune.

Datorită trăsăturilor specifice Biroului de Credit (raportarea tuturor persoanelor fizice, indiferent de mărimea expunerii, frecvența zilnică de actualizare a informațiilor, calcularea unui *scoring* etc.), instituțiile de credit interoghează într-o măsură mai mare baza de date administrată de acesta decât cea a CRC pentru persoanele fizice care solicită credite. În schimb, în ceea ce privește persoanele juridice, CRC reprezintă principala sursă de informații.

Pentru instituțiile financiare nebancare înregistrate în Registrul special, care în mare parte nu au acces la informațiile din Biroul de Credit, baza de date a CRC prezintă o

importanţă ridicată, atât pentru informațiile de risc de credit aferente persoanelor fizice, cât și pentru cele aferente persoanelor juridice.

Pentru persoanele juridice, în proporție semnificativă, este consultată și baza de date a CIP, urmată de bazele de date de la Registrul Comerţului, Buletinul Insolvenţei, Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Ministerul de Finanțe, Portalul Instanțelor de Judecată.

Majoritatea persoanelor declarante furnizează clienţilor proprii informațiile înscrise în baza de date a CRC pe numele lor, doar la solicitarea acestora nu și din proprie inițiativă. Doar o mică parte furnizează informațiile din proprie inițiativă, în situația în care există o nouă cerere de credit.

Persoanele declarante care furnizează din proprie inițiativă clienţilor potenţiali informațiile de risc de credit o fac, în general, în situația în care cererea de credit este respinsă din cauza istoricului de plată negativ sau dacă doresc să obțină clarificări suplimentare, în situația în care clientul este deja înregistrat cu expuneri la CRC.

- Diferiţilor utilizatori ai informațiilor de risc de credit înregistrate în baza de date a CRC din cadrul Băncii Naționale a României li se asigură accesul la aceste informații fie direct, fie sub formă agregată și de rapoarte dedicate, în scopul sprijinirii acțiunilor de supraveghere prudențiale *off-site* și *on-site,* dar și pentru realizarea de analize și studii microprudențiale și macroprudențiale privind stabilitatea financiară.

- Persoanele înregistrate în baza de date, atât cele juridice, cât și cele fizice, cu respectarea prevederilor Legii nr. 677/2001, pot obține în mod gratuit informații referitoare la propria persoană, direct de la CRC, pe baza unei solicitări scrise. Răspunsul este furnizat în format letric, iar informațiile de risc de credit existente pe numele solicitantului, precum și denumirea persoanelor declarante care au raportat aceste informații sunt cuprinse într-un raport dedicat.

- Publicul larg are acces la informațiile de risc de credit agregate, grupate după diferite criterii de selecţie, în cadrul bazei interactive de date, publicată și actualizată lunar pe site-ul BNR, și în cadrul buletinelor lunare ale acesteia, precum și la informațiile generale despre activitatea CRC și la regulamentul de funcționare al acesteia, asigurându-se o comunicare transparentă, nediscriminatorie.

Fluxul informațiilor de risc de credit este prezentat în Figura 4.

Figura 4. Fluxul informațiilor de risc de credit

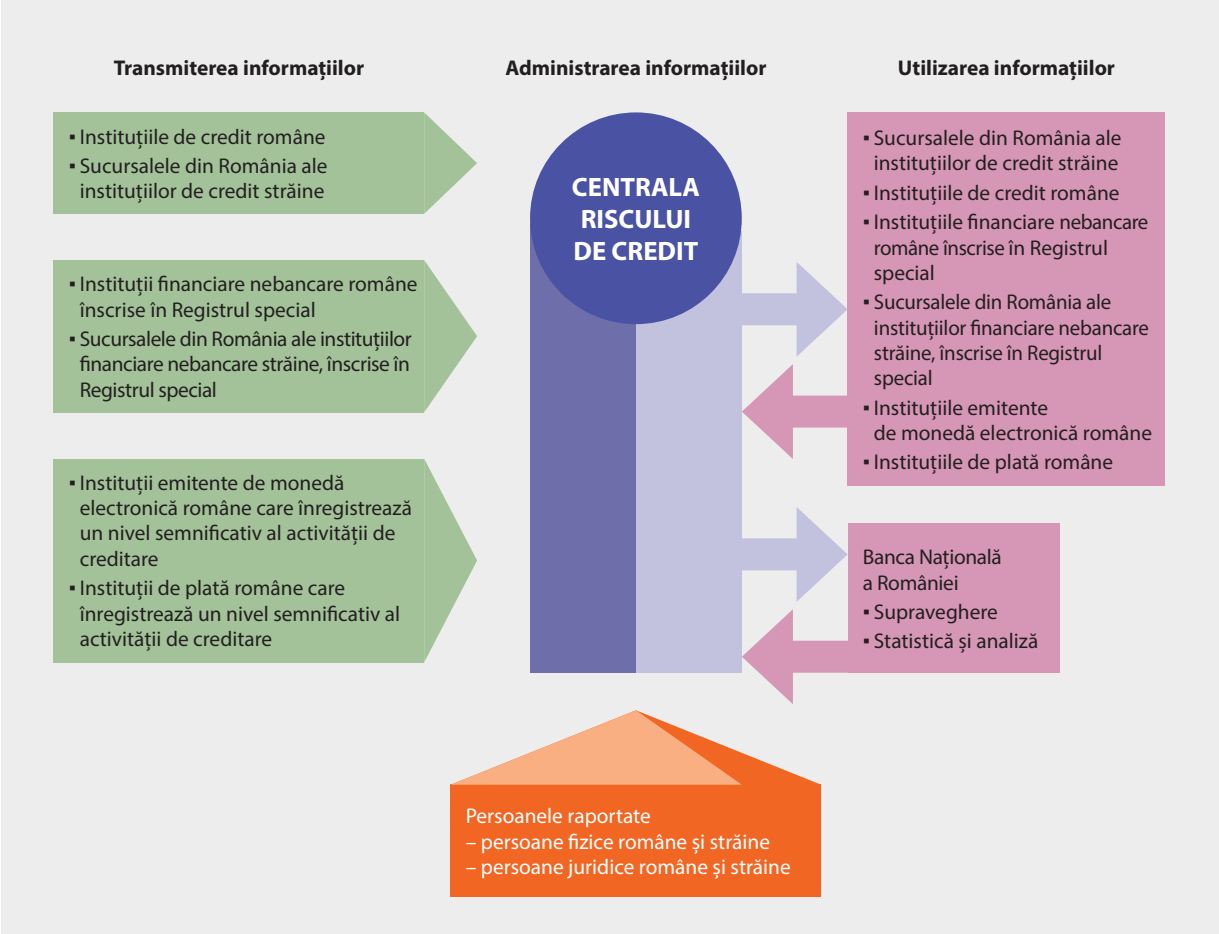

Pornind de la principalele coordonate care definesc CRC, ca sistem complex de gestionare a informațiilor de credit, se poate concluziona că aceasta reprezintă o structură flexibilă, dispunând de o capacitate ridicată de răspuns la transformările și provocările mediului financiar – bancar național și comunitar.

2.3. ROLUL ȘI IMPORTANȚA CRC ÎN CADRUL SISTEMULUI FINANCIAR DIN ROMÂNIA

Având în vedere etapele parcurse de la înființare până în prezent, precum și direcțiile de dezvoltare în strânsă corelație cu evoluțiile și transformările mediul financiar-bancar național și european, CRC și-a demonstrat rolul pregnant de instrument de monitorizare și gestionare eficientă a riscului de credit, utilizat atât de instituțiile de credit și de cele financiare nebancare, cât și de banca centrală. De asemenea, s-a dovedit a fi o sursă valoroasă, în continuă adaptare și dezvoltare, de informații pentru analizele și cercetările statistice micro- și macroprudențiale, pentru elaborarea de politici monetare, în luarea deciziilor privind stabilitatea sectorului financiar-bancar.

Așa cum rezultă din răspunsurile la întrebările cuprinse în Chestionarul CRC, pentru majoritatea persoanelor declarante informațiile din baza de date a CRC, îndeosebi cele negative (sumele restante și numărul de zile de întârziere) au un impact semnificativ asupra deciziilor de creditare și de refinanțare. Deși cele mai multe persoane declarante au o atitudine prudentă în ceea ce privește persoanele înregistrate în baza de date cu restanțe, totuși, o parte dintre acestea au politici de finanțare și de refinanțare flexibile, diferențiate, luând în considerare un sistem complex de factori, mai ales în cazul companiilor.

Grafic 11. Numărul persoanelor pentru care instituțiile de credit au interogat baza de date a CRC în perioada 2002 - 2014

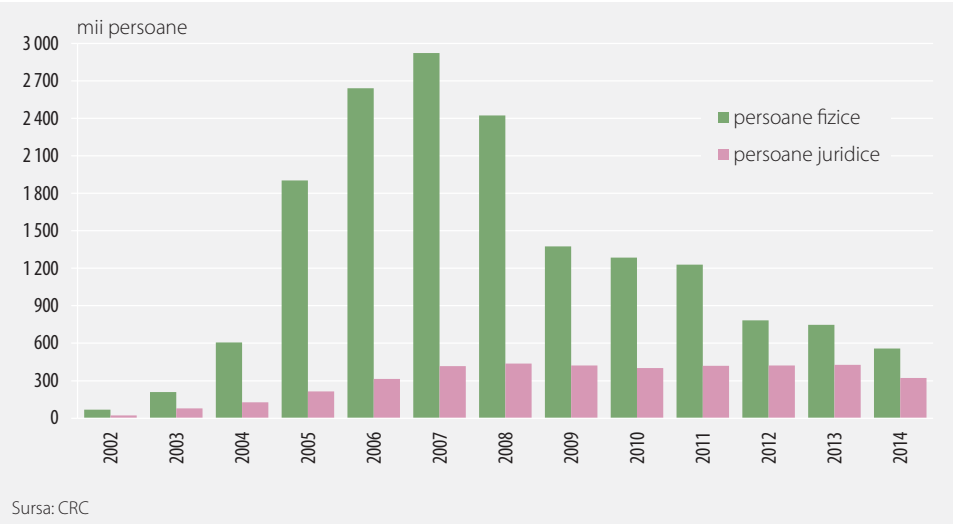

După cum se poate observa în Graficul 11, numărul persoanelor fizice și juridice pentru care instituțiile de credit au consultat baza de date a CRC a crescut considerabil de-a lungul timpului, punctul maxim fiind atins în anul 2007, pentru persoanele fizice (aproximativ 3 milioane de persoane), respectiv în anul 2008, pentru persoanele juridice (aproximativ 450 mii de persoane). Ulterior, numărul persoanelor fizice a înregistrat un trend pronunțat descrescător, situându-se sub 1,4 milioane de persoane, începând cu anul 2009 până în prezent, punctul minim fiind atins în anul 2014 (sub 750 mii de persoane). Această evoluție descendentă a fost influențată, în principal, atât de contracția activității de creditare din sistemul bancar românesc, ca urmare a efectelor crizei financiare globale recente, cât și de faptul că instituțiile de credit interoghează cu precădere baza dedicată a Biroului de Credit pentru acest segment de clienți. În schimb, numărul persoanelor juridice interogate a înregistrat doar un regres ușor față de punctul de maxim, în fiecare din ultimii șase ani menținându-se în jurul cifrei de 400 mii de persoane.

Majoritatea instituțiilor financiare nebancare înscrise în Registrul special, încă de când au primit statutul de persoane declarante la CRC, au acordat o importanță deosebită informațiilor existente în baza de date a acesteia, vizualizând în număr ridicat, atât persoanele fizice, cât și pe cele juridice. Numărul maxim de consultări a fost realizat în anul 2013, când a fost interogată baza de date pentru aproximativ 60 mii de persoane fizice și pentru 65 mii de persoane juridice (Grafic 12).

Grafic 12. Numărul persoanelor pentru care IFN înscrise în Registrul special au interogat baza de date a CRC în perioada 2010 - 2014

În plan secund, CRC a contribuit la formarea unui comportament preventiv, nu doar al creditorilor, prin interogarea bazei de date în vederea fundamentării deciziilor de creditare, ci și al consumatorilor de credit în ceea ce privește rambursarea creditelor obținute, conform prevederilor contractuale, cu influențe pozitive pe termen lung asupra stabilității sistemului financiar – bancar românesc.

Din analiza efectuată de CRC pe baza răspunsurilor furnizate de persoanele declarante a rezultat faptul că debitorii care știu de existența și de implicațiile înregistrării lor în baza de date a CRC (atât pozitive, cât și negative) acordă o atenție sporită rambursării ratelor de plată la termenul scadent.

Grafic 13. Numărul petenților care au solicitat informații despre propria persoană de la CRC în perioada 2005 – 2014

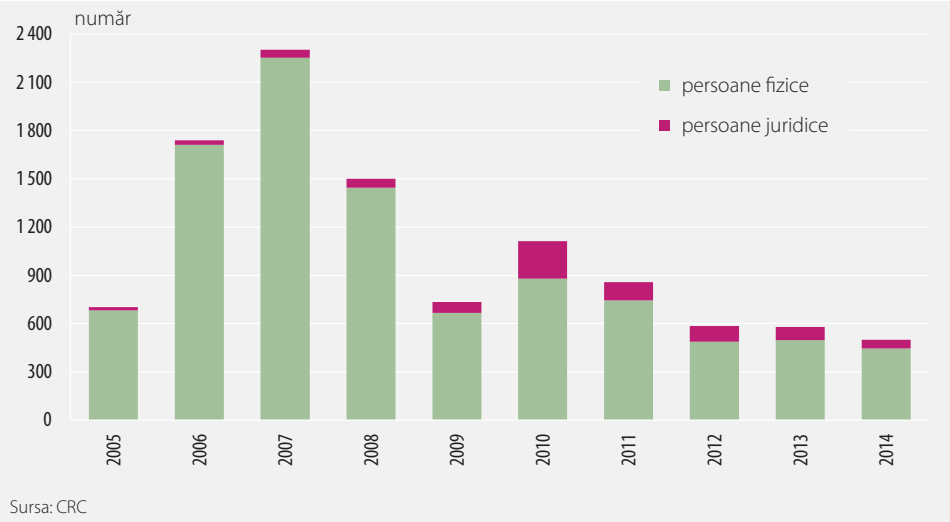

Numărul petenților, persoane fizice, este net superior numărului persoanelor juridice care au solicitat informații despre propria persoană înregistrate în baza de date a CRC, după cum se poate observa în Graficul 13. Numărul maxim de persoane fizice solicitante a fost atins în anul 2007, fiind de aproximativ 2 300 petenți, urmat de numărul înregistrat în anii 2006 (peste 1 700 petenți) și 2008 (aproximativ 1 500 petenți), adică în perioada de expansiune a creditării, atunci când și interogările efectuate de persoanele declarante au atins niveluri maxime.

În același timp, se poate afirma că evoluția structurală și valorică a informațiilor agregate existente în baza de date a CRC reflectă cu un grad ridicat de fidelitate, dinamica sistemului financiar – bancar, respectiv perioadele de creștere și expansiune ale activității de creditare, perioadele de declin ale acesteia, de sporire a riscurilor de neplată și a sumelor restante în rambursarea creditelor, creșterea economică precum și intrarea în criza economică, concentrarea creditului pe anumite valute, termenele de acordare, sectoarele economiei sau categoriile de clienți.

În Graficul 14 se poate observa că în perioada 2000 – 2014 evoluția expunerilor față de persoanele juridice și de persoanele fizice înregistrate în baza de date evidențiază caracterul prociclic al creditării din sistemul financiar-bancar românesc. Astfel, cele mai mari valori ale sumelor datorate au fost atinse în perioada de maximă expansiune economică, scăzând semnificativ mai apoi, ca urmare a efectelor intrării, în anul 2009, în criza financiară globală. Comprimarea activității de creditare a fost acompaniată de creșterea substanțială a sumelor restante cu pondere însemnată a restanțelor evidențiate în afara bilanțului (Grafic 15).

Grafic 14. PIB și sumele datorate de către persoanele fizice și juridice înregistrate în baza de date a CRC în perioada 2000-2014*

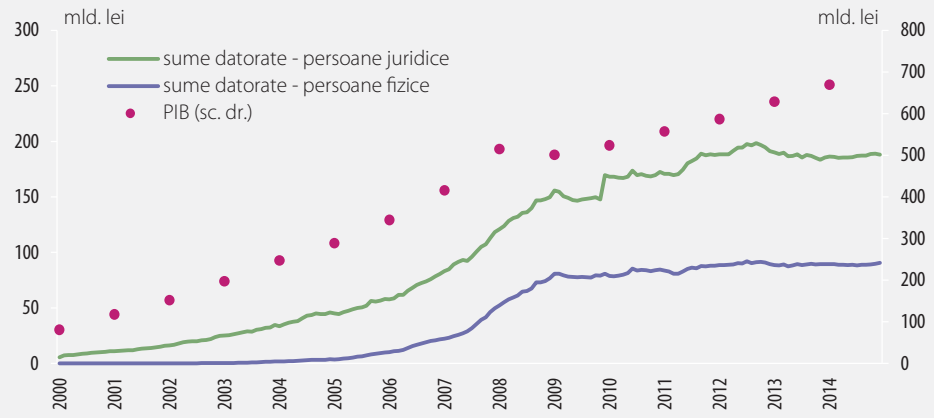

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC, INS

Grafic 15. Sumele restante aferente debitorilor înregistrați în baza de date a CRC în perioada 2000-2014*

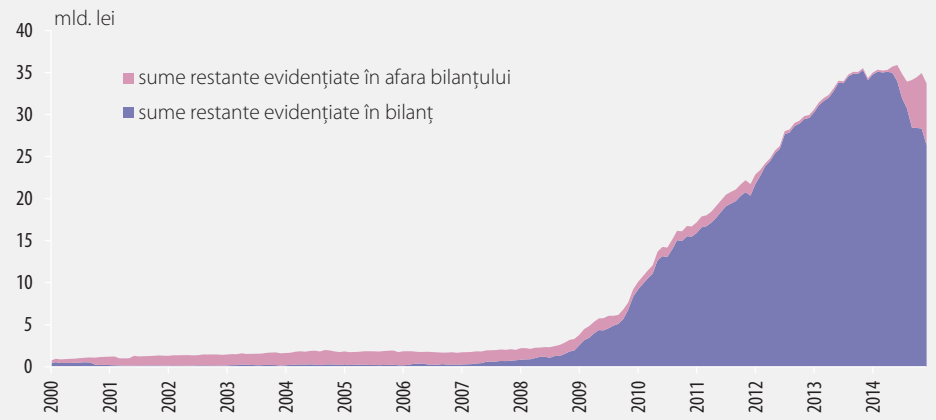

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

În ceea ce privește moneda în care au fost acordate creditele, datorită condițiilor mai avantajoase de creditare în euro, preferința pentru această valută este evidentă atât pentru persoanele juridice, cât și pentru cele fizice în perioada 2005 – 2014 (graficele 16 și 17). Totuși, în anul 2014 se remarcă tendița de creștere a expunerii în moneda națională pentru ambele categorii de persoane recenzate.

Grafic 16. Expunerea persoanelor juridice în funcție de monedă în perioada 2005 – 2014*

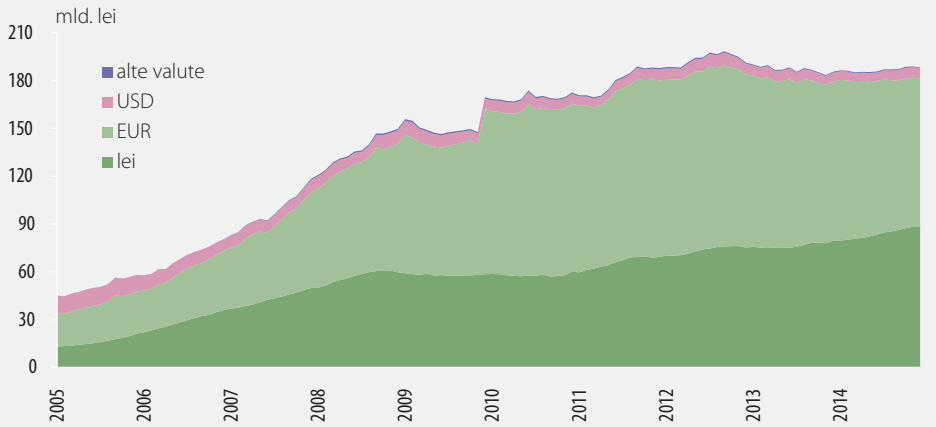

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Grafic 17. Expunerea persoanelor fizice în funcție de monedă în perioada 2005 – 2014*

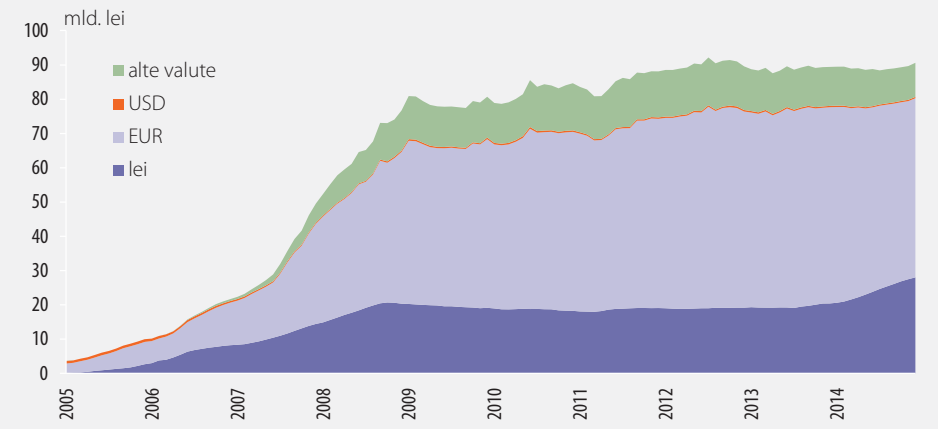

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Dacă pentru persoanele juridice expunerea în funcție de termenul de acordare a creditelor are o distribuție relativ proporțională pentru cele trei termene de acordare, respectiv scurt, mediu și lung (Grafic 18), pentru persoanele fizice ponderea cea mai mare este deținută de creditele acordate pe termen lung în perioada 2005 – 2014 (Grafic 19).

Grafic 18. Expunerea persoanelor juridice în funcție de termenul de acordare a creditelor în perioada 2005 – 2014*

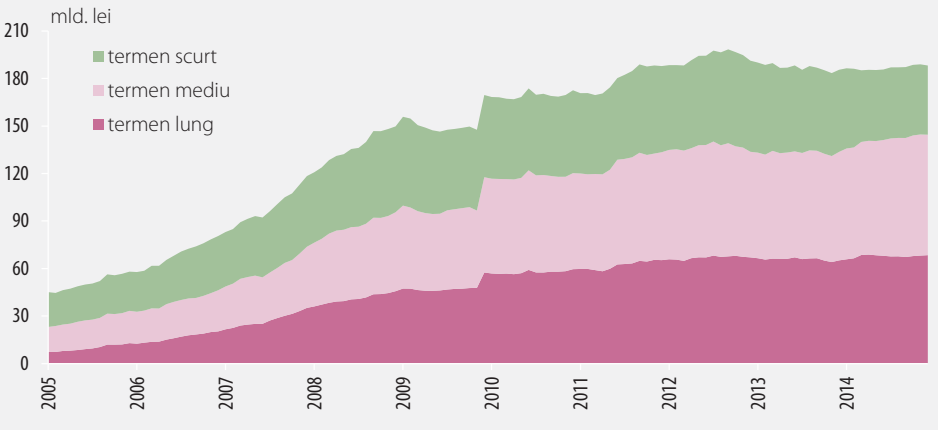

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Grafic 19. Expunerea persoanelor fizice în funcție de termenul de acordare a creditelor în perioada 2005 – 2014*

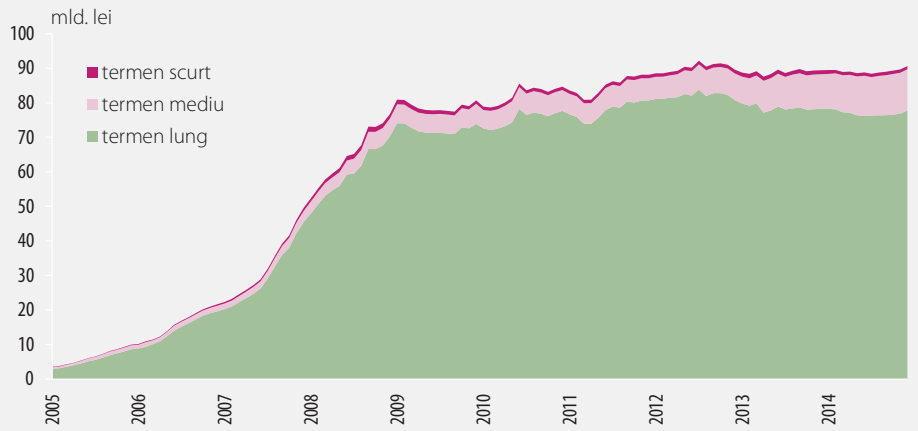

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Referitor la evoluția expunerii în funcție de tipul activității desfășurate de persoanele juridice (Grafic 20) se poate constata faptul că ponderea cea mai însemnată este deținută de sectorul serviciilor, urmat de industrie și de construcții, în perioada 2005 – 2014.

Grafic 20. Expunerea în funcție de tipul activității desfășurate de debitori în perioada 2005 – 2014*

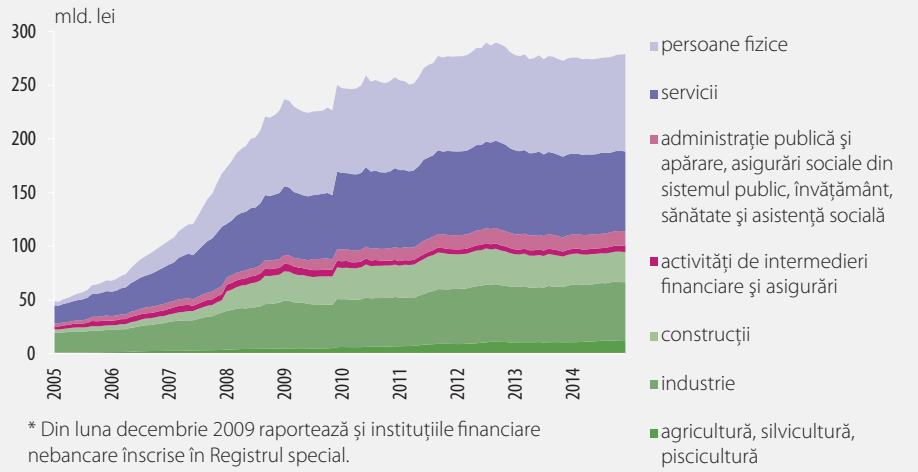

* Din luna decembrie 2009 raportează și instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

Așa cum se poate observa în Graficul 21, creditele acordate sectorului privat reprezintă majoritatea creditelor acordate persoanelor juridice, fiind urmate la distanță considerabilă de cele acordate persoanelor juridice cu proprietate de stat, în perioada 2005 – 2014.

Grafic 21. Expunerea în funcţie de forma de proprietate a debitorilor în perioada 2005 – 2014*

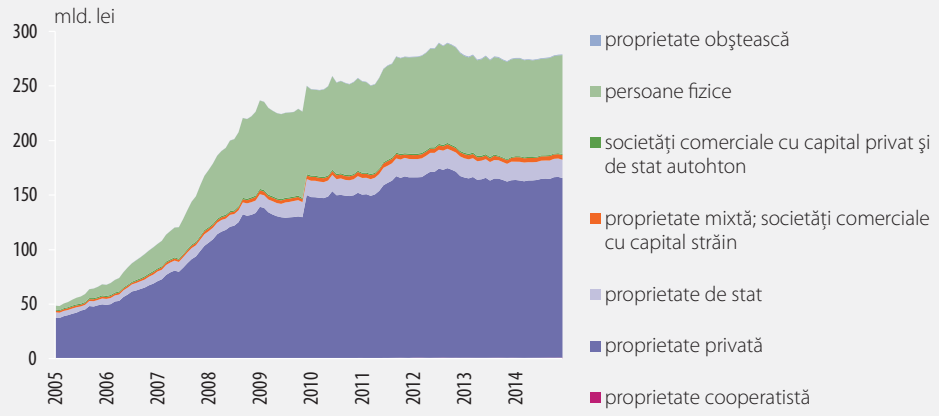

* Din luna decembrie 2009 raportează şi instituţiile financiare nebancare înscrise în Registrul special.

Sursa: CRC

3. Registre centrale de credit din Uniunea Europeană

Importanţa şi utilitatea bazelor de date cu informaţii de credit, fie sub forma registrelor centrale de credit sau a birourilor de credit, sunt recunoscute pe întreg globul, fapt demonstrat de răspândirea acestora în majoritatea ţărilor. În reprezentarea din Anexă se poate observa că acele ţări în care nu a fost instituit niciunul dintre aceste sisteme de raportare sunt în minoritate. Pe continentele nord-american şi asiatic predomină ţările în care activează numai birouri de credit, iar în Europa şi America de Sud se observă preponderenţa statelor în care funcţionează atât un birou de credit, cât şi un registru central de credit.

Aşa cum rezultă din Figura 5, din cele 28 de ţări membre ale UE, în 12 dintre acestea există ambele tipuri de registre de credit (Austria, Belgia, Bulgaria, Franţa, Germania, Italia, Lituania, Portugalia, Republica Cehă, România, Slovacia şi Spania), în 13 ţări există doar birouri private de credit (Cipru, Croaţia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Grecia, Irlanda, Malta, Marea Britanie, Olanda, Polonia, Suedia şi Ungaria), în 2 ţări funcţionează doar registre publice de credit (Letonia şi Slovenia) şi într-o singură ţară nu există nici registru central de credit şi nici birou de credit (Luxemburg).

Figura 5. Prezența sistemelor de raportare a informațiilor de risc de credit în țările membre ale UE

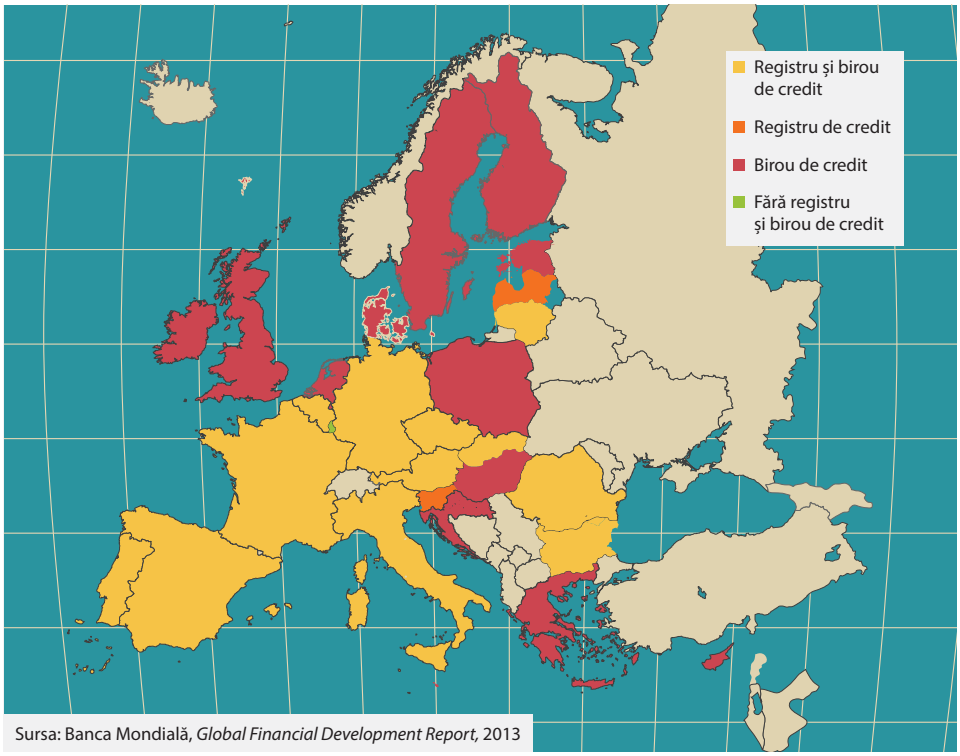

Sursa: Banca Mondială, *Global Financial Development Report*, 2013

3.1. REGISTRE CENTRALE DE CREDIT DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Registrele centrale de credit din țările membre ale UE prezintă câteva trăsături comune, dar și o serie de particularități. În scopul abordării comparative, au fost colectate date cantitative și calitative cu privire la elementele comune și la particularitățile care definesc arhitectura și modul de organizare și funcționare ale acestor sisteme publice de raportare a datelor de credit. Datele au fost obținute de pe website-urile băncilor centrale naționale, pe baza unui chestionar adresat mai multor bănci centrale și din Memorandumul de înțelegere privind schimbul de informații între registrele de credit naționale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante pentru țările care participă la schimbul transfrontalier.

Pe baza informațiilor deținute, a fost realizată o analiză comparativă, structurată pe trei secțiuni, referitoare la funcționarea registrelor centrale de credit:

- procesul de colectare și difuzare ale informațiilor de credit;
- accesul la informațiile stocate în bazele de date ale registrelor centrale de credit;
- analiza componentelor sistemului de raportare a informațiilor de credit.

3.1.1. Procesul de colectare și difuzare a informațiilor de credit

Elementele specifice solicitate prin chestionarul transmis la mai multe bănci centrale se referă la colectarea și difuzarea informațiilor de credit la nivelul registrelor centrale de credit și vizează aspecte precum: (A) sursele de colectare a datelor de credit, (B) principalele tipuri de expuneri raportate, (C) identificarea debitorilor care fac subiectul raportării, (D) frecvența de raportare, (E) perioada de raportare (intervalul sau termenul limită până la care persoanele declarante transmit datele de credit respectând frecvența agreată) și data de raportare (cea mai recentă dată pentru care există informații disponibile), (F) limita sau pragul de raportare, (G) perioada de stocare a datelor de credit în baza de date, (H) difuzarea informațiilor raportate, (I) corecția informațiilor raportate, (J) gradul de acoperire a expunerilor raportate în baza de date în totalul expunerilor bilanțiere (calculată pe total și separat pentru persoane fizice și juridice).

A. Sursele de colectare a datelor de credit
Registrele centrale de credit colectează cele mai multe informații de la persoanele declarante, care includ de obicei instituții de credit, instituții financiare, societăți de asigurări, firme de investiții, fonduri de garantare a depozitelor, agenții guvernamentale, companii de *leasing*, *factoring* și entități emitente de carduri.

Alături de principalii furnizori de date de credit pentru registrele centrale de credit pot exista și terțe entități care transmit informații în baza unor acorduri de colaborare. Astfel de surse alternative de date sunt prezente numai în unele state, dar includ o largă diversitate de instituții, în funcție de necesitățile de analiză specifice și de aspectele de ordin legislativ. Astfel, în Belgia există două entități naționale care îndeplinesc acest rol, respectiv Registrul Comerțului și Registrul pentru persoane fizice. În Republica Cehă, sursa adițională de date pentru identificarea corectă a debitorilor este Registrul Comerțului din cadrul Biroului Național de Statistică. În Spania, Ministerul de Finanțe furnizează o serie de date pentru persoanele juridice, însă există și alte entități comerciale care contribuie cu informații la registrul de credit. În Portugalia, datele despre sectorul instituțional, reședință și mărimea companiei sunt obținute de la un registru de afaceri. Tot în acest stat, potrivit prevederilor legale, se raportează la Registrul central de credit starea de faliment a persoanelor recenzate, furnizată de Ministerul de Justiție, iar o serie de alte informații sunt preluate de la Administrația fiscală. Administrația fiscală colaborează cu registrul central de credit și în Italia, informațiile trimise de aceasta incluzând: (i) informații despre sectoarele de activitate economică; (ii) date privind tranzacțiile cu străinătatea; (iii) balanța de plăți și (iv) informații despre activitățile financiare externe ale persoanelor fizice.

B. Principalele tipuri de expuneri raportate
Raportarea diferitelor tipuri de expuneri se face în funcție de necesitățile naționale. Majoritatea registrelor centrale de credit conțin informații despre o largă gamă de credite și angajamente: credite ipotecare și imobiliare, credite de consum, credite comerciale, credite de trezorerie, contracte de *leasing* și de *factoring*, garanții, descoperit de cont, linii de credit etc.

Unele registre centrale de credit colectează și informații suplimentare, care nu se regăsesc în bazele de date similare din alte țări. Câteva exemple ar putea constitui

informațiile despre derivative (raportate în Austria, Germania), operațiuni de tip *repo* (Letonia, Lituania, Spania), efecte de comerț (Belgia, Franța, Lituania), securitizări (Austria, Franța, Germania, Spania) ș.a.

În majoritatea țărilor membre ale UE, registrele centrale de credit conțin informații atât despre persoanele fizice, cât și despre persoanele juridice, excepții fiind Franța, Republica Cehă, unde nu se colectează informații despre persoanele fizice, și Belgia, unde persoanele fizice sunt raportate la registrul central de credit doar dacă au rol de comercianți sau de codebitori pentru persoane juridice.

C. Identificarea debitorilor care fac subiectul raportării

Cei mai mulți dintre respondenți folosesc pentru identificarea debitorilor un set de date care include: în cazul persoanelor fizice – codul numeric personal, nume și adresă, iar în cazul persoanelor juridice – codul unic al companiei (cod fiscal, cod de identificare juridică etc.), adresa sediului social etc. În multe cazuri, este înregistrată și țara de rezidență a debitorului.

Precizăm că există informații specifice care sunt colectate de un număr mai mic de registre centrale de credit. Printre acestea se pot menționa: sectorul de activitate (Franța, Portugalia și Republica Cehă), forma legală (Belgia, Germania și Republica Cehă), iar în cazul persoanelor fizice – data nașterii (Germania și Italia), locul nașterii (Italia) și profesia (Germania).

Pentru identificarea debitorilor se folosesc informațiile raportate direct de persoanele declarante, dar și informațiile obținute din sursele alternative prezentate la litera A.

D. Frecvența de raportare

Luând în considerare interesul principalilor utilizatori ai datelor de credit raportate în cadrul registrelor de credit publice concentrat, cu precădere, în zona analizelor de stabilitate financiară, pe baza unor informații cât mai complete și actuale, frecvența agreată pentru raportarea acestor tipuri de date este lunară sau trimestrială. Astfel, frecvența cu care cele mai multe persoane declarante raportează datele de credit la registrele centrale de credit este lunară, excepție făcând Germania (raportare trimestrială), Lituania (raportare zilnică) și Letonia, unde este prevăzut un sistem care specifică frecvența de raportare în funcție de tipul informațiilor. În prezent, în Spania fluxul de raportare este unul lunar, însă în viitor o parte dintre informații vor fi transmise cu o frecvență trimestrială.

E. Perioada de raportare (intervalul sau termenul-limită până la care persoanele declarante transmit datele de credit respectând frecvența agreată) și data de raportare (cea mai recentă dată pentru care există informații disponibile)

Perioada de raportare variază în funcție de reglementările naționale și ține cont de complexitatea raportărilor. În Lituania, unde datele se raportează la modificarea atributelor creditului, reglementările prevăd un interval de 5 zile lucrătoare în care informațiile pot fi transmise la registrul central de credit. În celelalte țări este stabilit un anumit număr de zile din luna următoare celei pentru care se transmit datele, până la care se solicită raportarea datelor. Numărul de zile variază de la 6 zile lucrătoare (Portugalia) până la 25 de zile calendaristice (Italia).

O regulă generală pentru raportarea datelor este ca data de referință a fiecărei raportări să fie ultima zi calendaristică a lunii pentru care se transmit datele de credit. Excepție fac câteva țări: Letonia, unde datele de credit se raportează *on-line*, în timp real, și Lituania, unde informațiile de credit sunt transmise la înregistrarea modificărilor în atributele creditului.

F. Limita sau pragul de raportare

Cele mai multe dintre registrele centrale de credit au stabilit un prag valoric de raportare a datelor de credit. Această măsură contribuie la reducerea volumului de informații stocate în baza de date și eliminarea informațiilor cu valori nesemnificative. Printre țările care, totuși, nu au niciun prag de raportare sunt Belgia, Republica Cehă și Letonia.

Valoarea la care a fost stabilit pragul de raportare variază semnificativ între țările analizate. Praguri de raportare relativ mici sunt în Lituania, Portugalia, România și Spania, care variază între 50 euro și 6 mii de euro. Praguri de raportare relativ mari sunt în Austria, Franța, Italia și Germania, variind între 25 mii de euro și 1 milion de euro.

G. Perioada de stocare a informațiilor de credit în baza de date

Perioadele de stocare diferă în funcție de reglementările naționale și de anul intrării în vigoare a aplicației informatice, de exemplu: Austria (date disponibile din aprilie 2011), Portugalia (în regim *on-line*, informațiile pot fi solicitate începând cu ianuarie 2009). În alte registre centrale de credit, perioada de stocare a datelor variază de la 12 luni (Belgia) până la 15 ani pentru unele categorii de informații (Letonia).

Specific pentru Letonia și Lituania este că perioada de stocare a informațiilor depinde de tipul acestora, datele generale fiind păstrate o perioadă mai îndelungată. Există și cazul în care solicitarea informațiilor mai vechi de o anumită dată necesită justificări. Această situație este întâlnită la Registrul central de credit din Italia, pentru informații mai vechi decât luna noiembrie 1995.

H. Difuzarea informațiilor raportate

Registrele centrale de credit pot difuza informațiile din bazele lor de date din proprie inițiativă sau la cerere persoanelor declarante și persoanelor recenzate. Difuzarea informațiilor din propria inițiativă se face în funcție de frecvența de raportare (timp real, raportare lunară sau trimestrială).

Ca abordare generală în rândul registrelor centrale de credit, debitorii primesc la cerere aproape toate informațiile care apar înregistrate pe numele lor în aceste baze de date, existând și excepții. De exemplu, în Belgia sunt puse la dispoziția debitorilor doar o parte din informațiile negative raportate, și anume: data falimentului, suma restantă în cazul restanțelor mai mari de 90 de zile, iar Banca Italiei nu oferă informații despre creditele din categoria substandard.

I. Corecția informațiilor raportate

Informațiile eronate înregistrate în registrele centrale de credit pot fi corectate numai de persoanele declarante, având în vedere că acestea din urmă sunt pe deplin responsabile de corectitudinea informațiilor pe care le raportează. Acest fapt este

valabil pentru toate registrele centrale de credit analizate, diferențe înregistrându-se numai în procedura de corecție a inadvertențelor.

În Italia și Germania, persoanele declarante care au primit în fluxul regulat date incomplete sau incorecte vor fi notificate cu privire la varianta corectată a riscului global aferent debitorului vizat. În Belgia, persoanele declarante pot corecta informațiile eronate prin utilizarea unui cod specific.

La Registrul de credit din Austria, dacă informațiile raportate sunt incorecte, Banca Austriei va trimite persoanei declarante implicate o cerere de validare a acestora. În Letonia, în condițiile identificării de erori, instituția raportoare va corecta sau anula datele din registru în termen de o zi lucrătoare, dar nu mai târziu de două săptămâni de la raportarea datelor eronate.

J. Gradul de acoperire a expunerilor înregistrate în registrele centrale de credit din totalul expunerilor bilanțiere ale instituțiilor raportoare
Informațiile cu privire la gradul de acoperire a expunerilor existente în registrele centrale de credit din totalul expunerilor din bilanțul monetar al instituțiilor raportoare nu sunt disponibile în majoritatea țărilor, cu excepția Austriei, Letoniei, Portugaliei și Republicii Cehe, al căror grad de acoperire variază între 86 la sută – 100 la sută, în funcție de tipul expunerii.

În cazul expunerilor din registrul central de credit pentru persoane fizice din total expuneri în bilanțul monetar sunt țări cu un grad de acoperire ridicat, între 78 la sută - 100 la sută, în funcție de tipul expunerii (Italia, Letonia, Portugalia), și țări cu rată de acoperire relativ mică (Belgia, Austria). Există cazuri în care persoanele fizice nu sunt raportate în registrul de credit (Franța, Republica Cehă) și cazuri în care, deși sunt raportate și persoanele fizice, nu există valori certe ale gradului de acoperire pentru această categorie de debitori (Germania, Spania).

În cazul expunerilor din registrul central de credit din total expuneri în bilanț monetar, pentru persoanele juridice gradul de acoperire pentru majoritatea țărilor este între 83 la sută – 100 la sută (Austria, Belgia, Franța, Italia, Letonia, Portugalia și Republica Cehă).

3.1.2. Accesul la informațiile stocate în bazele de date

Datele obținute pe baza chestionarului, legate de accesul la informațiile stocate în bazele de date, se referă la următoarele aspecte: (A) persoane cu drept de acces la informațiile stocate în bazele de date; (B) modalități de acces al debitorilor la informațiile de credit înregistrate în bazele de date în nume propriu; (C) contestarea de către persoanele recenzate a informațiilor de credit în nume propriu; (D) timpul maxim de răspuns la solicitările persoanelor recenzate de consultare a informațiilor de credit în nume propriu.

A. Persoane cu drept de acces la informațiile stocate în bazele de date
În toate țările care au răspuns la chestionar au drept de acces la informațiile stocate în bazele de date ale registrelor centrale de credit persoanele declarante și persoanele recenzate. Totodată, și structurile de supraveghere bancară care își desfășoară

activitatea în cadrul băncilor centrale au acces la bazele de date ale registrelor centrale de credit în țări precum Austria, Franța, Italia, Portugalia, Republica Cehă, Spania. În plus, anumite țări acordă acces și anumitor autorități publice, precum: organe de urmărire penală sau instanțele competente în cauze penale sau administrative (Belgia, Germania, Spania), administrația fiscală (Letonia), organismele de supraveghere a participanților pe piețele financiare și de capital, altele decât cele de supraveghere bancară (Letonia).

B. Modalități de acces al debitorilor la informațiile de credit înregistrate în bazele de date în nume propriu

Debitorii pot avea acces la informațiile de credit raportate pe numele lor prin mai multe modalități. Solicitările pot fi transmise, de exemplu, prin mijloace clasice (direct la sediul registrului central sau al persoanei declarante și/sau prin poștă și/sau prin fax) sau prin mijloace moderne (e-mail și/sau internet) sau mixte.

În majoritatea țărilor debitorii au la dispoziție mijloace mixte de accesare a informațiilor înregistrate pe numele lor (Franța, Italia, Letonia, Lituania, Portugalia, Republica Cehă, Spania).

C. Contestarea de către persoanele recenzate a informațiilor raportate în nume propriu

Pentru toate registrele centrale de credit analizate este valabilă regula că persoanele declarante sunt responsabile de informațiile transmise în baza de date și dețin dreptul exclusiv de a procesa corecții asupra acestora. Debitorii au dreptul de a contesta informațiile de risc de credit existente în nume propriu și se vor adresa, în majoritatea cazurilor, direct către instituția care i-a raportat la registrul central de credit. În unele țări, contestațiile pot fi depuse la banca centrală (Franța, Italia, Letonia, Spania), urmând să fie soluționate de către persoanele declarante implicate.

D. Timpul maxim de răspuns la solicitările persoanelor recenzate de consultare a informațiilor de credit raportate în nume propriu

În ceea ce privește timpul maxim de răspuns la solicitările de consultare formulate de persoanele recenzate despre informațiile raportate în nume propriu, majoritatea țărilor nu au prevăzut un interval de timp clar specificat. Totuși, în funcție de modalitatea de transmitere a solicitării răspunsul poate fi dat: (i) pentru solicitarea în format letric – pe loc (Franța), în câteva zile (Belgia, Italia, Letonia, Portugalia, Spania) sau în maximum 30 de zile (Republica Cehă); (ii) pentru solicitarea prin internet – pe loc (Lituania, Letonia, Portugalia).

3.1.3. Analiza componentelor sistemului public de raportare a informațiilor de credit

În cele ce urmează, este prezentată, comparativ, imaginea de ansamblu a componentelor sistemelor publice de raportare a informațiilor de credit din state comunitare în care sunt organizate astfel de sisteme, printre care și cele participante la schimbul transfrontalier de informații, urmărindu-se următoarele elemente: (A) persoanele declarante, (B) debitorii raportați, (C) împrumutul/expunerea raportată și (D) alte informații raportate.

Rezultatul analizei a permis construirea reprezentării grafice din Caseta 10, care folosește o grilă de tip binar pentru a sintetiza principalele trăsături ale componentelor sistemelor publice de raportare a informațiilor de credit din țările participante la schimbul transfrontalier. Informația pozitivă a fost marcată cu nuanțe de oranj, iar cea negativă cu nuanțe de albastru. Cazurile care necesită un comentariu sau o precizare sunt evidențiate cu caracterul „*", iar căsuțele albe marchează lipsa informațiilor.

Caseta 10. Principalele trăsături ale componentelor sistemelor de raportare a informațiilor de credit din țările participante la schimbul transfrontalier de informații

	Întrebări	DE	BE	FR	AT	CZ	IT	PT	ES	RO
1	**Persoane declarante**									
1.1	Banca Centrală	nu	nu	da	nu	nu	nu	da	da	nu
1.2	Instituții de credit	da	da	da	da*	da*	da	da	da	da
1.3	Alte instituții financiare (companii de *factoring*, de *leasing*, de asigurări etc.)	da	da*	da*	da*	nu	da*	da	da*	da*
1.4	Instituții de stat	da*	nu	nu	nu	nu	nu	da*	nu	nu
1.5	Sucursale/filiale din străinătate ale companiilor rezidente sus-menționate	da	da*	nu	da*	da*	da*	da*	da*	nu
1.6	Sucursale/filiale de pe teritoriul țării ale companiilor sus-menționate din străinătate	da	da*	da	da*	da*	nu	da	da*	da
1.7	Alte instituții raportoare	nu	nu	da*	da*	nu	da*	da*	da*	da*
2	**Debitori raportați**									
2.1	Persoane fizice	da	da*	nu	da*	nu	da	da	da	da
2.2	Instituții financiare (menționate în secțiunea 1 a chestionarului)	da	da*	da	da	da*	da	da*	da	da*
2.3	Instituții nefinanciare	da	da	da	da*	da	da	da	da	da
2.4	Administrația publică și alte instituții de stat	da	da	da	da*	da	da	da	da*	da
2.5	Alte entități		da	da*	da*	da	da	da*	da*	da*
3	**Împrumutul/expunerea raportată**									
3.1	Tipul raportării: debitor cu debitor	da	da	da*	da	nu	da	da	da*	nu
3.2	Tipul raportării: credit cu credit	nu	nu	nu	nu	da	nu	nu*	da	da*
3.3	Alt tip de raportare (comentați)		nu	nu	nu	nu	da*			nu
3.4	Suma datorată	da	da	da	nu	da	da	da	da	da
3.5	Suma restantă	nu	da	nu	da	da	da*	da	da	da
3.6	Garanții (sau alte tipuri de angajamente)	da	da	da	da	da	da	da	da	da
3.7	Maturitatea împrumutului/expunerii	nu	da*	nu	nu	da	da	da	da*	da
3.8	Informații despre moneda împrumutului/ expunerii	nu	da	nu	nu*	da	da*	da	da	da
4	**Alte informații raportate**									
4.1	Este raportat tipul garanției?	da*	nu	nu	da*	da	da	da	da	da
4.2	Este raportată valoarea garanției?	da	da	nu	da	nu	da	da*	nu*	da*
4.3	Sunt înregistrate informații privind calitatea creditului? (starea de rambursare, de ex: întârzieri, restanțe; rating al creditului)	da*	da*	nu	da*	da*	da	da*	da*	da*
4.4	Sunt înregistrate informații privind ratingul debitorului?	nu	da*	da	da*	nu	nu	nu	nu*	da*
4.5	Este raportată informația privind provizioanele?	da	nu	nu	da*	nu	nu	nu	nu*	nu
4.6	Sunt raportate valorile creditelor neperformante?	nu	da	da	da*	da	da	da*	da	da*

A. Persoane declarante

Prima secțiune evidențiază tipurile de instituții care, în calitate de persoane declarante, contribuie cu informații în baza de date a registrelor centrale de credit. În majoritatea țărilor analizate atât instituțiile de credit, cât și alte instituții financiare (de tipul celor de *factoring*, *leasing* și de asigurări) raportează informații la registrul central de credit. Excepție face Republica Cehă, unde sunt obligate să raporteze doar instituțiile de credit, excluzând uniunile de credit. În Letonia și Lituania instituțiile din categoria „alte instituții financiare" sunt considerate persoane declarante doar dacă sunt filiale ale unor instituții de credit (Letonia și Lituania) sau dacă sunt strâns corelate cu acestea (Letonia).

Totodată, în majoritatea cazurilor, sectorul public, reprezentat de instituțiile de stat și de băncile centrale, nu raportează informații de credit. Excepție sunt băncile centrale din Franța, Lituania, Portugalia și Spania, instituțiile de stat din: Germania (fondurile de asigurări sociale, Agenția Federală a Muncii), Irlanda, Portugalia (instituțiile de stat care acordă împrumuturi în condiții similare celor din domeniul financiar, de obicei pentru un anumit sector economic) și Letonia (instituțiile de stat care pun în aplicare programele de dezvoltare și ajutor).

Un aspect interesant este felul în care abordează registrele centrale de credit persoanele declarante cu rezidența și amplasarea geografică în state diferite și anume, pe de o parte, felul în care sunt percepute sucursalele și filialele instituțiilor din străinătate aflate pe teritoriul țării, iar pe de altă parte, sucursalele și filialele din afara țării ale instituțiilor rezidente. Majoritatea registrelor centrale de credit analizate colectează informații de la ambele categorii de surse, cu câteva excepții. Astfel, în Franța, Irlanda și Letonia nu sunt raportate de către instituțiile de credit rezidente informațiile provenite de la sucursalele/filialele lor din străinătate, iar în Italia, sucursalele/filialele instituțiilor de credit din străinătate aflate pe teritoriul țării nu sunt persoane declarante. De asemenea, registrele centrale de credit din Republica Cehă și din Austria colectează informații doar de la sucursalele instituțiilor de credit rezidente, nu și de la filialele acestora, cele din Belgia, Spania și Lituania, doar dacă sucursalele aparțin instituțiilor de credit rezidente. În Italia și Portugalia, sucursalele din străinătate ale companiilor rezidente sunt obligate să raporteze doar informațiile privind debitorii rezidenți. În Lituania și Republica Cehă sunt obligate să raporteze doar sucursalele companiilor nerezidente, aflate pe teritoriul țării, care au rol de instituții de credit, iar în Spania sucursalele instituțiilor de credit nerezidente raportează doar informațiile aferente operațiunilor de creditare desfășurate pe teritoriul țării.

Pe lângă aceste categorii principale de persoane declarante, în funcție de specificul piețelor financiare locale, pot exista și alte tipuri de instituții care raportează informații de credit la registrele centrale de credit, cum sunt, societățile de asigurare a creditelor, în Franța, societățile cu scop special (SPV), în Italia, instituțiile nefinanciare care achiziționează credite de la instituții financiare rezidente, în Portugalia, companii de asigurări care oferă credite în Letonia și o serie de instituții speciale în Spania.

B. Debitori raportați

În secțiunea a doua sunt evidențiate principalele categorii de debitori raportați (persoane recenzate) la registrele centrale de credit, și anume: persoane fizice,

instituții financiare și nefinanciare, instituții publice și alte tipuri de entități. În majoritatea țărilor chestionate sunt raportate toate aceste tipuri de persoane recenzate, existând totuși o serie de particularități.

De exemplu, în Belgia nu sunt raportate persoanele fizice, cu excepția comercianților fără personalitate juridică și a celor care au rol de codebitori pentru anumite persoane juridice. De asemenea, nu sunt raportate nici instituțiile financiare, cu excepția companiilor de *leasing*, de *factoring* și de asigurări. În Franța și Republica Cehă nu sunt raportate deloc persoanele fizice, iar în Irlanda sunt raportate doar persoanele fizice și instituțiile nefinanciare. În Lituania, deși sunt raportate și instituțiile financiare, sunt excluse împrumuturile acordate Băncii Lituaniei, instituțiilor de credit locale sau străine pe o perioadă mai mică de 14 zile și împrumuturile acordate de filiale societăților-mamă. De asemenea, în Portugalia, deși sunt raportate instituțiile de credit, sunt excluse creditele interbancare. Instituțiile de credit și banca centrală nu sunt raportate în registrul de credit din Republica Cehă și Belgia, unde sunt incluse doar companiile de *leasing*, *factoring* și de asigurări.

C. Împrumutul sau expunerea raportată

În această secțiune este creată o imagine de ansamblu asupra informațiilor de credit raportate la registrele centrale de credit. În primul rând, a fost tratată modalitatea de raportare a expunerii debitorilor, și anume, dacă aceasta se raportează agregat, pe persoană recenzată, după principiul „debitor cu debitor" sau detaliat, după principiul, „credit cu credit" pentru fiecare debitor. Astfel, numărul țărilor în care expunerile sunt raportate agregat la nivel de debitor este superior celor în care raportarea se realizează „credit cu credit" pentru fiecare debitor raportat. În Spania, începând cu luna decembrie 2015 raportarea se va realiza detaliat, „credit cu credit", renunțându-se la raportarea agregată a expunerii pe debitor. În Portugalia raportarea se realizează agregat, „debitor cu debitor", dar există anumite situații speciale în care creditele pot fi raportate în mod individual. De asemenea, în Italia raportarea expunerii se efectuează agregat pe debitor, însă în anumite condiții poate fi realizat un tip mixt de raportare.

Totodată, a fost urmărită raportarea la registrele centrale de credit a unor informații de credit considerate esențiale, și anume: suma datorată, suma restantă, garanțiile, maturitatea și moneda creditului. Aceste informații sunt colectate integral de 6 dintre registrele centrale de credit chestionate. Dintre acestea, doar în Italia suma restantă este determinată în anumite situații prin diferență, iar informația despre moneda creditului face distincție doar între euro și alte monede.

În Germania și în Franța suma restantă, maturitatea și tipul monedei nu sunt raportate la registrele centrale de credit, iar în Lituania, suma datorată și suma restantă. De asemenea, Austria nu colectează informații despre suma datorată, maturitatea creditului și tipul monedei, toate creditele fiind raportate în mii de euro. În Letonia nu sunt raportate garanțiile, dar sunt raportate sumele restante aferente atât principalului, cât și dobânzilor.

D. Alte informații raportate

În această secțiune, sunt evidențiate informațiile suplimentare existente în registrele centrale de credit chestionate. Una dintre aceste informații este calitatea creditului,

fiind deţinută de majoritatea registrelor, chiar dacă diferă de la o țară la alta. Astfel, în Germania, pentru evidenţierea calităţii creditelor este utilizat un nomenclator național de clasificare a creditelor, în Belgia și Lituania, data intrării în incapacitate de plată, în Republica Cehă și Portugalia, întârzierile la plată, în Portugalia și Letonia, statutul creditului, iar în Austria, un set mai cuprinzător de indicatori, incluzând ratingul de credit, valoarea activelor ponderate la risc, pierderea așteptată etc. Pe de altă parte, doar în trei state, Begia, Franța și Austria, registrele centrale de credit colectează un rating al debitorului, de obicei reprezentat de probabilitatea de intrare în incapacitate de plată.

De asemenea, tipul și valoarea garanţiilor sunt informaţii colectate de majoritatea registrelor centrale de credit, cu câteva excepţii. De exemplu, în Franța nu este înregistrată niciuna dintre aceste informaţii, iar în Germania tipul garanției este raportat numai pentru creditele imobiliare. În Portugalia, dacă valoarea garanției o depășește pe cea a creditului, valoarea garanţiei raportate este egală cu suma acordată. În Spania, valoarea garanţiei nu este raportată la momentul actual, urmând a fi introdusă în viitor.

În sfârșit, foarte puține dintre registrele de credit analizate solicită raportarea provizioanelor, excepţii fiind Germania, Austria și Letonia, iar informaţii privind valorile creditelor neperformante sunt solicitate de majoritatea registrelor de credit, cu excepția Germaniei și Lituaniei. În Austria este raportată numai informația pentru anumite tipuri de provizioane (*specific valuation allowances*), iar valoarea lor este limitată la suma trasă. În Spania se vor raporta și informațiile privind provizioanele în registrul central de credit. În Lituania, deși nu este raportată valoarea creditelor neperformante, este raportat statutul acestor credite. În Portugalia valoarea creditelor neperformante a început să fie raportată doar din decembrie 2013. În Austria sunt raportate creditele cu restanțe (*past-due*), care primesc acest statut dacă îndeplinesc cerințele reglementărilor interne. În Letonia nu există încă o definiție clară a noțiunii de credite neperformante și, de aceea, creditele cu întârzieri la rambursare mai mari de 90 de zile sunt incluse în categoria creditelor neperformante.

3.2. REGISTRE PRIVATE DE CREDIT DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

Așa cum s-a mai menționat în capitolele anterioare, registrele private de credit au fost create pentru a acoperi partea de informaţii despre expunerile mici ale debitorilor. Registrele private de credit colectează informaţii de la entităţi financiare și nefinanciare, iar informațiile puse la dispoziția utilizatorilor sunt astfel concepute pentru ca aceștia să fie în măsură să ia deciziile corespunzătoare.

La nivelul Uniunii Europene sunt prezente registre private de credit, precum: *Experian*, *CredInfo*, CRIF, *Equifax* pe care le regăsim (cu filiale) în mai multe țări comunitare: Bulgaria (*Experian Scorex*), Republica Cehă (*Czech Credit Bureau* - CRIF S.p.A, *CreditInfo*), Italia (*Experian* Cerved*, CRIF S.p.a-EURISC*), Letonia (*CreditInfo*), Portugalia (*Equifax*), Slovacia (*CRIF-Slovak Credit Bureau*, *Slovakia - Creditinfo Solutions),* Spania (Equifax Iberica–ASNEF, *Experian Bureau de Credito* - BADEXCUG).

Pe lângă birourile de credit menționate mai sus, există și registre private de credit constituite la nivel național, precum: *KSV 1870 Information GmbH* – Austria, *Tiresias SA* – Grecia, *Irish Credit Bureau* – Irlanda, *Consozio per la Tutela del Credito* – Italia, *Slovak Banking Credit Bureau* – Slovacia, *Slovenian credit information system* – Slovenia.

Și în cazul birourilor private de credit aspectele prezentate se referă la: (i) colectarea informațiilor de credit (sursa informațiilor de credit, tipul datelor colectate, perioada de păstrare a acestora în bazele de date) și (ii) informațiile existente în bazele de date ale birourilor de credit (drepturile și procedurile de consultare și contestare ale datelor de credit raportate).

3.2.1. Colectarea informațiilor de credit

Informațiile de credit pentru birourile private de credit sunt furnizate pe baze voluntare de către participanți: instituții de credit, societăți financiare, emitenți de carduri, cooperative de credit, companii de *leasing*, de asigurări, de utilități și servicii telefonice etc.

Tipul datelor colectate se referă la informațiile pozitive și/sau negative cu privire la finanțarea/creditarea persoanelor fizice și/sau juridice, și anume: istoricul plăților aparținând clienților lor, tipurile de credite oferite (de consum, cărți de credit, *leasing*, imobiliare), date de identificare, adrese și nr. de telefon, operațiuni curente, giranți, hotărâri judecătorești, falimente, solicitări suspecte de a fi frauduloase, colectarea debitelor, iar pentru companii înregistrarea la registrul comerțului și structura acționariatului etc.

Perioada de păstrare a informațiilor în bazele de date ale registrelor private de credit variază între 1 și 6 ani, astfel:

- între 1-3 ani, în cazul *CRIF S.p.a – EURISC*, *Experian-Cerved*, *Consozio per la Tutela del Credito* (Italia);
- 4 ani, în cazul *Czech Credit Bureau - CRIF S.p.A* (Republica Cehă), *CRIF-Slovak Credit Bureau* (Slovacia);
- 5 ani, în cazul *Tiresias SA* (Grecia), *Irish Credit Bureau* (Irlanda);
- 6 ani, în cazul *Equifax Iberica – ASNEF* (Spania).

3.2.2 Informațiile existente în bazele de date ale birourilor de credit

Accesul la informațiile stocate în aceste baze de date ale registrelor private de credit este permis fie în baza unor acte normative de tipul Legii de protecție a datelor cu caracter personal (Irlanda, Italia, Portugalia, Slovenia, Spania), a Legii bancare și a Legii creditelor de consum (Slovenia), fie în baza unor norme interne sau a Codului de confidențialitate și Codului de deontologie (care a intrat in vigoare în anul 2005 și este valabil pentru toate birourile de credit private din Italia).

Persoanele fizice și/sau juridice pe numele cărora sunt înregistrate informații în bazele de date ale registrelor private de credit le pot consulta în nume propriu, prin completarea *on-line* a unei cereri (*Experian* Franța, *Irish Credit Bureau, Equifax-ASNEF* Spania), prin e-mail, prin fax (*Equifax* Portugalia), prin poștă (*Irish Credit Bureau, Equifax* Portugalia) sau chiar prin SMS (*Equifax-ASNEF* Spania).

Persoanele fizice și/sau juridice pe numele cărora sunt înregistrate informații în bazele de date ale registrelor private de credit au dreptul să solicite corectarea sau ștergerea informațiilor care sunt inexacte sau incomplete, inadecvate sau excesive. În aceste situații, este necesară întocmirea unei cereri care să fie transmisă registrului de credit competent. Solicitarea, semnată de către solicitant, trebuie sa fie însoțită de fotocopia cărții de identitate (pentru persoane fizice), de fotocopia cărții de identitate sau a documentelor echivalente (în cazul antreprenorilor sau profesioniștilor) sau de fotocopia codului de identificare fiscală și de împuternicirea de reprezentare a societății, în cazul persoanelor juridice și de dovezi ale efectuării plății (de exemplu *Equifax-ASNEF* Spania, *Experian* Spania).

În concluzie, trăsăturile esențiale ale birourilor de credit sunt următoarele:

- funcţionează în baza legilor de protecție a datelor cu caracter personal;
- participanții alimentează aceste baze de date pe bază voluntară;
- furnizează pe lângă informațiile de risc de credit și servicii financiare conexe, de tip *credit- scoring*, colectare de debite etc.;
- informațiile înregistrate pe numele debitorilor pot fi atât negative, cât și pozitive;
- debitorii înscriși în aceste baze de date pot fi persoane fizice și/sau juridice;
- debitorii au dreptul de a solicita și obține informații din baza de date, de a solicita corectarea sau ștergerea informațiilor care sunt inexacte sau incomplete, inadecvate sau excesive.

Totodată, se poate observa la nivel european intensificarea preocupărilor diferitelor entități pentru a se asocia și a crea registre de credit private, în vederea colectării și punerii la dispoziția utilizatorilor a unor informații cât mai variate (rapoarte despre companii, datorii financiare, credite, lupta împotriva fraudei, soluții de marketing etc.).

4. Schimbul transfrontalier de informații de credit în cadrul Sistemului European al Băncilor Centrale

Intensificarea fluxurilor internaționale de capital, creșterea gradului de complexitate a inovațiilor financiare, precum și dezvoltarea creditării transnaționale, în contextul efectelor globalizării manifestate pe piețele financiare naționale și internaționale, au reliefat necesitatea deținerii de informații de credit transfrontaliere cât mai detaliate și mai diversificate. În acest sens, în cadrul Sistemului European al Băncilor Centrale se desfășoară o serie de acțiuni de colaborare, sub forma grupurilor de lucru dedicate, al căror obiectiv principal constă în realizarea unei raportări uniforme, armonizate a informațiilor de credit la nivelul comunității europene.

4.1. ÎNCEPUTUL SCHIMBULUI TRANSFRONTALIER DE INFORMAȚII

La nivelul Băncii Centrale Europene există un grup de lucru care a analizat utilizarea informațiilor deținute de registrele centrale de credit din Uniunea Europeană și a concluzionat că aceste date sunt esențiale pentru persoanele declarante și, totodată, pot fi utilizate pe scară largă de către autoritățile de supraveghere în analizele proprii.

Acest grup de lucru a realizat o analiză aprofundată privind fezabilitatea înființării unui registru de credit internațional care să monitorizeze riscul de credit la nivel mondial. Rezultatul analizei a relevat că efortul financiar ar fi depășit avantajele utilizării unei astfel de structuri, cu atât mai mult cu cât numai un număr limitat de țări deţineau un registru central de credit. În plus, s-a apreciat că particularitățile registrelor centrale de credit naționale ar fi constituit o provocare majoră pentru realizarea unui model de raportare unitar.

În acest context, grupul de lucru s-a focalizat pe deschiderea graniţelor registrelor centrale de credit din Uniunea Europeană și, în particular, din zona euro, în sensul utilizării transfrontaliere a informaţiilor din bazele de date ale acestor structuri.

Pentru început, membrii grupului de lucru au convenit asupra principiilor comune ale schimbului transfrontalier de informaţii, acest efort concretizându-se în elaborarea Memorandumului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naționale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante (Memorandum). Acesta a fost semnat în februarie 2003 de către guvernatorii celor șapte bănci naționale care deţineau registre centrale de credit: Austria, Belgia, Franţa, Germania, Italia, Portugalia și Spania.

În următoarele 24 de luni, băncile centrale participante și-au dezvoltat propriile aplicaţii informatice pentru punerea în practică a schimbului de informaţii. Un aspect important în perioada premergătoare semnării Memorandumului l-a constituit efortul pentru depășirea aspectelor tehnice și administrative specifice fiecărui registru central de credit, precum și modificarea cadrului legislativ la nivelul ţărilor participante la schimbul de informații.

Schimbul de informaţii se realizează bilateral, între participanţi, prin intermediul Băncii Centrale Europene, utilizând un sistem informatic performant realizat pentru susţinerea efectivă a dialogului între structurile participante.

În paralel, ca urmare a extinderii Uniunii Europene din 2004, grupul de lucru a explorat posibilitatea extinderii schimbului de informaţii la nivelul ţărilor membre care deţineau un registru central de credit și erau interesate să participe la schimb, context în care, în anul 2010, au aderat la schimb Republica Cehă și România. Cu această ocazie, a fost semnată de către cele nouă ţări participante varianta revizuită a Memorandumului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naționale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante.

Schimbul transfrontalier de informaţii între registrele centrale de credit nu impune armonizarea modului naţional de raportare, a sistemelor și procedurilor proprii. Din acest motiv, participanţii depun eforturi pentru desfășurarea optimă a schimbului de informaţii, dovedind încredere reciprocă și spirit de cooperare.

În contextul schimbului transfrontalier de informații au fost evidenţiate o serie de diferenţe între registrele centrale de credit naționale, care sunt prezentate în anexele la Memorandum și se referă în principal la:

- categoriile de persoane declarante;
- gradul de acoperire a informațiilor (de exemplu, din punct de vedere al creditelor interbancare, garanţii, valute, maturitate);
- eterogenitatea conceptelor și definițiilor;
- grade diferite de detaliere a informațiilor;
- limite de raportare diferite.

4.2. MEMORANDUMUL DE ÎNȚELEGERE PRIVIND SCHIMBUL DE INFORMAȚII ÎNTRE REGISTRELE DE CREDIT NAȚIONALE ÎN VEDEREA TRANSMITERII ACESTORA CĂTRE PERSOANELE DECLARANTE

Memorandumul conține următoarele considerații generale cu privire la funcționarea registrelor centrale de credit din țările semnatare:

- registrele centrale de credit naționale, care funcționează la nivelul băncilor centrale, furnizează persoanelor declarante informațiile necesare pentru aprecierea cât mai corectă a riscului de credit al debitorilor;
- registrele centrale de credit pun la dispoziția autorităților de supraveghere informații suplimentare despre concentrarea creditului și, de asemenea, permit detectarea timpurie a potențialelor riscuri de la nivelul instituțiilor supravegheate;
- internaționalizarea activității de creditare a companiilor, stimulată și de liberalizarea serviciilor financiare în Uniunea Europeană și, în particular, de introducerea monedei unice, impune schimbul de informații între registrele centrale de credit naționale în vederea valorificării informației existente la nivelul acestora;
- persoanele declarante la registrele centrale de credit, băncile centrale și autoritățile naționale de supraveghere trebuie să obțină informații cât mai complete posibil despre îndatorarea debitorilor nerezidenți, atât față de instituțiile din țara de origine, cât și față de cele din Uniunea Europeană;
- sunt invitate să devină participante la Memorandum și alte registre centrale de credit din țările membre ale Uniunii Europene.

Scopul Memorandumului este de a institui un cadru de lucru în care registrele centrale de credit naționale pot obține informații suplimentare referitoare la îndatorarea unui debitor, prin suplimentarea informațiilor deținute de un registru central de credit național cu informații deținute de celelalte registre care funcționează în Uniunea Europeană. În acest sens, Memorandumul creează un cadru organizat pentru schimbul continuu de informații între registrele centrale de credit naționale, cât și pentru furnizarea de informații persoanelor declarante, la solicitări punctuale.

Având în vedere diferențele semnificative privind modul de organizare a registrelor centrale de credit ale statelor semnatare, Memorandumul stabilește principiile de bază pentru organizarea schimbului de informații și impune măsuri privind obligativitatea păstrării confidențialității datelor și a secretului profesional. Aceste principii se referă la: (i) reciprocitatea transmiterii de informații privind debitorii cu o îndatorare egală sau mai mare de 25 000 euro; (ii) transmiterea informațiilor în conformitate cu legislația și reglementările naționale; (iii) regularitatea transmiterii informației privind debitorii și creditele acestora, cu excepția cazului în care sunt solicitate cereri *ad-hoc* de interogare a bazei de date; (iv) prezentarea expunerii unui anumit debitor distinct pentru credite și angajamente, respectiv pentru creditele luate în nume personal sau în grup;

(v) prezentarea expunerii unui debitor într-o formă care să permită destinatarului să distingă sumele pe fiecare registru central de credit naţional.

Obiectul schimbului transfrontalier de informaţii îl constituie persoanele juridice rezidente în ţările participante, care înregistrează o expunere totală egală cu sau mai mare de 25 000 euro.

De exemplu, pentru CRC activităţile specifice schimbului transfrontalier de informaţii pot fi grupate sintetic, astfel: (i) transmiterea datelor de identificare și a datelor de credit pentru debitorii nerezidenţi înregistraţi în baza de date a CRC către registrele centrale de credit din ţările partenere în care acești debitori sunt rezidenţi; (ii) primirea datelor de credit existente în bazele de date ale registrelor centrale de credit din ţările partenere pentru debitorii nerezidenţi transmiși acestor ţări de către CRC; (iii) primirea datelor de identificare și a datelor de credit pentru debitorii rezidenţi în România înregistraţi în bazele de date ale registrelor centrale de credit din ţările partenere; (iv) transmiterea datelor de credit existente în baza de date a CRC pentru debitorii rezidenţi primiţi de la registrele centrale de credit din ţările partenere. Aceste activităţi sunt comune pentru fiecare ţară participantă.

Informaţiile din schimbul transfrontalier sunt puse la dispoziţia persoanelor declarante din ţara de origine de către registrele centrale de credit naţionale.

Conform prevederilor Memorandumului, participanţii la schimb asigură și accesul debitorilor la informaţiile înregistrate pe numele lor; debitorii pot solicita corectarea informaţiei înregistrate în nume propriu dacă se constată erori în datele înregistrate la registrele centrale de credit naţionale, dar rectificarea o poate face doar persoana declarantă care a transmis informaţia.

Informaţiile primite ca urmare a Memorandumului sunt supuse confidenţialităţii și secretului profesional.

Participarea CRC la schimbul transfrontalier de informații aduce un plus de valoare procesului de fundamentare a deciziilor de creditare ale persoanelor declarante, acestea având posibilitatea să cunoască datoriile înregistrate de potențialii clienți (persoane juridice române și străine) la instituțiile de credit din statele comunitare participante la schimb. În același timp, aceste informații pot prezenta un interes deosebit în desfășurarea activităților de supraveghere bancară și în analizele privind stabilitatea financiară derulate la nivelul băncii centrale.

4.3. *WORKING GROUP ON CREDIT REGISTER* (WGCR) – STRUCTURĂ ÎN CADRUL BĂNCII CENTRALE EUROPENE

WGCR a fost preocupat permanent după începerea schimbului transfrontalier ca informațiile existente în registrele centrale de credit naționale să aibă un grad de utilizare cât mai ridicat și a încurajat includerea de noi participanți la schimb; în același timp, grupul de lucru a încurajat țările care nu au un registru central de credit

să creeze o astfel de structură. Având în vedere diferențele dintre registrele centrale de credit naționale și imposibilitatea armonizării acestora, în timp s-a consolidat ideea că realizarea unui registru central de credit, chiar numai la nivel european, este imposibilă și astfel, din anul 2012, WGCR a început să investigheze posibilitatea ca datele din registrele centrale de credit să fie transmise Băncii Centrale Europene pentru a fi utilizate în scopuri de analiză.

Astfel, WGCR a inițiat colaborarea cu Grupul de Lucru pentru Statistici Monetare și Financiare (WGMFS), care funcționează tot în cadrul Băncii Centrale Europene, pentru armonizarea definițiilor și conceptelor cu care operează registrele de credit de la băncile centrale, în vederea identificării unui set comun de atribute specifice registrelor de credit care să răspundă necesităţilor de analiză ale Băncii Centrale Europene.

Un prim pas în acest sens l-a reprezentat adoptarea Deciziei BCE/2014/6 privind organizarea măsurilor pregătitoare în vederea colectării datelor granulare de credit de către BCE (aplicabilă țărilor din zona euro) și a Recomandării BCE/2014/7 privind organizarea măsurilor pregătitoare în vederea colectării datelor granulare de credit de către Banca Centrală Europeană (aplicabilă țărilor din zona noneuro). Decizia stabilește măsurile necesare pregătirii legislaţiei pe termen lung pentru transmiterea la Banca Centrală Europeană de către băncile naţionale din zona euro de date granulare de credit, iar Recomandarea prevede că băncile naţionale din zona noneuro pot participa la crearea acestei baze de date.

În plus, aceste reglementări prevăd obligativitatea raportării semestriale a datelor existente în registrele centrale de credit până la realizarea bazei de date; utilizatorii din Banca Centrală Europeană vor stabili setul de atribute ce vor fi transmise de către băncile naționale la aceasta, pentru a fi utilizate în scopuri de analiză. Banca Națională a României participă la acest proiect.

Pentru realizarea acestei raportări, Banca Centrală Europeană va emite un regulament ce va constitui temeiul legal și va cuprinde prevederi referitoare la cerințele de raportare, entitățile raportoare, accesul la baza de date, utilizarea informațiilor, protecția datelor etc.

5. Concluzii

Buna funcţionare a pieţelor financiare contribuie la dezvoltarea economică și la realizarea unei creșteri sustenabile. Calitatea infrastructurii financiare a acestora, în cadrul căreia sistemele publice (registrele centrale de credit) și private (birourile de credit) de raportare și de gestionare a informaţiilor de credit deţin un loc important, influenţează pozitiv activitatea de intermediere, abilitatea creditorilor în evaluarea riscurilor, dar și a consumatorilor de a obţine credite. Riscurile generate de asimetria informaţiilor dintre creditori și debitori (riscul de hazard moral *ex ante* și *ex post,* selecţia adversă, riscul îndatorării excesive etc.) pot fi administrate și considerabil

diminuate prin accesul nediscriminatoriu atât la informaţiile de credit înregistrate în bazele de date ale registrelor centrale de credit, cât și la cele din cadrul birourilor de credit, care au valenţe complementare. Într-o piaţă a creditului concurenţială, rolul jucat de registrele de credit publice și private în fundamentarea deciziilor de creditare și de adecvare a capitalului, în constituirea portofoliilor de credite ale instituţiilor financiar-bancare, în gestionarea riscului de credit a fost demonstrat încă de la începutul existenţei acestora până în prezent, cu intensitate deosebită mai ales în perioadele de criză.

Recenta criză financiară globală, care s-a manifestat pe fondul lipsei de informaţii specifice factorilor care au declanșat-o și acutizat-o, a readus în centrul atenţiei autorităţilor monetare naţionale și internaţionale rolul deosebit de important al registrelor centrale de credit în furnizarea de informaţii granulare relevante, necesare întăririi supravegherii și reglementării sistemului financiar-bancar, precum și rolul lor de sisteme de avertizare timpurie a potenţialelor falimente bancare, de preîntâmpinare a declanșării riscului sistemic, de menţinere a stabilităţii financiare.

În condiţiile dinamicii extraordinare a pieţelor și fluxurilor financiare internaţionale, ale creării și utilizării la nivel global de noi produse de creditare, care înglobează factori de risc greu detectabili și comensurabili empiric, autorităţile monetare au nevoie de resurse de informaţii de credit clare, exacte și foarte detaliate la nivel de debitor sau chiar de credit. Pe baza acestora pot fi create și dezvoltate instrumente de analiză privind stabilitatea financiară și politicile macro- și microprudenţiale, modele și tehnici avansate de măsurare a expunerii la riscul de credit, precum și de fundamentare a măsurilor adecvate pentru implementarea cerinţelor Acordului Basel III. Totodată, pot fi elaborate o serie de studii de impact privind adoptarea celor mai bune practici de evaluare și gestionare a riscului de credit, de adecvare a capitalului, de constituire a capitalului tampon anticiclic, precum și un sistem de indicatori macroprudenţiali de importanţă sistemică.

Date fiind efectele pozitive ale existenţei registrelor centrale de credit în cadrul sistemelor financiare naţionale, acestea au cunoscut o dezvoltare rapidă în întreaga lume, îndeosebi în ţările europene (inclusiv în România) și în cele sud-americane. Fiind proiectate și dezvoltate în funcţie de necesităţile și caracteristicile pieţelor financiare locale, ţinându-se cont de particularităţile mediului economic și ale cadrului legislativ, între aceste registre publice există diferenţe semnificative în ceea ce privește: modul de organizare și funcţionare, natura informaţiilor de credit raportate și administrate (pozitive și/sau negative), modalitatea de raportare („debitor cu debitor" sau „credit cu credit"), tipul debitorilor raportaţi (persoane juridice și/sau fizice), categoria instituţiilor financiar-bancare raportoare, gradul de acoperire a sistemului financiar-bancar, granularizarea și diversitatea atributelor informaţiei de credit, utilizatorii acestora, limita valorică de la care se raportează expunerea etc.

În același timp, trebuie evidenţiat faptul că la crearea registrelor publice de credit au fost respectate direcţii și principii definitorii, general valabile, care formează cadrul de dezvoltare a acestora, după cum urmează: (i) organizarea structurilor funcţionale aferente în cadrul băncilor centrale sau al autorităţilor de supraveghere bancară; (ii) respectarea deplină a drepturilor celor care sunt înregistraţi în bazele de date

aferente; (iii) respectarea confidenţialităţii privind informaţiile înregistrate, precum şi expunerile persoanelor declarante faţă de clienţii raportaţi; (iv) asigurarea securităţii informaţiilor de credit prin sisteme informatice performante şi procedurale riguroase; (v) atributele informaţiilor de credit trebuie să fie suficiente, corecte şi disponibile pentru o plajă de timp relevantă pentru fiecare debitor raportat; (vi) accesul utilizatorilor la baza de date trebuie să fie facil, în condiţii de maximă securitate etc. Toate acestea se regăsesc în principiile generale referitoare la informaţii, prelucrarea lor, administrarea şi gestionarea riscurilor asociate, reglementările şi mediul legislativ, fluxurile transfrontaliere, elaborate de Banca Mondială (2011).

Centrala Riscului de Credit din România a fost proiectată şi dezvoltată cu respectarea cerinţelor prezentate anterior, pornind de la modelele oferite de registrele centrale de credit europene, în strânsă corelaţie cu evoluţia pieţei financiar-bancare naţionale, cu necesităţile în continuă creştere şi diversificare de informaţii ale utilizatorilor autohtoni. Din perspectiva coordonatelor definitorii ale oricărui sistem de raportare şi de gestionare a informaţiilor de credit (granularitatea şi varietatea informaţiilor de credit, gradul de participare instituţională, nivelul de acoperire cu informaţii de credit), CRC este un sistem performant şi competitiv, flexibil, având capacitatea de adaptare la schimbările care au loc la nivel naţional şi internaţional. Totodată, s-a dovedit a fi un instrument eficient pentru determinarea şi gestionarea riscului de credit, pentru cunoaşterea şi urmărirea comportamentului de plată al debitorilor, dar şi pentru îndeplinirea rolului de supraveghetor şi reglementator pe care îl are banca centrală. Informaţiile detaliate la nivel de credit, cu un grad ridicat de diversitate şi un nivel de acoperire considerabil, fac posibilă elaborarea unor modele şi tehnici de analiză avansate privind stabilitatea financiară.

În prezent, ca urmare a efectelor crizei financiare mondiale, venind în întâmpinarea cerinţelor acute de informaţii financiare manifestate atât la nivel european (Banca Centrală Europeană a solicitat băncilor centrale naţionale raportarea unor indicatori specifici determinării riscului de credit), cât şi în cadrul Băncii Naţionale a României, CRC are ca direcţie principală de dezvoltare creşterea gradului de complexitate şi diversitate ale bazei de date pe care o administrează. Astfel, sunt raportate de către persoanele declarante noi atribute ale informaţiilor de credit privind expunerea debitorilor (datoria neperformantă şi improbabilitatea de plată, starea de nerambursare, deprecierea creditelor, suma de plată lunară, rata anualizată a dobânzii aplicată creditului, dobânda anuală efectivă, garanţiile imobiliare şi valoarea acestora, raportul dintre valoarea creditului şi garanţii, gradul de îndatorare, valoarea activului ponderat la risc, factorul de conversie asociat părţii extrabilanţiere, ajustările la nivel individual pentru depreciere, tipul provizionării etc.).

În ceea ce priveşte gradul de participare instituţională, având în vedere premisa conceptuală conform căreia registrele centrale de credit ar trebui să primească date de la toţi intermediarii financiari care aparţin cel puţin sistemului financiar reglementat (însă cu păstrarea costurilor de colectare a datelor la nivel rezonabil), au fost incluse în categoria persoanelor declarante la CRC şi instituţiile financiare nebancare înscrise în Registrul special, practic, numărul acestora dublându-se. Totuşi, ţinându-se cont de raportul cost – beneficii, nu se consideră oportună includerea şi a altor entităţi creditoare (de exemplu, instituţiile financiare nebancare înscrise în

Registrul general), chiar dacă în contextul macroprudențial actual prezintă un anumit grad de interes în vederea unei identificări superioare a riscurilor sistemice din afara sectorului bancar.

Prin participarea la schimbul transfrontalier de informații, în conformitate cu prevederile Memorandumului de înţelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naţionale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante (semnat de 9 state europene), CRC a realizat un prim pas în direcția previzionării și gestionării riscului de credit provenit din fluxurile financiare europene, care, în contextul globalizării, au influențe tot mai complexe asupra pieței financiare autohtone.

În același timp, o provocare considerabiă pentru băncile centrale naționale este dată de adoptarea și implementarea proiectului recent elaborat de Banca Centrală Europeană - *Analytical Credit Dataset* (*AnaCredit*) privind realizarea unui sistem complex de raportare a informațiilor de credit uniforme, armonizate la nivel european, cu un nivel ridicat de granularizare (aproximativ 100 de atribute), provenite de la toate statele membre. În cadrul acestuia, un rol important este conferit registrelor centrale de credit, care vor constitui subsisteme eficiente de colectare și de raportare unitară, uniformă a informațiilor la Banca Centrală Europeană, conform standardelor prevăzute de aceasta.

Totuși, autoritățile monetare naționale și internationale trebuie să nu piardă din vedere faptul că disponibilitatea informațiilor de credit de calitate, exacte și detaliate, reprezintă doar o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru promovarea și asigurarea stabilității financiare. În acest sens, chiar și în cazul pieţelor financiare în care sunt implementate sisteme de raportare și de gestionare ale informațiilor de credit flexibile și eficiente, sunt necesare măsuri de stimulare a utilizării acestora pentru evaluarea și gestionarea riscurilor specifice activităților de creditare de către instituțiile financiar-bancare. Pe de altă parte, ele nu pot compensa politicile de creditare prea permisive și nici nu pot acoperi sectoarele de activitate financiară nereglementate la anumite momente ale evoluției pieţelor financiare.

În concluzie, deși registrele centrale de credit constituie sisteme de informații moderne, indispensabile, atât pentru instituțiile financiar bancare, cât și pentru autoritățile de supraveghere și reglementare monetară, rolul lor în cadrul sistemelor financiar-bancare nu trebuie supraestimat, ci analizat în corelație cu celelalte instrumente și pârgii de acțiune, cu măsurile și deciziile privind dezvoltarea echilibrată a pieţelor financiar-bancare, într-un mediu financiar stabil.

Anexă

Prezența sistemelor de raportare a informațiilor de risc de credit la nivel global

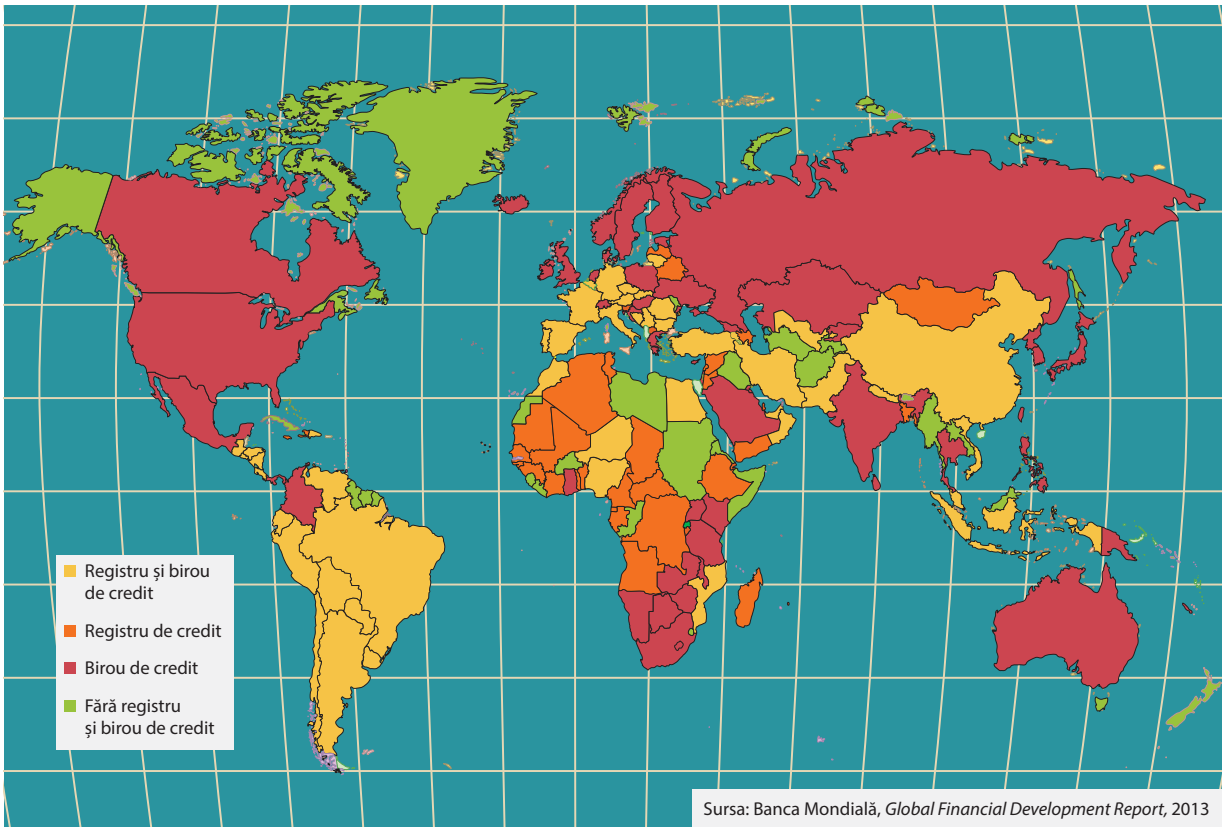

Sursa: Banca Mondială, *Global Financial Development Report*, 2013

Bibliografie

Akerlof, G.A., *The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism,* The Quarterly Journal of Economics 84, pp. 488-500, The Oxford Press, 1970

Artigas, C.T. *A review of Credit Registers and their Use for Basel II,* Financial Stability Institute, 2004

Avery, R.B., Calem, P., Canner, G. *Credit Report Accuracy and Access to Credit,* Federal Reserve Bulletin, Federal Reserve, 2004

Ayyagari, M., Beck, T., Demirguc-Kunt, A. *Small and Medium Enterprises across the Globe*, Small Business Economics , pp. 415-434, 2007

Baer, T., Carassinu, M., Del Miglio, A., Fabiani, C., Ginevra, E. *The National Credit Bureau: A Key Enabler of Financial Infrastructure and Lending in Developing Economies,* McKinsey Working Paper on Risc, 2009

Balzarotti, V., Castro, C., Powell, A., *Reforming Capital Requirements in Emerging Countries: Calibrating Basel II using Historical Argentine Credit Bureau Data and Credit Risk,* World Bank, 2003

Banca Mondială *Doing Business*, 2004, 2005, 2006

General Principles for Credit Reporting, 2011

Global Financial Development Report, 2013

Banca Naţională a României Chestionar transmis de către BNR băncilor centrale din Europa în cadrul cărora funcţionează un registru public de credit

Banca Reglementelor Internaţionale *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework,* Basel Committee on Banking Supervision, Basel, Switzerland, 2006

International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework, Basel Committee on Banking Supervision, Basel, Switzerland, 2006

Barron, J. Staten, M. *The Value of Comprehensive Credit Reports: Lessons from the U.S. Experience*, World Bank, 2000

Boot, A., Thakor, A. *Moral Hazard and Secured Lending in an Infinitely Repeated Credit Market Game,* International Economic Review, 1994

Bostic, R.W., Calem, P. — *Privacy Restrictions and the Use of Data at Credit Registries,* Credit Reporting Systems and the International Economy, MIT Press, 2003

Brown, M., Zehnder, C. — *Credit Reporting, Relationship Banking and Loan Repayment,* Swiss National Bank, Working Papers, 2005

Credit Reporting, Relationship Banking and Loan Repayment, Journal of Money, Credit and Banking, No.9, pp. 1883-1918, 2007

Cowan, K., Gregorio, J. — *Credit Information and Market Performance: The Case of Chile,* Credit Reporting Systems and the International Economy, MIT Press, 2003

Diamond, D. — *Financial Intermediation and Delegated Monitoring,* Review of Economic Studies No. 51, 1984

Reputation Acquisition in Debt Markets, Journal of Political Economy, p. 97 (4), 1989

De Janvry, A., McIntosh, C., Sadoulet, E. — *The Supply- and Demand-Side Impacts of Credit Market Information* Journal of Development Economics, 2009

Djankov, S., McLiesh, C., Shleifer, A. — *Private Credit in 129 Countries,* Journal of Financial Economics, 2007

Dusek, K., Turner, M. A., Varghese, R., Walker, P., — *Optimal Consumer Credit Bureau Market Structure in Singapore: Theory and Evidence*, PERC, May 2009

Dusek, K., Turner, M. A., Walker, P., — *New to Credit from Alternative Data,* PERC, 2009

Elsas, R., Krahnen, J. — *Is Relationship Lending Special? Evidence from Credit-File Data in Germany,* Journal of Banking and Finance, 1998

Estrella, A. — *Credit Ratings and Complementary Sources of Information,* Basel Committee on Banking Supervision Working Papers No. 3, 2000

Falkenheim, M., Powell, A. — *The Use of Public Credit Registry Information in the Estimation of Appropriate Capital and Provisioning Requirements,* Credit Reporting Systems and the International Economy, MIT Press, 2003

Foglia, A. — *Using Credit Register and Company Account Data for Measuring Credit Risk: a Supervisory Approach,* Bank of Italy, 2002

Galindo, A.J., Miller, M., — *Can Credit Registries Reduce Credit Constraints? Empirical Evidence on the Role of Credit Registries in Firm,* Investment Decisions Inter-American Development Bank, 2001

Gehrig, T., Stenbacka, R. — *Information Sharing and Lending Market Competition with Switching Costs and Poaching*, European Economic Review, 51, pp. 77-99, 2007

Grădinariu, G., Popescu, M., Radovici, D., Sîrbu, A., Stancu, D., Toma, G., Zainea, G. — *Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Riscului de Credit - analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante,* Banca Naţională a României, Caiete de studii nr. 40, 2015

Girault, G.M., Hwang, J. — *Public Credit Registries as a Tool for Bank Regulation and Supervision* Policy Research Working Paper 5489, The World Bank, Latin America and the Caribbean Region, Finance & Private Sector Unit, 2010.

Hunt, R. — *The Development and Regulation of Consumer Credit Reporting in America,* Federal Reserve Bank of Philadelphia Working Paper 02-21, 2002

Jappelli, T., Pagano, M. — *Information Sharing in Credit Markets,* Journal of Finance, 43, pp. 1693-1718, 1993

Information Sharing, Lending and Defaults: Cross-Country Evidence, University of Salerno: CSEF Working Paper, 22, 1999

Information Sharing in Credit Markets: The European Experience, Centre for Studies in Economics and Finance, Working Paper, No. 35, 2000

Information Sharing in Credit Markets: A Survey, Centre for Studies in Economics and Finance, Working Paper, No. 36, 2000a

Information Sharing, lending and Defaults : Cross-Country Evidence, Journal of Banking and Finance, Vol. 26, Issue 10, 2002

Public Credit Information: A European Perspective, Credit Reporting Systems and the International Economy, MIT Press 2003

Jentzsch, N., Riestra, A. — *Information Sharing and its Implication for Consumer Credit Markets: United States vs. Europe,* lucrare realizată pentru European University Institute Workshop „The Economics of Consumer Credit: European Experience and Lessons from the U.S.", Florenţa, 2003

Klapper, L. — *The Role of Factoring for Financing Small and Medium Enterprises,* Journal of Banking and Finance, 30, 2006

Klein, D. B. — *Promise Keeping in the Great Society: A Model of Credit Information Sharing,* Economics and Politics, Vol. 4(2), pp. 117-136, 1992

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., Vishny, R. — *Law and Finance,* Journal of Political Economy, 106(6), pp. 1113-1155, 1998

Love, I., Mylenko, N. — *Credit Reporting and Financing Constraints,* World Bank Policy Research Working Paper 3142, 2003

Luoto, J., McIntosh, C., Wydick, B.	*Credit Information Systems in Less-Developed Countries: Recent History and a Test*, 2004
Majnoni G., Miller, M., Mylenko, N., Powell, A.	*Improving Credit Information, Bank Regulation, and Supervision: On the Role and Design of Public Credit Registries,* World Bank Policy Research Working Paper 3443, 2004
Medine, D., Miller, M., Mylenko, N.	*Principles and Guidelines for Credit Reporting Systems*, 2004
Miller, J. M.	*Credit Reporting Systems and the International Economy,* The MIT Press, 2003
Millon, M., Thakor, A.	*Moral Hazard and Information Sharing: A Model of Financial Information Gathering Agencies,* The Journal of Finance, Vol. 40, pp. 1403-1422, 1985
Mishkin, F. S.	*The Economics of Money, Banking and Financial Markets,* Addison-Wesley, 7th edition, 2004
Olegario, R.	*A Culture of Credit: Embedding Trust and Transparency in American Business,* Harvard University Press, 2006
Ongena, S., Smith, D.	*Bank Relationships: A Review,* în „The Performance of Financial Institutions", Cambridge University Press, 1998
	Credit-Reporting Agencies: Their Historical Roots, Current Status, and Role in Market Development, University of Michigan Business School, 2001
Padilla, A., Pagano, M.	*Endogenous Communication Among Lenders and Enterpreneurial Incentives,* The review of Financial Studies, 10(1), pp. 205-236, 1997
	Sharing default information as a borrower discipline device, European Economic Review, 44, 2000
Petersen, M., Rajan, R.	*The Benefits of Lending Relationships: Evidence from Small Business Data,* The Journal of Finance, 1994
Ramakrishnan, R., Thakor, A.	*Information Reliability and a Theory of Financial Intermediation* , Review of Economic Studies, Vol. 51, 1984
Repullo, R., Saurina, J., Trucharte, C.	*Mitigating the pro-cyclicality of Basel II,* Economic Policy, 25, 2010
Rothschild, M., Stiglitz, J.	*Equilibrium in Competitive Insurance Markets: An Essay on the Economics of Imperfect,* The Quarterly Journal of Economics, 90, pp.629-649, MIT Press, 1976
Saavedra M. Von Stauffenberg D.	*Centrales De Riesgo Públicas, Burós De Crédito Y El Sector Microfinanciero En América Latina*, MicroRate, 2012

Saurina, J., Trucharte, C. — *The impact on Lending to Small and Medium Sized Firms. A Regulatory Policy Assessment Base on Spanish Credit Register Data,* Journal of Financial Services Research, 26, pp. 121-144, 2004

An Assessment of Basel II Procyclicality in Mortgage Portfolios, Journal of Financial Services Research, 32, pp. 81-101, 2007

Semenova, M. — *Information Sharing in Credit Markets: Incentives for Incorrect Information Reporting,* Comparative Economic Studies, 50, pp. 381-415, 2008

Sorge, M., Zhang, C. — *Credit Information Quality and Corporate Debt Maturity: Theory and Evidence,* The World Bank Policy Research Working Paper, Series 4239, 2007

Spence, M., — *Job Market Signaling,* The Quarterly Journal of Economics, 87, pp.355-374, Oxford Press, 1973

Stiglitz, J.E., Weiss, A. — *Credit Rationing in Markets with Imperfect Information,* The American Economic Review, 71, pp. 393-410, 1981

Trucharte, C. — *A Review of Credit Registers and their Use for Basel II,* Financial Stability Institute, 2004

Van de Wiele, P. — *Voluntary Disclosure of Sales by Small and Medium Sized Enterprises: an Extended Analytical Model,* University of Antwerp Working Papers 2002:010, 2002

Vercammen, J. A — *Credit Bureau Policy and Sustainable Reputation Effects in Credit Markets,* Economica, 62, 1995

Wagenhofer, A. — *Voluntary Disclosure with a Strategic Opponent,* Journal of Accounting and Economics, 12, 1990

Wang, Y., Xuehui, H. — *Bank Loan Behavior and Credit Information Sharing: An Insight from Measurement Costs,* Journal of Economic Policy Reform, No.10, pp. 325-333, 2007

*** — Informaţii privind registrul privat de credit "Consozio per la Tutela del Credito –CTC" (Italia), Chi siamo, diponibile la http://www.ctconline.it/

*** — Informaţii privind registrul privat de credit "CreditInfo" (Letonia), disponibile la http://www.creditinfo.com/countries/latvia/

*** — Informaţii privind registrul privat de credit "CreditInfo" (Republica Cehă), disponibile la http://www.creditinfo.ro/countries/czech-republic

*** — Informaţii privind registrul privat de credit "Slovak Banking Credit Bureau" (Slovacia), disponibile la http://www.creditinfo.ro/countries/slovakia-c.-solutions/

*** — Informaţii privind registrul privat de credit "CRIF S.p.a-EURISC" (Italia), disponibile la http://www.crif.it/Consumatori/Pages/Consumatori.aspx

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Czech Credit Bureau - CRIF S.p.A" (Republica Cehă), disponibile la http://www.crif.cz/site/en/Pages/default.aspx

*** Informaţii privind registrul privat de credit "CRIF-Slovak Credit Bureau" (Slovacia), disponibile la http://www.crif.sk/site/en/Pages/default.aspx

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Equifax" (Portugalia), disponibile la http://www.equifax.com/business/corporations/credit_bureau/pt_pt

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Equifax Iberica–ASNEF" (Spania), disponibile la https://www.equifax.es/ederechos/asnef_equifax_20024.html

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Experian Scorex" (Bulgaria), disponibile la http://www.experian.bg

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Experian–Cerved" (Italia), disponibile la http://www.experian.it/experian-cerved/gestione-rischio-di-credito/informazioni-e-scoring-credit-bureau.html

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Experian Bureau de Credito-BADEXCUG" (Spania), disponibile la http://www.experian.es/gestion-riesgo-crediticio/index.html

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Irish Credit Bureau" (Irlanda), About ICB, pagraf 5, disponibile la http://www.icb.ie/about.php

*** Informaţii privind registrul privat de credit "*KSV1870"*(Austria), disponibile la https://www.ksv.at/welcome-ksv1870-group

*** Informaţii privind registrul privat de credit "*Slovenian credit information system"* (Slovenia), disponibile la http://sisbon.si/en/information-about-sisbon/how-is-sisbon-organized

*** Informaţii privind registrul privat de credit "Tiresias" (Grecia), Credit Consolidation System, General information, diponibile la http://www.tiresias.gr/en/RCS/index.html#B.

Studiu comparativ privind sistemele de gestionare a refuzurilor bancare cu instrumente de plată de debit

Diana Ardelean
Ramona Iancu
Andreea Ghinea
Alina Sîrbu
Daniela Radovici

Lucrarea a fost realizată sub coordonarea dnei Adriana Neagoe, Direcția stabilitate financiară.

Autorii mulțumesc Ruxandrei Avram și Danielei Buftea pentru sugestiile și observațiile formulate. Eventualele erori rămase sunt responsabilitatea autorilor.

Cuprins

Introducere 93

1. Experienţa ţărilor europene în gestionarea informaţiilor privind refuzurile la plată a instrumentelor de plată de debit – sisteme europene similare Centralei Incidentelor de Plăţi 94

1.1. Franţa 97
1.2. Italia 104
1.3. Portugalia 108
1.4. Grecia 111
1.5. Cipru 112

2. Centrala Incidentelor de Plăţi din cadrul Băncii Naţionale a României 114

2.1. Cadrul legal, necesitate și rol 114
2.2. Transmiterea informaţiei la CIP 116
2.3. Organizarea bazei de date a CIP 116
2.4. Sancțiuni aplicabile titularilor de cont 117
2.5. Consultarea bazei de date a CIP 118
2.6. Secretul profesional și prelucrarea datelor cu caracter personal în România 118
2.7. Caracteristici comune ale sistemelor europene de gestionare a informațiilor privind refuzurile la plată a instrumentelor de debit 119

3. Date statistice privind utilizarea cecului, cambiei și biletului la ordin în Uniunea Europeană 121

3.1. Date statistice generale 121
3.2. Franța 123
3.3. Italia 125
3.4. Portugalia 126
3.5. Grecia 127
3.6. Cipru 128

4. Date statistice pentru CIP 129

4.1. Numărul instrumentelor de plată raportate la CIP 129

4.2. Statistici pentru titularii de cont raportați la CIP 133
4.3. Valoarea sumelor refuzate 134
4.4. Motive de refuz 138
4.5. Insolvenţa 140
4.6. Interogări ale bazei de date a CIP 141

5. Concluzii 142

Bibliografie 144

Introducere

Prezentul studiu îşi propune să facă cunoscute sistemele europene de gestionare a riscurilor determinate de neplata instrumentelor de debit, respectiv cecuri, cambii şi bilete la ordin. Obiectivul studiului este identificarea elementelor şi principiilor comune de desfăşurare a activităţii de gestionare a refuzurilor la plată cu instrumente de plată de debit.

Analiza a reliefat faptul că, prin tradiţie, unele ţări folosesc cu preponderenţă instrumentele de plată de debit (în special cecul), în timp ce în alte ţări predomină instrumentele de plată de credit (ordinul de plată), iar în aceste cazuri realizarea unui astfel de sistem de gestionare a riscului nu se justifică. Astfel, decizia băncilor centrale de a crea un sistem de gestionare a riscului asociat instrumentelor de plată de debit este determinată de preponderenţa utilizării acestor instrumente.

În primul capitol este prezentată experienţa în domeniul creării şi gestionării unui sistem de monitorizare a riscului în domeniul instrumentelor de plată de debit din următoarele ţări: Franţa, Italia, Portugalia, Grecia şi Cipru, situate în primele zece ţări din Uniunea Europeană în ceea ce priveşte utilizarea instrumentelor de plată de debit. Pentru aceste ţări sunt analizate informaţiile care se înregistrează în bazele de date naționale specializate în gestionarea incidentelor de plăți, perioada de interdicţie de a emite cecuri impusă titularilor de cont raportaţi, posibilitatea de corecție sau ștergere a informaţiilor privind incidentele de plăţi înscrise deja în bazele de date.

În al doilea capitol sunt prezentate organizarea bazei de date a Centralei Incidentelor de Plăți din cadrul Băncii Naționale a României, modul în care se realizează transmiterea incidentelor de plăți, precum și modalitățile de consultare a bazei de date. De asemenea, capitolul cuprinde un set de caracteristici comune sistemelor de gestionare a refuzurilor bancare cu instrumente de plată de debit din Franţa, Italia, Portugalia, Grecia, Cipru și România.

În al treilea capitol sunt prezentate date statistice privind utilizarea cecului, cambiei şi biletului la ordin în cele 5 ţări membre ale Uniunii Europene analizate în primul capitol. Sunt analizate instrumentele de plată de debit din punct de vedere al importanţei utilizării lor comparativ cu celelalte tipuri de instrumente de plată folosite în fiecare țară analizată, dar și din punct de vedere al poziției deținute în clasamentul țărilor membre ale Uniunii Europene după ponderea volumului de tranzacții cu cecuri, cambii și bilete la ordin ale fiecărei țări în volumul total al tranzacțiilor de același tip înregistrate în Uniunea Europeană.

În al patrulea capitol sunt prezentate date statistice pentru CIP, respectiv numărul şi valoarea instrumentelor de plată raportate la CIP, numărul de titulari care au produs incidente de plăţi, precum şi situaţia interogărilor bazei de date a CIP.

1. Experiența țărilor europene în gestionarea informațiilor privind refuzurile la plată a instrumentelor de plată de debit – sisteme europene similare Centralei Incidentelor de Plăți

Băncile centrale sunt în primul rând preocupate de menţinerea echilibrului sistemului de plăţi în ansamblu și în subsidiar, de monitorizarea refuzurilor la plată a cecurilor, cambiilor şi biletelor la ordin, denumite generic instrumente de plată de debit[1], înregistrate pe numele unui titular de cont. Tipurile instrumentelor de plată utilizate și importanța acestora diferă semnificativ între țările membre ale Uniunii Europene. Astfel, o centralizare a datelor din fiecare țară este utilă pentru compararea și înțelegerea utilizării instrumentelor de plată de debit.

Analiza încearcă să identifice o serie de elemente relevante, cum ar fi: baza legală pentru organizarea acestui sistem, structura bazei de date privind incidentele de plăți cu cecuri, cambii și bilete la ordin, motive de înscriere în baza de date, tipuri de sancţiuni aplicate titularilor de cont, existența posibilităţii de reabilitare a unui titular de cont înscris în aceste sisteme de evidenţă.

Conform datelor centralizate de Banca Centrală Europeană pentru anul 2013 în ediția publicației *Payment Statistics* din august 2014, cecurile se numără printre instrumentele de plată *non-cash* utilizate în țările membre ale Uniunii Europene, alături de plățile cu carduri, transferurile bancare și plățile prin *direct debit*[2]. În unele țări s-a redus volumul de cecuri utilizate și chiar s-a încurajat folosirea altor mijloace de plată, în special a celor electronice (transferuri bancare, plăți prin intermediul cardurilor), datorită costurilor pe care le presupune utilizarea și decontarea cecurilor (instituțiile implicate în procesul de decontare au căutat modalități de reducere a costurilor prin adoptarea procedurilor de trunchiere[3], prin care se utilizează imaginile în format electronic ale instrumentelor prezentate spre decontare). Un alt factor care a contribuit la scăderea interesului în utilizarea instrumentelor de plată de debit poate fi considerat evoluția tehnologică din ultimii ani ce permite accesul pe o scară largă a titularilor la serviciile de plăți, transferuri bancare și plăți cu carduri efectuate *on-line*, prin intermediul unor aplicații dedicate puse la dispoziție de către instituțiile de credit (*internet banking*, *mobile banking*).

---

1 Instrument de plată de debit - instrumentul de plată de tipul cecului, cambiei și biletului la ordin, care permite beneficiarului să încaseze suma înscrisă direct de la tras/emitent sau prin inițierea unui transfer de fonduri în contul acestuia prin intermediul unei case de compensare.

2 *Direct debit* – modalitate de plată prin care se autorizează debitarea contului plătitorului pentru sume prestabilite; operațiunea este inițiată de beneficiar în baza autorizării prealabile date de către plătitor (autorizarea dată de către plătitor prin care permite debitarea contului său se numește mandat). Regulile naționale din țările membre ale Uniunii Europene variază în ceea ce privește destinatarul mandatului: beneficiarul sau instituția de credit a plătitorului (sursa: *Payment Statistics,* 2014, august).

3 Este relevant exemplul Marii Britanii, unde guvernul a publicat în martie 2014, spre consultare, documentul intitulat *Speeding up cheque payments: summary of responses* (disponibil la: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322753/PU1680_final__2_.pdf).

În tabelul de mai jos este prezentată o situaţie comparativă pe ţări în funcţie de ponderea deţinută de cecuri în totalul instrumentelor de plată utilizate şi, acolo unde este cazul, este menţionată existenţa sistemelor similare CIP.

	Ţara	Cecuri*	Existenţa unei structuri similare** CIP
1	Austria	Cecurile nu au o importanţă practică, sunt foarte puţin utilizate; volumul tranzacţiilor cu cecuri s-a diminuat uşor în ultimii ani; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,06 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
2	Belgia	Cecul nu este un instrument frecvent utilizat; volumul tranzacţiilor a scăzut în ultimii ani; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,16 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu***
3	Bulgaria	Cecul nu este un mijloc de plată utilizat	nu
4	Cipru	Deşi cecul se utilizează din ce în ce mai puţin în ultimii ani, în anul 2013 Cipru s-a situat pe locul doi între ţările membre ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (16,38 la sută)	da, în cadrul băncii centrale
5	Republica Cehă	Utilizarea cecurilor a fost limitată în mod tradiţional, fiind utilizat din ce în ce mai puţin; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,05 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
6	Croaţia	Utilizarea cecurilor este restrânsă; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,03 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
7	Danemarca	Cecul este un instrument de plată tradiţional, dar utilizat din ce în ce mai puţin în ultimii ani; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,16 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
8	Estonia	Cecurile deţin ponderi nesemnificative (doar pentru retrageri de numerar); pentru anul 2013 nu au fost raportate tranzacţii cu cecuri	nu
9	Finlanda	Cecul nu a fost niciodată un instrument foarte folosit, volumul tranzacţiilor fiind nesemnificativ; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,01 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
10	Franţa	Deşi volumul tranzacţiilor cu cecuri a fost în scădere în ultimii ani, acest instrument de plată este considerat tradiţional; în anul 2013, Franţa s-a situat pe locul 3 între ţările membre ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (13,58 la sută)	da, în cadrul băncii centrale
11	Germania	Cecul nu este un instrument frecvent utilizat, volumul tranzacţiilor fiind din ce în ce mai redus în ultimii ani; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,16 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
12	Grecia	Cecul este instrument de plată tradiţional, a cărui utilizare urmează tendinţa celorlalte ţări europene de diminuare a volumului în ultimii ani; în anul 2013 Grecia s-a situat între primele 10 ţări ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (5,58 la sută)	da, în afara băncii centrale
13	Irlanda	Cecul este un instrument de plată utilizat din ce în ce mai puţin în ultimii ani; în anul 2013 Irlanda s-a situat pe locul 4 între ţările Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (8,97 la sută)	nu
14	Italia	Cecul este un instrument de plată a cărui utilizare este în scădere în ultimii ani; în anul 2013 Italia s-a situat pe locul 5 între ţările Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (5,63 la sută)	da, în cadrul băncii centrale

– continuare –

	Ţara	Cecuri*	Existenţa unei structuri similare** CIP
15	Letonia	Volumul tranzacţiilor cu cecuri din ultimii ani a fost nesemnificativ; pentru anul 2013 nu au fost raportate tranzacţii cu cecuri	nu
16	Lituania	Volumul tranzacţiilor cu cecuri din ultimii ani a fost nesemnificativ; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,03 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
17	Luxemburg	Cecurile se utilizează doar în cazul plăţilor de mare valoare; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,02 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
18	Malta	Cecul este un instrument de plată traditional; în anul 2013, Malta s-a situat pe primul loc între ţările Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (26,28 la sută), fiind singura ţară în care nivelul acestui tip de tranzacţii a fost în creştere faţă de anul anterior	nu
19	Olanda	Cecul nu se mai utilizează ca instrument de plată începând din anul 2002	nu
20	Polonia	Volumul tranzacţiilor cu cecuri din ultimii ani a fost nesemnificativ; pentru anul 2013 nu au fost raportate tranzacţii cu cecuri	nu
21	Portugalia	Cecul este un instrument de plată a cărui utilizare a fost în scădere în ultimii ani; în 2013 Portugalia s-a situat între primele 10 ţări ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (4,17 la sută)	da, în cadrul băncii centrale
22	Marea Britanie	Cecul este un mijloc de plată care a înregistrat un volum al tranzacţiilor în scădere în ultimii ani; în 2013 Marea Britanie s-a situat între primele 10 ţări ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (3,64 la sută)	nu
23	România	Cecul este un instrument de plată traditional, a cărui utilizare este în scădere în ultimii ani; astfel, în anul 2013 tranzacţiile cu cecuri au reprezentat 1,54 la sută din totalul instrumentelor de plată utilizate în ţara noastră	da, în cadrul băncii centrale
24	Slovacia	Cecul nu este un mijloc de plată răspândit; volumul tranzacţiilor din ultimii ani a fost nesemnificativ; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,01 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
25	Slovenia	Cecul este folosit destul de puţin; volumul tranzacţiilor cu cecuri din ultimii ani a fost extrem de redus; în 2013 procentul cecurilor utilizate a fost de 0,03 la sută din numărul total de tranzacţii de plată înregistrate în această ţară	nu
26	Spania	Cecul şi-a pierdut din importanţă, volumul tranzacţiilor a scăzut în ultimii ani, dar este considerat un mijloc de plată tradiţional; în anul 2013 Spania s-a situat între primele 10 ţări ale Uniunii Europene din punct de vedere al ponderii pe care au deţinut-o cecurile în totalul instrumentelor de plată utilizate în această ţară (1,29 la sută)	nu
27	Suedia	Numărul tranzacţiilor cu cecuri din ultimii ani a fost nesemnificativ; în anul 2013 nu au fost raportate tranzacţii cu cecuri	nu
28	Ungaria	Cecurile nu sunt utilizate, s-a sistat emiterea de carnete de cecuri	nu

* Analiza are la bază informaţiile privind instrumentele de plată de debit centralizate de Banca Centrală Europeană în publicaţiile *Payment Statistics* (2014, august) şi *Blue Book* (2007, august). *Payment and securities settlement systems in the European Union* (vol.1). Conform metodologiei Băncii Centrale Europene, în categoria cecurilor sunt raportate şi biletele la ordin fără a putea fi identificate distinct cele două tipuri de instrumente de plată.

** Prezentarea se bazează pe informaţiile publicate de băncile centrale ale ţărilor membre ale Uniunii Europene pe *website*-urile proprii, cu privire la sistemele de gestionare a incidentelor de plăţi cu instrumente de debit.

*** Conform prevederilor Legii din 23 aprilie 2013 privind eliminarea funcţiei de depozitar central al protestelor ce era încredinţată Băncii Naţionale a Belgiei, începând cu 1 septembrie 2013 gestiunea registrului efectelor de comerţ protestate a fost preluată de Camera Naţională a Executorilor Judecătoreşti.

În continuare, se va detalia experienţa relevantă în domeniul creării și gestionării unui sistem de monitorizare a riscului în domeniul instrumentelor de plată de debit din următoarele ţări: Franţa, Italia, Portugalia, Grecia și Cipru, situate în primele 10 ţări din Uniunea Europeană ca utilizare a instrumentelor de plată de debit. În aceste ţări, ca și în cazul României, există baze de date care centralizează informații referitoare la incidentele de plăţi cu instrumente de plată de debit și care sunt folosite pentru monitorizarea acestor operațiuni.

1.1. FRANȚA

Conform Codului monetar și financiar - versiune consolidată 2015, Banca Națională a Franței are și misiunea de a supraveghea buna funcționare și securitatea sistemului de plăți și de a îmbunătăți fiabilitatea și securitatea mijloacelor de plată.

Baza legală pentru reglementarea plăților cu cecuri, cambii și bilete la ordin este completată de Legea nr. 91-1382 privind securitatea cecurilor și a cardurilor de plată din 30 decembrie 1991, cu modificările ulterioare, și Codul comercial. Sunt aplicabile și prevederi ale Legii nr. 78 – 17 privind prelucrarea informatizată a datelor personale, din 6 ianuarie 1978, cu modificările ulterioare, ale Legii nr. 79 - 587 privind motivarea actelor administrative și ameliorarea relaţiilor între administraţie și public din 11 iulie 1979 și ale Decretului nr. 91 - 188 din 21 februarie 1991 prin care Banca Franţei a fost autorizată să utilizeze Registrul naţional de identificare a persoanelor fizice[4].

Banca Franței gestionează trei baze de date, structurate astfel (prezentate detaliat la punctele 1.1.1. Plăţile cu cec și 1.1.2. Plăţile cu cambii și bilete la ordin):

- Fișierul central de cecuri *(FCC - le Fichier Central des Chèques)*, ce conține informații referitoare la incidente de plăţi cu cecuri și carduri;
- Fișierul naţional de cecuri neregulamentare *(FNCI – le Fichier national des chèques irréguliers)*, care centralizează coordonatele bancare ale conturilor deschise în numele persoanelor ce fac obiectul unor interdicții de emitere cecuri, a unor conturi închise sau cecuri pierdute sau furate;
- Fișierul central al incidentelor de plăţi cu efecte de comerţ *(CIPE – Centrale des Incidents de Paiement sur Effets de commerce)*, ce conține incidentele de plăţi cu efecte de comerţ, altele decât cele cu cecuri, respectiv bilete la ordin și cambii.

4 Banca Franței este autorizată să verifice lunar corectitudinea datelor de identificare ale persoanelor fizice nou-raportate de către instituțiile de credit în fișierul FCC cu cele existente în Registrul național de identificare a persoanelor fizice pentru titularii în cauză și să completeze/rectifice eventualele neconcordanțe dacă există (*Le Répertoire national d'identification des personnes physiques* – RNIPP – este gestionat de către Institutul Național de Statistică și Studii Economice). Acolo unde există diferențe, este informată instituția de credit declarantă și se solicită clarificări suplimentare.

1.1.1. Plăţile cu cec

Chiar dacă în ultimii ani se constată o diminuare a plăţilor cu cecuri, Franţa se distinge faţă de celelalte ţări europene prin utilizarea încă foarte frecventă a acestui instrument pentru efectuarea de plăţi între partenerii de afaceri. Incidentele de plăţi cu cecuri şi tranzacţiile frauduloase cu carduri care sunt raportate de către instituţiile de credit la Banca Franţei sunt gestionate în două baze de date, astfel:

Fişierul central de cecuri - FCC a fost creat în anul 1955 cu scopul de a servi nevoii publicului şi sectorului bancar de a facilita utilizarea cecurilor. Începând cu data de 1 august 1987, FCC centralizează şi datele referitoare la persoanele care fac obiectul unei decizii de retragere a cardurilor bancare ce sunt utilizate în mod fraudulos. Retragerea cardului urmată de raportarea către FCC poate fi decisă de către instituţia de credit emitentă în cazul tranzacţiilor frauduloase cu carduri, sau altfel spus, în cazul utilizării abuzive a cardurilor, prin care se înţelege înregistrarea repetată a situaţiilor în care operaţiunile iniţiate de deţinătorii cardurilor nu au putut fi finalizate din cauza insuficienţei de fonduri în conturi, titularii nerespectând astfel obligaţiile contractuale asumate. În prezent, FCC are un rol semnificativ în prevenirea şi descurajarea producerii de incidente de plăţi ca urmare a emiterii de cecuri fără acoperire şi utilizarea abuzivă a cardurilor. Informaţiile ce se regăsesc în FCC sunt prezentate în Figura 1.

Figura 1. Informaţiile centralizate de Fişierul Central de Cecuri

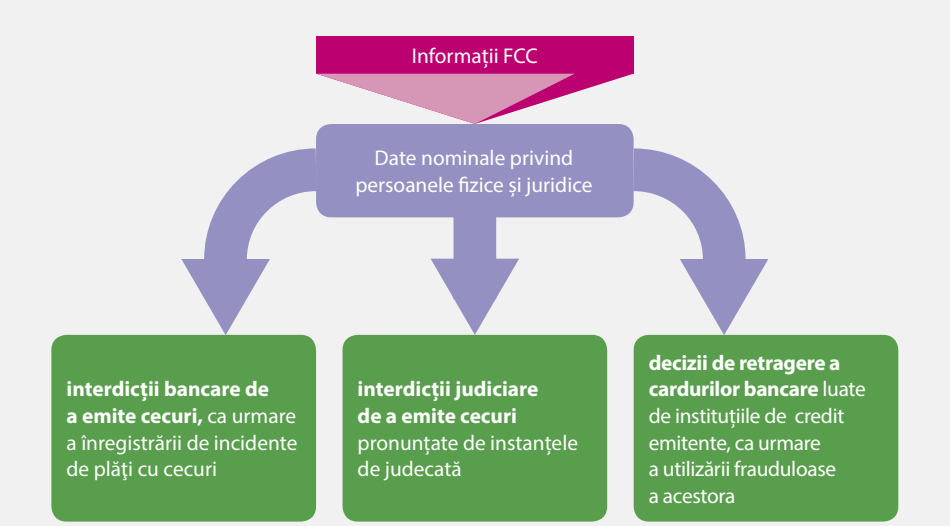

Sursa: http://www.banque-france.fr/

Conform prevederilor legale, incidentul de plată cu cec trebuie sa fie raportat Băncii Franţei în termen de două zile de la refuz, de către instituţia de credit trasă. Incidentul va fi înscris în FCC. Anterior înregistrării refuzului instituţiile de credit sunt obligate să informeze emitenţii cu privire la sumele ce trebuie asigurate pe cont pentru evitarea situaţiei în care instrumentul să fie refuzat la plată pentru lipsă de fonduri.

Orice refuz la plată al unui cec pe motiv de lipsă totală/parţială de disponibil atrage imediat o măsură de interdicţie bancară de a emite cecuri pentru titularul contului.

Interdicţia începe de la data transmiterii de instituţia de credit către client a somaţiei, prin care clientul este informat despre interdicţia de emitere cecuri şi consecinţele acesteia. Fiecare nou-incident atrage o nouă perioadă de interdicţie. În cazul lipsei procedurii de regularizare, durata interdicţiei bancare este de cinci ani şi se aplică asupra tuturor conturilor deschise pe numele titularului respectiv[5]. Consecinţele înscrierii în FCC presupun, pe lângă interdicția de emitere a cecurilor, și restituirea tuturor cecurilor aflate în posesie (inclusiv a celor deținute la alte instituții de credit decât cea raportoare) și interdicția tuturor instituţiilor de credit de a furniza carnete cec persoanei înscrise în acest fișier.

Pe de altă parte, instanțele de judecată pot emite hotărâri prin care titularilor de cont li se instituie interdicţie de a emite cecuri (interdicţie judiciară) pentru o perioadă de maximum cinci ani, însoțită de obligația de restituire a filelor cec rămase necompletate, pentru fapte penale precum:

- retragerea disponibilului după emiterea cecului, cu intenția de a afecta drepturile celorlalți sau încălcarea interdicției de a emite cecuri;
- emiterea și/sau utilizarea ori încercarea de utilizare de instrumente de plată falsificate, precum și pentru fabricare, obținere, deținere sau punere la dispoziție de echipamente și instrumente specifice pentru falsificare.

Aceste măsuri de interdicţie judiciară sunt trasmise Băncii Franței de către instanța emitentă.

Referitor la durata de menținere a datelor în FCC, aceasta este de:

- cinci ani pentru informațiile referitoare la incidentele de plăți cu cecuri cu posibilitatea ștergerii acestor informații oricând înainte de expirarea acestui termen, în cazul regularizării situației cecurilor neplătite; la momentul regularizării, titularul reprimește dreptul de emitere a cecurilor;
- doi ani pentru informațiile referitoare la titularii de cont cărora le-au fost retrase cardurile bancare ca urmare a utilizării frauduloase, cu posibilitatea radierii acestor informații înaintea celor doi ani, în cazul regularizării situației incidentelor de plăți legate de respectivul card.

Regularizarea situației incidentelor de plăți cu cecuri, cât și a celor legate de carduri se poate face oricând pe durata perioadei în care sunt înscrise informațiile în FCC. Titularul de cont are dreptul să-și regularizeze situația prin plata datoriilor pentru instrumentele refuzate anterior. Banca Franței va anula interdicția bancară în cazul regularizării incidentelor sau la expirarea termenului de cinci ani. În conformitate cu prevederile din Codul monetar și financiar, regularizarea obligațiilor aferente cecurilor refuzate se poate face prin: (i) plata directă către beneficiar; acesta înapoiază fila cec emitentului care trebuie să facă dovada achitării instrumentului prin restituirea către

5 Banque de France (2010, noiembrie). *Note d'information no 135, Le rôle du Fichier central des chèques et du Fichier national des chèques irréguliers*, p. 2.

instituţia de credit emitentă; (ii) asigurarea disponibilului pe cont și decontarea prin prezentarea din nou la plată a cecului refuzat inițial; dovada achitării se poate face prin prezentarea unui extras de cont; (iii) constituirea unui depozit cu suma necesară achitării instrumentului, blocat pentru o perioadă de un an. În cazul regularizării obligaţiilor, instituţia de credit trebuie să informeze Banca Franţei despre acest fapt în termen de două zile lucrătoare de la prezentarea documentelor justificative de către clientul său. Banca Franţei comunică, cel puţin o dată pe lună, tuturor instituţiilor de credit informaţia privind ridicarea interdicţiilor de emitere cecuri.

În ceea ce privește tranzacţiile frauduloase cu carduri, anterior luării deciziei de retragere a cardurilor, entitatea declarantă este obligată să informeze clientul cu privire la caracteristicile incidentelor înregistrate și posibilitatea de regularizare a acestora pentru evitarea retragerii instrumentelor de plată în cauză. În cazul în care titularul nu achită sumele debitoare aferente tranzacţiei efectuate prin intermediul cardului, instituţia de credit emitentă are dreptul de a solicita retragerea cardului și raportarea incidentului de plată către baza de date FCC. Această înscriere se păstrează în baza de date pentru o perioadă de doi ani începând de la data deciziei de retragere a cardului și nu presupune interzicerea obţinerii unui alt card sau a unui alt mijloc de plată, însă poate fi vizualizată de către orice instituţie de credit care consultă baza de date FCC. În cazul în care titularul de cont își regularizează incidentele anterioare cu carduri, înscrierea din FCC este anulată. Instituţia de credit este obligată ca în termen de maximum două zile lucrătoare de la prezentarea documentelor justificative pentru regularizarea debitelor să solicite Băncii Franţei anularea din FCC a înregistrării transmise inițial.

Conform prevederilor art. R131-44 din Codul monetar și financiar, consultarea FCC este obligatorie pentru instituţiile de credit înainte de eliberarea primului cec unui nou titular de cont ; de asemenea, informaţiile existente în FCC pot fi utile în luarea deciziilor de creditare pentru solicitările primite, precum și înainte de acordarea unui credit sau de oferirea unui alt mijloc de plată (Codul monetar și financiar, art. L131-85). Informaţia obţinută prin consultare se păstrează la instituţia de credit pentru o perioadă de doi ani. Interogarea poate fi făcută și în nume propriu de către persoanele fizice și persoanele juridice interesate. Acestea pot depune o cerere scrisă sau să-și exprime cererea verbal la ghișeele Băncii Franţei prezentând un document de identitate[6]. Cererea poate fi trimisă către o sucursală a Băncii Franţei și prin curier, ea fiind însoţită în acest caz de o copie a actului de identitate. Rezultatele interogării pot fi contestate de către persoanele vizate, responsabile de corectitudinea datelor fiind instituţiile de credit care au raportat incidentele respective. Astfel, Banca Franţei poate rectifica sau anula informaţiile înscrise deja în FCC privind incidente de plăţi cu cec sau retragerea cardurilor doar la solicitarea instituţiei de credit care a făcut raportarea. Aceasta se adresează Băncii Franţei pentru rectificarea sau anularea informaţiilor, dacă consideră îndreptăţită cererea formulată de titularul de cont în acest sens. Instituţiile de credit vor înștiinţa Banca Franţei cu privire la contestaţiile primite în termen de cel mult zece zile lucrătoare, în cazul contestării informaţiilor referitoare la interdicţia de emitere a cecurilor, sau în maximum două zile de la constatarea existenţei unui motiv de anulare, în cazul contestării informaţiilor

6 Banque de France, *Note d'information no. 135, Le rôle du Fichier central des chèques et du Fichier national des chèques irréguliers*, p. 4, 2010.

referitoare la incidentele de plăţi cu carduri. Măsura de interdicţie bancară de a emite cecuri poate fi contestată în instanţă, situaţie în care titularii pot obţine, în cazuri justificate, hotărâri judecătoreşti de suspendare a acesteia.

Fişierul naţional de cecuri neregulamentare – FNCI a fost creat în anul 1991 cu scopul de a spori eficacitatea utilizării cecurilor; astfel, se oferă posibilitatea persoanelor interesate (comercianţi, prestatori de servicii) de a afla dacă cecurile ce le sunt prezentate ca mijloace de plată pentru diverse produse şi servicii respectă sau nu prevederile legale. În cadrul acestui fişier sunt înregistrate coordonatele bancare ale conturilor închise şi ale conturilor persoanelor care fac obiectul unei interdicţii de a emite cecuri, numerele cecurilor declarate pierdute sau furate, caracteristicile cecurilor false.

Figura 2. Fluxul informaţional între fişierul central de cecuri şi fişierul naţional de cecuri neregulamentare

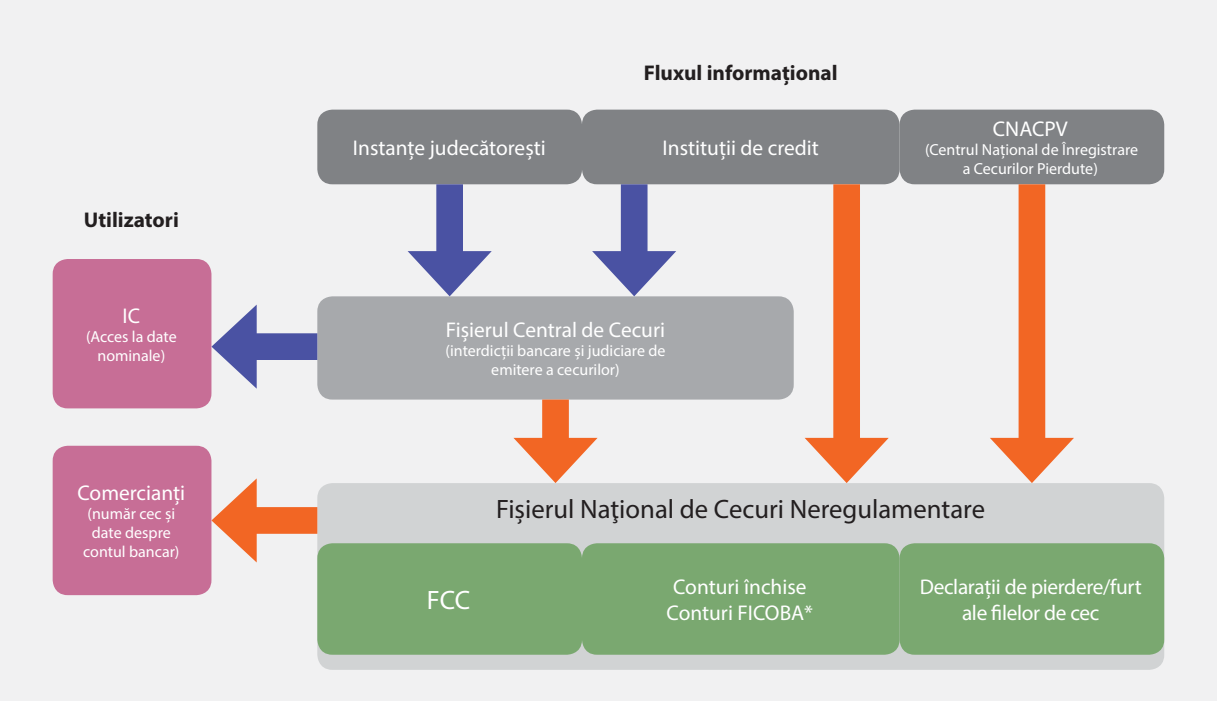

* FICOBA este o bază de date utilizată pentru identificarea conturilor de orice natură (bancare, poştale, de economii), precum şi pentru furnizarea către persoanele autorizate a informaţiilor cu privire la conturile deţinute de persoanele fizice sau juridice (http://www.cnil.fr/documentation/fichiers-en-fiche/fichier/article/ficoba-fichier-national-des-comptes-bancaires-et-assimiles/).

Sursa: www.verifiance-fnci.fr

Spre deosebire de FCC, acest fişier nu conţine date nominale şi are rolul de a furniza informaţii exclusiv cu privire la conturi şi/sau cecuri a căror emitere nu este conformă cu prevederile legale[7]. FNCI este alimentat cu informaţii pe mai multe canale prezentate în Figura 2:

- din Fişierul Central de Cecuri sunt transmise zilnic coordonatele bancare ale conturilor persoanelor care fac obiectul unei interdicţii de a emite cecuri şi cele ale conturilor persoanelor care redobândesc dreptul de a emite cecuri;

7 Banque de France (2010, noiembrie). *Note d'information no 135, Le rôle du Fichier central des chèques et du Fichier national des chèques irréguliers*, p. 5

- de la instituţiile de credit trase; acestea sunt obligate să transmită declaraţiile de pierdere/furt ale filelor cec raportate de clienţii proprii, coordonatele conturilor închise şi să identifice caracteristicile cecurilor false;

- de la Centrul Național de Înregistrare a Cecurilor Pierdute (CNACPV[8]), înființat de Banca Franței în 1996; acesta transmite informații despre cecurile furate/pierdute primite de la deținătorii acestora; serviciul funcționează permanent, fiind util mai ales pentru raportarea acestor tipuri de incidente înregistrate în afara orelor de program ale instituțiilor de credit sau în zilele bancare nelucrătoare.

Consultarea FNCI se poate face de către instituțiile de credit prin intermediul unui canal electronic securizat dedicat acestora sau de către comercianţi[9], în baza unui contract de parteneriat, prin intermediul societăţii Mantis, căreia Banca Franţei i-a încredinţat gestionarea activităţii de consultare a Fişierului Naţional de Cecuri Neregulamentare, în aplicarea prevederilor Codului monetar şi financiar (art. R131-5 - art. R131-9). Consultarea se efectuează prin aplicaţia numită „*Vérifiance-FNCI-Banque de France*“ putându-se afla informații despre cecurile emise. Comerciantul care interoghează această aplicație va interpreta răspunsul primit în funcție de culorile afișate și va lua decizia de a accepta sau refuza primirea respectivului cec (Figura 3).

Figura 3: Interpretarea răspunsului primit în urma verificării unui cec în aplicația *Vérifiance-FNCI-Banque de France*

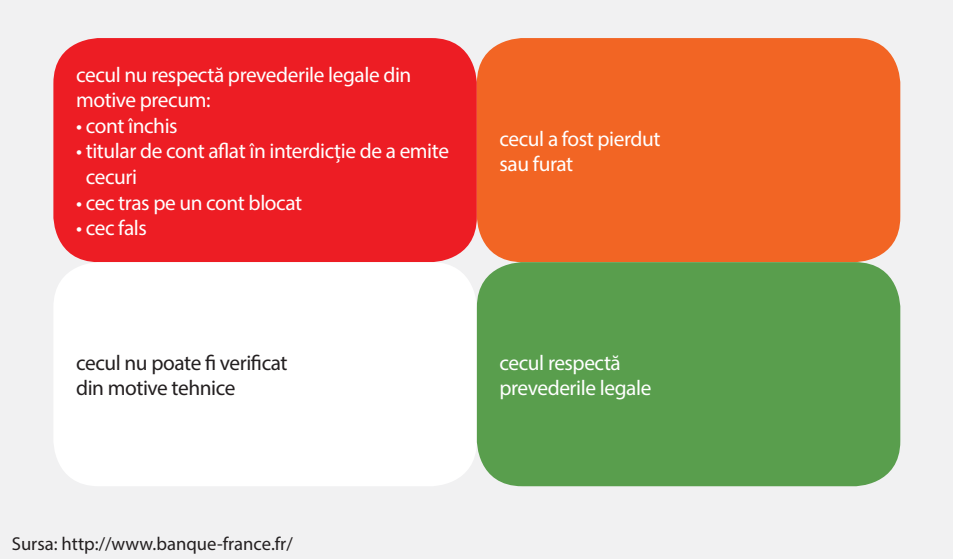

Sursa: http://www.banque-france.fr/

Accesul la informațiile înscrise în FNCI referitoare la conturile titularului se face prin prezentarea la una dintre sucursalele Băncii Franței a unui document de identitate, a codului RIB (*Relevé d'Identité Bancaire*) al contului sau trimițând aceste informații

8 CNACPV colectează, prin intermediul unei linii telefonice non-stop, informații despre cecurile furate sau pierdute primite de la deținătorii acestora. Aceste informații sunt șterse după 48 ore dacă între timp nu se primește un ordin scris de confirmare a incidentului din partea instituției de credit ce administrează contul curent al emitentului.

9 Pentru acceptarea ca mijloc de plată a bunurilor și/sau serviciilor proprii, comercianții pot consulta fișierul FNCI în momentul primirii cecului. Interogarea se efectuează pe baza datelor înscrise pe linia codată existentă pe formularul de cec - denumită linia CMC7 - pe baza căreia se face identificarea precisă a instituției de credit trase, a numărului cecului și a codului RIB *(Relevé d'Identité Bancaire)*, prin care se identifică coordonatele bancare ale trăgătorului.

însoţite de o copie a documentului de identitate prin curier la sediul Băncii Franţei, Departamentul de Relaţii cu Publicul.

1.1.2. Plăţile cu cambii şi bilete la ordin

Incidentele de plăţi cu efecte de comerţ[10], altele decât cele cu cecuri, respectiv bilete la ordin şi cambii, sunt raportate de către instituţiile de credit la Banca Franţei, care gestionează Fişierul Central al Incidentelor de Plăţi cu Efecte de Comerţ (CIPE). La scadenţa efectului de comerţ, trăgătorul este în drept să reclame rambursarea creanţei sale asupra trasului. În cazul imposibilităţii sau refuzului de a plăti total sau parţial, incidentul este înregistrat pentru valoarea restantă datorată în Fişierul Central al Incidentelor de Plăţi cu Efecte de Comerţ. Ulterior, furnizorul poate să reclame din nou plata. Cu ocazia fiecărui refuz sau a imposibilităţii plăţii totale sau parţiale, incidentul este înregistrat. În consecinţă, acelaşi efect de comerţ poate fi înregistrat de mai multe ori în CIPE.

Informaţiile înscrise se referă atât la datele de identificare ale clientului (numărul SIREN – *Système Informatique du Répertoire des Entreprises*, reprezentând un cod unic prin care se identifică întreprinderea sau entitatea economică franceză, denumirea acesteia şi sectorul de activitate), cât şi la cele ale efectului de comerţ (scadenţă, valoare, motiv de neplată, data refuzului). Începând cu anul 1998, în fişier sunt înscrise şi datele de identificare ale trăgătorului (în cazul cambiilor).

Motivele de refuz[11] pot fi grupate în trei categorii:

- motive tehnice: anulare în urma unei erori tehnice la instituţia de credit, coordonate neidentificabile ale instituţiei de credit destinatare, creanţă neidentificată, date eronate privind destinatarul, emitent neidentificabil, litigiu;
- motive care reflectă o incapacitate de plată: disponibil insuficient, decizie judiciară (în cazul procedurilor juridice de reorganizare sau lichidare), cont aflat în sechestru, decesul emitentului (în cazul întreprinderilor individuale);
- motive ce ţin de contestarea creanţei: plată deja efectuată, valoare sau scadenţă contestată, neîndeplinirea condiţiilor de livrare.

Incidentele de plăţi cu efecte de comerţ altele decât cele cu cecuri, respectiv bilete la ordin și cambii, sunt menţinute în baza de date timp de 60 de săptămâni. Incidentele mai vechi de 60 de săptămâni nu vor mai apărea pe numele unui titular de cont. Ștergerea incidentului de plată înainte de împlinirea termenului de vechime este posibilă numai dacă înscrierea s-a făcut dintr-o eroare. Pentru incidentele de plăţi cu efecte de comerţ, altele decât cele cu cecuri, respectiv bilete la ordin și cambii, nu sunt prevăzute sancţiuni.

---

10 Efecte de comerţ sunt înscrisuri (cecuri, cambii, bilete la ordin), în temeiul cărora persoana care le posedă în mod legitim este îndreptăţită să primească o sumă de bani, exprimând în monedă valoarea pe care înscrisurile o încorporează.

11 Banque de France, *Manuel utilisateur CIPE*, p. 5, 2011

1.2. ITALIA

Ca urmare a modificării Legii nr. 386 din 15 decembrie 1990 (*Nuova disciplina sanzionatoria degli assegni bancari*) prin Decretul legislativ nr. 507 din 30 decembrie 1999 a fost introdus art.10 bis conform căruia „se înființează la Banca Națională a Italiei o bază de date informatizată a cecurilor bancare și poștale și a cardurilor de plată". *Centrale di Allarme Interbancaria* (CAI), devenită operațională din 4 iunie 2002[12], conţine informaţii despre incidentele de plăţi înregistrate cu cecuri și date referitoare la cardurile de plată revocate[13], pierdute sau furate. Scopul acestei baze de date este de a preveni și a sancționa folosirea defectuoasă a cecurilor bancare şi poştale[14] astfel încât circulaţia acestora să fie mai sigură şi să asigure încrederea utilizatorului final. Serviciile oferite prin intemediul CAI sunt puse la dispoziția utilizatorilor în mod gratuit[15].

Baza legală[16] pentru organizarea și funcționarea CAI o constituie Legea nr. 386/1990, cu modificările și completările ulterioare, și Decretul legislativ nr. 196/2003 - Codul privind protectia datelor cu caracter personal, cu modificările și completările ulterioare.

Responsabilitatea pentru corectitudinea incidentelor de plăți cu cecuri transmise la *Centrale di Allarme Interbancaria* aparține instituțiilor raportoare de tip privat (instituțiile de credit, intermediari financiari emitenți de carduri, oficiile poștale ce raportează incidentele cu cecuri poștale) și instituțiilor raportoare aparținând sectorului public (autoritățile judiciare și Ministerul de Interne prin instituția prefectului de poliție din localitatea indicată pe cec ca fiind locul plății). Banca Italiei este responsabilă pentru procesarea datelor înscrise în acest registru[17].

Centrale di Allarme Interbancaria din cadrul Băncii Italiei este organizată sub forma unui fișier central a cărui gestiune este încredințată unei companii specializate, denumită *Società Interbancaria per l'Automazione* (SIA), și este alimentat din 6 fișiere independente de arhivă, denumite fișiere „la distanță", aflate în cadrul instituțiilor de credit, oficiilor poștale, intermediarilor financiari emitenți de carduri și Ministerului de Interne prin instituția prefectului de poliție din localitatea indicată pe cec ca fiind locul plății (figurile 4 și 5).

---

12 Mancini M., Profeta V., De Giorgi N., Banca D'Italia, *Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale - La Centrale d'Allarme Interbancaria nella disciplina sanzionatoria dell'assegno,* p. 4, 2007.

13 Instituțiile emitente de carduri raportează la CAI informațiile privind titularii pentru care au decis revocarea dreptului de a utiliza carduri. Această măsură poate fi luată de instituția emitentă pentru clienții proprii, în conformitate cu termenii și condițiile contractuale încheiate, ca urmare a înregistrării uneia sau a mai multor situații în care aceștia nu au asigurat fondurile necesare achitării comisioanelor conexe operațiunilor de retragere sau achiziție efectuate cu cardurile respective.

14 Cec poștal - titlu de credit la purtător, având utilizare în practica de comerț internațional, mai ales pentru localitățile unde nu există sucursale ale băncilor de depozit și pentru care există acoperire la administrația poștelor, fiind onorat în baza acestei acoperiri de serviciile bancare ce funcționează în cadrul birourilor de poștă.

15 Sursa: https://www.bancaditalia.it/servizi-cittadino/servizi/accesso-cai/index.html?com.dotmarketing.htmlpage.language=1

16 *Information sheet interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d.,p. 1,disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1; Mancini M., Profeta V., De Giorgi N., Banca D'Italia (2007). *Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale - La Centrale d'Allarme Interbancaria nella disciplina sanzionatoria dell'assegno,* p. 23.

17 *Information sheet interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d., p. 1, disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1; Ministero Della Giustizia (2001,7 nov). *Decreto n. 458-Regolamento sul funzionamento dell'archivio informatizzato degli assegni bancari e postali e delle carte di pagamento,* art. 3 pct. 1, 2.

Figura 4. Fluxul de informații dintre instituțiile raportoare și fișierele „la distanță" ale CAI

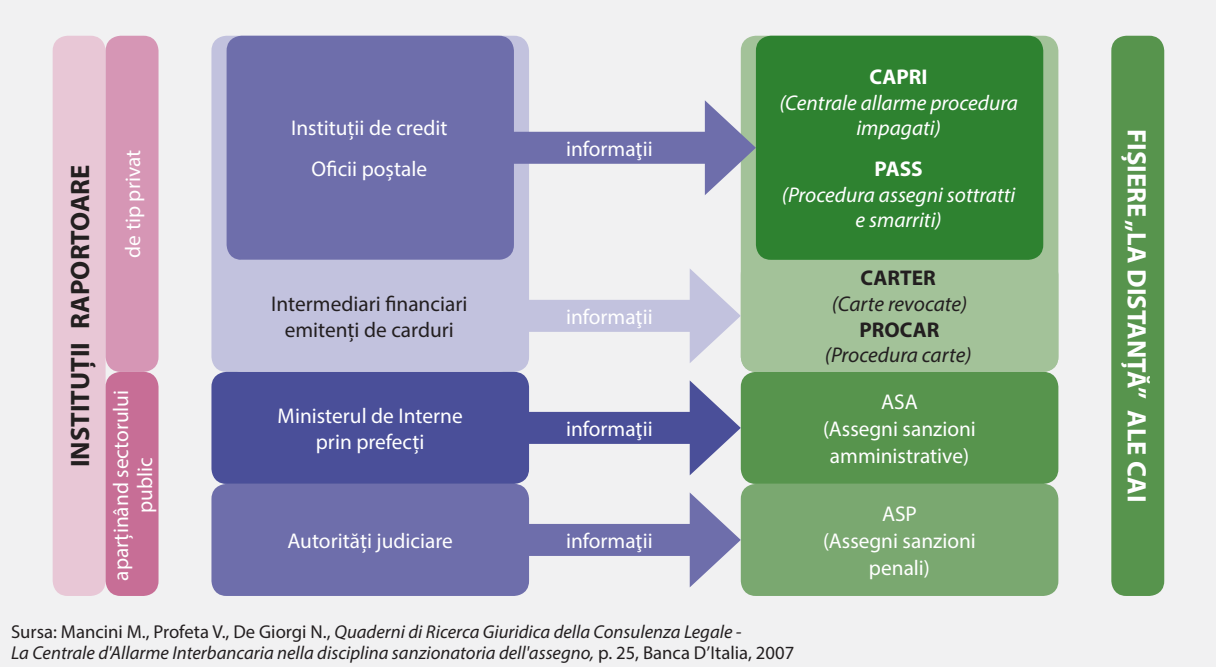

Sursa: Mancini M., Profeta V., De Giorgi N., *Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale - La Centrale d'Allarme Interbancaria nella disciplina sanzionatoria dell'assegno,* p. 25, Banca D'Italia, 2007

Figura 5. Structura și informațiile ce se regăsesc în baza de date *Centrale di Allarme Interbancaria*

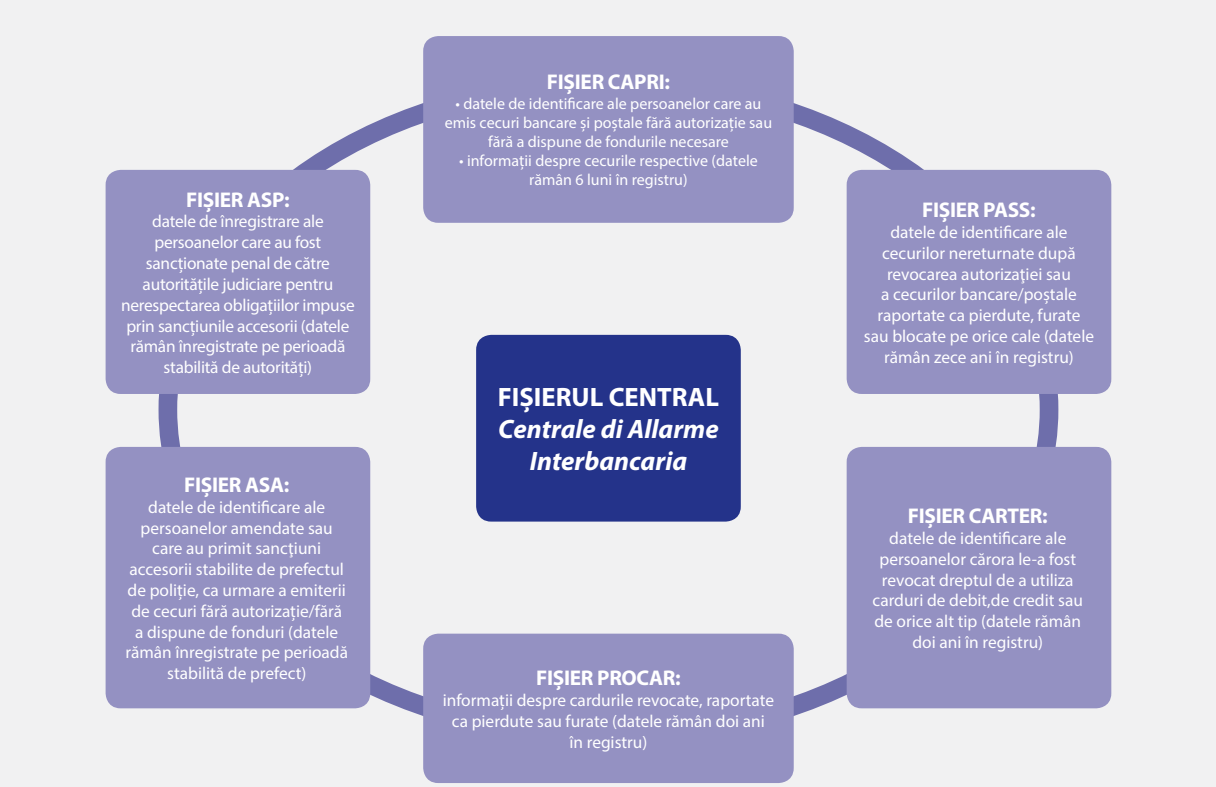

Sursa: *Information sheet interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d., disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispagamercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1

Acordul contractual încheiat între SIA și Banca Italiei reglementează în detaliu modalitatea de furnizare a serviciilor de către SIA. Printre operațiunile de gestiune asigurate de către această instituție se numără: verificarea integrității datelor și solicitarea efectuării corecțiilor necesare dacă este cazul, înregistrarea datelor raportate, includerea acestora în fișierul central al bazei de date, transmiterea informațiilor solicitate către utilizatori. Înregistrarea în baza de date se consideră a fi efectuată în momentul în care informațiile raportate pentru un anumit titular de cont/cec/card sunt disponibile simultan în fișierul central și în fișierele „la distanță".

Procedura de raportare a incidentelor de plăți către baza de date diferă în funcție de motivul de refuz la plată:

- emiterea cecurilor fără a avea autorizație; în acest caz, instituția de credit trasă are obligația să raporteze titularul de cont fără nici o altă formalitate în termen de maximum 20 de zile de la prezentarea la plată a instrumentului;

- emiterea cecurilor fără a avea disponibilul necesar (total sau parțial), caz în care se aplică „regula de revocare a sistemului"[18], în scopul evitării aplicării de amenzi și sancțiuni accesorii[19]; astfel, instituția de credit trasă are obligația de a notifica în scris emitentul despre consecințele neasigurării fondurilor necesare decontării instrumentului la termen și posibilitatea de evitare a acestora. Notificarea precizează explicit că la sfârșitul perioadei de 60 de zile de la expirarea termenului de prezentare la plată a cecului, dacă nu a fost prezentată dovada de plată a debitelor aferente acestuia, numele emitentului va fi înregistrat în CAI și începând cu acea dată îi va fi revocată orice autorizație de emitere cecuri. De asemenea, tragătorul este obligat să restituie instituțiilor emitente, la sfârșitul perioadei de 60 de zile și în lipsa prezentării dovezii de plată, filele cec necompletate pe care le are în posesie.

Astfel, ambele situații descrise mai sus - emiterea de cecuri bancare şi poştale fără autorizare și emiterea de cecuri fără a avea suficient disponibil în cont - duc la revocarea, pentru şase luni, a tuturor autorizărilor de a emite cecuri și interzicerea de a utiliza alte cecuri. Revocarea implică pe lângă interzicerea pe această perioadă a încheierii oricăror noi convenții de emitere a cecurilor cu instituții de credit sau cu oficii poștale și interzicerea plății cecurilor trase după înscrierea în registru, chiar dacă acestea au fost emise în limita disponibilului (conform art. 9 alin. 4 din Legea nr. 386/1990, cu modificările și completările ulterioare). În funcție de valoarea instrumentelor emise fără acoperire sau fără autorizare și de gravitatea acestor fapte,

[18] În cazul emiterii de cecuri fără a dispune de fondurile necesare, art. 8 din Legea nr. 386/1990, cu modificările și completările ulterioare, prevede că amenzile și sancțiunile accesorii nu se aplică în cazul în care emitentul, în termen de 60 de zile de la expirarea termenului de prezentare la plată a cecului, a efectuat asa-numita „plată cu întârziere a cecului", adică a plătit beneficiarului valoarea nominală a titlului, împreună cu dobândă, penalități și orice alte comisioane aferente și a prezentat dovada de plată de la instituția de credit trasă.

[19] Emiterea cecurilor fără a avea autorizație și emiterea cecurilor fără a avea disponibilul necesar sunt tratate ca infracțiuni administrative, pedepsite prin aplicarea de amenzi însoțite de una sau mai multe sancțiuni accesorii: interdicția de a emite cecuri bancare și poștale pentru o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, interdicții de până la 2 ani de a desfășura activități profesionale și antreprenoriale, de a deține funcții de conducere în cadrul societăților comerciale, pierderea dreptului de a participa la negocierea de contracte încheiate cu administrația publică.

Ministerul de Interne prin instituția prefectului de poliție[20] din localitatea indicată pe cec ca fiind locul plății poate decide ca interdicția de a emite cecuri bancare și poștale să fie pentru o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani și/sau aplicarea uneia sau a mai multor sancțiuni accesorii.

Accesul[21] la datele cu caracter personal este permis entităţilor raportoare[22] și persoanelor vizate; datele cu caracter non-personal sunt liber accesibile. Astfel, datele pot fi accesate prin:

- solicitare către Banca Italiei trimisă prin poștă, e-mail certificat, fax sau prin prezentarea la orice sucursală: persoanele fizice și juridice pot solicita în nume propriu sau prin împuterniciți sau reprezentanți legali furnizarea informațiilor existente în baza de date pe numele lor;

- solicitare către instituțiile private de raportare (instituții de credit, oficii poștale, instituții financiare emitente de carduri): persoanele fizice și juridice pot solicita datele personale înscrise pe numele lor, precum și informații referitoare la carduri și cecuri bancare sau poștale pierdute, furate, blocate sau neautorizate;

- consultare *on-line* pe *website*-ul SIA (www.sia.it): orice persoană interesată poate obține informațiile actualizate la zi cu privire la cecurile raportate ca fiind pierdute, furate sau blocate; astfel, se asigură diponibilitatea imediată a informațiilor către utilizatori, dar fără a se menționa numele deținătorilor de cecuri. Solicitările către Banca Italiei, precum și cele către instituțiile private de raportare se fac în baza unui document de identitate și a codului fiscal, iar în cazul solicitărilor prin intermediul unei persoane împuternicite, aceasta va prezenta copia documentului de identitate al părții interesate.

Orice corecție a erorilor apărute sau ștergerea incidentelor de plăţi înregistrate este în sarcina instituției care a facut raportarea și se efectuează din propria inițiativă a instituțiilor raportoare, la sesizarea titularilor de cont sau în urma hotărârilor date de Autoritatea pentru protecția datelor sau de autoritățile judiciare. În cazul în care titularii contestă informațiile înscrise în registru pe numele lor, se pot adresa către instituții precum: *Banking and Financial Arbiter* (ABF) – organism independent pentru soluționarea litigiilor apărute între clienții instituțiilor de credit/intermediarilor financiari emitenți de carduri și aceștia, Autoritatea pentru protecția datelor personale

---

20 Conform art. 8 bis din Legea nr. 386/1990, cu modificările și completările ulterioare, prefectul de poliție primește un raport de informare cu privire la refuzurile la plată înregistate, din partea notarului/funcționarului public care întocmește actul autentic prin care se constată și se face public refuzul (protest de neplată a cecului); în cazul refuzului ca urmare a emiterii cecului fără a avea disponibilul necesar, înștiințarea prefectului de poliție se face după perioada de 60 zile de la expirarea termenului de prezentare la plată a cecului (timp în care trăgătorul poate prezenta dovada de plată a debitelor aferente cecului refuzat); dacă nu s-a făcut protest, prefectul de poliție este înștiințat direct de către instituția de credit trasă (după expirarea perioadei de 60 de zile menționate mai sus).

21 *Information sheet interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d., p. 2, disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispagamercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1; *Consultation of reports in the interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d., p. 1, disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispagamercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1.

22 În cazul entităților private de raportare, accesul la informațiile înscrise în fișierele ASA și ASP este limitat doar la înregistrările privind interdicțiile de emitere de cecuri.

sau către instanţe de judecată[23]. Banca Italiei, ca proprietar al registrului şi autoritate de supraveghere a sistemului de plăţi, monitorizează cu regularitate funcţionarea registrului CAI[24].

În ceea ce priveşte informaţiile despre cardurile înregistrate la CAI, în baza de date se regăsesc date despre persoanele a căror autorizaţie de utilizare a cardurilor a fost revocată și informații despre carduri raportate ca fiind revocate, pierdute sau furate. Aceste înregistrări nu presupun sancţionarea titularilor prin aplicarea unor perioade de interdicţie, ci au doar scop de informare pentru cei interesaţi, astfel că fiecare instituţie emitentă de carduri decide dacă acordă sau nu dreptul de utilizare a cardurilor pentru un titular deja înscris în CAI. Baza de date interbancară italiană cuprinde informaţii despre cecuri şi carduri, însă nu include şi informaţii despre cambii şi bilete la ordin[25] refuzate la plată.

1.3. PORTUGALIA

Portugalia este una dintre ţările membre ale Uniunii Europene unde cecul este utilizat cu preponderenţă, după carduri, dar în ultimii ani utilizarea cecurilor este în scădere. În scopul prevenirii utilizării abuzive a acestora, Banca Portugaliei a creat o bază de date care cuprinde o listă a utilizatorilor cu risc de neplată, denumită Lista utilizatorilor cu risc de neplată (LUR), care cuprinde:

- titulari de cont cu care instituţiile raportoare[26] şi-au reziliat convenţiile[27] de emitere cecuri, ca urmare a utilizării necorespunzătoare a acestor instrumente de plată;
- titulari de cont ce au emis cecuri după revocarea autorizației.

Baza legală pentru organizarea și funcționarea Listei utilizatorilor cu risc de neplată este Decretul - lege nr. 454/28 decembrie 1991 privind utilizarea cecurilor, cu modificările și completările ulterioare, și Comunicatul Băncii Portugaliei nr. 1741-C/29 ianuarie 1998.

Decizia de reziliere[28] a unei convenții de utilizare a cecurilor ca urmare a utilizării necorespunzătoare (abuzive) a acestora (urmată de înscrierea în LUR) poate fi luată atunci când trăgătorul:

---

23 Disponibil la: https://www.bancaditalia.it/servizi-cittadino/servizi/accesso-cai/index.html?com.dotmarketing.htmlpage.language=1.

24 *Information sheet interbank register of bad cheques and payment cards,* f.d., p. 2, disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispagamercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1.

25 Nu există informații despre utilizarea cambiilor și biletelor la ordin ca instrumente de plată. Cele mai utilizate sunt tranzacțiile efectuate cu carduri de debit și de credit pentru operațiuni de valoare mică și cecurile, transferurile bancare și debitările directe pentru operațiuni de valoare mare.

26 Instituțiile raportoare sunt: bănci comerciale, bănci de economii, instituții de credit agricol mutual, instituțiile *Caixa Geral de Depósitos (CGD), Caixa Central de Crédito Agrícola Mútuo*.

27 Acorduri încheiate de instituțiile raportoare cu titularii de cont ce garantează emiterea de cecuri și descriu termenii și condițiile ce permit decontarea acestora.

28 Cecurile prezentate la plată după expirarea termenului de prezentare (8 zile de la data emiterii pentru cecurile emise în Portugalia) sau cele declarate pierdute/furate nu trebuie incluse în categoria situațiilor de închidere a convenției.

(i) nu poate oferi instituţiei de credit trase o dovadă, în limita legală de 30 de zile[29] consecutive, că a întreprins măsuri pentru a-şi achita obligaţia de plată aferentă cecului refuzat[30];

(ii) nu plătește instituţiei de credit contravaloarea cecului decontat de aceasta direct beneficiarului în conformitate cu prevederile Decretului - lege nr. 454/1991 (prin care instituția de credit trasă este obligată să plătească direct filele cec emise de clienţii săi până la limita a 150 euro, dacă emitentul nu dispune de sumele necesare în cont la data prezentării la plată a instrumentelor).

Nu se raportează către baza de date LUR titularul de cont care, aflat în situaţia descrisă la punctul (ii) în termen de 30 de zile, deschide un depozit la instituţia de credit trasă pentru suma decontată de aceasta în numele lui pentru cecul emis fără acoperire (maximum 150 euro); debitele se consideră regularizate şi nu se reziliază convenţia de emitere cecuri.

În situațiile în care titularii nu achită obligațiile rezultate din emiterea de cecuri fără acoperire prezentate la punctele (i) şi (ii), în termenele precizate, instituţiile raportoare sunt obligate să rezilieze convenţiile de emitere a cecurilor încheiate cu aceştia și să comunice incidentele respective la Banca Portugaliei. În urma raportării primite, aceasta include datele de identificare ale titularilor respectivi în lista utilizatorilor cu risc de neplată (LUR) pentru o perioadă de doi ani. De asemenea, instituțiile raportoare transmit către Banca Portugaliei pentru înscrierea în LUR informațiile privind titularii care emit cecuri după revocarea autorizației.

În cazul titularilor nou-raportați ca utilizatori cu risc de neplată, din momentul înregistrării în baza de date LUR, sunt aplicate măsuri restrictive: instituţiile de credit vor proceda la retragerea carnetelor de cecuri rămase necompletate aflate în posesia lor, interzicerea pe o perioadă de doi ani a emiterii de cecuri, rezilierea[31] imediată a convenţiilor existente încheiate cu aceştia. Emiterea cecurilor fără a dispune de fondurile necesare este considerată infracţiune și se pedepsește cu închisoare sau amendă; instanțele judecătorești pot hotărî sancționarea emitenților prin interzicerea emiterii de cecuri și publicarea sentinței. În acest caz, titularii de cont respectivi au obligaţia de a returna instituţiilor de credit emitente cecurile necompletate aflate în posesie și de a nu mai emite cecuri, în caz contrar făcându-se vinovați de nerespectarea hotărârilor judecătorești. Banca Portugaliei este obligată să dismineze deciziile instanțelor judecătorești cu privire la decizia de a emite cecuri în sistemul

[29] Termenul legal este de 30 de zile de la data la care emitentul cecului a primit notificarea instituţiei de credit trase privind obligaţiile de plată aferente cecului refuzat; notificarea se trimite cu confirmare de primire și se consideră efectuată chiar dacă destinatarul refuză să o primească sau nu este găsit la adresa indicată (disponibil la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/ListagemdeUtilizadoresdechequequeoferecemRiscoLUR/Pages/ListagemdeUtilizadoresdechequequeoferecemRiscoLUR.aspx). Notificarea indică explicit locul plăţii, data la care se incheie perioada în care trebuie achitate debitele aferente cecului refuzat, numărul de cont, datele de identificare a cecului și valoarea acestuia, procedura de regularizare și consecinţele nerespectării obligaţiilor asumate prin emiterea instrumentului.

[30] Motive de refuz la plată a cecurilor: lipsă totală de disponibil sau fonduri insuficiente, cont închis, semnatura nu corespunde cu specimenul, emiterea cecului nu a fost în conformitate cu prevederile legale, cont blocat sau suspendat – atunci când cecul a fost emis înainte de data blocării sau suspendării (disponibil la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/Rescisaodaconvencaodousodecheque/Pages/Rescisaodaconvencaodousodecheque.aspx)

[31] Rezilierea convenţiilor de emitere cecuri se face după notificarea prealabilă, în scris, cu confirmare de primire a clienţilor, în care este menţionată obligaţia acestora ca în termen de 10 zile să returneze instituţiei de credit emitente cecurile necompletate aflate în posesie.

bancar către acele instituţii de credit cărora li s-a interzis, pe perioada stabilită de instanţă (de la şase luni la şase ani) eliberarea de carnete de cecuri persoanelor împotriva cărora a fost pronunţată o sentinţă judecătorească.[32]

De asemenea, Banca Portugaliei este responsabilă pentru centralizarea informaţiilor privind emiterea de cecuri după revocarea autorizaţiei, precum şi a informaţiilor referitoare la deciziile de reziliere a convenţiilor de emitere cecuri pe care instituţiile raportoare le transmit. Prin urmare, Banca Portugaliei difuzează zilnic către sistemul bancar lista actualizată a utilizatorilor cu risc de neplată (înscrieri ca urmare a informaţiilor primite de la instituţiile raportoare şi de la instanţele judecătoreşti). Altfel spus, sistemul este conceput având la bază un principiu consacrat pentru acest tip de bază de date, cel al reciprocităţii, prin care toţi participanţii sunt informaţi asupra înscrierii în LUR a unui titular de cont.

Consultarea bazei de date LUR se poate face fie prin intermediul serviciului de verificare a restricţiilor în utilizarea cecurilor, disponibil pe pagina de internet a Băncii Portugaliei, fie prin solicitarea personală sau prin împuterniciţi direct la sediile instituţiei de credit unde este deschis contul, la sucursalele Băncii Portugaliei sau prin poştă. În vederea evaluării riscului de credit în cazul solicitărilor primite de la persoane fizice şi juridice, instituţiile de credit consultă baza de date pentru verificarea existenţei unor incidente de plăţi sau restricţii în utilizarea cecurilor impuse pentru clienţii respectivi.

Orice instituţie raportoare, care anterior a raportat Băncii Portugaliei decizia de reziliere a convenţiei de emitere de cecuri cu un titular de cont, poate să solicite ştergerea acestuia din baza de date LUR dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: (i) obligaţiile de plată rezultate din cecurile refuzate de la plată au fost stinse (regularizate); (ii) cecurile emise şi necompletate au fost returnate instituţiei de credit emitente sau titularul a declarat că nu mai are în posesie file cec rămase necompletate; (iii) prezentarea motivelor argumentate ce justifică și recomandă ștergerea clientului din lista LUR. Instituţiile de credit nefiind obligate să solicite ştergerea unui titular de cont din LUR, atunci orice persoană fizică sau juridică care este raportată deja și dorește eliminarea sa din baza de date înainte de expirarea termenului de 2 ani poate solicita acest lucru în scris către Banca Portugaliei sub rezerva îndeplinirii condiţiilor de mai sus. Astfel că, dacă există motive întemeiate care explică necesitatea utilizării cecurilor (condiţii excepţionale), Banca Portugaliei poate decide ştergerea titularilor din LUR înainte de împlinirea termenului de doi ani, la solicitarea instituţiilor de credit sau a titularilor înşişi. Condiţiile excepţionale presupun o varietate de motive care justifică şi recomandă această ştergere – nevoia de a utiliza conturile curente, dar presupunând că nu vor mai avea loc înregistrări ulterioare în LUR. Aceste condiţii excepţionale nu sunt menţionate în prevederile legale. Banca Portugaliei trebuie să aibă confirmarea de la instituţiile de credit că cecurile au fost decontate și carnetele de cecuri neutilizate au fost returnate. Decizia Băncii Portugaliei este trimisă în scris persoanelor care au solicitat ştergerea din LUR, iar în cazul în care se realizează ştergerea, lista utilizatorilor cu risc de neplată este actualizată și difuzată imediat în sistemul bancar.

32 Disponibil la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/Pages/default.aspx.

1.4. GRECIA

În Grecia cecul este un instrument tradiţional folosit pe piaţa internă, mai ales de către persoane juridice. Începând cu anul 2005, volumul plăţilor prin cec s-a diminuat, posibil datorită folosirii și a altor instrumente de plată.

În cadrul Băncii Naționale a Greciei nu există o structură similară bazei de date a CIP. O astfel de bază de date este gestionată de către Tiresias S.A. Aceasta este o companie interbancară care procesează date care reflectă comportamentul economic al persoanelor fizice şi juridice, dar şi date ce contribuie la prevenirea fraudei în tranzacţiile financiare.

Tiresias S.A. are ca obiect de activitate colectarea şi furnizarea de date despre persoane fizice şi juridice şi operaţiuni ale sistemului de consolidare a riscului privind creditul de consum.

Fiind o companie interbancară acţionarii acesteia pot fi numai instituţiile de credit şi unităţile acestora care desfăşoară activităţi de *leasing*, *factoring* sau de management al produselor din aria creditului de consum şi al instrumentelor de plată în numele instituţiei de credit-mamă[33].

Tiresias S.A. a dezvoltat o serie de sisteme informaţionale interbancare şi servicii[34]:

- Sistemul obligațiilor financiare neonorate;
- Sistemul de risc consolidat;
- Sistemul de avertizare asupra operaţiunilor frauduloase derulate cu carduri.

Sistemul obligațiilor financiare neonorate conține date ce reflectă comportamentul de plată al debitorilor persoane fizice și juridice: cecuri refuzate la plată (informații despre trăgător), cambii neplătite la scadență, rezilierea contractelor de credit și a contractelor de utilizare a cardurilor de credit, falimente, ordine de plată emise, anunțuri de licitație pentru lichidarea bunurilor mobile și imobile, ipoteci. Corectarea informațiilor conținute de acest sistem are loc dacă datele stocate sunt inexacte sau incomplete. Datele referitoare la cecurile și cambiile neplătite la scadență, precum și cele referitoare la închiderea contractelor de credit sau a contractelor de utilizare a cardurilor de credit sunt păstrate doi ani în baza de date.

Sistemul obligațiilor financiare neonorate are ca scop o evaluare cât mai exactă din partea instituțiilor de credit a credibilității financiare a clienților.

Sistemul de risc consolidat conține informații referitoare la creditele de consum și ipotecare, precum și carduri de credit (sold curent și/sau restant) acordate persoanelor fizice și juridice mici și mijlocii (cu o cifră de afaceri anuală sub 2,5 milioane euro)

33 Disponibil la: http://www.tiresias.gr/en/company/index.html.

34 Disponibil la: http://www.tiresias.gr/en/services/index.html.

transmise electronic de instituţiile raportoare (instituţii de credit, companii autorizate să desfăşoare activitate de creditare, *leasing*, societăţi autorizate în emiterea şi administrarea cardurilor).

Sistemul de avertizare asupra operaţiunilor frauduloase derulate cu carduri conţine informaţii despre comercianţii ale căror contracte de acceptare a cardurilor de credit ca mijloace de plată au fost reziliate de către instituţiile de credit. Această bază de date nu include informaţii referitoare la utilizarea cardurilor sau date personale ale deţinătorilor de carduri. Accesul la datele acestui sistem este permis departamentelor instituţiilor de credit şi operatorilor de plăţi cu carduri autorizaţi să încheie cu comercianţii contracte de acceptare la plată a cardurilor.

Acest sistem serveşte şi el scopului general al societăţii Tiresias S.A., respectiv acela de a contribui la siguranţa procesului de creditare şi a tranzacţiilor financiare.

1.5. CIPRU

La data de 1 februarie 2003, în cadrul Băncii Centrale a Ciprului a început să funcţioneze Registrul Central de Informaţii al emitenţilor de cecuri emise fără acoperire şi alte probleme conexe. Acesta a fost înfiinţat şi funcţionează în baza Instrucţiunilor comune privind înfiinţarea Registrului central de informaţii al emitenţilor de cecuri emise fără acoperire emise de către Banca Centrală a Ciprului în colaborare cu comisarul Autorităţii de dezvoltare şi supraveghere a societăţilor cooperatiste[35] şi a căror punere în aplicare este supravegheată de Comitetul de management[36].

Baza legală a acestor Instrucţiuni sunt prevederile Codului penal, ale Legilor activităţilor bancare şi ale Legilor societăţilor cooperatiste.

Instrucţiunile comune ale Registrului central de informaţii prevăd faptul că Banca Centrală a Ciprului este responsabilă pentru organizarea şi funcţionarea registrului, iar instituţiile raportoare (instituţiile de credit şi societăţile de credit cooperatiste) sunt cele care răspund pentru înscrierea corectă şi la timp în registru a informaţiilor referitoare atât la emitenţi, cât şi la filele cec emise fără acoperire[37]. În conformitate cu prevederile art.10 (1) din Instrucţiunile comune ale registrului central de informaţii, o persoană va fi înscrisă în registru doar dacă este îndeplinită una dintre condiţiile:

---

35 Autoritatea de dezvoltare şi supraveghere a societăţilor cooperatiste este serviciul guvernamental care are ca principală preocupare buna funcţionare şi organizare a societăţilor cooperatiste şi dezvoltarea şi modernizarea serviciilor oferite de acestea în toate sectoarele lor de activitate (creditare, servicii, comerţ şi prelucrarea produselor agricole, asigurări etc.). Supravegherea, promovarea şi dezvoltarea instituţiei sunt asigurate de conducerea acesteia, reprezentată de comisarul Autorităţii.

36 Comitetul de management asigură punerea în aplicare a prevederilor stabilite în Instrucţiunile comune ale Registrului central de informaţii şi monitorizează operaţiunile acestuia; se întruneşte lunar şi este compus din cinci membri numiţi de guvernatorul băncii centrale (reprezentanţi ai băncii centrale, instituţiilor de credit, societăţilor de credit cooperatiste şi un membru cu competenţe în sfera juridică).

37 Cec, care la prezentarea la plată la orice instituţie de credit sau societate de credit cooperatistă, rămâne neplătit ca urmare a lipsei parţiale sau totale de disponibil în contul emitentului pentru o perioadă de cel puţin 15 zile de la data prezentării; conform secţiunii 305A din Codul penal, neasigurarea disponibilului necesar decontării în termen de maximum 15 zile de la prezentarea la plată a cecului este considerată infracţiune.

- persoana fizică sau juridică a emis în ultimele 12 luni cel puţin 3 file cec fără acoperire indiferent de suma lor sau suma totală a unuia sau a mai multor cecuri neonorate sau emise fără acoperire în această perioadă depășește 2 000 euro;

- instanțele de judecată decid sancționarea titularului de cont pentru săvârșirea unei infracţiuni legată de emiterea de cecuri fără acoperire.

Informațiile care trebuie transmise Băncii Centrale a Ciprului pentru înscrierea refuzului la plată includ:

- date de identificare ale emitentului (în cazul persoanelor fizice: nume, elemente de identificare ale cărţii de identitate sau pașaportului, adresa, iar în cazul persoanelor juridice: denumire, cod de identificare fiscală, sediu social, forma de proprietate etc.);

- date de identificare ale cecului refuzat la plată (serie și număr cec, suma, data prezentării la plată etc.) și ale contului emitentului de la instituția de credit trasă.

După înscrierea unui titular de cont în Registru, Banca Centrală a Ciprului, cel târziu în următoarea zi bancară, pune la dispoziţia tuturor instituţiilor de credit și societăților de credit cooperatiste informațiile actualizate existente în baza de date și notifică în scris titularul de cont respectiv cu privire la refuzul înregistrat pe numele său (Instrucţiunile comune ale Registrului central de informații, art. 11).

În conformitate cu prevederile art. 13 din Instrucţiunile comune ale Registrului central de informații, imediat ce se primește notificarea Băncii Centrale a Ciprului privind înscrierea unui refuz la plată, orice instituție de credit sau societate de credit cooperatistă care administrează conturi curente ale emitentului raportat la Registrul central de informații procedează la : (i) blocarea contului emitentului pentru retrageri și plăți, altele decât cele legate de achitarea obligaţiilor aferente instrumentelor refuzate; (ii) înștiințarea cât mai rapidă a clientului (telefonic, în scris sau prin fax) cu privire la restricţiile impuse în ceea ce privește funcționarea contului curent, interdicția de a emite cecuri conform termenilor și condițiilor contractuale asumate, obligația de a returna în termen de maximum zece zile filele de cec necompletate aflate în posesia sa. Pe perioada în care titularul de cont este înscris în registru, nicio instituție de credit sau societate de credit cooperatistă nu va deschide conturi curente sau acorda drept de emitere cecuri.

Conform prevederilor art. 15 din Instrucţiunile comune ale Registrului central de informații, radierea din registru este posibilă în următoarele situații:

- a trecut o perioadă de trei ani de la inserarea în registru și persoana inserată în registru poate dovedi că obligaţiile rezultate din toate cecurile neplătite au fost onorate (minimum 12 luni de la achitarea obligaţiei aferente ultimului cec refuzat);

- oricând în perioada în care titularul este înscris în registru (înaintea expirării perioadei de trei ani), prin decizia Comitetul de management al Registrului central de informații, dacă:

– toate cecurile neonorate au fost achitate într-o perioadă de o lună de la data înregistrării lor ca neonorate sau

– au trecut 12 luni de la onorarea obligației aferente ultimului cec neplătit înregistrat.

Comitetul de management poate decide, de asemenea, ștergerea unei înregistrări din registru, dacă se constată că datele au fost în mod eronat înregistrate (în conformitate cu art. 12 alin. 2 din Instrucțiunile comune ale Registrului central de informații).

Corecția informațiilor din baza de date, precum și ștergerea acestora în situațiile prezentate mai sus pot fi decise de Comitetul de management ca răspuns la solicitările făcute de persoanele înregistrate, prin completarea unui formular și anexarea tuturor documentelor ce justifică cererile respective[38]. Pentru luarea deciziei, Comitetul poate solicita suplimentar instituției de credit trase orice document sau informație pe care o consideră necesară. Ștergerea unui titular de cont din Registru presupune actualizarea bazei de date și înștiintarea imediată a instituțiilor de credit și societăților de credit cooperatiste în acest sens pentru ridicarea restricțiilor impuse acestuia (Instrucțiunile comune ale Registrului central de informații, art. 17).

În vederea evaluării viabilității unui parteneriat de afaceri cu o altă companie, o persoană juridică poate verifica dacă există înscrieri referitoare la potențialul partener în Registrul Central de Informații printr-o solicitare către *The First Cyprus Credit Bureau LTD*[39] (FCCB), solicitarea fiind ulterior transmisă Comitetului de management spre aprobare[40].

2. Centrala Incidentelor de Plăți din cadrul Băncii Naționale a României

2.1. CADRUL LEGAL, NECESITATE ŞI ROL

De inspirație franceză, legislația română în materie de reglementare a cecului, cambiei și biletului la ordin datează din anul 1934 şi a fost actualizată în anul 1994. Banca Națională a României a emis norme de aplicare a acestor legi, precum și norme tehnice în vederea standardizării și creșterii gradului de securitate ale instrumentelor de plată. Aceste norme au fost modificate din nou în anul 2008, pentru a fi posibilă decontarea electronică prin trunchiere[41] a cecurilor, cambiilor și biletelor la ordin. Experienţa României în crearea şi organizarea unui sistem naţional de plăţi modern, necesitatea modificării cadrului legal privind instrumentele de plată, precum şi a

38 Disponibil la: http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=11371&lang=en.

39 *The First Cyprus Credit Bureau LTD* a fost creat prin asocierea Camerei de Comerț și Industrie cu Infocredit Group, având ca sector principal de activitate colectarea, procesarea și furnizarea de informații legate de comportamentul persoanelor fizice și juridice în cadrul relațiilor de credit și obligațiile lor față de terți.

40 Disponibil la: http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=11371&lang=en.

41 Trunchierea este un procedeu informatic care constă în următoarele operațiuni succesive: (i) transpunerea în format electronic a informațiilor relevante de pe instrumentul de debit original (cec, cambie, bilet la ordin); (ii) reproducerea imaginii instrumentului de debit original în format electronic și transmiterea informației electronice obținute către instituția de credit plătitoare (sursa: STFD –TRANSFOND SA, Reguli de sistem ale SENT, septembrie 2014).

educării comportamentului de plată al agenţilor economici au determinat elaborarea unui sistem performant de alertare a publicului utilizator de instrumente de plată de debit. Banca Naţională a României a decis crearea unui sistem de gestionare a informaţiilor privind incidentele de plăţi, în vederea creşterii disciplinei aplicării reglementărilor în domeniu, a creşterii încrederii publicului în utilizarea plăţilor fără numerar şi a limitării riscului prezentat de agenţii rău-platnici. Acest sistem a început să funcţioneze în februarie 1997.

Centrala Incidentelor de Plăţi este un instrument activ de cunoaştere a comportamentului de plată al agenţilor economici, în primul rând de către sistemul bancar, dar şi de către partenerii de afaceri; creşterea, de la an la an, a numărului de interogări ale bazei de date a CIP, completată şi de numărul mare de solicitări venite din partea autorităţilor publice pentru aflarea situaţiei titularilor de cont privind incidentele de plăţi dovedesc utilitatea şi importanţa unui astfel de sistem în evaluarea titularilor de cont.

La data de 6 februarie 2012 a intrat în vigoare Regulamentul nr. 1/2012 privind organizarea şi funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Incidentelor de Plăţi[42], care a modernizat modalitatea de raportare a informaţiilor privind incidentele de plăți, astfel încât să țină cont de modificările intervenite în sistemul de decontare a instrumentelor de plată, cum ar fi procesarea electronică a instrumentelor de plată de debit prin sistemul SENT[43].

Armonizându-se cu structurile similare din statele comunitare, CIP, ca sistem complex de raportare și gestionare a informațiilor privind incidentele de plăți, funcționează pe baza următoarelor principii generale:

- principiul recenzării, conform căruia toate persoanele declarante - instituţii de credit sunt obligate să raporteze la CIP informaţii privind incidentele de plăți;
- principiul reciprocităţii, conform căruia fiecare persoană declarantă raportează incidentele de plăți pe numele persoanelor fizice și juridice și poate obține de la CIP informaţii privind incidentele de plăți raportate pe numele unui titular de cont de către toate persoanele declarante;
- principiul agregării, conform căruia CIP difuzează informaţii privind incidentele de plăți rezultate în urma agregării informaţiilor individuale raportate de persoanele declarante;
- principiul operativităţii schimbului de informaţii, conform căruia CIP primește și transmite informaţii cu rapiditate prin intermediul unei reţele electronice de la/către persoanele declarante – instituţii de credit.

CIP şi-a propus ca obiective principale să contribuie la respectarea şi aplicarea corectă a legilor şi reglementărilor privind instrumentele de plată de debit, prin creşterea

42 Disponibil la: http://www.bnr.ro/Reglementari-3247.aspx.

43 SENT este un sistem electronic de compensare multilaterală a plăților interbancare de mică valoare transmise între instituţiile de credit pe parcursul mai multor sesiuni zilnice.

nivelului de cunoaştere a prevederilor acestora şi de disciplină în utilizarea acestora şi totodată să constituie un partener al instituţiilor de credit în cadrul procesului de prevenire, evaluare sau limitare ale riscurilor reprezentate de clienţii rău-platnici.

2.2. TRANSMITEREA INFORMAȚIEI LA CIP

Transmiterea informaţiei la CIP se face pe cale electronică prin utilizarea reţelei de comunicaţii interbancare. În cazul în care o persoană declarantă, în calitate de instituţie de credit trasă, a trasului acceptant sau a subscriitorului, a decis refuzul la plată al cecului, cambiei sau biletului la ordin, aceasta are obligaţia ca, cel târziu în ziua bancară următoare refuzului, să transmită la CIP un formular de înscriere a refuzului bancar.

Persoanele declarante la CIP sunt instituţiile de credit – persoane juridice române şi sucursalele din România ale instituţiilor de credit străine.

La CIP se raportează următoarele informaţii specifice incidentelor de plăţi:

- datele de identificare ale titularilor de cont (persoane fizice şi persoane juridice rezidente sau nerezidente): nume/denumire, cod numeric personal/cod unic de înregistrare (pentru titularii rezidenţi) sau codul ţării urmat de informaţia solicitată de instituţia de credit la deschiderea contului curent (pentru titularii nerezidenţi);
- incidentele de plăţi produse de titularii de cont la plata cecurilor, cambiilor şi biletelor la ordin; incidentele de plăţi pot fi majore sau nu, în funcţie de motivul pentru care se refuză plata.

2.3. ORGANIZAREA BAZEI DE DATE A CIP

Modul în care este organizată baza de date a CIP este prezentat în art. 3 din Regulamentul BNR nr. 1/2012; astfel, aceasta cuprinde două fişiere:

- Fișierul Naţional de Incidente de Plăţi este un fișier de interes general ce conţine incidente de plăţi cu cecuri, cambii, bilete la ordin și are trei componente:
  - Fișierul Naţional de Cecuri;
  - Fișierul Naţional de Cambii;
  - Fișierul Naţional de Bilete la Ordin.
- Fișierul Naţional al Persoanelor cu Risc, care conţine incidentele de plăţi majore înregistrate pe numele unei persoane fizice sau juridice, rezidente sau nerezidente, și este alimentat automat din Fișierul Naţional de Incidente de Plăţi.

Conform art. 17 din Regulamentul BNR nr. 1/2012 informaţiile privind incidentele de plăţi sunt menţinute în baza de date a CIP pe o perioadă de şapte ani de la data înscrierii.

CIP nu poate anula, suspenda/relua/modifica înregistrările privind incidentele de plăţi transmise de către persoanele declarante (potrivit art. 15 din Regulamentul BNR nr. 1/2012*)*. Informaţiile privind incidentele de plăţi înregistrate pe numele unei persoane fizice/juridice pot fi şterse din această bază de date doar în cazul în care se anulează, de către instituţia de credit care le-a transmis anterior la CIP, din proprie iniţiativă ca urmare a unei erori sau ca urmare a hotărârii executorii a unei instanţe judecătoreşti. Suspendarea sau reluarea interdicţiei bancare se realizează de către persoanele declarante doar în baza unei hotărâri judecătoreşti executorii prin care este dispusă suspendarea, respectiv reluarea interdicţiei bancare de a emite cecuri[44].

2.4. SANCŢIUNI APLICABILE TITULARILOR DE CONT

Art. 10 din Regulamentul BNR nr. 1/2012 prevede că în cazul înregistrării în baza de date a CIP a unui incident de plată major cu cec[45] care generează interdicţie bancară, instituţia de credit este obligată să notifice titularului de cont declararea acestuia în interdicţie bancară cu scopul de a preveni producerea unor noi incidente de plăţi şi pentru a sancţiona titularul de cont care a generat incidentul în circuitul bancar. Interdicţia bancară este definită de art. 2 pct. 4) din Regulamentul BNR nr. 1/2012 ca fiind regimul impus de către o instituţie de credit trasă unui titular de cont prin care se interzice acestuia emiterea de cecuri pe o perioadă de un an, începând cu data înregistrării la CIP a incidentului de plată major cu cec.

Pentru notificarea clientului cu privire la declararea interdicţiei bancare, instituţia de credit va adresa titularului de cont o somaţie. Aceasta va cuprinde interdicţia de a emite cecuri pe o perioadă de un an începând cu data înregistrării la CIP a incidentului de plată major, precum şi obligaţia de a restitui, de îndată, instituţiilor de credit al căror client este formularele de cec aflate în posesia sa şi/sau a mandatarilor săi (în conformitate cu prevederile art. 10 din Regulamentul BNR nr. 1/2012*)*.

În baza informaţiilor recepţionate de la persoanele declarante, CIP are obligaţia să transmită tuturor persoanelor declarante „Notificarea CIP privind interdicţia bancară", în cazul inserării sau anulării unui incident de plată major cu cec şi, respectiv, „Notificarea CIP privind suspendarea/reluarea interdicţiei bancare", în cazul suspendării/reluării interdicţiei bancare pentru un cec. Art. 20 pct. (3) şi (4) din Regulamentul BNR nr. 1/2012 precizează că persoanele declarante au obligaţia ca, cel târziu în ziua următoare primirii notificării CIP, să distribuie informaţia privind interdicţia bancară de a emite cecuri în

44 Disponibil la: http://www.bnr.ro/Centrala-Incidentelor-de-Plati-(CIP)-718.aspx.

45 Incidentul de plată major cu cec este definit de art. 2 pct. 2) din Regulamentul BNR nr. 1/2012 ca fiind incidentul de plată determinat de înregistrarea uneia dintre următoarele situaţii: cec refuzat la plată pentru că a fost emis fără autorizarea trasului; cec refuzat la plată din lipsă totală de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare;cec refuzat la plată din lipsă parţială de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare; cec refuzat la plată pentru că a fost emis cu dată falsă; cec refuzat la plată pentru că a fost emis de către un trăgător aflat în interdicţie bancară.

propriul sistem intrabancar, în scopul evitării producerii riscului ca respectivul client să genereze un nou incident de plată asupra unui cont al său. Instituţia de credit sau unitatea teritorială a instituţiei de credit, unde respectiva persoană fizică sau juridică are cont deschis, va face demersuri pentru recuperarea în cel mai scurt timp a tuturor formularelor de cec, eliberate acesteia, în scopul evitării riscului ca respectiva persoană să mai producă noi incidente de plăţi prin utilizarea acestora.

2.5. CONSULTAREA BAZEI DE DATE A CIP

Instituţiile de credit pot consulta baza de date a CIP în nume propriu sau în numele unei persoane fizice sau juridice.

Consultarea informaţiilor din baza de date a CIP se poate realiza de către persoanele fizice şi juridice numai prin intermediul unei instituţii de credit, în condiţiile legii. Astfel, se pot obţine informaţii despre un anumit instrument de plată (cec, cambie sau bilet la ordin) sau despre istoricul incidentelor de plăţi al unui anumit titular de cont. Aşa cum este menţionat în art. 22 din Regulamentul BNR nr. 1/2012, instituţiile de credit vor acorda clienţilor dreptul de a emite cecuri în care ele figurează ca instituţie de credit trasă, pe baza unei analize a riscurilor pe care le implică această operaţiune. Pentru diminuarea riscului în utilizarea instrumentelor de plată, instituţiile de credit vor pune la dispoziţia clienţilor informaţiile cu privire la utilizarea acestora, în conformitate cu legile şi reglementările aplicabile.

Cele mai frecvente situaţii în care instituţiile de credit consultă baza de date a CIP în nume propriu sunt: acordarea de credite, deschiderea de conturi curente clienţilor, emiterea instrumentelor de plată de debit.

Informaţiile înscrise în baza de date a CIP pe numele unei persoane fizice sau juridice, rezidente sau nerezidente, alături de analizele specifice efectuate de instituţiile de credit, pot contribui la fundamentarea deciziei de deschidere a unui cont curent pentru un nou client, de acordare a unui credit sau de eliberare de instrumente de plată de debit. Numărul mare de interogări ale bazei de date relevă rolul activ al CIP în cunoaşterea comportamentului de plată al titularilor de cont.

2.6. SECRETUL PROFESIONAL ŞI PRELUCRAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN ROMÂNIA

Prevederi referitoare la secretul profesional se regăsesc în Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naţionale a României[46]. Această lege prevede că membrii Consiliului de administraţie şi salariaţii Băncii Naţionale a României sunt obligaţi să păstreze secretul profesional asupra oricărei informaţii nedestinate publicării. Furnizarea unor

[46] Disponibil la: http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=1.

asemenea informaţii va putea fi făcută doar sub semnătura guvernatorului Băncii Naţionale a României sau a persoanelor împuternicite în acest sens, în anumite situaţii prevăzute de lege, cum ar fi în cadrul unor proceduri judiciare, la cererea scrisă a organelor abilitate sau a celor de cercetare penală, cu autorizarea procurorului.

Prelucrarea datelor cu caracter personal se realizează în conformitate cu Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date[47]. În această lege sunt definiţi operatorii de date cu caracter personal, sunt prezentate regulile generale sau speciale privind prelucrarea datelor cu caracter personal, precum și drepturile persoanei vizate în contextul prelucrării datelor cu caracter personal. Verificarea respectării prevederilor acestei legi se realizează de Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal care are organizat un registru de evidenţă a operatorilor care prelucrează date cu caracter personal și unde se pot depune plângeri.

Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal este o autoritate publică, cu personalitate juridică, autonomă și independentă, care are în competenţă apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanelor fizice, inclusiv în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal și cu libera circulaţie a acestor date.

Serviciul riscuri bancare din Direcţia stabilitate financiară, în cadrul căruia este organizată și funcționează baza de date a CIP, este înregistrat ca operator de date cu caracter personal la Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal.

2.7. CARACTERISTICI COMUNE ALE SISTEMELOR EUROPENE DE GESTIONARE A INFORMAȚIILOR PRIVIND REFUZURILE LA PLATĂ A INSTRUMENTELOR DE DEBIT

Similar băncilor centrale din țările Uniunii Europene, printre atribuţiile Băncii Naționale a României se numără promovarea și monitorizarea bunei funcţionări a sistemelor de plăţi[48], având ca scop asigurarea stabilităţii financiare. Pornind de la același obiectiv de sporire a siguranței și eficacității utilizării instrumentelor de plată în țările analizate în acest studiu, regăsim baze de date asemănătoare CIP, gestionate de băncile centrale (Franța, Portugalia, Cipru) sau de către companii specializate, cum este cazul SIA în Italia și Tiresias S.A. în Grecia.

Din analiza acestor sisteme similare CIP putem evidenţia câteva caracteristici comune:

- funcţionarea este strict reglementată prin legi, decrete și regulamente, în cadrul băncilor centrale;

47 Disponibil la: http://www.dataprotection.ro/?page=legislatie_primara&lang=ro.

48 Potrivit art. 2 și art. 24 din Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naţionale a României.

- motivele de raportare sunt inspirate din legislaţia specifică instrumentelor de plată sau a altor reglementări financiar-bancare;

- toate aceste sisteme prevăd interdicţia bancară de a emite cecuri pentru o anumită perioadă de timp.

Din perspectiva utilităţii informaţiilor regăsite în aceste baze de date, putem particulariza prin prezentarea unor situaţii în care se pot face consultările de către utilizatori:

- în fundamentarea deciziilor luate de instituţiile de credit ca răspuns la solicitările clienţilor de: emitere de file cec (România, Franța, Italia, Portugalia), deschidere cont curent (România, Franța, Cipru), acordare de credite (România, Franța, Portugalia, Cipru);

- înainte de încheierea unei afaceri cu un potențial partener, o firmă poate consulta, prin intermediul unei instituţii de credit, baza de date cu incidente de plăţi pentru a vedea dacă pe numele respectivului partener există înregistrări (România, Franța, Cipru);

- înainte de a primi un cec de la clientul său în schimbul mărfurilor vândute sau al serviciilor prestate, un comerciant poate consulta, prin intermediul unei instituţii de credit (Franța, România) ori prin intermediul serviciilor *on-line* de verificare (Italia), baza de date cu incidente de plăţi pentru a vedea dacă seria și numărul instrumentului respectiv fac parte dintr-un set de instrumente autorizate de banca centrală sau dacă a fost declarat pierdut sau furat.

Făcând o paralelă între ţările analizate, se observă că fiecare dintre acestea are particularităţile proprii în ceea ce privește motivele care duc la înregistrarea incidentelor de plăţi cu cecuri, izvorâte din normele de reglementare specifice, însă elementul principal comun care se regăsește în practica utilizării cecurilor este raportarea de către instituţia de credit trasă a titularului de cont și a datelor legate de incidentul de plată în cauză în registrul de incidente din fiecare țară, precum și declararea interdicţiei de a emite cecuri. Aceasta se aplică tuturor conturilor titularului în cauză și este însoţită de obligaţia titularului de a returna tuturor instituţiilor de credit al căror client este formularele de cec aflate în posesia sa și/sau a mandatarilor săi.

În concluzie, am putea spune că, deși tendinţa la nivel european este de diminuare a plăţilor cu instrumente de debit în favoarea altor modalităţi de plată, sunt ţări care încă folosesc pe scară largă instrumentele de debit (Franţa, Italia, Portugalia, România). Totodată, constatăm și din analiza modului în care sunt reglementate plăţile cu instrumente de debit în alte ţări europene, respectiv modul în care sunt organizate sistemele de gestionare a incidentelor de plăţi cu cecuri, cambii și bilete la ordin, că și în această privinţă ţara noastră se situează pe o poziţie comparabilă cu cea a ţărilor europene care dispun de asemenea sisteme de gestionare.

3. Date statistice privind utilizarea cecului, cambiei și biletului la ordin în Uniunea Europeană

3.1. DATE STATISTICE GENERALE

Una din sursele care oferă astfel de informații este publicația *Blue Book* a Băncii Centrale Europene. Aceasta conține o descriere vastă a sistemului de plăți atât pentru țările din zona euro, cât și pentru cele din afara ei. Setul de date statistice prezentate în *Blue Book* este actualizat periodic în publicația *Payment Statistics*, disponibilă *on-line*, pe website-ul BCE. Conform datelor acesteia, se pot evidenția câteva aspecte ale sistemelor de plăți din țările vizate. În principal, se poate observa că nici cecurile, nici cambiile și biletele la ordin nu ocupă locul principal printre instrumentele de plată utilizate de țările din Uniunea Europeană. O analiză a statisticii privind cambiile nu s-a putut realiza deoarece în datele furnizate de BCE acestea sunt incluse în categoria *other payment instruments*; cambia este un instrument de plată foarte puțin utilizat.

Este important de notat că, după metodologia Băncii Centrale Europene, în categoria cecurilor sunt raportate și biletele la ordin, cele din urmă având de obicei o importanță mai mică decât cecurile în țările europene.

Datele despre cecuri se pot analiza din punctul de vedere al numărului de cecuri și al valorii acestora în totalul instrumentelor de plată din țara respectivă, precum și după ponderea numărului de tranzacții cu cecuri dintr-o anumită țară în totalul tranzacțiilor cu cecuri la nivelul Uniunii Europene.

Grafic 1. Top 10 țări din UE după ponderea numărului de cecuri în total instrumente de plată din fiecare țară

Sursa: BCE - *Payment Statistics* (date la 25 august 2014)

Datele demonstrează că țara în care ponderea numărului de cecuri în total tranzacții cu instrumente de plată le depășește pe celelalte din Uniunea Europeană este Malta. Acest lucru a fost valabil atât în 2009, cât și în 2013, deși se poate observa că valoarea indicatorului a scăzut de la aproximativ 39 la sută la aproximativ 26 la sută. Printre primele 10 țări după ponderea cecurilor în volumul tranzacțiilor cu instrumente de plată se află și România, situându-se pe poziția a noua (Grafic 1).

Grafic 2. Top 10 țări din UE după ponderea valorii cecurilor în total instrumente de plată din fiecare țară

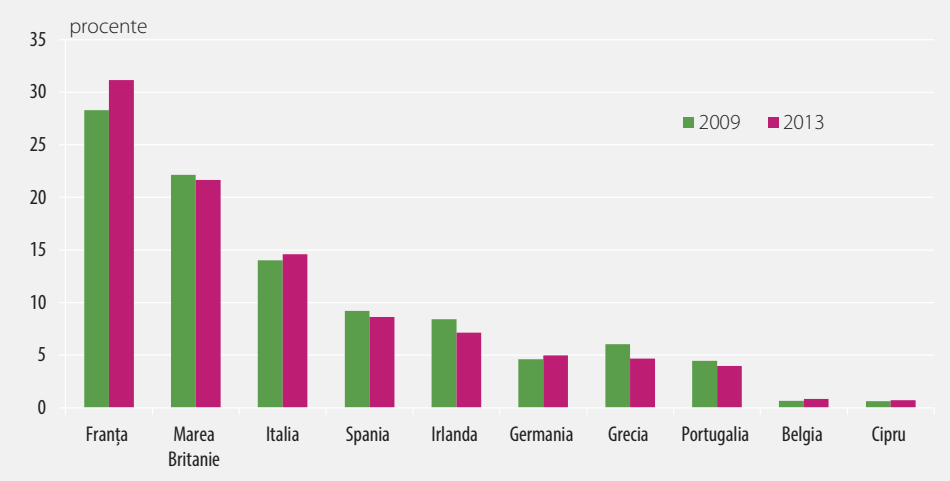

Sursa: BCE - *Payment Statistics* (date la 25 august 2014)

Grafic 3. Top 10 țări după ponderea numărului de cecuri în total cecuri din Uniunea Europeană (2013)

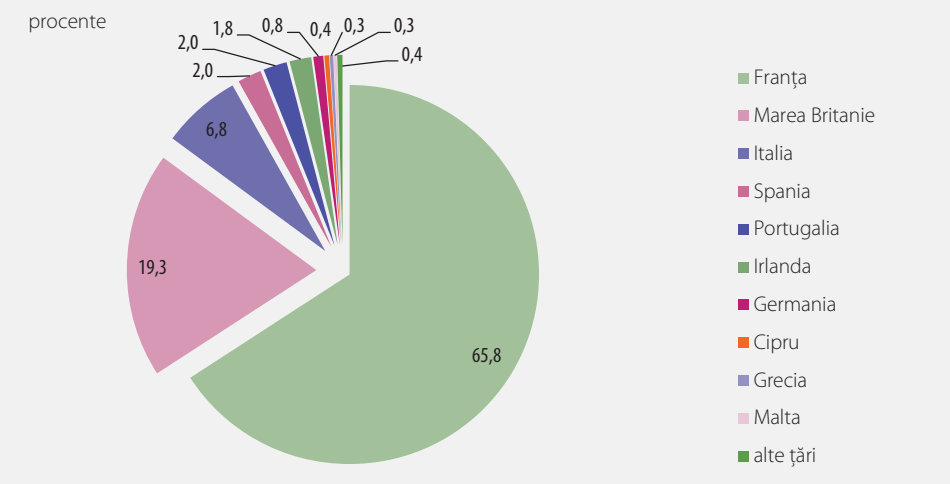

Sursa: BCE - *Payment Statistics* (date la 25 august 2014)

Datele demonstrează că țara în care ponderea valorii cecurilor în total valoare tranzacții cu instrumente de plată le depășește pe celelalte din Uniunea Europeană este Franța. Acest lucru a fost valabil atât în 2009, cât și în 2013, deși se poate observa că valoarea indicatorului a crescut de la aproximativ 28 la sută la aproximativ 31 la sută. Spre deosebire de clasamentul primelor 10 țări după volumul tranzacțiilor cu cecuri

în total instrumente de plată din fiecare țară (Grafic 1), România nu se regăsește în clasamentul primelor 10 țări după valoarea tranzacțiilor cu cecuri în total instrumente de plată din fiecare țară (Grafic 2).

Analiza se poate extinde prin prisma ponderii numărului de cecuri utilizate în fiecare țară față de totalul acestora din Uniunea Europenă (Grafic 3).

În perioada 2009 – 2013 primele trei poziții din top s-au păstrat neschimbate: Franța, Marea Britanie și Italia. Liderul necontestat după numărul tranzacțiilor cu cecuri este în continuare Franța. Mai mult, ponderea deținută de aceasta a crescut semnificativ în ultimii ani, atingând valoarea de 65,84 la sută în 2013. Acest fapt evidențiază că, deși Franța s-a alăturat celorlalte țări europene în tendința de diminuare a numărului de cecuri utilizate, ritmul său este mult mai lent și renunțarea la aceste instrumente de plată are loc cu reticență.

Grafic 4. Top 10 țări după ponderea valorii cecurilor în total cecuri din Uniunea Europeană (2013)

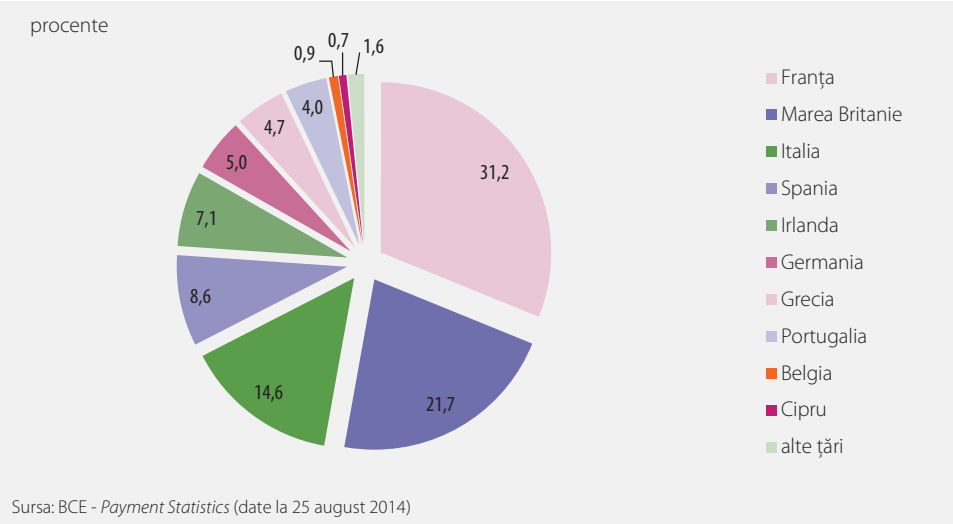

Sursa: BCE - *Payment Statistics* (date la 25 august 2014)

Ca și în cazul analizei după numărul de cecuri utilizate în fiecare țară față de totalul cecurilor din Uniunea Europeană, în perioada 2009 – 2013 primele trei poziții din top din punct de vedere al valorii cecurilor în total cecuri din Uniunea Europeană s-au păstrat neschimbate: Franța, Marea Britanie și Italia. Următoarele cinci țări din clasament dețin ponderi scăzute, cuprinse între 3 și 9 la sută (Grafic 4).

3.2. FRANȚA

Franța este unul dintre liderii țărilor europene în ceea ce privește utilizarea cecurilor, aceasta fiind considerată de localnici o metodă tradițională de plată de-a lungul timpului. Totuși, avantajele noilor metode de plată existente au contribuit la scăderea radicală a utilizării cecului și în acest stat.

Grafic 5. Numărul de cecuri şi ponderea acestora în numărul total de instrumente de plată

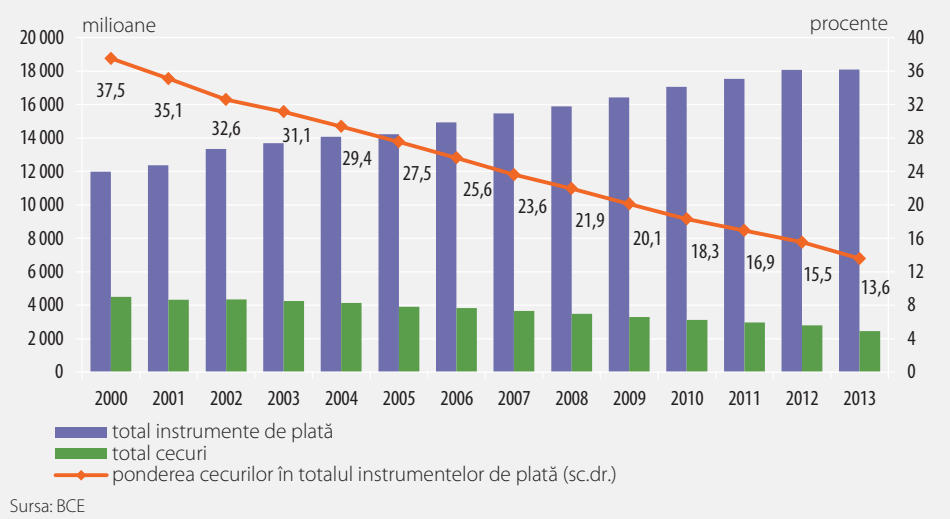

Sursa: BCE

Graficul 5 arată numărul instrumentelor de plată utilizate anual în Franța în paralel cu numărul cecurilor utilizate în anii respectivi. Numărul total de instrumente de plată include, în afară de cecuri şi bilete la ordin, numărul de tranzacţii cu carduri, de transferuri de credit, de operaţiuni de tip debit direct şi alte instrumente de plată.

În cazul Franţei, se observă că, deşi numărul total al instrumentelor de plată a înregistrat o continuă creştere de la începutul anilor 2000 şi până în prezent, numărul cecurilor a urmat o traiectorie descendentă. Cumulat, acestea au dus la o scădere drastică a ponderii cecurilor în totalul instrumentelor de plată utilizate, care a atins 14 la sută în 2013, un procent de aproximativ 2,5 ori mai mic decât cel din 2000.

Grafic 6. Ponderea numărului de cecuri faţă de totalul Uniunii Europene

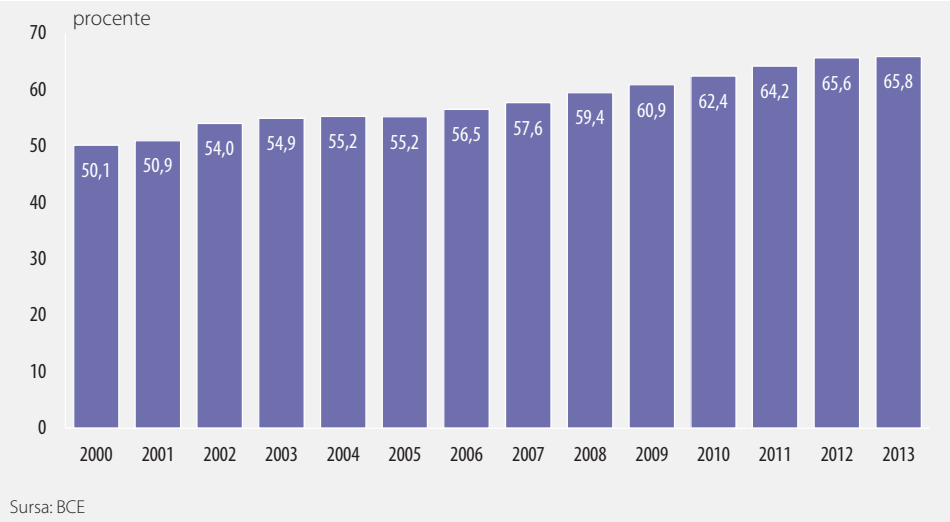

Sursa: BCE

Franţa rămâne în continuare ţara cu cea mai mare utilizare a cecurilor dintre ţările europene, deţinând mult peste jumătate din tranzacţiile cu acest instrument (Grafic 6).

Față de celelalte țări, diminuarea utilizării cecului a avut loc într-un ritm mai lent, astfel încât ponderea numărului cecurilor utilizate în Franța în totalul cecurilor utilizate în țările Uniunii Europene a înregistrat o ușoară creștere, atingând 66 la sută în 2013.

3.3. ITALIA

Italia este, de asemenea, una dintre țările în care utilizarea cecului este încă relativ mare față de alte țări europene. Însă, și aici ponderea cecurilor în totalul instrumentelor de plată urmează o traiectorie descendentă (Grafic 7). Astfel, dacă în anul 2000 cecurile reprezentau 27 la sută din totalul instrumentelor de plată utilizate, în anul 2013 acestea reprezentau doar 6 la sută.

Grafic 7. Numărul de cecuri și ponderea acestora în numărul total de instrumente de plată

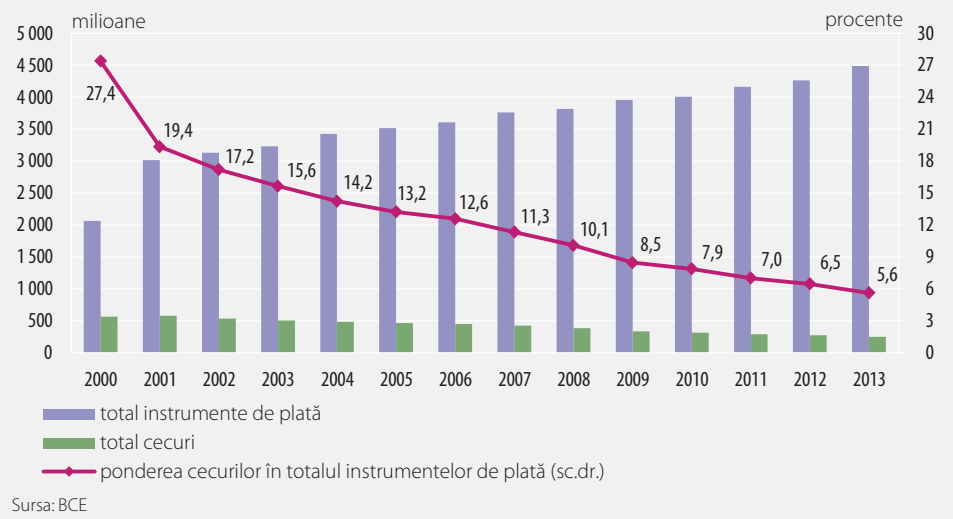

Sursa: BCE

Grafic 8. Ponderea numărului de cecuri față de totalul Uniunii Europene

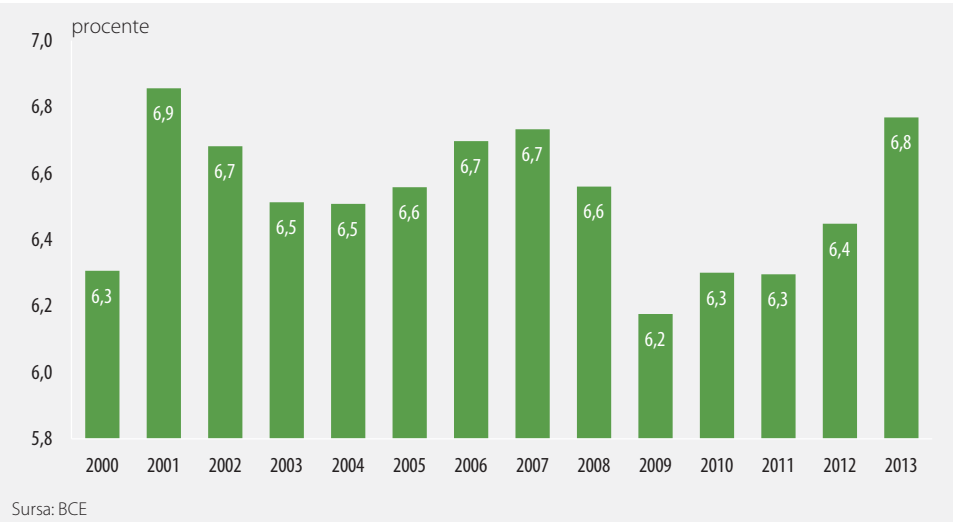

Sursa: BCE

Ponderea numărului de cecuri din Italia în totalul numărului de cecuri la nivelul Uniunii Europene a rămas aproximativ constantă din anul 2000 și până în prezent (Grafic 8). Variațiile nu au ieșit din limitele de 6–7 la sută. Acest lucru arată că diminuarea rolului cecului în Italia a avut loc aproximativ în același ritm ca și în celelalte țări membre ale Uniunii Europene.

3.4. PORTUGALIA

Conform datelor Băncii Centrale Europene în anul 2013, Portugalia ocupă locul șase în clasamentul țărilor din Uniunea Europeană după ponderea deținută de cecuri în numărul total de instrumente de plată utilizate în fiecare țară. Graficul 9 arată că în această țară, ca și în celelalte state europene, pe parcursul ultimilor ani a avut loc o scădere a numărului de cecuri utilizate în tranzacții, micșorându-se astfel și importanța lor. În 2000 cecurile reprezentau a treia parte din totalul instrumentelor de plată din Portugalia, iar după o scădere continuă, în 2013 acestea se situau la puțin peste 4 la sută.

Grafic 9. Numărul de cecuri și ponderea acestora în numărul total de instrumente de plată

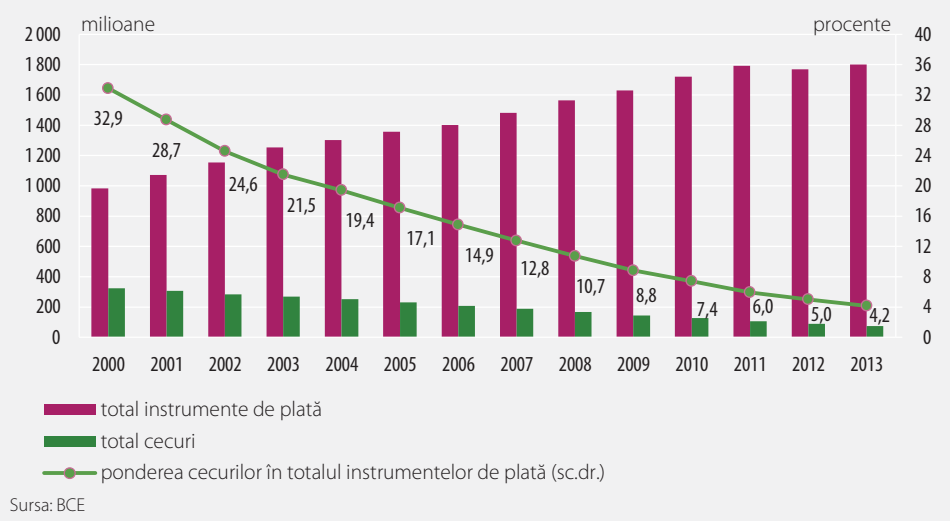

Sursa: BCE

Ca și în cazul Italiei, variația ponderii numărului de cecuri utilizate în Portugalia în totalul cecurilor la nivelul Uniunii Europene nu a fost semnificativă pe parcursul ultimilor ani (Grafic 10). Aceasta a avut valori între 2 - 3 la sută în toți anii analizați, nivelul maxim fiind atins în anul 2007.

Grafic 10. Ponderea numărului de cecuri față de totalul Uniunii Europene

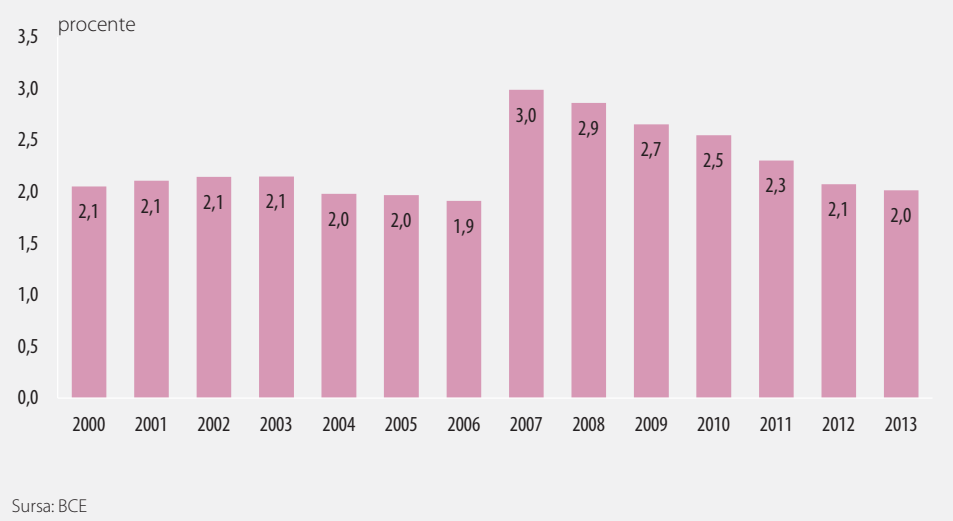

3.5. GRECIA

Dintre țările analizate, doar în cazul Greciei trendul descendent al ponderii cecurilor în totalul instrumentelor utilizate în țară nu a fost continuu în perioada 2000 - 2013, acesta având slabe reveniri în anii 2001 și 2003. În Grecia, ca și în celelalte state europene, a avut loc o scădere vizibilă a tranzacționării cu instrumentele de plată menționate (Grafic 11).

Grafic 11. Numărul de cecuri și ponderea acestora în numărul total de instrumente de plată

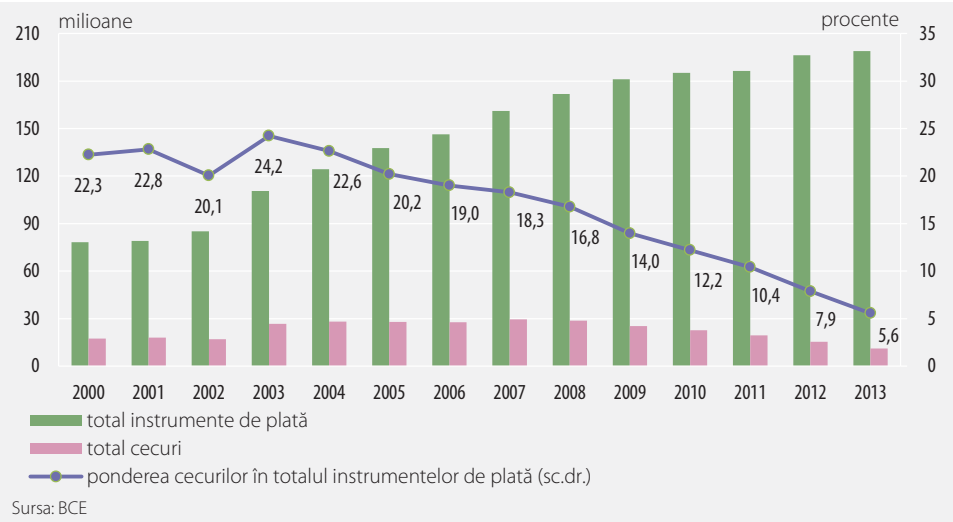

Dacă analizăm ponderea cecurilor din Grecia față de totalul din Uniunea Europeană, aceasta este infimă, procentul instrumentelor grecești fiind mai mic de 0,5 la sută în toată perioada analizată (Grafic 12).

Grafic 12. Ponderea numărului de cecuri față de totalul Uniunii Europene

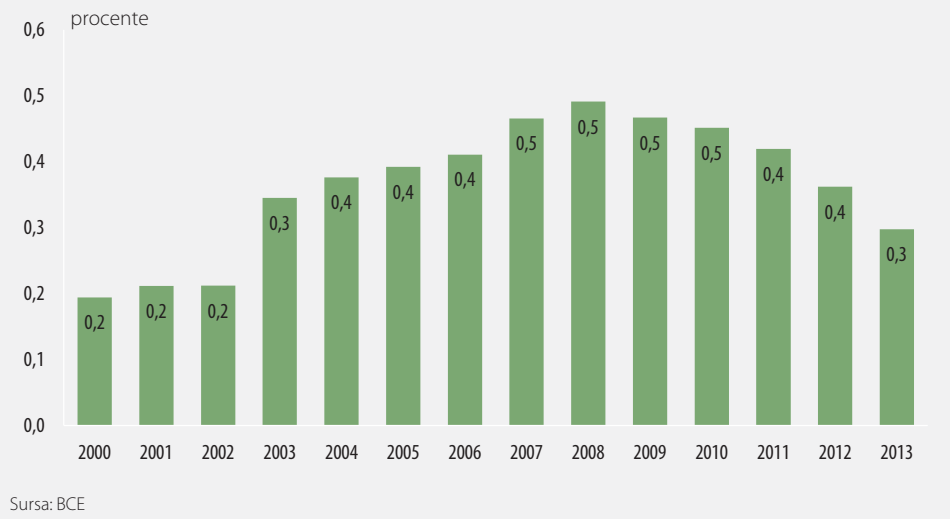

Sursa: BCE

3.6. CIPRU

În cazul Ciprului a avut loc una dintre cele mai drastice scăderi a rolului cecului la nivel național: din 2000 până în 2013 acesta a pierdut 43 puncte procentuale din totalul tranzacțiilor cu instrumente de plată din țară (Grafic 13). Ponderea de 16 la sută a cecurilor în totalul instrumentelor de plată poate să pară mare față de alte țări, însă dacă ritmul de scădere se va menține, în curând acest indicator se va alinia la nivelul din alte țări ale Uniunii Europene.

Grafic 13. Numărul de cecuri și ponderea acestora în numărul total de instrumente de plată

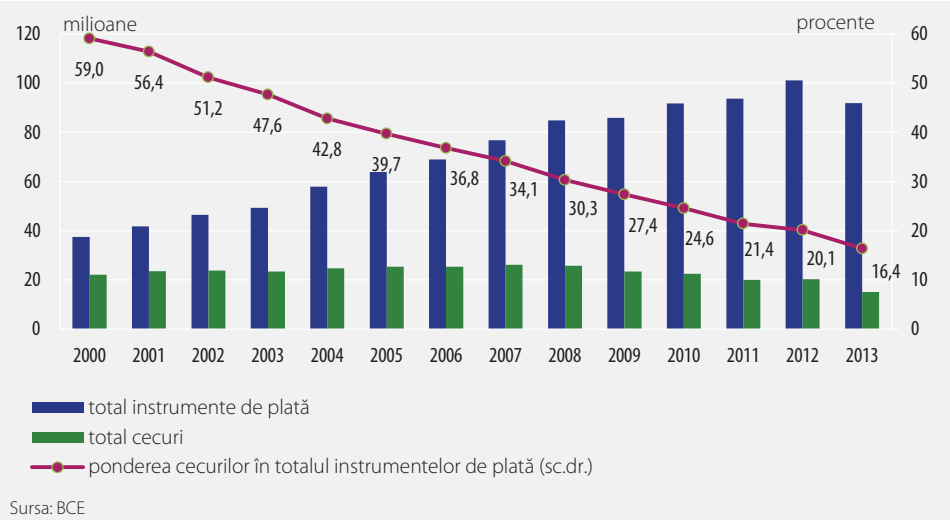

Sursa: BCE

La nivelul Uniunii Europene, Cipru nu are un număr important de cecuri, ponderea acestora menținându-se sub 0,5 la sută în toți anii analizați (Grafic 14).

Grafic 14. Ponderea numărului de cecuri față de totalul Uniunii Europene

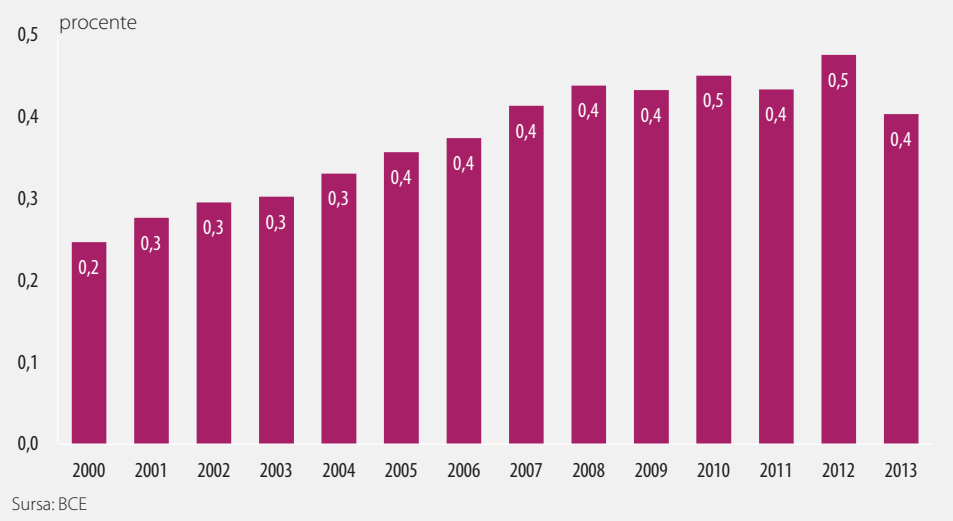

4. Date statistice pentru CIP

Analiza informațiilor furnizate de baza de date a CIP are în vedere următoarele elemente: numărul instrumentelor de plată raportate la CIP, statistici pentru titularii de cont raportați la CIP, valoarea sumelor refuzate, motivele de refuz, insolvența și numărul interogărilor.

4.1. NUMĂRUL INSTRUMENTELOR DE PLATĂ RAPORTATE LA CIP

În baza de date a CIP se înregistrează informațiile despre cecuri, bilete la ordin și cambii refuzate la plată, însă ponderea celor trei instrumente în totalul datelor este foarte inegală.

În cazul persoanelor juridice se observă că procentul incidentelor cu cecuri și bilete la ordin a rămas aproape constant de-a lungul perioadei analizate, majoritare fiind biletele la ordin. Ponderea cecurilor refuzate la plată a înregistrat ușoare fluctuații, menținându-se sub pragul de 10 la sută (Grafic 15). Întrucât procentul incidentelor de plăți înregistrate cu cambii este foarte mic în comparație cu celelalte două instrumente de plată (cel mult 1 la sută), reprezentarea grafică a acestora nu prezintă relevanță.

Grafic 15. Ponderea numărului incidentelor de plăți cu cecuri și bilete la ordin în totalul incidentelor de plăți - persoane juridice

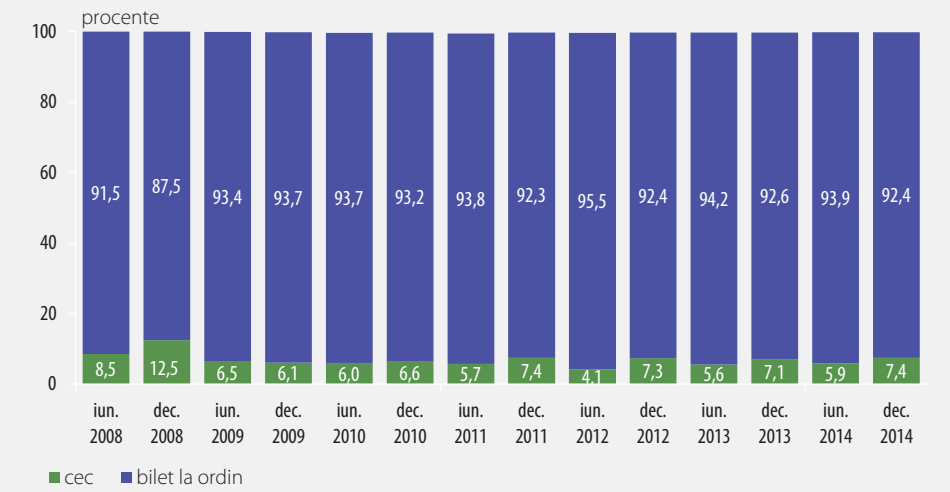

Sursa: BNR

Grafic 16. Ponderea numărului incidentelor de plăți cu diferite instrumente de plată în totalul incidentelor de plăți - persoane fizice

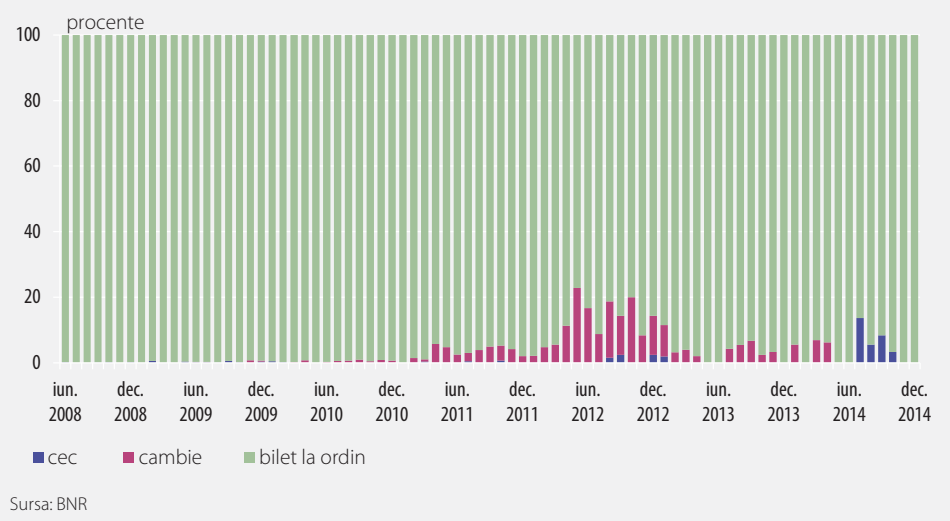

Sursa: BNR

În Graficul 16 repartizarea ponderilor afișează o imagine diferită față de cea în cazul persoanelor juridice. Pe întreaga perioadă analizată procentul majoritar este deținut de biletele la ordin cu o pondere cuprinsă între 77 la sută (cel mai scăzut nivel înregistrat în mai 2012) și 100 la sută din totalul incidentelor cu instrumente de plată raportate la CIP. De asemenea, este interesantă afirmarea cambiilor începând cu anul 2010 până în aprilie 2014, valoarea maximă a ponderii acestora depășind 20 la sută din totalul instrumentelor refuzate la plată în lunile mai și octombrie 2012. În perioada analizată se observă că ponderea cecurilor refuzate la plată pentru titulari de cont persoane fizice a fost extrem de redusă (sub 2 la sută), iar în intervalul iulie – octombrie 2014 procentul a fluctuat între 3 și 14 la sută din totalul instrumentelor refuzate. Studiul ponderilor fiecărui instrument de plată în totalul celor refuzate este util pentru observarea modificării preferințelor utilizatorilor acestora. Totuși,

această analiză relativă poate fi completată cu o analiză în valori absolute, ce permite observarea evoluției numărului de instrumente de plată din baza de date a CIP. În cele ce urmează, se vor prezenta distinct evoluțiile pentru persoane fizice și persoane juridice (graficele 17 -19).

Grafic 17. Numărul instrumentelor de plată refuzate (cecuri și bilete la ordin) - persoane juridice

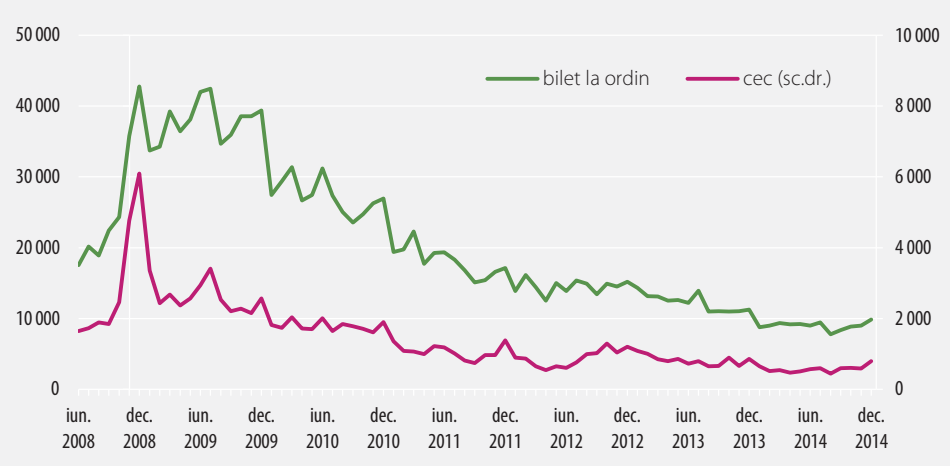

Sursa: BNR

În cazul persoanelor juridice, reprezentarea grafică evidențiază valori în creștere ale refuzurilor la plată pentru cecurile și biletele la ordin raportate la CIP până la finele anului 2008, după care evoluția acestora a urmat un trend descrescător în perioada ianuarie 2009 - decembrie 2014.

Grafic 18. Numărul instrumentelor de plată refuzate (cambii) – persoane juridice

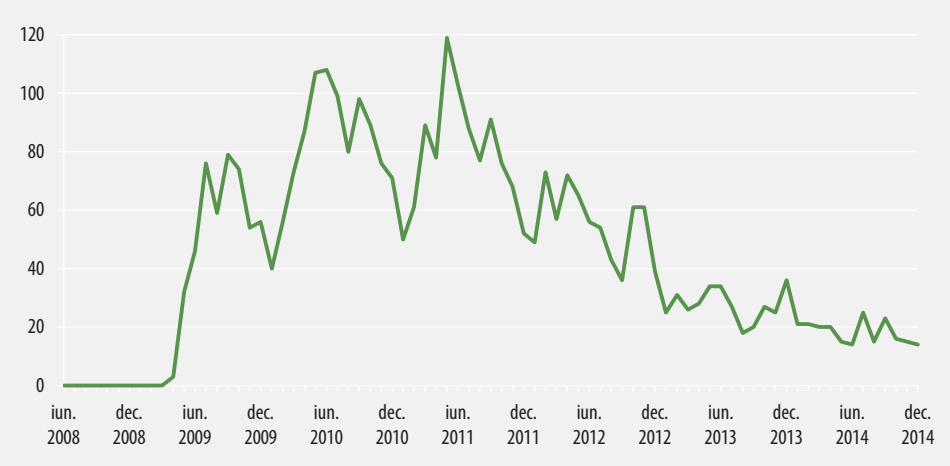

Sursa: BNR

Reprezentarea grafică a evoluției cambiilor înregistrate în baza de date a CIP este sesizabil diferită de cea a celorlalte instrumente. Aceasta se datorează în primul rând reticenței agenților economici de a utiliza acest instrument de plată până în

2009. Având în vedere că din anul 2008 a devenit obligatorie utilizarea numărului și seriei pentru cambii și bilete la ordin, acest fapt a facilitat identificarea unui anumit instrument de plată și, începând cu anul 2009, a influențat pozitiv gradul de utilizare a cambiilor în relațiile comerciale, fără însă a ajunge să dețină o pondere importantă.

Grafic 19. Numărul instrumentelor de plată refuzate (bilete la ordin) – persoane fizice

Sursa: BNR

În cazul persoanelor fizice numărul biletelor la ordin a avut o evoluție volatilă până la jumătatea anului 2009, cu un nivel maxim de 919 refuzuri în septembrie 2008, după care a înregistrat un trend descrescător, ajungând la 35 de refuzuri la plată în luna decembrie 2014.

Grafic 20. Numărul instrumentelor de plată refuzate (cambii, cecuri) – persoane fizice

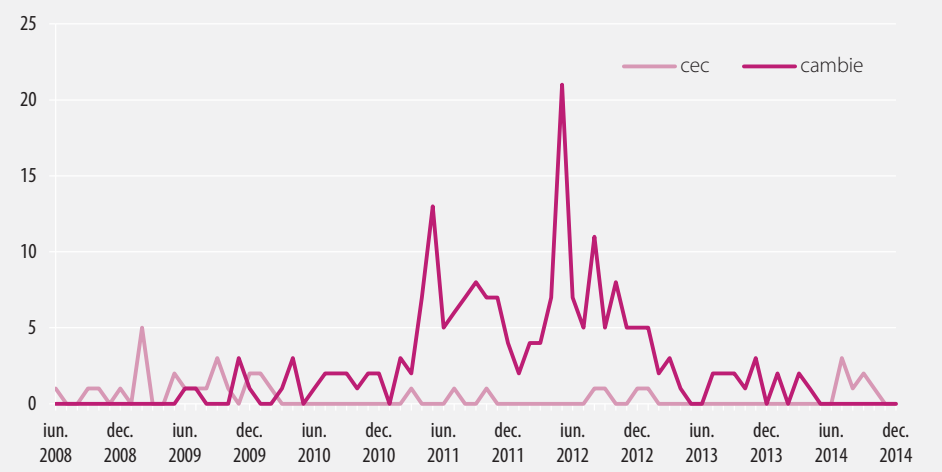

Sursa: BNR

Ca și în cazul persoanelor juridice, numărul cambiilor refuzate la plată pentru persoane fizice a înregistrat o creștere începând cu anul 2009, după modificarea reglementărilor privind cambia de la sfârșitul anului 2008. După cum s-a

menționat, evoluția numărului de cecuri pentru persoanele fizice s-a menținut la valori apropiate de zero în cea mai mare parte a perioadei analizate (Grafic 20). O explicație a preponderenței biletelor la ordin, în cazul persoanelor fizice, și a nivelului crescut al acestora în 2009 poate fi dată de faptul că acestea au fost utilizate sub formă de garanții în momentul solicitării creditelor, care se aflau pe trend ascendent în acea perioadă.

4.2. STATISTICI PENTRU TITULARII DE CONT RAPORTAȚI LA CIP

Titularii persoane juridice înregistrați în baza de date a CIP reprezintă majoritatea covârșitoare, iar evoluțiile numărului de titulari pe cele două categorii au elemente comune.

Grafic 21. Numărul titularilor de cont raportați la CIP

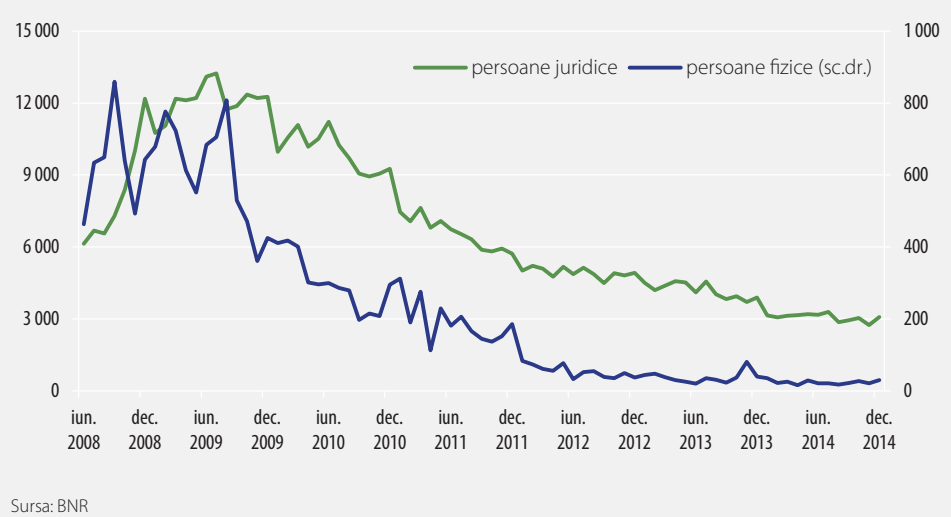

Sursa: BNR

Grafic 22. Titularii de cont raportați la CIP – persoane juridice

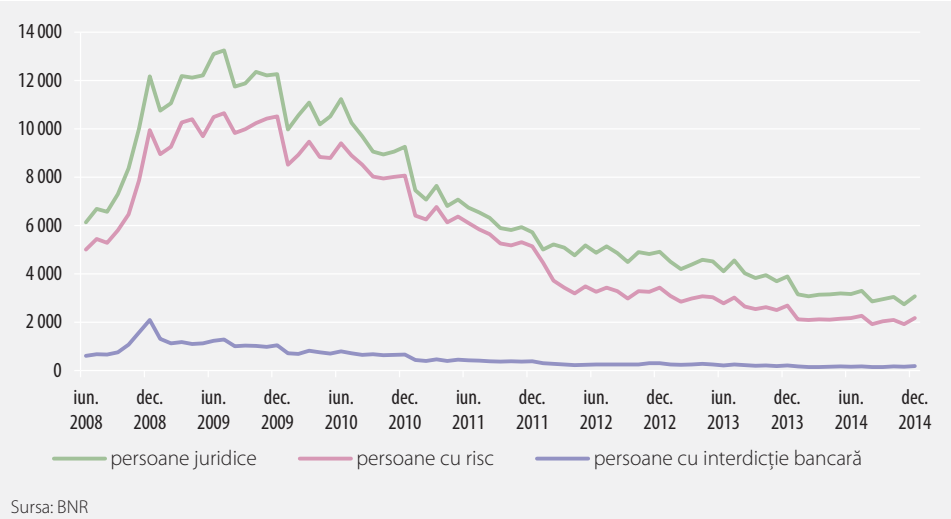

Sursa: BNR

Seriile de date au avut caracter volatil, însă tendința, atât a numărului persoanelor fizice, cât și a numărului personelor juridice din baza de date a CIP, a fost crescătoare până în trimestrul al treilea al anului 2009, după care s-au înscris pe trend descendent (Grafic 21). În graficele 22 și 23 este redată evoluția numărului persoanelor cu risc, respectiv cei care au emis instrumente de plată refuzate din motive majore, iar dintre aceștia a numărului persoanelor în interdicție bancară, adică acele persoane care au emis cecuri refuzate la plată din motive majore.

Numărul titularilor persoane juridice din baza de date a CIP a înregistrat o creștere puternică până la finalul primului semestru al anului 2009, după care tendința a fost una descendentă (Grafic 22).

Grafic 23. Titularii de cont raportați la CIP – persoane fizice

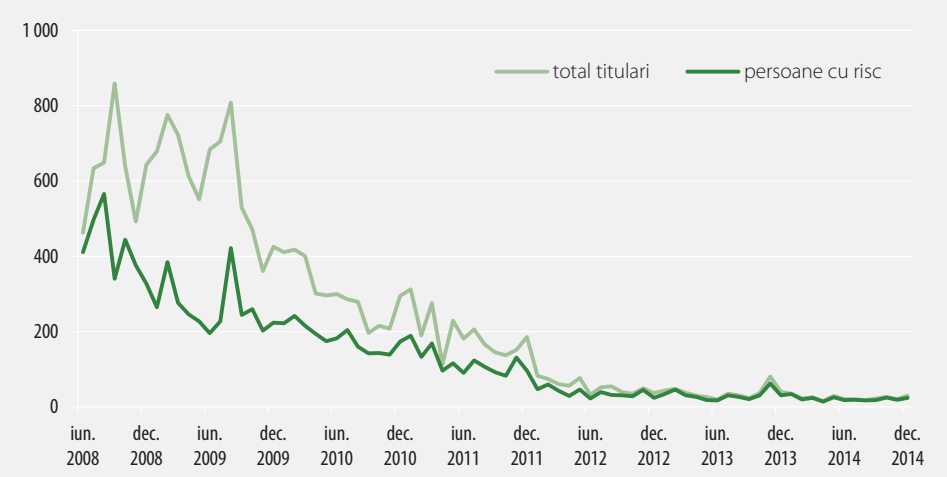

Sursa: BNR

Pentru persoanele fizice nu a fost reprezentat grafic numărul persoanelor cu interdicție bancară datorită valorilor foarte scăzute, apropiate de zero, ale acestei serii de date. Celelalte două serii (Grafic 23) prezintă o evoluție puțin deosebită față de cea a persoanelor juridice, având un caracter mai volatil.

4.3. VALOAREA SUMELOR REFUZATE

În continuare vor fi analizate evoluțiile sumelor refuzate la plată pentru persoanele fizice și juridice.

Graficul 24 prezintă evoluția sumelor refuzate la plată pentru cecuri, în cazul persoanelor juridice. Seria de date înregistrează diferențe mari de valori de la o perioadă la alta. Conform graficului, în cazul persoanelor juridice valoarea totală a sumelor refuzate la plată pentru cecuri a crescut până în 2009 și a intrat pe o traiectorie descendentă în perioada următoare.

Grafic 24. Sume refuzate la plată (cecuri) - persoane juridice

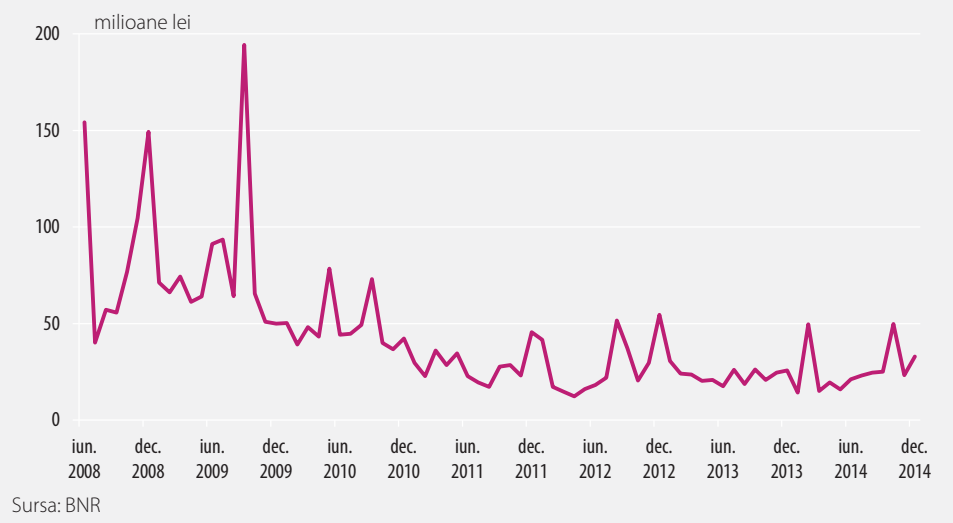

Grafic 25. Sume refuzate la plată (cambii) – persoane juridice

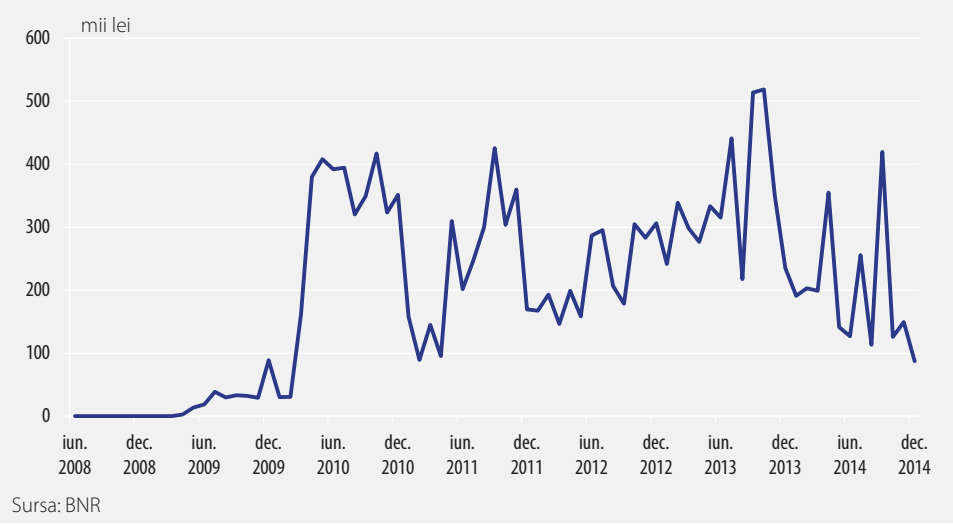

Sumele refuzate la plată pentru cambii, pentru persoanele juridice, au avut valori mult mai mici decât cele din cazul celorlalte două instrumente de plată, nedepășind pragul de 520 mii lei. Ca și celelalte serii de date, evoluția în acest caz este foarte volatilă, cu fluctuații mari în intervalul 2010 - 2014, însă putem observa că sumele au scăzut semnificativ în decembrie 2014. Acest lucru este în corelație și cu evoluţia numărului de cambii emise de persoanele juridice, analizat mai sus (Grafic 25).

Sumele refuzate la plată pentru bilete la ordin au avut o evoluție volatilă pe întreaga perioadă analizată (Grafic 26); conform reprezentării grafice, tendința de creștere înregistrată până în 2009 s-a temperat începând cu 2010, după care, în intervalul 2012 – 2014, sumele au înregistrat fluctuații semnificative; în decembrie 2014 suma totală a biletelor la ordin refuzate pentru titularii de cont persoane juridice a fost de aproximativ 520 milioane lei, în scădere față de luna anterioară.

Grafic 26. Sume refuzate la plată (bilete la ordin) – persoane juridice

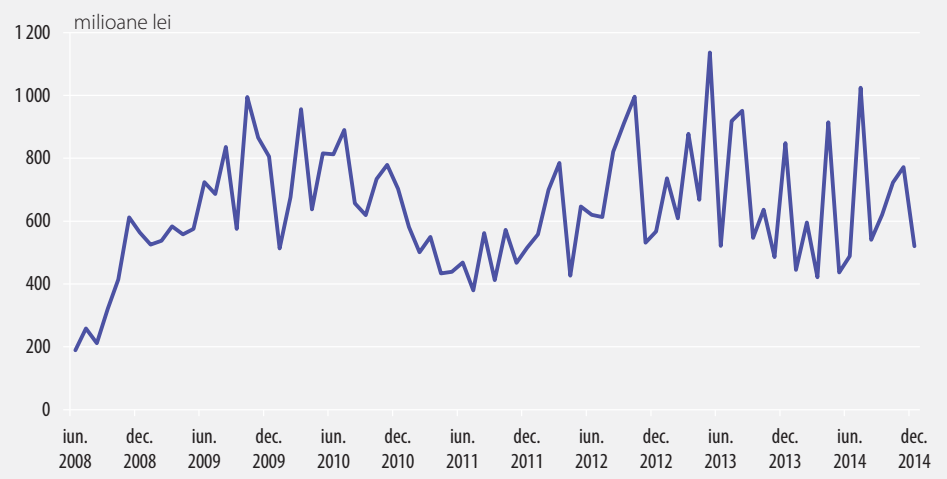

Sursa: BNR

În cazul persoanelor fizice, reprezentările grafice au fost asemănătoare cu cele din graficele 24 – 26, însă evoluțiile seriilor de date se deosebesc sesizabil.

Grafic 27. Sume refuzate la plată (cecuri) – persoane fizice

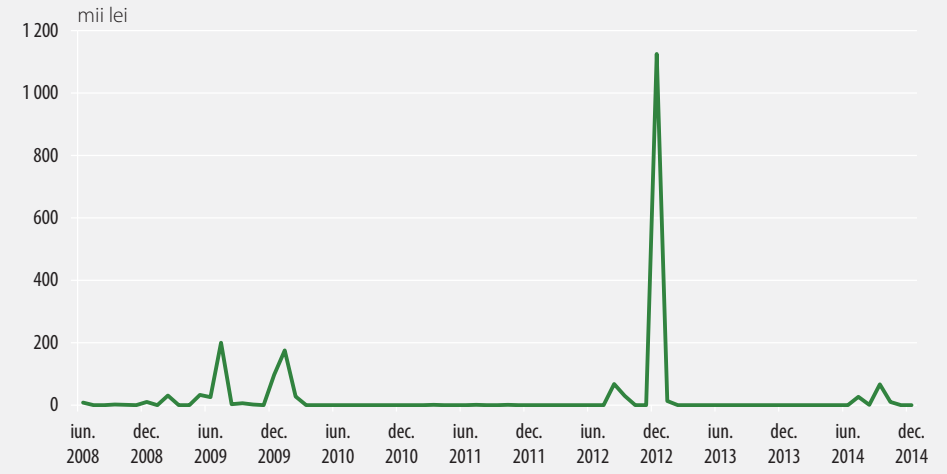

Sursa: BNR

Sumele refuzate lunar s-au situat sub limita de 200 mii lei aproape în toată perioada analizată, însă după cum demonstrează valoarea înregistrată în decembrie 2012, periodic se pot înregistra valori neobișnuit de mari din cauza înregistrării în sistem a unor instrumente de plată cu valori foarte ridicate (Grafic 27).

Ca și în cazul personelor juridice sumele refuzate la plată pentru cambii sunt mult mai mici decât cele pentru cecuri și bilete la ordin. Față de anii 2008 și 2009, acestea au crescut considerabil, înregistrându-se o tendință ascendentă până la mijlocul anului 2012, după care au început să scadă (Grafic 28).

Grafic 28. Sume refuzate la plată (cambii) – persoane fizice

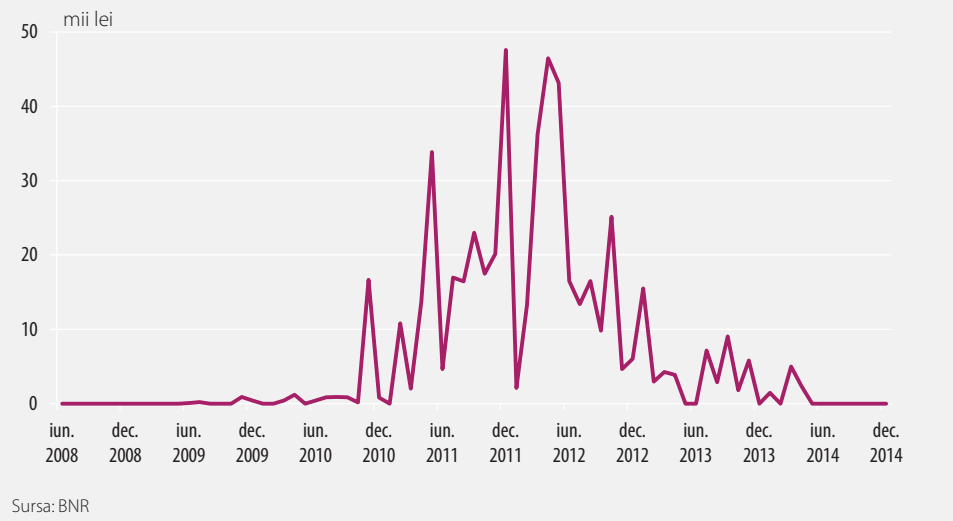

Seria de date cu sumele refuzate la plată, pentru bilete la ordin, în cazul persoanelor fizice este caracterizată de variații puternice de la o perioadă la alta. Evoluția are loc într-un tunel relativ static, cu excepția valorii extreme din iulie 2013. Acest salt se poate datora înregistrării în sistem a unor instrumente de plată cu valori foarte ridicate (Grafic 29).

Grafic 29. Sume refuzate la plată (bilete la ordin) – persoane fizice

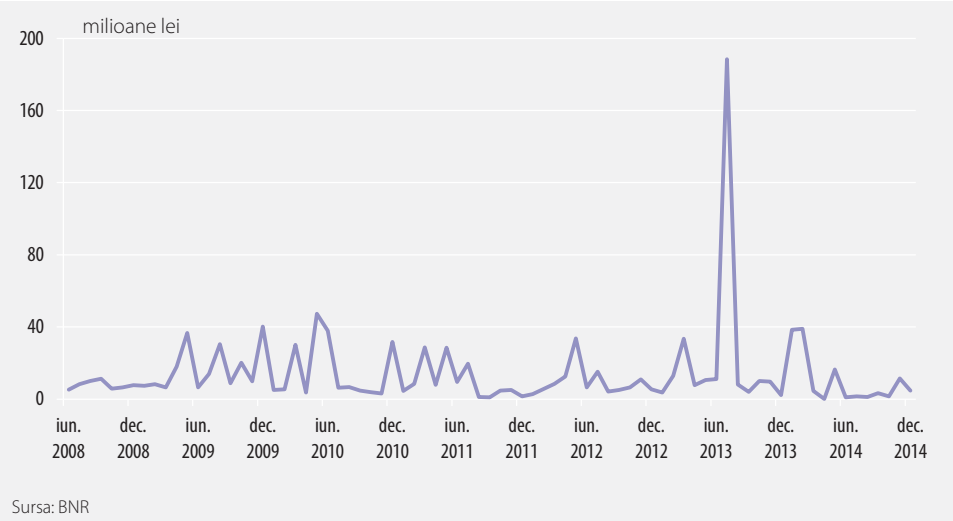

În concluzie, sumele refuzate la plată în perioada 2008 - 2014 sunt în mare parte asemănătoare cu seriile numărului instrumentelor refuzate la plată. În cazul persoanelor juridice sumele sunt semnificativ mai mari decât în cel al persoanelor fizice, pentru toate tipurile de instrumente. Cele mai mari valori ale sumelor refuzate sunt înregistrate pentru biletele la ordin, atât pentru persoane fizice, cât și pentru juridice. În majoritatea cazurilor, seriile sumelor refuzate au urmat un trend ascendent până în perioada 2010 - 2012 și s-au diminuat ulterior.

4.4. MOTIVE DE REFUZ

În continuare este prezentată analiza structurii numărului de instrumente refuzate la plată în funcție de tipul motivelor de refuz. Normele legale delimitează în mod clar posibilele motive de refuz la plată în motive majore și motive minore. Graficele următoare prezintă modul în care a evoluat procentul instrumentelor de plată refuzate cu motive majore în total instrumente de plată refuzate în perioada 2008 – 2014.

Grafic 30. Ponderea refuzurilor cu motive majore în total refuzuri la plată (cecuri și bilete la ordin) – persoane juridice

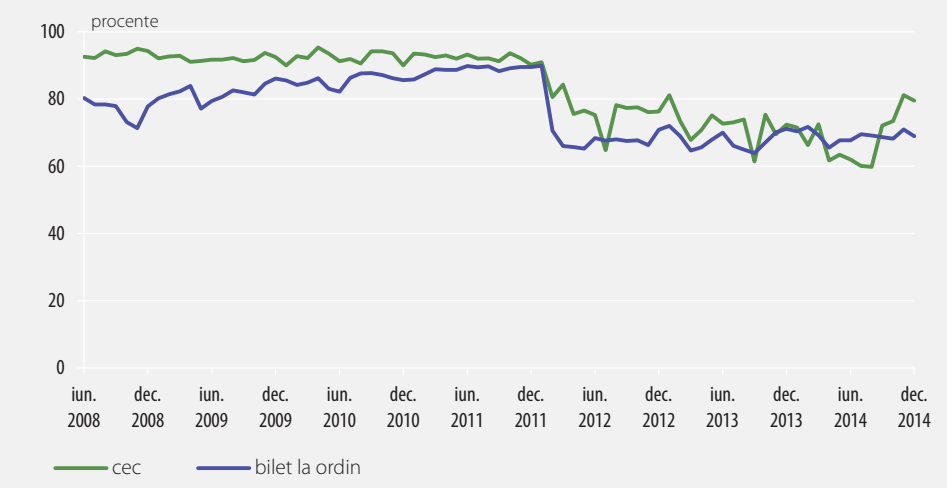

Sursa: BNR

Grafic 31. Ponderea refuzurilor cu motive majore în total refuzuri la plată (cambii) – persoane juridice

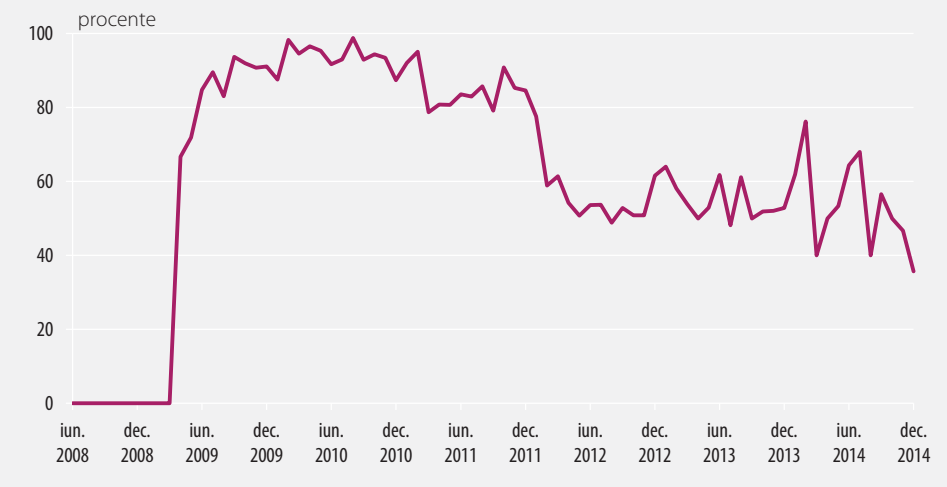

Sursa: BNR

În cazul persoanelor juridice, analizând procentul refuzurilor cu motiv major din total refuzuri pentru cecuri și bilete la ordin în perioada iunie 2008 – 2014, se observă o evoluție aproape constantă în intervalul iunie 2008 – ianuarie 2012, cu o medie de 92 la sută pentru cecuri și 85 la sută pentru bilete la ordin, iar din februarie 2012, după

intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1/2012 privind organizarea și funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Incidentelor de Plăţi, se consemnează o ruptură structurală pentru ambele serii. Din februarie 2012 și până în decembrie 2014, procentul de refuz cu motiv major a fost fluctuant, înregistrând o medie de 72 la sută pentru cecuri și 68 la sută pentru bilete la ordin (Grafic 30).

În cazul cambiilor, structura numărului de refuzuri la plată este relevantă începând cu luna aprilie 2009, întrucât anterior acestei date utilizarea acestora a fost nesemnificativă atât în cazul persoanelor fizice, cât și în cel al persoanelor juridice. Însă, dacă se face o analiză a perioadei ulterioare anului 2009, se constată că procentul mediu al refuzurilor la plată cu motiv major în perioada aprilie 2009 – ianuarie 2012 a fost de 88 la sută, după care, începând din februarie 2012, după intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1/2012 privind organizarea și funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Incidentelor de Plăţi și până în decembrie 2014, procentul mediu al refuzurilor la plată cu motiv major a scăzut la 54 la sută (Grafic 31).

În cazul persoanelor fizice, analiza structurii instrumentelor refuzate la plată în funcție de tipul motivului este relevantă numai pentru bilete la ordin, deoarece pentru o mare parte din perioada analizată numărul cecurilor și al cambiilor refuzate la plată în cazul persoanelor fizice este apropiat sau egal cu zero. Evoluția procentului de instrumente de plată refuzate cu motive majore pentru persoane fizice a înregistrat o volatilitate crescută din 2008 până în 2014 (Grafic 32).

Grafic 32. Ponderea refuzurilor cu motive majore în total refuzuri la plată (bilete la ordin) – persoane fizice

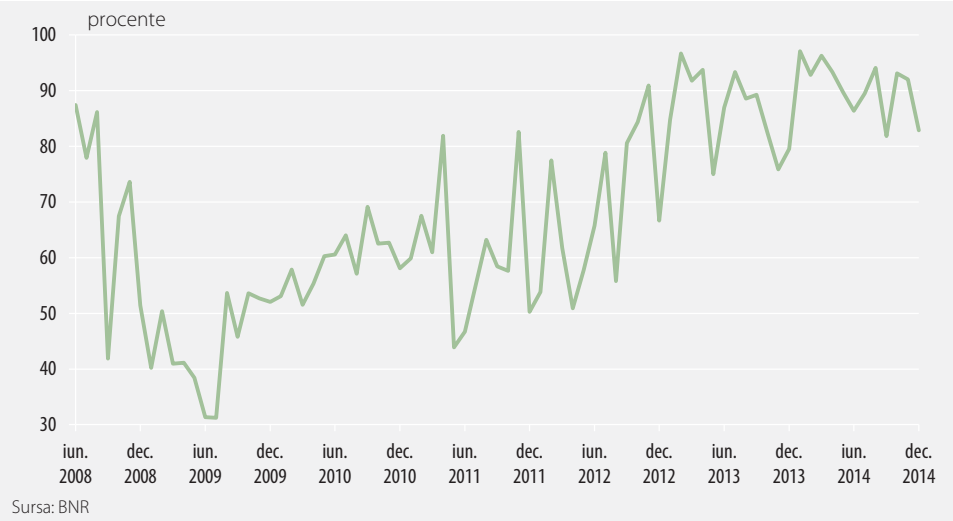

4.5. INSOLVENȚA

Valoarea incidentelor de plăţi din baza de date a CIP pentru persoanele juridice este semnificativ mai mare decât valoarea incidentelor de plăţi pentru persoanele juridice aflate în insolvenţă (conform datelor Oficiului Naţional al Registrului Comerţului); dinamica celor doi indicatori a fost fluctuantă. Raportul între cei doi indicatori (incidentele de plăţi din CIP şi incidentele de plăţi înregistrate de persoanele juridice aflate în insolvenţă) fluctuează de la o lună la alta pe o bandă cuprinsă, în intervalul decembrie 2013 - decembrie 2014, între 11 şi 70 la sută (Grafic 33).

Grafic 33. Valoarea incidentelor de plăţi pentru persoanele juridice înregistrate la CIP şi pentru persoanele juridice aflate în insolvenţă

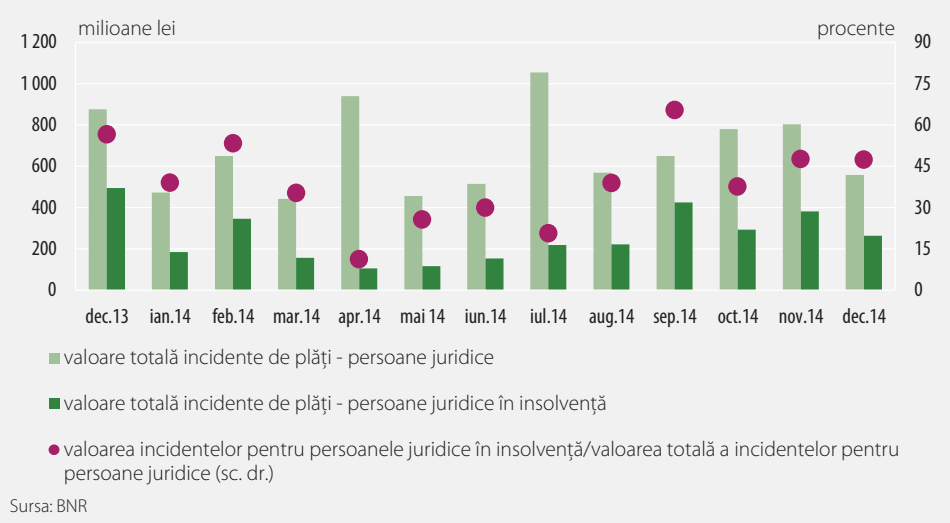

Sursa: BNR

Grafic 34. Persoanele juridice cu incidente de plăţi aflate în insolvenţă şi persoanele juridice înregistrate la CIP cu incidente de plăţi

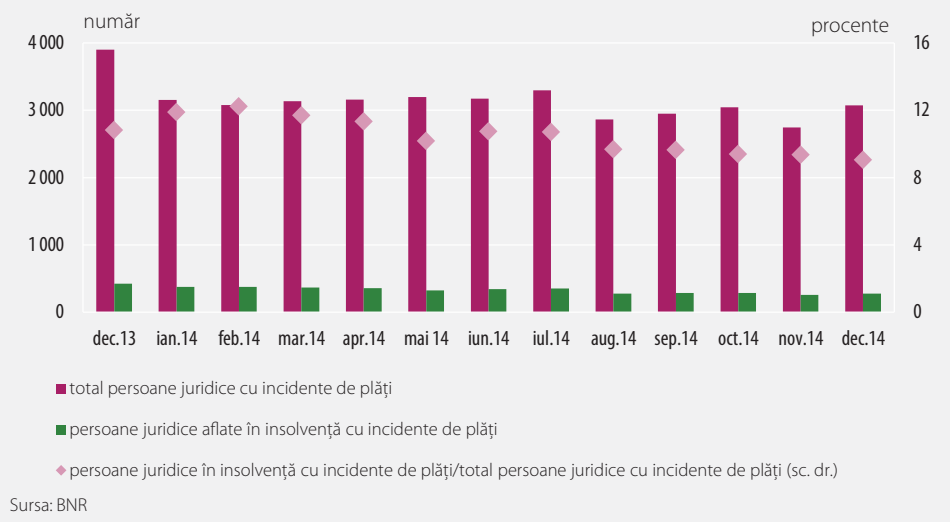

Sursa: BNR

Numărul persoanelor juridice cu incidente de plăţi la CIP este semnificativ mai mare decât numărul persoanelor juridice în insolvenţă care înregistrează incidente de plăţi

la CIP; acesta din urmă reprezintă un procent cuprins între 9 și 12 la sută din primul, variațiile înregistrate pentru perioada analizată înscriindu-se pe un trend descendent (Grafic 34).

Prin urmare, numărul persoanelor juridice în insolvență cu incidente de plăţi la CIP este relativ redus, dar valoarea incidentelor de plăţi înregistrate de acestea este mare.

4.6. INTEROGĂRI ALE BAZEI DE DATE A CIP

Una dintre funcționalitățile principale ale CIP este posibilitatea de a fi interogată de către instituțiile de credit în nume propriu sau în numele clientului și de a afla informațiile care le sunt necesare. Evoluţia numărului și tipului de interogări este prezentată în graficele 35 și 36.

Grafic 35. Numărul total de interogări ale CIP

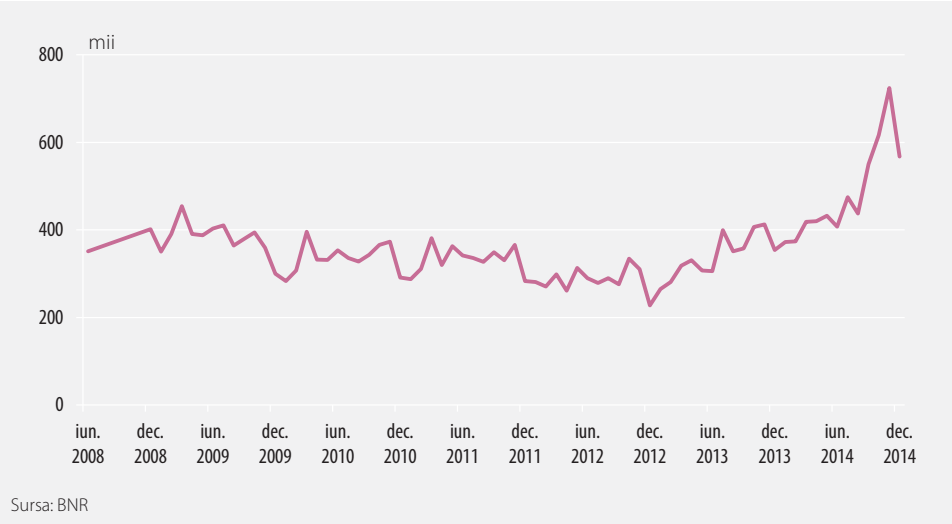

Evoluția numărului total de interogări ale CIP, cu frecvență semestrială, s-a încadrat între valorile 260 mii – 725 mii. În perioada iunie 2008 - ianuarie 2013 numărul de interogări a fluctuat pe o tendință ușor descrescătoare, cu o frecvență medie de aproximativ 330 mii de interogări, începând cu februarie 2013 și până la finele lunii decembrie 2014, revenind pe o tendință ascendentă, cu o frecvență medie de aproximativ 420 mii de interogări. Cel mai probabil evoluția indicatorului este în dependență directă cu activitatea de creditare a instituțiilor de credit.

În funcție de tipul interogării, se disting interogări în numele clientului şi interogări în numele instituției de credit. Datele demonstrează că de-a lungul perioadei analizate a avut loc o creștere relativă a interogărilor realizate în numele clientului. Dacă în perioada iunie 2008 – ianuarie 2012 interogările în numele instituției de credit se încadrau între 80 - 85 la sută din totalul interogărilor, în 2014 acestea au ajuns sub 50 la sută. Acest lucru poate însemna o creștere a conștientizării în rândul agenților economici a importanței verificării credibilității partenerilor de afaceri și identificării potențialilor rău-platnici.

Grafic 36. Structura numărului total de interogări în funcție de tipul acestora

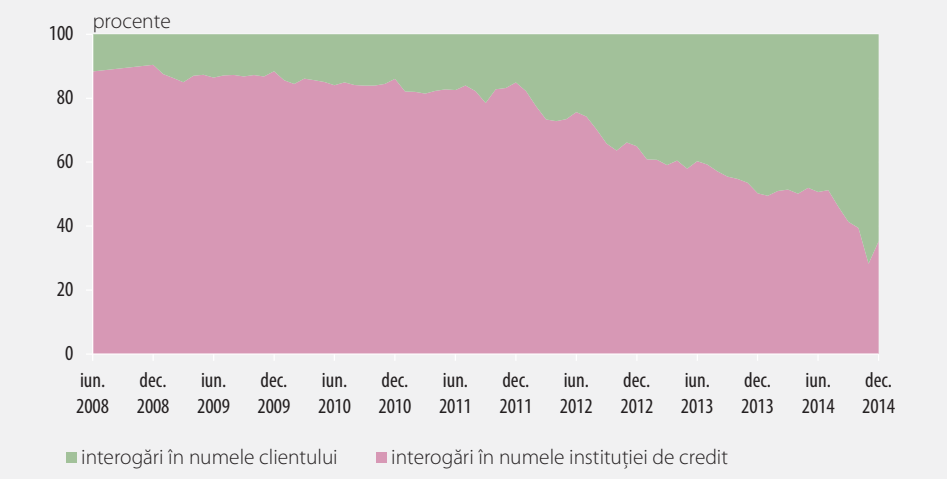

Sursa: BNR

5. Concluzii

- Numărul incidentelor de plăți raportate la CIP, valoarea acestora și numărul titularilor de cont care le-au produs au scăzut în ultimii șapte ani pe fondul unei conjuncturi economice nu tocmai favorabile, resimțită prin diminuarea volumului activităților economice desfășurate și a numărului crescut de firme intrate în procedura insolvenței. Plecând de la evoluția în creștere a numărului de consultări ale bazei de date a CIP efectuate la solicitarea și în numele clienților, pentru firmele partenere sau potențial partenere de afaceri, se poate concluziona că a crescut și prudența agenților economici în relațiile comerciale cu scopul de a se evita riscul de neîncasare a creanțelor.

- Conform datelor obținute prin completarea de către instituțiile de credit a unui chestionar lansat de BNR, în anul 2013 s-a observat o pondere relativ mică a numărului incidentelor de plăți în totalul instrumentelor de plată primite spre decontare (2,8 la sută), însă ponderea sumelor refuzate raportate la valoarea totală a instrumentelor este destul de mare (14,1 la sută). Principalii factori care au dus la apariția incidentelor de plăți, în opinia instituțiilor de credit, sunt lipsa lichidităților, mediul economic nefavorabil, popririle și insolvențele. În ceea ce privește tipologia clienților raportaţi la CIP, răspunsurile instituţiilor de credit la chestionar au arătat că sunt raportate atât persoane juridice nou-înființate, cât și cele care au o vechime de peste cinci ani.

- Acțiunile de instruire a clientelei, împreună cu măsurile luate pentru prevenirea și diminuarea riscului de refuz la plată în procesul de decontare denotă implicarea instituțiilor de credit în educarea și ghidarea utilizatorilor, în scopul evitării apariției incidentelor de plăți cu instrumente de plată de debit. Comunicarea instituțiilor de credit cu clienții utilizatori de cecuri, cambii și bilete la ordin se realizează în prezent într-un mod diversificat, ajutată de evoluția tehnologică și accesul crescut la mediul

on-line, astfel că, pe lângă consilierea tradițională a clienților în cadrul unităților teritoriale proprii, instituțiile de credit pun la dispoziția celor interesați materiale dedicate pe site-urile proprii și oferă posibilitatea clienților de a obține situația actualizată a contului prin intermediul aplicațiilor de *internet banking* sau *mobile banking*.

Bibliografie

Ardelean, D., Iancu, R., Ghinea, A., Sîrbu, A., Radovici, D. — *Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți (CIP) - analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante,* Banca Naţională a României, colecţia „Caiete de studii nr. 40", 2015

Banca Centrală Europeană — *Blue Book, Payment and securities settlement systems in the European Union, Vol. 1- 2,* 2007

Payment Statistics (noiembrie 2008, septembrie 2012), disponibil la: http://sdw.ecb.europa.eu/

The Payment System- Payments, Securities and Derivatives, and the Role of the Eurosystem, 2010

Banca Națională a Ciprului, Comisarul Autorității de Dezvoltare și Supraveghere a Societăților Cooperatiste — *Joint Instructions - Directive Regarding the Opening and Operation of Current Accounts, the Creation of a Central Information Register for Issuers of Dishonoured Cheques and Other Related Matters,* 2012

Banca Națională a Ciprului — *Oversight of Payment and Securities Settlement Systems, Policy document,* 2005

Banca Națională a Franței — *Breakdown of the Use of Non-Cash Payment Instruments,* 2013

CIPE- user guide (Manuel utilisateur CIPE), 2011 (doar în limba franceză)

Information note No. 135 (Note d'information n° 135, Le rôle du Fichier central des chèques et du Fichier national des chèques irréguliers), 2010 (doar în limba franceză)

Banca Națională a Italiei — *Supplements to the Statistical Bulletin, Monetary and Financial Indicators, Payment System,* octombrie 2011, octombrie 2012, mai 2013, mai 2014

The social costs of payment instruments in Italy, Surveys of firms, banks, and payment service providers, 2012

Banca Națională a Portugaliei — *Booklet No. 4 – Cheques: Restrictions on their use, Payment systems (Cadernos No. 4 – Cheques: Restrição ao seu uso,* Sistemas de Pagamentos) (doar în limba portugheză)

Notice No. 1741-C/98 (Aviso No. 1741-C/98), 1998 (doar în limba portugheză)

Statistical Bulletin, 2013

Banca Națională a României — *Regulamentul nr. 1/2012 privind organizarea și funcţionarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți,* disponibil la: http://www.bnr.ro/Reglementari-3247.aspx

HM Treasury	*Speeding Up Cheque Payments: Summary of Responses,* 2014, disponibil la: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322753/PU1680_final__2_.pdf
Mancini, M., Profeta, V., De Giorgi, N.	*The Interbank Register of Bad Cheques and Payment Cards in the Penalties Rules on Cheques. Legal Research (Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale - La Centrale d'Allarme Interbancaria nella disciplina sanzionatoria dell'assegno), No. 59,* Bank of Italy, 2007 (doar în limba italiană), disponibil la: https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/quaderni-giuridici/2007-0059/index.html
Ministry of Justice (Italia)	*Decree No. 458 – Regulation on the Operation of the Electronic Database of Postal and Banking Cheques and Payment Cards (Decreto n.458 – Regolamento Ministero Della Giustizia sul funzionamento dell'archivio informatizzato degli assegni bancari e postali e delle carte di pagamento)*, 7 noiembrie 2001 (doar în limba italiană)
Observatory for Regulated Savings (Franța)	*Annual Report (Rapport Annuel),* 2010 (doar în limba franceză)
STFD–Transfond SA	*Reguli de sistem ale SENT*, 2014
USB Bank	*Instructions concerning the operation of current accounts regarding the Central Information Registry (CIR),* 2011, disponibil la : http://www.usbbank.com.cy/data/articles/icount/cap_declaration_en.pdf
***	*Act No. 78-17, amended, on information technology, data files and civil liberties (Loi No. 78-17, modifiée au 17.03.2014, relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés),* 6 ianuarie 1978
***	*Act No. 79-587 (Loi No. 79-587, modifiée au 19 mai 2011, relative à la motivation des actes administratifs et à l'amélioration des relations entre l'administration et le public),* 11 iulie 1979 (doar în limba franceză)
***	*Act No. 91-1382 (Loi No. 91-1382, modifiée au 1 janvier 2001, relative à la sécurité des chèques et des cartes de paiement)*, 30 decembrie 1991 (doar în limba franceză)
***	*Decree-Law No. 454. Establishes the Legal Framework Governing Unfunded Cheques (Decreto-Lei No. 454. Estabelece normas relativas ao uso do cheque)*, 28 decembrie 1991 (doar în limba portugheză)
***	*Decree No. 91-188 (Décret No. 91-188 relatif a l'utilisation par la Banque de France et par L'institut d'emission des departements d'outre-mer du repertoire national d'identification des personnes physiques -RNIPP),* 21 februarie 1991 (doar în limba franceză)
***	*French Commercial Code (Code de commerce),* versiune consolidată 04.07.2015, disponibil la: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20130701

*** *French Monetary and Financial Code (Code monétaire et financier),* versiune consolidată 10 mai 2015, disponibil la: http://legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=D835837FA7421F3680EB9E9EB9082B0D.tpdila14v_2?cidTexte=LEGITEXT000006072026&dateTexte=20150706

*** *Information Sheet Interbank Register of Bad Cheques and Payment Cards*, f.d., disponibil la: https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercati/cai/info_norma/information_sheet.pdf?language_id=1

*** Informații privind baza de date FICOBA (Franța), disponibile la: http://www.cnil.fr/documentation/fichiers-en-fiche/fichier/article/ficoba-fichier-national-des-comptes-bancaires-et-assimiles/

*** Informații privind Centrala Incidentelor de Plăți (CIP) a Băncii Naționale a României, disponibile la: http://www.bnr.ro/Centrala-Incidentelor-de-Plati-(CIP)-718.aspx

*** Informații privind consultarea Fișierului Național de Cecuri Neregulamentare al Băncii Franței, disponibile la: https://www.verifiance-fnci.fr

*** Informații privind incidentele de plăți cu cecuri raportate la Banca Centrală a Ciprului, disponibile la: http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=11371&lang=en; http://www.fccb.com.cy/index.php/en/fccb-ourservices/79-fccb-accessregister.html

*** Informații privind incidentele de plăți cu efecte de comerț, altele decât cecuri, raportate la Banca Franței, disponibile la: http://www.fiben.fr/, *Les incidents de paiement sur effets*

*** Informații privind interzicerea emiterii de cecuri în Portugalia, disponibile la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/Pages/default.aspx

*** Informații privind fișierele de incidente bancare gestionate de Banca Franței, disponibile la: http://www.abe-infoservice.fr/, *Fichiers d'incidents bancaires*

*** Informații privind registrul incidentelor de plăți cu cecuri înființat la Banca Națională a Italiei, disponibile la: https://www.bancaditalia.it/servizi-cittadino/servizi/accesso-cai/index.html?com.dotmarketing.htmlpage.language=1, *Interbank Register of Bad Cheques and Payment Cards*

*** Informații privind rezilierea convențiilor de emitere cecuri raportate la Banca Portugaliei, disponibile la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/Rescisaodaconvencaodousodecheque/Pages/Rescisaodaconvencaodousodecheque.aspx

*** Informații privind Tiresias SA (Grecia) disponibile la: http://www.tiresias.gr/en/company/index.html; http://www.tiresias.gr/en/services/index.html

*** Informații privind utilizarea necorespunzătoare a cecurilor emise în Portugalia, disponibile la: https://www.bportugal.pt/en-US/ServicosaoPublico/InibicaodoUsodeCheques/ListagemdeUtilizadoresdechequequeoferecemRiscoLUR/Pages/ListagemdeUtilizadoresdechequequeoferecemRiscoLUR.aspx

*** *Law No. 386 (Legge No. 386- Nuova disciplina sanzionatoria degli assegni bancari)*, 15 decembrie 1990 (doar în limba italiană)

*** *Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naţionale a României,* disponibilă la: http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=1

*** *Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulaţie a acestor date,* disponibilă la: http://www.dataprotection.ro/?page=legislatie_primara&lang=ro

*** *Legislative decree No.196 Italian personal data protection code (Decreto legislativo No. 196- Codice in materia di protezione dei dati personali),* 30 iunie 2003 (doar în limba italiană)

*** *Legislative decree No. 507 depenalizing minor crimes and reform of the system of sanctions in accordance with article 1 of Law no. 205/25 june 1999 (Decreto legislativo No. 507, depenalizzazione dei reati minori e riforma del sistema sanzionatorio ai sensi dell'articolo 1 della legge 25 giugno 1999, n. 205),* 30 decembrie 1999 (doar în limba italiană).

Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Riscului de Credit (CRC)

Analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante

Daniela Stancu
Gabriela Toma
Georgiana Grădinariu
Alina Sîrbu
Mariana Popescu
Daniela Radovici
Gabriela Zainea

Lucrarea a fost realizată sub coordonarea dnei Adriana Neagoe, Direcția stabilitate financiară.

Autorii mulțumesc lui Cătălin Constantin Dumitrescu pentru sugestiile și observațiile formulate. Eventualele erori rămase sunt responsabilitatea autorilor.

Cuprins

Introducere 153

1. Scurtă prezentare a CRC 153

2. Analiza utilizării informațiilor gestionate de CRC de către instituțiile de credit 155

2.1. Motivul și frecvența consultării bazei de date a CRC, furnizarea informațiilor din baza de date a CRC clienților, consultarea unor surse alternative de informații 155
2.2. Impactul informațiilor din baza de date a CRC cu privire la decizia de creditare și la monitorizarea comportamentului de plată, precum și influența informațiilor din baza de date a CIP 157
2.3. Percepția clienților cu privire la existența CRC, la implicațiile înregistrării clienților în baza de date și a impactului informațiilor pozitive și negative existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare 158
2.4. Reflectarea în norme și proceduri a condițiilor de acordare a unor produse bancare sau facilități de credit clienților care sunt înregistrați la CRC sau la CIP 160
2.5. Analiza cantitativă cu privire la numărul solicitărilor de finanțare primite și numărul finanțărilor acordate persoanelor fizice și juridice 161

3. Analiza utilizării informațiilor gestionate de CRC de către instituțiile financiare înscrise în Registrul special 162

3.1. Motivul și frecvența consultării bazei de date a CRC, furnizarea informațiilor din baza de date a CRC clienților, consultarea unor surse alternative de informații 162
3.2. Impactul informațiilor din baza de date a CRC cu privire la decizia de creditare și la monitorizarea comportamentului de plată, precum și influența informațiilor din baza de date a CIP 165
3.3. Percepția clienților cu privire la existența CRC, la implicațiile înregistrării clienților în baza de date și a impactului informațiilor pozitive și negative existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare 165

3.4. Reflectarea în norme și proceduri a condițiilor de acordare a unor produse bancare sau facilități de credit clienților care sunt înregistrați la CRC sau la CIP 167

4. Concluzii 168

Introducere

Pentru a urmări eficacitatea și gradul de utilizare ale bazei de date a CRC în activitatea de creditare de la nivelul sistemului financiar-bancar, Banca Națională a României a încercat să surprindă imaginea de ansamblu a percepției utilizatorilor cu privire la informațiile puse la dispoziție de CRC. Astfel, în cursul lunii octombrie 2014 a fost transmis persoanelor declarante la CRC (instituții de credit, instituții financiare nebancare înscrise în Registrul special) un chestionar care să surprindă ariile de interes pentru banca centrală cu privire la activitatea persoanelor declarante în relația cu CRC. Principalele aspecte urmărite se referă la: (i) motivul și frecvența consultării bazei de date a CRC, furnizarea informațiilor din baza de date a CRC clienților, consultarea unor surse alternative de informații; (ii) impactul informațiilor din baza de date a CRC cu privire la decizia de creditare și la monitorizarea comportamentului de plată, precum și influența informațiilor din baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți (CIP); (iii) percepția clienților cu privire la existența CRC, la implicațiile înregistrării clienților în baza de date și a impactului informațiilor pozitive și negative existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare; (iv) reflectarea în norme și proceduri a condițiilor de acordare a unor produse bancare sau facilități de credit clienților care sunt înregistrați la CRC sau la CIP; (v) analiza cantitativă cu privire la numărul solicitărilor de finanțare primite și numărul finanțărilor acordate persoanelor fizice și juridice.

Analiza pe baza chestionarului s-a efectuat distinct pentru instituțiile de credit (36 de respondenți) și pentru instituțiile financiare nebancare înscrise în Registrul special (42 de respondenți).

1. Scurtă prezentare a CRC

CRC reprezintă o structură specializată în colectarea, stocarea și centralizarea informațiilor privind expunerea fiecărei persoane declarante din România față de acei debitori care au beneficiat de credite și/sau angajamente al căror nivel cumulat depășește suma limită de raportare (20 000 lei), precum și ale informațiilor referitoare la fraudele cu carduri produse de către posesori.

Funcționarea CRC se bazează pe următoarele principii, general acceptate de sistemele similare existente pe plan internațional:

- Principiul recenzării, conform căruia toate persoanele declarante (instituții de credit, instituții financiare nebancare) sunt obligate să raporteze lunar la CRC informații de risc de credit;
- Principiul reciprocității, conform căruia fiecare persoană declarantă raportează expunerea de credit pe care o are față de un debitor și primește de la CRC informații privind expunerea întregului sistem bancar față de debitorul respectiv;
- Principiul agregării, conform căruia CRC difuzează informații de risc global, rezultate în urma agregării informațiilor individuale raportate de persoanele declarante;

- Principiul confidenţialităţii, conform căruia CRC asigură confidenţialitatea informaţiilor privind expunerile de credit ale persoanelor declarante faţă de debitorii lor;

- Principiul accesului la informaţii al debitorilor, conform căruia fiecare debitor are dreptul de acces la informaţiile care îl privesc din baza de date a CRC şi de a solicita, dacă este cazul, corectarea acestora;

- Principiul securităţii informaţiilor, conform căruia informaţiile sunt protejate prin mijloace fizice, electronice şi procedurale.

Difuzarea informaţiilor de la CRC către persoanele declarante se face în două moduri:

- din iniţiativa CRC, sub formă de rapoarte lunare, transmise fiecărei persoane declarante la sfârşitul perioadei de raportare, care cuprind informaţii privind toţi debitorii pe care persoana declarantă i-a raportat în luna respectivă. Pentru fiecare debitor raportat, raportul lunar conţine toate informaţiile disponibile la CRC referitoare la creditele și angajamentele de care acesta a beneficiat de la toate persoanele declarante, fără a se preciza identitatea instituţiei creditoare (situaţia riscului global);

- ca răspuns la interogările (cereri de consultare) *on-line* în cazul cărora persoanele declarante pot solicita informaţii referitoare la situaţia riscului global și la situaţia creditelor restante (pe o perioadă de 7 ani).

Este important de menționat faptul că atât rapoartele lunare, cât și răspunsurile la interogări conțin și informații din baza de date a CIP.

Sisteme similare CRC funcționează în mai multe țări din Uniunea Europeană: Austria, Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Franța, Germania, Italia, Letonia, Lituania, Portugalia, Slovacia, Slovenia și Spania. CRC participă la nivel european la schimbul transfrontalier de informații în baza Memorandumului de înțelegere privind schimbul de informaţii între registrele de credit naţionale în vederea transmiterii acestora către persoanele declarante. În prezent, în baza Memorandumului, nouă țări participă la schimbul transfrontalier de informații: Austria, Belgia, Republica Cehă, Franţa, Germania, Italia, Portugalia, România și Spania. Obiectul acestui schimb îl constituie persoanele juridice rezidente în țările participante care sunt înregistrate în registrele de credit cu o expunere totală egală cu sau mai mare de 25 000 euro; expunerea se referă numai la suma trasă a creditelor și la suma angajamentelor debitorului de tipul scrisorilor de garanție.

2. Analiza utilizării informațiilor gestionate de CRC de către instituțiile de credit

2.1. MOTIVUL ȘI FRECVENȚA CONSULTĂRII BAZEI DE DATE A CRC, FURNIZAREA INFORMAȚIILOR DIN BAZA DE DATE A CRC CLIENȚILOR, CONSULTAREA UNOR SURSE ALTERNATIVE DE INFORMAȚII

Motivul consultării bazei de date a CRC
Din totalul instituțiilor de credit respondente rezultă că baza de date a CRC este consultată în proporție semnificativă (peste 75 la sută) pentru: (i) acordarea de credite; (ii) monitorizarea calității portofoliului de credite acordate din perspectiva gestionării riscului de credit; (iii) urmărirea comportamentului de plată al debitorului; (iv) vizualizarea situației membrilor grupului din care face parte clientul potențial, cu acordul acestora. Baza de date a CRC mai este consultată și (i) pentru vizualizarea situației cotitularilor, cu acordul acestora; (ii) pentru accesul la operațiuni de leasing; (iii) în cazul restructurării creditelor; (iv) pentru deschiderea de conturi curente. Din răspunsurile primite a rezultat că baza de date a CRC nu este consultată de niciunul dintre respondenți în cazul constituirii de depozite.

Consultarea bazei de date a CRC în funcție de termenul de acordare a creditelor, respectiv pe termen scurt, mediu sau lung
În cazul persoanelor fizice, peste 80 la sută dintre instituțiile de credit care au în portofoliul de clienți persoane fizice (4 instituții de credit nu au clienți persoane fizice) consultă baza de date a CRC pentru toate cele trei tipuri de termene de acordare a creditului. Totodată, se remarcă faptul că este consultată și baza de date a Biroului de Credit S.A. deoarece: (i) sunt evidențiate și expunerile sub 20 000 lei; (ii) frecvența actualizării informațiilor este mai mare.

Pentru persoanele juridice, peste 85 la sută dintre instituțiile de credit care au în portofoliul de clienți persoane juridice (2 instituții de credit nu au clienți persoane juridice) consultă baza de date a CRC pentru toate cele trei tipuri de termene de acordare a creditului, remarcându-se procentul de consultare de 91 la sută pentru creditele acordate pe termen lung.

Consultarea bazei de date a CRC în vederea acordării anumitor tipuri de credite
Pentru persoanele fizice, peste 87 la sută dintre instituțiile de credit care au în portofoliul de clienți persoane fizice au răspuns că efectuează consultarea bazei de date a CRC în cazul acordării creditelor imobiliare și a creditelor de consum, iar 56 la sută dintre respondenți au menționat că apelează la baza de date a CRC pentru analiza acordării cardurilor de credit. Totodată, respondenții au precizat că efectuează și consultarea bazei de date a Biroului de Credit S.A.

Pentru persoanele juridice, toate instituţiile de credit au răspuns că baza de date a CRC este consultată la acordarea oricărui tip de credit.

Intervalul de timp pentru care se solicită informaţii la consultarea bazei de date a CRC (informaţiile în baza de date a CRC se păstrează 7 ani de la momentul raportării)

Pentru persoanele fizice este solicitat, cel mai frecvent, un istoric al informaţiilor pentru perioada 1-3 ani (41 la sută dintre respondenţi), în timp ce pentru persoanele juridice, istoricul este cerut pentru o perioadă de peste 5 ani şi este cel mai solicitat (53 la sută dintre respondenţi). Acest lucru se explică prin condiţiile diferite solicitate de instituţiile de credit la acordarea unui credit persoanelor fizice faţă de cele solicitate persoanelor juridice.

Frecvenţa consultării bazei de date a CRC

Aproximativ jumătate dintre respondenţi consultă lunar baza de date a CRC pentru debitorii cu contracte de credit în derulare, 20 la sută cu o frecvenţă trimestrială şi 17 la sută cu frecvenţă anuală. Semestrial sau ori de câte ori este nevoie, interoghează baza de date a CRC 14 la sută dintre respondenţi. Multe instituţii de credit au precizat că informaţiile obţinute prin consultarea bazei de date a CRC sunt importante deoarece pot semnala din timp potenţiale deteriorări ale capacităţii de rambursare a clientului. Dacă apar întârzieri la plată, clientul este monitorizat cu atenţie, situaţia sa financiară este reanalizată, iar creditele pot fi restructurate sau pot fi executate garanţiile.

Furnizarea către clienţi a informaţiilor obţinute din baza de date a CRC, respectiv dacă acestea sunt oferite doar la solicitarea clientului sau din iniţiativa instituţiei de credit

Circa 81 la sută dintre respondenţi furnizează, unui client propriu, informaţiile înscrise în baza de date a CRC pe numele său doar la solicitarea acestuia, în timp ce 3 la sută furnizează informaţiile din proprie iniţiativă în măsura în care există o cerere de credit.

Grafic 1. Furnizarea către clienţii proprii a informaţiilor obţinute prin consultarea bazei de date a CRC

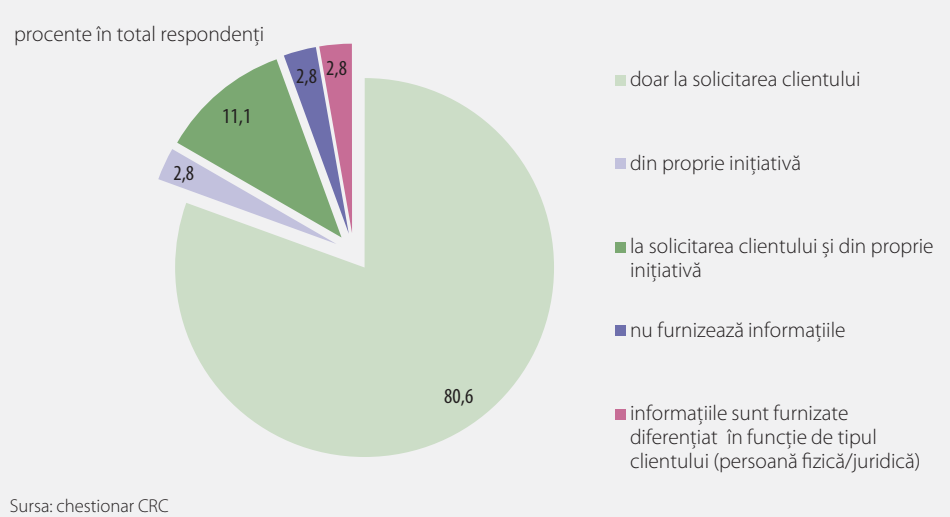

Sursa: chestionar CRC

Din răspunsurile primite, rezultă că 11 la sută dintre respondenţi furnizează informaţiile în ambele cazuri, la solicitarea clientului şi din proprie iniţiativă, precizând condiţiile în care sunt furnizate informaţiile din proprie iniţiativă, respectiv: în cazul respingerii cererii de credit din cauza istoricului de creditare negativ, pentru clarificări în scopul unei solicitări de credit, în cazul în care clientul este raportat de alte instituţii de credit în CRC, situaţie în care se solicită informaţii suplimentare de la client privind motivul raportării cu întârziere la plată (Grafic 1).

Consultarea unor surse alternative, care conţin informaţii de risc de credit şi alte tipuri de informaţii

Pentru persoanele fizice, toate instituţiile de credit au menţionat că este consultată şi baza de date a Biroului de Credit S.A. Pentru persoanele juridice, în proporţie foarte ridicată sunt consultate baza de date a CIP şi bazele de date de la Registrul Comerţului, Buletinul Insolvenţei, Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare, Agenţia Naţională de Administrare Fiscală, Ministerul de Finanţe, Portalul Instanţelor de Judecată.

Perceperea de la clienţi a unui comision pentru consultarea bazei de date a CRC sau a altor baze de date

Majoritatea instituţiilor de credit nu percep de la clienţi comision pentru consultarea bazei de date a CRC; 6 dintre cele 7 instituţii de credit care percep comision o fac doar în situaţia în care interoghează CRC la solicitarea unui client care doreşte cunoaşterea propriei situaţii. Mai puţin de jumătate dintre instituţiile de credit au declarat că percep comision pentru consultarea altor baze de date.

Din răspunsurile primite de la respondenţi la întrebarea suplimentară referitoare la menţionarea bazelor de date care sunt consultate, a rezultat că 9 instituţii de credit consultă baza de date a CIP, 7 instituţii de credit consultă baza de date a Registrului Comerţului, în timp ce 5 instituţii de credit au menţionat consultarea Biroului de Credit S.A.

2.2. IMPACTUL INFORMAŢIILOR DIN BAZA DE DATE A CRC CU PRIVIRE LA DECIZIA DE CREDITARE ŞI LA MONITORIZAREA COMPORTAMENTULUI DE PLATĂ, PRECUM ŞI INFLUENŢA INFORMAŢIILOR DIN BAZA DE DATE A CIP

Baza de date a CRC s-a dorit a fi, încă de la înfiinţarea sa, o sursă de informaţie obiectivă care să ofere informaţii centralizate la nivelul sistemului financiar-bancar privind debitorii şi expunerea persoanelor declarante faţă de un debitor. Consultarea bazei de date a CRC reprezintă doar o etapă în analiza oportunităţii acordării unui credit.

Astfel, în anumite condiţii, instituţiile de credit acordă credite solicitanţilor chiar dacă aceştia sunt înregistraţi în baza de date a CRC cu restanţe, procentul acestor instituţii

de credit fiind de peste 95 la sută dintre respondenți. În cele mai multe cazuri, întârzierea poate fi mai mică de 30 de zile, dar sunt câteva instituții de credit care acordă credite și în situațiile în care întârzierea este mai mare, dar nu depășește 90 de zile. Corelat, suma restantă nu poate depăși o anumită valoare. Acest plafon variază între 50 lei și 200 lei pentru persoanele fizice, și 100 lei și 500 lei pentru persoanele juridice. De asemenea, la momentul respectiv, solicitantul trebuie să îndeplinească cerințele impuse de instituția de credit, informațiile din CRC fiind doar o componentă în analiza de risc de credit și de determinare a comportamentului de plată al acestuia.

Majoritatea instituțiilor de credit monitorizează comportamentul de plată al clienților prin consultarea bazei de date a CRC pe parcursul derulării contractelor de credit, indiferent de tipul creditelor. În general, sunt monitorizate persoanele juridice pentru creditele reeșalonate/restructurate, preluate de la alte entități.

În ceea ce privește impactul informațiilor din baza de date a CIP în privința deciziei de creditare, toate instituțiile de credit au răspuns că în analiza dosarului de creditare țin cont și de istoricul incidentelor de plăți cu cecuri, cambii și bilete la ordin, în corelație cu mărimea companiei. Astfel, o microîntreprindere care înregistrează incidente de plăți este respinsă automat de la analiza dosarului de creditare. Două instituții de credit au precizat faptul că persoanele fizice nu sunt verificate în baza de date a CIP. Totodată, unele instituții de credit au precizat că în analiza dosarului de creditare se evaluează și gravitatea incidentelor de plăți, se cer detalii suplimentare cu privire la cauzele care au generat incidentele, acestea putând avea un caracter accidental.

2.3. PERCEPȚIA CLIENȚILOR CU PRIVIRE LA EXISTENȚA CRC, LA IMPLICAȚIILE ÎNREGISTRĂRII CLIENȚILOR ÎN BAZA DE DATE ȘI A IMPACTULUI INFORMAȚIILOR POZITIVE ȘI NEGATIVE EXISTENTE ÎN BAZA DE DATE A CRC ASUPRA DECIZIILOR DE CREDITARE

Percepția clienților față de existența CRC

Dintre instituțiile de credit respondente, 64 la sută apreciază că un client care știe de existența și implicațiile înregistrării lui în baza de date a CRC acordă o atenție sporită rambursării ratelor de plată la termenul scadent, în timp ce 28 la sută consideră că acest lucru nu influențează comportamentul de plată al clientului. Răspunsurile a 8 la sută dintre instituțiile de credit au fost exprimate diferențiat în funcție de tipul clientului persoană fizică/persoană juridică, rezultând că pentru clienții persoane juridice comportamentul la plată este influențat într-o măsură mai mare de existența și implicațiile înregistrării în baza de date a CRC (Grafic 2).

Grafic 2. Impactul înregistrării în CRC asupra comportamentului de plată al clienților

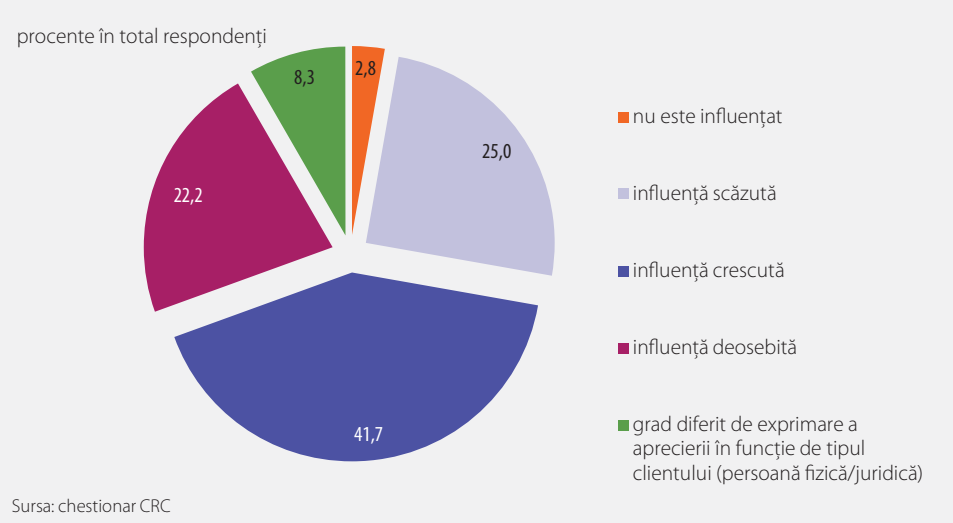

Impactul informațiilor pozitive[1] gestionate de CRC

Pentru 44 la sută dintre respondenți informațiile pozitive din baza de date a CRC au o importanță deosebită asupra deciziilor de creditare ale instituției, pentru 28 la sută au o importanță crescută, pentru 19 la sută au o importanță scăzută, în timp ce pentru 3 la sută aceste informații sunt fără importanță. În funcție de tipul clientului, persoană fizică/persoană juridică, 6 la sută dintre respondenți au acordat grade diferite de importanță, rezultând că informațiile pozitive din baza de date a CRC au o importanță deosebită în cazul persoanelor juridice (Grafic 3).

Grafic 3. Impactul informației de credit pozitive existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare

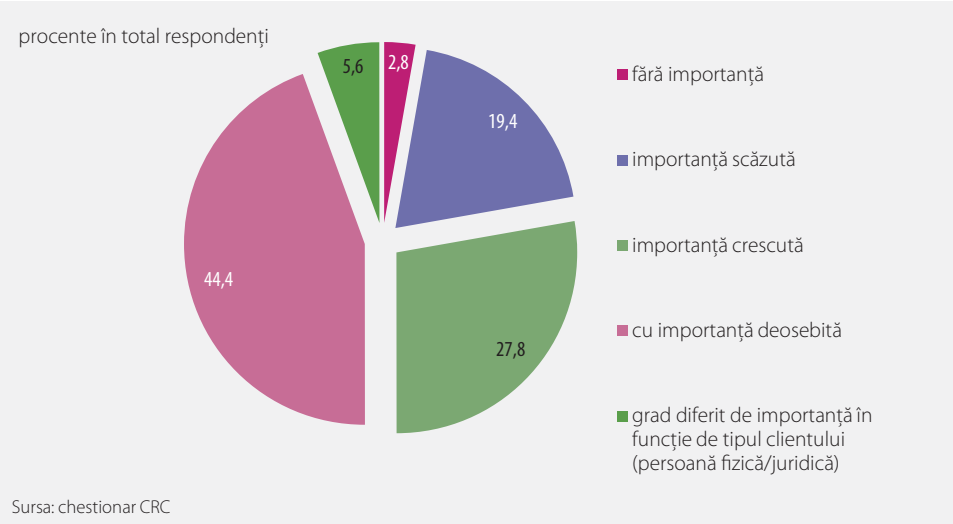

1 Informația de credit pozitivă se referă la toate atributele care caracterizează expunerile (de exemplu suma acordată, valuta, data acordării, data scadenței, garanții etc.), exceptându-le pe cele referitoare la restanțele înregistrate.

Impactul informațiilor negative[2] gestionate de CRC

Pentru 61 la sută dintre respondenți, informațiile negative din baza de date a CRC au o importanță deosebită în luarea deciziilor de creditare ale instituției, în timp ce pentru 31 la sută aceste informații sunt importante în luarea acestor decizii; 3 la sută dintre respondenți au exprimat grade diferite de importanță în funcție de tipul clientului persoană fizică/persoană juridică, rezultând că informațiile negative din baza de date a CRC au o importanță deosebită în cazul analizelor efectuate pentru persoanele juridice (Grafic 4).

Grafic 4. Impactul informației de credit negative existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare

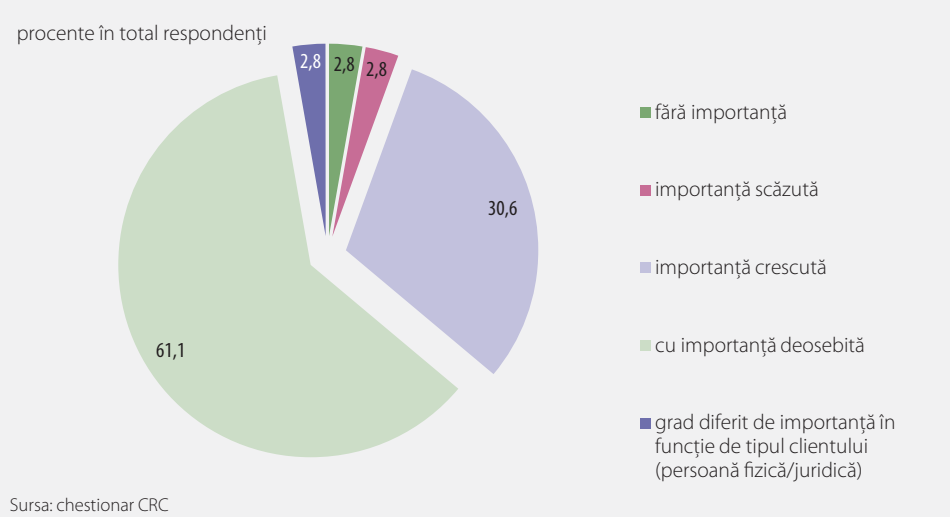

2.4. REFLECTAREA ÎN NORME ȘI PROCEDURI A CONDIȚIILOR DE ACORDARE A UNOR PRODUSE BANCARE SAU FACILITĂȚI DE CREDIT CLIENȚILOR CARE SUNT ÎNREGISTRAȚI LA CRC SAU LA CIP

Cea mai mare parte a instituțiilor de credit au răspuns că la momentul aprobării prelungirii facilităților de tipul liniilor de credit de care beneficiază clienții persoane juridice urmăresc ca acționarii persoane fizice să nu înregistreze obligații de plată restante în baza de date a CRC, respectiv 68 la sută dintre respondenți. O mică parte a respondenților au completat răspunsul cu precizări suplimentare cu privire la condițiile în care se realizează acest lucru, respectiv: pentru persoanele juridice din segmentul micro-, pentru acționarii majoritari și administratori, pentru anumite tipuri de linii de credit. La momentul aprobării prelungirii facilităților de tipul liniilor de credit de care beneficiază clienții persoane juridice, 29 la sută dintre respondenți nu

2 Informația de credit negativă vizează sumele restante aferente expunerilor din portofoliu.

urmăresc ca acționarii persoane fizice să nu înregistreze obligații de plată restante în baza de date a CRC.

În ceea ce privește normele interne, respectiv existența unor prevederi privind analiza în funcție de informațiile din baza de date a CIP, 29 la sută dintre instituțiile de credit au răspuns ca nu au norme interne care să reglementeze tratamentul clienților care au incidente de plăți în momentul analizării dosarului de credit. Instituțiile de credit cu activitate semnificativă de creditare au proceduri interne care reglementează accesul la produse de creditare al unor companii care au produs incidente de plăți cu instrumente de plată de debit. Criteriile de analiză se referă în principal la mărimea companiei, frecvența incidentelor de plăți, volumul sumelor refuzate la plată (procent din cifra de afaceri). Alte instituții de credit cu volume importante ale creditării analizează posibilitatea acordării de credite unor clienți înregistrați la CIP pe paliere de competență (în comitetul de credite) și în funcție de mărimea companiei.

Toate instituțiile de credit au răspuns că monitorizează activitatea debitorilor și din prisma incidentelor de plăți raportate la CIP. Este interesant de remarcat faptul că instituțiile de credit cu activitate de creditare semnificativă realizează o monitorizare lunară a debitorilor, în timp ce instituțiile de credit care înregistrează activitate de creditare mai mică realizează o monitorizare trimestrială sau anuală. Remarcăm că instituțiile de credit care realizează monitorizări lunare la CIP se află pe primele locuri și la numărul total de incidente de plată raportate la CIP. Acest lucru este explicabil în mare măsură prin numărul mare de clienți pe care acestea îl gestionează.

2.5. ANALIZA CANTITATIVĂ CU PRIVIRE LA NUMĂRUL SOLICITĂRILOR DE FINANȚARE PRIMITE ȘI NUMĂRUL FINANȚĂRILOR ACORDATE PERSOANELOR FIZICE ȘI JURIDICE

Instituțiile de credit nu au răspuns în mod unitar la aceste întrebări și prin urmare nu a putut fi realizată o analiză completă, invocând lipsa informațiilor referitoare la numărul solicitărilor de finanțare. La această întrebare au putut fi analizate răspunsurile primite de la două instituții de credit care dețin o pondere de 36 la sută din totalul numărului de debitori înregistrați în baza de date a CRC. În perioada ianuarie 2013 – septembrie 2014, aceste două instituții de credit au primit 1 278 959 de solicitări de finanțare din partea persoanelor fizice și respectiv 67 369 din partea persoanelor juridice. Dintre aceste solicitări, aproximativ 35 la sută în cazul persoanelor fizice și, respectiv, 20 la sută în cazul persoanelor juridice s-au materializat prin acordarea de credite.

În ceea ce privește informațiile furnizate de cele două instituții de credit referitoare la consultarea bazei de date a CRC, comparând numărul clienților pentru care s-a consultat baza de date a CRC cu numărul clienților care au solicitat finanțare, s-a constatat faptul că pentru persoanele fizice se consultă în principal baza de date a

Biroului de Credit S.A. Din informațiile centralizate pentru cele două instituții de credit, s-a observat faptul că în cazul persoanelor juridice numărul clienților pentru care se consultă baza de date a CRC este mai mare decât al celor care solicită credite, deoarece pe lângă potențialul client sunt consultați și codebitorii, giranții, membrii grupului etc.

3. Analiza utilizării informațiilor gestionate de CRC de către instituțiile financiare înscrise în Registrul special

3.1. MOTIVUL ȘI FRECVENȚA CONSULTĂRII BAZEI DE DATE A CRC, FURNIZAREA INFORMAȚIILOR DIN BAZA DE DATE A CRC CLIENȚILOR, CONSULTAREA UNOR SURSE ALTERNATIVE DE INFORMAȚII

Motivul consultării bazei de date a CRC

Din totalul instituțiilor respondente rezultă că baza de date a CRC este consultată în proporție semnificativă pentru: (i) acordarea de credite – 86 la sută; (ii) urmărirea comportamentului de plată al debitorului – 71 la sută; (iii) monitorizarea calității portofoliului de credite acordate din perspectiva gestionării riscului de credit – 69 la sută. Baza de date a CRC mai este consultată și pentru: (i) vizualizarea situației membrilor grupului din care face parte clientul potențial, cu acordul acestora – 55 la sută; (ii) vizualizarea situației cotitularilor, cu acordul acestora - 41 la sută. Dintre răspunsurile primite a rezultat că baza de date a CRC nu este consultată de niciunul dintre respondenți în cazul deschiderii de conturi curente.

Consultarea bazei de date a CRC în funcție de termenul de acordare a creditelor, respectiv pe termen scurt, mediu sau lung

În cazul persoanelor fizice, se constată o variație semnificativă a răspunsurilor privind consultarea bazei de date în funcție de criteriul termenului de acordare. Astfel, pentru acordarea creditelor pe termen mediu 73 la sută dintre respondenții care au în portofoliul de clienți persoane fizice (12 instituții de credit nu au clienți persoane fizice) consultă baza de date a CRC, pentru acordarea creditelor pe termen lung consultă baza de date a CRC 43 la sută, iar pentru acordarea creditelor pe termen scurt doar 30 la sută dintre respondenți apelează la baza de date a CRC. Totodată, se remarcă faptul că este consultată și baza de date a Biroului de Credit S.A, deoarece: (i) sunt evidențiate și expunerile sub 20 000 lei; (ii) frecvența actualizării informațiilor este mai mare.

Și în cazul persoanelor juridice se remarcă consultarea într-o proporție semnificativă a bazei de date a CRC pentru acordarea creditelor pe termen mediu (89 la sută), în timp

ce pentru acordarea creditelor pe termen scurt doar 43 la sută dintre respondenţi apelează la consultarea bazei de date a CRC. Este de menţionat faptul că 8 la sută dintre respondenţi nu consultă baza de date a CRC deoarece nu mai acordă credite noi sau analizează rapoartele de consultare prezentate de către clienţi.

Consultarea bazei de date a CRC în vederea acordării anumitor tipuri de credite
Pentru persoanele fizice, peste 60 la sută dintre respondenţii care au în portofoliul de clienţi persoane fizice au răspuns că efectuează consultarea bazei de date a CRC în cazul acordării finanţărilor prin *leasing*, pentru creditele de investiţii şi creditele agricole, iar 27 la sută din respondenţi au menţionat că apelează la baza de date a CRC pentru analiza acordării creditelor de consum, în timp ce doar 13 la sută dintre respondenţi consultă baza de date a CRC în cazul creditelor imobiliare. Totodată, respondenţii au precizat că efectuează şi consultarea bazei de date a Biroului de Credit S.A. în cazul persoanelor fizice.

Pentru persoanele juridice, 71 la sută dintre respondenţi au precizat că baza de date a CRC este consultată la acordarea oricărui tip de credit, 22 la sută dintre respondenţi au menţionat faptul că este consultată baza de date a CRC la acordarea finanţărilor de tip *leasing* financiar, a împrumuturilor pentru finanţarea de echipamente, precum şi în cazul beneficiarilor publici ai Programului de Dezvoltare Rurală.

Intervalul de timp pentru care se solicită informaţii la consultarea bazei de date a CRC (informaţiile în baza de date a CRC se păstrează timp de 7 ani de la momentul raportării)
Se constată că atât pentru persoanele fizice, cât şi pentru persoanele juridice este solicitat cel mai frecvent un istoric al informaţiilor pentru o perioadă de peste 5 ani (40 la sută dintre respondenţi pentru persoane fizice şi 56 la sută dintre respondenţi pentru persoane juridice). Totodată, respondenţii au precizat că efectuează şi consultarea bazei de date a Biroului de Credit S.A. în cazul persoanelor fizice.

Furnizarea către clienţi a informaţiilor obţinute din baza de date a CRC, respectiv dacă acestea sunt oferite doar la solicitarea clientului sau din iniţiativa instituţiei financiare nebancare
Circa 86 la sută dintre respondenţi furnizează unui client propriu informaţiile înscrise în baza de date a CRC pe numele său doar la solicitarea acestuia, în timp ce doar 2 la sută dintre respondenţi furnizează informaţiile din proprie iniţiativă. Din răspunsurile primite, rezultă că 2 la sută dintre respondenţi furnizează informaţiile în ambele cazuri, la solicitarea clientului şi din proprie iniţiativă, precizând condiţiile în care sunt furnizate informaţiile din proprie iniţiativă, respectiv: obţinerea de clarificări referitoare la eventualele restanţe înregistrate de client şi/sau credite noi obţinute de acesta (Grafic 5).

Grafic 5. Furnizarea către clienții proprii a informațiilor obținute prin consultarea bazei de date a CRC

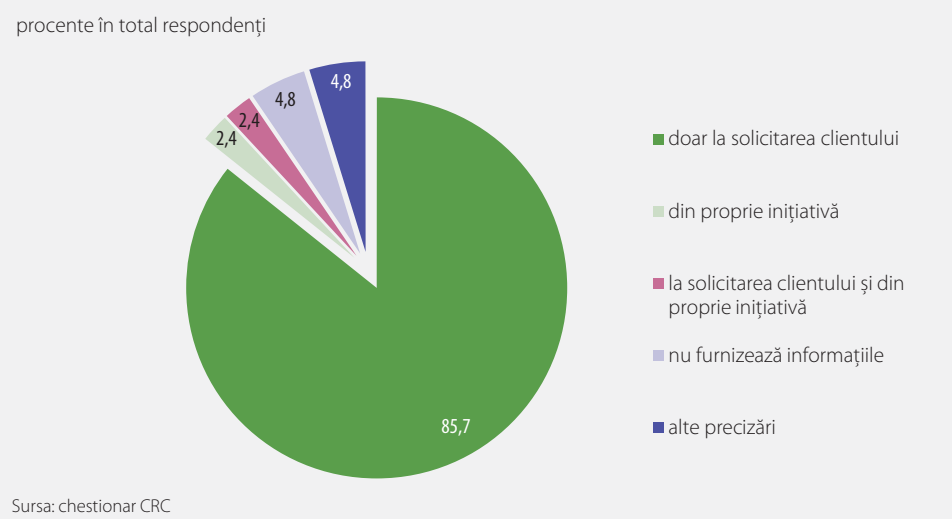

Frecvența cu care este consultată baza de date a CRC

Menționăm că la această întrebare, numărul respondenților este mult mai redus decât la alte întrebări din chestionar (aproximativ jumătate din numărul de participanți). Majoritatea respondenților au dat răspunsuri multiple privind frecvența cu care este consultată baza de date a CRC pentru verificarea comportamentului de plată al clienților. Astfel, 46 la sută dintre respondenți efectuează consultări ale bazei de date anual, în timp ce 29 la sută dintre respondenți efectuează consultarea bazei de date a CRC la intervale mai mici (semestrial/trimestrial).

Consultarea unor surse alternative care conțin informații de risc de credit și alte tipuri de informații

Se constată că 74 la sută dintre respondenți consultă și alte baze de date în afara celei administrate de CRC, respectiv bazele de date de la Biroul de Credit S.A., Registrul Comerțului, Buletinul Insolvenței, Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Ministerul de Finanțe, Portalul Instanțelor de Judecată.

Perceperea de la clienți a unui comision pentru consultarea bazei de date a CRC sau a altor baze de date

Majoritatea respondenților nu percep de la clienți comision pentru consultarea bazei de date a CRC (doar o singură instituție financiară nebancară percepe comision de consultare).

În cazul interogării altor baze de date, doar o parte dintre instituțiile financiare nebancare chestionate au răspuns, iar din răspunsurile primite se constată faptul că sunt percepute comisioane la consultarea bazei de date a Biroului de Credit S.A. și a Registrului Comerțului.

3.2. IMPACTUL INFORMAȚIILOR DIN BAZA DE DATE A CRC CU PRIVIRE LA DECIZIA DE CREDITARE ȘI LA MONITORIZAREA COMPORTAMENTULUI DE PLATĂ, PRECUM ȘI INFLUENȚA INFORMAȚIILOR DIN BAZA DE DATE A CIP

Din analiza răspunsurilor primite, s-a conturat faptul că deși rezultatele interogărilor în baza de date CRC influențează decizia de finanțare, aceste rezultate nu reprezintă un criteriu eliminatoriu, decizia fiind influențată și de alți factori și indicatori. Se iau în calcul date legate de expunerea totală a unui client, serviciul datoriei mai mare de 60 de zile, existența sumelor restante. Astfel, peste 37 la sută dintre respondenți acordă finanțări unui debitor care este raportat la CRC cu întârzieri la plată, dacă numărul de zile de întârziere nu este mai mare de 30, 60, 90 de zile, după caz. Totodată, 45 la sută dintre respondenți acordă finanțare unui client raportat la CRC cu întârzieri la plată dacă acesta îndeplinește condițiile pentru obținerea unui credit nou.

În analiza unei solicitări noi de creditare, istoricul incidentelor de plăți din baza de date a CIP înregistrate pe numele solicitantului are o influență semnificativă pentru 87 la sută dintre respondenți, în timp ce 5 la sută pot face derogări de la acest criteriu în funcție de documentele justificative prezentate de client reprezentând dovada plății sumelor refuzate, frecvența incidentelor, sumele refuzate, corelate cu comportamentul de plată la CRC și față de furnizori.

Un număr semnificativ de respondenți (63 la sută) monitorizează comportamentul de plată al clienților prin consultarea bazei de date a CRC pe parcursul derulării contractelor de credit, indiferent de tipul creditelor, dar 15 la sută din respondenți preferă consultarea bazei de date a CRC cu predilecție pentru clienții care au finanțări de tip *leasing*, cu expuneri mai mari de 15 000 euro sau care au credite reeșalonate.

3.3. PERCEPȚIA CLIENȚILOR CU PRIVIRE LA EXISTENȚA CRC, LA IMPLICAȚIILE ÎNREGISTRĂRII CLIENȚILOR ÎN BAZA DE DATE ȘI A IMPACTULUI INFORMAȚIILOR POZITIVE ȘI NEGATIVE EXISTENTE ÎN BAZA DE DATE A CRC ASUPRA DECIZIILOR DE CREDITARE

Percepția clienților față de existența CRC

Dintre respondenți, 60 la sută apreciază că un client care știe de existența și implicațiile înregistrării lui în baza de date a CRC acordă o atenție sporită rambursării ratelor de plată la termenul scadent, în timp ce 36 la sută consideră că acest lucru nu influențează comportamentul de plată al clientului (Grafic 6).

Grafic 6. Impactul înregistrării în baza de date a CRC asupra comportamentului de plată al clienților

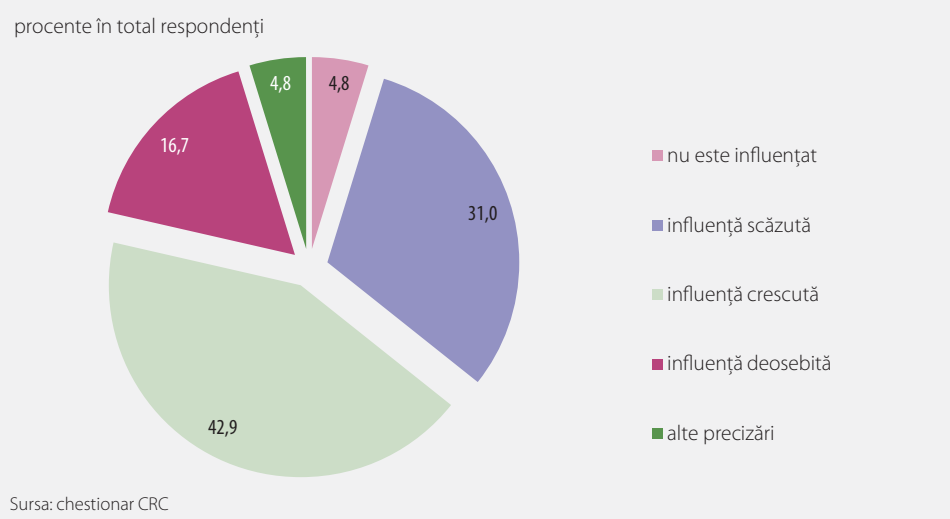

Impactul informațiilor pozitive gestionate de CRC

Pentru 38 la sută dintre respondenți informațiile pozitive din baza de date a CRC au o importanță deosebită asupra deciziilor de creditare ale instituției, pentru 36 la sută au o importanță crescută, în timp ce pentru 14 la sută dintre aceștia informațiile prezintă o oarecare importanță în luarea deciziilor (Grafic 7).

Grafic 7. Impactul informației de credit pozitive existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare

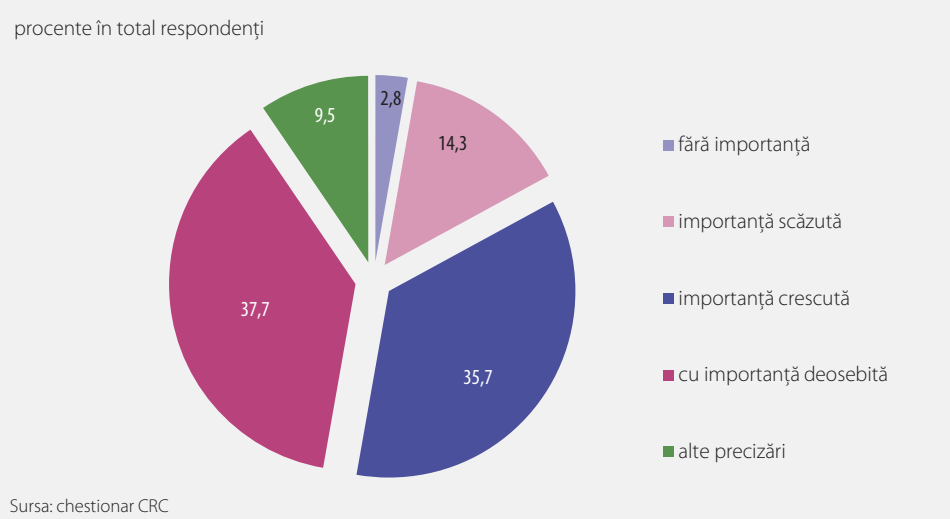

Impactul informațiilor negative gestionate de CRC

Pentru 52 la sută dintre respondenți, informațiile negative din baza de date a CRC au o importanță deosebită asupra deciziilor de creditare ale instituției, în timp ce pentru 31 la sută aceste informații prezintă importanță în luarea deciziilor de creditare, iar pentru 5 la sută prezintă o oarecare importanță (Grafic 8).

Grafic 8. Impactul informației de credit negative existente în baza de date a CRC asupra deciziilor de creditare

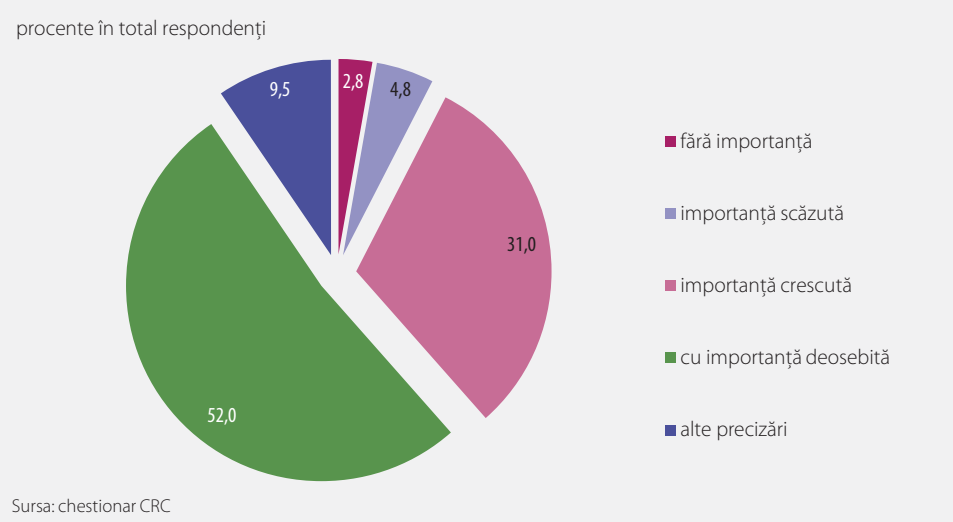

3.4. REFLECTAREA ÎN NORME ȘI PROCEDURI A CONDIȚIILOR DE ACORDARE A UNOR PRODUSE BANCARE SAU FACILITĂȚI DE CREDIT CLIENȚILOR CARE SUNT ÎNREGISTRAȚI LA CRC SAU LA CIP

Cea mai mare parte a instituțiilor financiare nebancare chestionate au răspuns că nu acordă facilități de tipul liniilor de credit pentru clienții persoane juridice și nu urmăresc dacă acționarii persoane fizice înregistrează sau nu obligații de plată restante în baza de date a CRC. Doar 14 la sută dintre respondenți urmăresc ca la momentul aprobării prelungirii facilităților de tipul liniilor de credit acționarii persoane fizice să nu înregistreze obligații de plată restante în baza de date a CRC.

Cu privire la întrebarea referitoare la posibilitatea refinanțării unor credite care înregistrează restanțe, doar 39 la sută din totalul respondenților acordă refinanțări pentru creditele preluate de la alte instituții de credite, 29 la sută fie acordă refinanțări doar pentru creditele care au solduri curente (credite proprii sau preluate care nu înregistrează restanțe), 14 la sută nu acordă refinanțări pentru nici un tip de credit (propriu sau preluat), iar 17 la sută au răspuns că această întrebare nu li se aplică.

În ceea ce privește reflectarea în normele interne a unor prevederi privind analiza în funcție de informațiile din baza de date a CIP, 45 la sută dintre respondenți au precizat că nu au proceduri care să reglementeze aceste aspecte. Un sfert dintre respondenți au precizat că au proceduri interne care reglementează perioada de timp calculată de la momentul înregistrării ultimului incident de plată în care titularii de cont în cauză

nu au dreptul să beneficieze de produse noi de creditare. Astfel, cea mai frecventă perioadă care se ia în calcul de la ultimul incident de plată este între 12-24 de luni.

4. Concluzii

- Conform datelor obținute prin completarea de către persoanele declarante a chestionarului, se constată interesul constant pentru consultarea bazei de date a CRC la acordarea de credite, pentru monitorizarea portofoliului de clienți și a comportamentului de plată al debitorilor, CRC fiind apreciată ca un instrument util de evaluare în luarea deciziilor de creditare și restructurare ale creditelor.

- Pentru evaluarea clienților, datele obținute prin consultarea bazei de date a CRC sunt completate cu informațiile referitoare la incidentele de plăți și cu informații obținute prin consultarea unor surse de date alternative, cum ar fi: Biroul de Credit S.A., Registrul Comerțului, Buletinul Insolvenței, Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare, Agenția Națională de Administrare Fiscală, Ministerul de Finanțe, Portalul Instanțelor de Judecată.

- Instituțiile de credit nu consultă baza de date a CRC în cazul în care clientul solicită constituirea de depozite.

- Persoanele declarante furnizează în general clienților informațiile obținute prin consultarea bazei de date a CRC.

- Debitorii care știu de existența și de implicațiile înregistrării lor în baza de date a CRC acordă atenție sporită rambursării datoriilor la scadență.

- Chestionarul transmis persoanelor declarante furnizează date suplimentare necesare atât analizei cantitative, cât și celei calitative, ceea ce justifică și pe viitor transmiterea către persoanele declarante a acestui tip de chestionar.

Utilizarea informațiilor din baza de date a Centralei Incidentelor de Plăți (CIP)

Analiză realizată de BNR pe bază de chestionar transmis persoanelor declarante

Diana Ardelean
Ramona Iancu
Andreea Ghinea
Alina Sîrbu
Daniela Radovici

Lucrarea a fost realizată sub coordonarea dnei Adriana Neagoe, Direcția stabilitate financiară.

Autorii mulțumesc Ruxandrei Avram și Danielei Buftea pentru sugestiile și observațiile formulate. Eventualele erori rămase sunt responsabilitatea autorilor.

Cuprins

Introducere 175

1. Analiza incidentelor de plăţi înregistrate în baza de date a CIP 175

1.1. Scurtă prezentare a CIP 175
1.2. Analiza cantitativă a operaţiunilor de decontare
și a refuzurilor instrumentelor de plată de debit 176
1.3. Analiza calitativă a incidentelor de plăţi raportate la CIP 177

2. Managementul instituţiilor de credit în relaţia cu clienţii
și utilizarea informaţiilor din baza de date a CIP 178

2.1. Consultarea bazei de date a CIP 178
2.2. Elaborarea procedurilor și a normelor de lucru specifice 179
2.3. Politica instituţiilor de credit privind titularii de cont
care au produs incidente de plăţi raportate la CIP 181

3. Măsuri de prevenire și diminuare ale riscului de apariție a incidentelor de plăţi 182

4. Concluzii

Introducere

Pentru a urmări eficacitatea şi gradul de consolidare ale sistemului de gestiune a riscului de neplată generat din utilizarea instrumentelor de plată de debit în ţara noastră, Banca Naţională a României a încercat să surprindă imaginea de ansamblu a comportamentului de plată al titularilor de cont prin prisma incidentelor de plăţi raportate de instituţiile de credit la CIP, conform motivelor de refuz la plată din Regulamentul nr. 1/2012 privind organizarea şi funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Incidentelor de Plăţi. Astfel, în cursul lunii octombrie 2014 a fost transmis instituţiilor de credit un chestionar care să surprindă ariile de interes pentru banca centrală cu privire la activitatea instituţiilor de credit în relaţia cu CIP. Analiza chestionarului s-a efectuat pe baza răspunsurilor transmise de cele 36 de instituţii de credit din sistemul bancar românesc, care au calitatea de persoane declarante la CIP. Principalele aspecte urmărite se referă la: (i) volumul și valoarea instrumentelor de plată de debit utilizate în relațiile economice de către titulari de cont persoane fizice și juridice; (ii) tipologia și cauzele incidentelor de plăţi și a clienților raportați; (iii) consultarea bazei de date a CIP; (iv) modul în care instituțiile de credit gestionează relaţia cu clienţii cu privire la incidentele de plăţi; (v) măsurile de prevenire şi diminuare ale riscului apariției incidentelor de plăţi.

1. Analiza incidentelor de plăți înregistrate în baza de date a CIP

1.1. SCURTĂ PREZENTARE A CIP

CIP gestionează informaţia specifică incidentelor de plăţi cu instrumente de plată de debit (cecuri, cambii și bilete la ordin) pentru interesul public, inclusiv pentru scopurile specifice ale utilizatorilor.

Acest sistem funcţionează în baza următoarelor principii:

- principiul recenzării, conform căruia toate persoanele declarante - instituţii de credit sunt obligate să raporteze la CIP informaţii privind incidentele de plăți;
- principiul reciprocității, conform căruia fiecare persoană declarantă raportează incidentele de plăți pe numele persoanelor fizice și juridice și poate obține de la CIP informaţii privind incidentele de plăți raportate pe numele unui titular de cont de către toate persoanele declarante;
- principiul agregării, conform căruia CIP difuzează informaţii privind incidentele de plăţi rezultate în urma agregării informaţiilor individuale raportate de persoanele declarante;

- principiul operativităţii schimbului de informaţii, conform căruia CIP primeşte şi transmite informaţii cu rapiditate prin intermediul unei reţele electronice de la/către persoanele declarante – instituţii de credit.

CIP şi-a propus ca obiectiv principal să asigure existenţa unei surse centralizate şi actualizate de informaţii privind refuzurile la plată a instrumentelor de debit, să contribuie la creşterea nivelului de cunoaştere a prevederilor legilor şi reglementărilor privind instrumentele de plată de debit şi de disciplină în utilizarea acestora şi, totodată, să reprezinte un partener al instituţiilor de credit în cadrul procesului de prevenire, evaluare şi limitare ale riscurilor reprezentate de clienţii răuplatnici.

1.2. ANALIZA CANTITATIVĂ A OPERAŢIUNILOR DE DECONTARE ŞI A REFUZURILOR INSTRUMENTELOR DE PLATĂ DE DEBIT

Necesitatea construirii unei imagini mai detaliate asupra incidentelor de plăţi justifică analiza unor date precum informaţiile referitoare la numărul şi valoarea instrumentelor de plată de debit primite spre decontare de către instituţiile de credit. Aceste date au fost solicitate instituţiilor de credit pentru anul 2013 prin chestionarul menţionat, rezultatele fiind prezentate în tabelele 1 şi 2.

În anul 2013 au fost înregistraţi în baza de date a CIP 21 182 de titulari de cont, din care 378 persoane fizice şi 20 804 persoane juridice.

Tabel 1.

Tipul de instrument de plată	Numărul instrumentelor de plată de debit primite spre decontare pe sistem bancar în 2013	Numărul incidentelor de plăţi raportate la CIP în 2013	Ponderea incidentelor de plăţi în total instrumente de plată primite spre decontare (%)
Cec	1 714 668	9 813	0,6
Cambie	1 663	352	21,2
Bilet la ordin	3 986 778	147 656	3,7
Total	5 703 109	157 821	2,8

Analizând aceste informaţii rezultă că numărul total al incidentelor de plăţi are o pondere redusă în totalul instrumentelor de plată de debit primite spre decontare în anul 2013 (2,8 la sută).

Ponderea numărului incidentelor de plăţi produse cu cecuri în numărul cecurilor primite spre decontare în anul 2013 a fost de 0,6 la sută, iar ponderea numărului incidentelor de plăţi produse cu bilete la ordin în numărul biletelor la ordin primite spre decontare în anul 2013 a fost de 3,7 la sută.

Tabel 2.

Tipul de instrument de plată	Valoarea instrumentelor de plată de debit primite spre decontare pe sistem bancar în 2013 (mii lei)	Sumele refuzate la CIP în 2013 (mii lei)	Ponderea sumelor refuzate la CIP în valoarea instrumente de plată primite spre decontare (%)
Cec	20 357 780	278 827	1,4
Cambie	11 989	4 134	34,5
Bilet la ordin	47 233 562	9 235 839	19,5
Total	67 603 331	9 518 800	14,1

Valoarea sumei refuzate înregistrate la CIP are o pondere relativ mare în valoarea totală a instrumentelor de plată de debit primite spre decontare în anul 2013 (14,1 la sută). În cazul cecurilor, valoarea sumei refuzate înregistrate la CIP are o pondere de 1,4 la sută în valoarea cecurilor primite spre decontare în anul 2013, iar pentru biletele la ordin, valoarea sumei refuzate înregistrate la CIP are o pondere de 19,5 la sută în valoarea biletelor la ordin primite spre decontare în anul 2013. Explicaţia pentru această pondere poate consta în faptul că biletele la ordin sunt folosite drept garanţie la acordarea creditelor.

În Tabelul 3 este prezentată ponderea valorii incidentelor de plăţi în produsul intern brut. În anul 2013 valoarea instrumentelor de plată raportate la CIP a reprezentat 1,5 la sută din PIB.

Tabel 3.

Anul	Valoarea incidentelor de plăţi raportate la CIP (mii lei)	Ponderea valorii incidentelor de plăţi în PIB (%)
2008	4 445 357	0,9
2009	9 419 907	1,9
2010	9 571 291	1,8
2011	6 339 786	1,1
2012	8 631 101	1,4
2013	9 518 800	1,5

1.3. ANALIZA CALITATIVĂ A INCIDENTELOR DE PLĂȚI RAPORTATE LA CIP

În ceea ce privește numărul și valoarea incidentelor de plăți produse de clienții instituțiilor de credit în anul 2013, acestea au răspuns în proporții aproape egale că au raportat la CIP atât instrumente de debit multe cu sume refuzate mici, cât și refuzuri cu sume mari, dar reduse ca număr. Principalii factori care duc la apariția incidentelor de plăți, după părerea instituțiilor de credit, sunt lipsa lichidităților, mediul economic nefavorabil, popririle și insolvențele.

În ceea ce privește tipologia clienţilor raportaţi la CIP, răspunsurile instituţiilor de credit la chestionar au arătat că sunt raportate atât persoane juridice nou-înființate, cât și cele care au o vechime de peste 5 ani.

Instituţiile de credit au apreciat că dintre clienţii care au generat incidente de plăţi majoritatea desfășurau o activitate satisfăcătoare în relația cu instituția de credit și doar o mică parte dintre aceștia erau clienţi care desfășurau o activitate bună în relația cu instituția de credit.

2. Managementul instituţiilor de credit în relația cu clienţii şi utilizarea informaţiilor din baza de date a CIP

2.1. CONSULTAREA BAZEI DE DATE A CIP

CIP pune la dispoziția instituţiilor de credit, din proprie inițiativă sau ca răspuns la solicitarea acestora, informațiile privind incidentele de plăţi pe care le gestionează.

Cele mai frecvente situaţii în care instituţiile de credit consultă baza de date a CIP în nume propriu sunt: acordarea de credite (caz în care consultarea se face de către majoritatea instituţiilor de credit), deschiderea de conturi curente clienţilor, emiterea instrumentelor de plată de debit. Baza de date a CIP este consultată și înainte de a se deconta filele cec, în cazul refuzului la plată al unei file cec, la trageri din liniile de credit, la revizuiri/modificări ale relației de creditare, la evaluări anuale și monitorizări periodice de portofolii, în cazul unor reclamații, în cadrul unor analize interne privind cunoașterea clientelei sau ori de câte ori se consideră necesar.

Referitor la intervalul de timp de care instituţiile de credit sunt interesate la interogarea istoricului de incidente de plăţi, majoritatea au confirmat că la generarea rapoartelor de vizualizare a informațiilor din baza de date a CIP, atât pentru clienţii persoane fizice, cât și pentru persoanele juridice, solicită datele din ultimii 5 - 7 ani.

În vederea dezvoltării unor relaţii de afaceri sănătoase, orice persoană fizică sau juridică poate solicita interogarea bazei de date a CIP cu privire la informațiile înscrise pe numele potențialului partener de afaceri, prin intermediul instituţiilor de credit, cu respectarea prevederilor legale (art. 2 alin. 9 și art. 21 alin. 5 din Regulamentul nr. 1/2012 privind organizarea și funcţionarea la Banca Naţională a României a Centralei Incidentelor de Plăţi). În acest sens, instituţiile de credit oferă servicii de consultare a bazei de date a CIP efectuate în numele clienţilor. Informarea și publicitatea în legătură cu acest tip de serviciu se fac în marea majoritate a cazurilor prin consiliere la ghișeele unităţilor teritoriale ale instituţiilor de credit și prin intermediul listei de

tarife și comisioane, document care se înmânează clienților la deschiderea conturilor, la actualizarea datelor, la eliberarea carnetelor de cecuri sau la cererea acestora. De asemenea, acestea sunt afișate și puse la dispoziție clienților în sediile agenţiilor și sucursalelor instituțiilor de credit, precum și pe *website*-urile acestora.

Sub aspect cantitativ, în perioada 2008 – 2014, numărul interogărilor efectuate în numele clienților de către instituțiile de credit a fost în continuă creștere, astfel că în 2014 acestea reprezentau 55,9 la sută din totalul interogărilor efectuate la CIP (Tabel 4).

Tabel 4.

Anul	Numărul de interogări ale bazei de date a CIP efectuate în numele clienților	Ponderea interogărilor efectuate în numele clienților în totalul interogărilor bazei de date a CIP (%)
2008	459 388	10,2
2009	601 673	13,1
2010	612 151	15,2
2011	705 136	17,7
2012	973 568	28,4
2013	1 748 567	42,8
2014	3 238 354	55,9

2.2. ELABORAREA PROCEDURILOR ŞI A NORMELOR DE LUCRU SPECIFICE

Utilizarea datelor furnizate de CIP, precum și respectarea reglementărilor privind raportarea la CIP presupun elaborarea unor proceduri și a unor norme de lucru de către instituțiile de credit.

Art. 22 alin. 2 din Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 1/2012 prevede că pentru diminuarea riscului în utilizarea instrumentelor de plată, instituţiile de credit vor pune la dispoziţie clienţilor informaţiile cu privire la utilizarea acestora. Pentru respectarea acestei prevederi marea majoritate a instituțiilor de credit a elaborat norme și proceduri de lucru proprii care reglementează operațiunile cu instrumente de plată de debit, cu specificarea drepturilor și obligațiilor trăgătorului și ale trasului, a condițiilor de înscriere la CIP a modalităţilor de soluţionare a litigiilor, a legislației aplicabile. Dintre obligațiile instituțiilor de credit prevăzute în normele interne, se pot enumera: (i) instruirea clienților proprii privind utilizarea instrumentelor de debit în conformitate cu legile și reglementările în vigoare; (ii) consilierea clienților asupra avantajelor consultării bazei de date a CIP înainte de a inița afaceri cu parteneri noi. Cele mai multe instituții de credit își instruiesc clienții la deschiderea contului și la solicitarea/eliberarea de formulare cec, cambii, bilete la ordin, prilej cu care aceștia primesc în formă scrisă termenii și condițiile generale de operare pe cont/convenții între instituția de credit și client, documente care cuprind informații privind utilizarea instrumentelor de plată de debit.

Convențiile-cadru încheiate pentru emiterea de cecuri, bilete la ordin sau cambii pe care clienții le semnează în momentul în care solicită formulare pentru astfel de instrumente de plată conțin prevederi exprese referitoare la obligațiile clientului privind:

- emiterea cecurilor numai în limita disponibilului din cont pentru a se evita regimul de interdicție bancară aplicabil titularilor care produc incidente de plăți cu motive majore cu cecuri, prin care li se interzice emiterea de cecuri pe o perioadă de un an de la data declarării refuzului la CIP;

- completarea instrumentelor de plată de debit cu mențiunile obligatorii, cu respectarea prevederilor legale aplicabile acestora;

- restituirea tuturor filelor cec aflate în posesia sa/mandatarilor săi către instituțiile de credit emitente, imediat după producerea unui incident de plată cu motiv major cu cec;

- informarea în scris, neîntârziat, a instituțiilor de credit emitente cu privire la instrumentele de plată de debit pierdute, furate, distruse, precum și cu privire la hotărârile judecătorești prin care se dispune suspendarea/reluarea interdicției bancare sau anularea unui incident de plată.

Odată informat, clientul devine perfect conștient de responsabilitățile ce-i revin, contribuind astfel la reducerea probabilității generării incidentelor de plăți. În funcție de normele interne adoptate, informarea clienților privind utilizarea instrumentelor de plată se poate face și prin intermediul altor canale de comunicare, cum ar fi:

- *website*-ul instituției de credit;

- broșuri conținând un ghid al instrumentelor de plată de debit sau materiale cu informații privind modul de utilizare și circulație, modele de completare a instrumentelor de plată, puse la dispoziție clienților în unitățile teritoriale și/sau prin afișare pe *website*-urile instituțiilor de credit, aplicații de *internet banking*;

- scrisori de informare trimise clienților odată cu eliberarea filelor cec.

Din analiza răspunsurilor primite de la instituțiile de credit legate de punerea la dispoziție clienților a informațiilor referitoare la utilizarea instrumentelor de plată, se constată că o atenție deosebită este acordată clienților care nu au mai folosit acest gen de instrumente în activitatea lor, aceștia primind din partea personalului bancar toate informațiile necesare utilizării corecte a instrumentelor de debit (elementele obligatorii ale cecurilor și biletelor la ordin, modalitatea de completare a acestora respectând cerințele legale, precum și termenele legale de prezentare pentru cecuri și bilete la ordin).

În ceea ce privește analiza riscurilor asociate deciziei de acordare a dreptului clienților de emitere cecuri, marea majoritate a instituțiilor de credit a elaborat proceduri proprii și norme de lucru prin care se specifică condițiile de eligibilitate pe care solicitanții de cecuri trebuie să le îndeplinească. În acest sens, majoritatea instituțiilor de credit își fundamentează decizia de eliberare file cec pe baza unei evaluări făcute clientului, care are în vedere următoarele elemente:

- rezultatul consultării bazei de date a CIP pentru a se verifica incidentele înscrise deja pe numele acestuia de regulă în ultimul an calendaristic/ultimele trei luni (instituţiile de credit au obligaţia de a consulta baza de date a CIP conform prevederilor art. 22 alin. 1 din Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 1/2012); nu se eliberează file cec în cazul în care clientul se află în interdicţie bancară; unele instituţii de credit refuză să elibereze cecuri sau eliberează un număr limitat de file cec clienţilor cu activitate nesatisfăcătoare (figurează cu incidente de plăţi cu motive majore în ultimele trei luni/incidente de plăţi cu cecuri în ultimele 12 luni/incidente de plăţi cu motive majore cu bilete la ordin);

- identificarea clientului și încadrarea într-o categorie de risc conform reglementărilor proprii de cunoaștere a clientelei;

- analiza activității clientului (rulaje, operațiuni, frecvență, vechimea relației de cont, obiect de activitate, existența conturilor blocate sau poprite) și a conduitei financiare a acestuia în procesul de decontare.

  În cazul clienților cărora le-au fost eliberate instrumente de plată de debit, unele instituții de credit decid eliberarea de noi instrumente de plată în baza verificării bazelor proprii de date cu privire la cele deja eliberate (decontate, nedecontate, refuzate la plată, anulate, pierdute, furate, distruse) și a analizei declarației clientului referitoare la starea filelor cec pe care le deține în gestiune. În unele cazuri, dacă se constată incidente de plăţi cu motive majore cu bilete la ordin, se poate decide stoparea eliberării de astfel de instrumente.

  Printre condițiile impuse de unele instituții de credit la momentul analizei cererilor de eliberare a filelor cec regăsim lipsa incidentelor de plăți cu cecuri, precum și condiția ca respectivul client să fi derulat în prealabil operațiuni cu instituția de credit pe o perioadă de cel puțin șase luni.

  Accesul tuturor instituțiilor de credit la aplicația CIPBNR permite primirea fișierelor zilnice cu clienții care au produs incidente de plăţi cu motive majore cu file cec și sunt în perioada de interdicţie bancară, contribuind astfel la creșterea gradului de informare și reducerea numărului de incidente de plăţi.

2.3. POLITICA INSTITUȚIILOR DE CREDIT PRIVIND TITULARII DE CONT CARE AU PRODUS INCIDENTE DE PLĂȚI RAPORTATE LA CIP

Răspunsurile instituțiilor de credit la chestionarul transmis au conturat politica acestora în privinţa unor aspecte specifice legate de incidentele de plăţi.

În cazul clienților care au ieșit din perioada de interdicție bancară, marea majoritate a instituțiilor de credit aplică măsuri cu caracter prudențial în ceea ce privește eliberarea de cecuri: se realizează o analiză a clientului (istoricul și vechimea relației

de cont curent, evoluţia activităţii clientului, starea firmei – să fie în funcţiune, să nu aibă popriri/blocaje pe cont), se stabileşte dacă incidentul de plată s-a produs în mod accidental şi se eliberează un număr limitat de file cec în situaţia în care s-a îmbunătăţit ratingul clientului, managementul acestuia este evaluat pozitiv şi activitatea economică justifică utilizarea unor astfel de instrumente.

În cazul în care clienţii solicită eliberarea de cecuri după ce au ieşit din perioada de interdicţie bancară, unele instituţii de credit eliberează numai cecuri certificate, după o perioadă de trei - şase luni de la expirarea acesteia, cu monitorizarea clientului în procesul de decontare. Ulterior, în funcţie de comportamentul de plată, se pot elibera clientului mai multe file cec. Alte instituţii de credit eliberează un număr minim de file cec după o perioadă de monitorizare de trei luni de la data ieşirii clientului din perioada de interdicţie bancară sau numai dacă se face dovada că incidentul care a cauzat interdicţia bancară a fost accidental.

Cea mai mare parte a instituţiilor de credit au declarat că au o evidenţă internă referitoare la incidentele de plăţi produse de către clienţii proprii, cu menţiunea că la unele dintre acestea evidenţa nu este centralizată, ci se realizează pe titulari de cont.

Majoritatea instituţiilor de credit au confirmat că incidentele de plăţi nu constituie un motiv principal în funcţie de care se decide închiderea contului. Nu există un prag numeric sau valoric al incidentelor de plăţi a cărui atingere sau depăşire să conducă la închiderea automată a conturilor clienţilor respectivi. De obicei, la închiderea contului coroborează mai multe cauze izvorâte din neîndeplinirea obligaţiilor faţă de instituţia de credit sau din încălcarea legislaţiei în vigoare (conturi fără rulaj pentru o anumită perioadă de timp, suspiciune de efectuare a unor operaţiuni prin care se încalcă prevederile legale, comportamentul clientului în relaţia cu instituţia de credit).

Înainte de a lua decizia de încetare a relaţiei de cont, unele instituţii de credit încearcă să corecteze comportamentul clienţilor care înregistrează refuzuri la plată repetate într-un interval scurt de timp (de exemplu, în cursul unei săptămâni), prin trimiterea unei notificări scrise în vederea reglării/îmbunătăţirii plăţilor. În cazul înregistrării unor noi incidente de plăţi, se iau măsuri precum: creşterea comisioanelor, refuzul de a mai furniza clientului instrumente de debit pe contul respectiv şi, în final, închiderea contului.

3. Măsuri de prevenire şi diminuare ale riscului de apariţie a incidentelor de plăţi

- Eliberarea de file cec clienţilor doar după analiza riscului asociat solicitării: art. 22 alin. 1 din Regulamentul Băncii Naţionale a României nr. 1/2012 precizează că instituţiile de credit vor acorda clienţilor dreptul de a emite cecuri în care acestea figurează ca instituţii de credit trase, pe baza unei analize a riscurilor pe care le implică acest tip de operaţiune. În acest sens, instituţia de credit are obligaţia de a consulta baza de date a CIP. În aplicarea acestei prevederi şi ca o măsură de limitare a riscului de neplată,

instituţiile de credit eliberează carnete de cecuri clienţilor cu condiţia ca aceştia să nu fie declaraţi în interdicţie bancară de a emite cecuri şi după analiza comportamentului de plată al acestora, luând în considerare vechimea relaţiei cu instituţia de credit, data ultimului refuz înregistrat, activitatea desfăşurată de client, în funcţie de normele interne de cunoaştere a clientelei;

- Selectarea atentă a clienţilor şi eliberarea de file cec cu prudenţă pentru clienţii noi, într-un număr limitat; în cazul în care comportamentul de plată este pozitiv, ulterior, instituţiile de credit acceptă suplimentarea filelor cec puse în circulaţie;

- Informarea clienţilor în legatură cu instrumentele de debit sosite la plată şi sumele reprezentând obligaţii de plată aferente acestora (în funcţie de opţiunea exprimată de client, prin *e-mail*, alertă SMS, notificare în aplicaţia de *internet banking*, telefonic); cele mai utilizate canale de comunicare utilizate sunt: alertă SMS, telefonic, *e-mail;* sunt şi câteva instituţii de credit care suplimentar dau posibilitatea clienţilor să vizualizeze aceste informaţii în aplicaţia de *internet banking*;

- Informarea clienţilor asupra cerinţelor legale referitoare la modul de utilizare şi completare ale instrumentelor de plată, a responsabilităţilor care revin titularului de cont sau a persoanelor autorizate şi consecinţelor neasigurării disponibilului necesar decontării (termeni şi condiţii la deschiderea de cont curent şi la eliberarea de instrumente de plată de debit, consultanţă acordată clienţilor la ghişee la solicitarea instrumentelor, informaţii disponibile pe *website*-urile instituţiilor de credit);

- În cazul înregistrării unui refuz la plată cu cec, instituţiile de credit urmăresc retragerea cât mai rapidă a filelor necompletate rămase în posesia titularilor sau a împuterniciţilor acestora;

- Monitorizarea operaţiunilor de încasări şi plăţi desfăşurate de titularii de cont, anterior deciziei de acordare a dreptului de a emite cecuri; marea majoritate a instituţiilor de credit acordă dreptul de a emite cecuri după o perioadă de monitorizare a activităţii clientului în relaţia cu instituţia de credit, cuprinsă între 3 şi 6 luni (operaţiunile derulate prin cont, rulajul operaţiunilor prin cont, existenţa disponibilului în cont); sunt şi instituţii de credit care nu au o perioadă stabilită, dar în momentul solicitării de eliberare instrumente, acestea eliberează clienţilor un număr redus de instrumente şi monitorizează utilizarea acestora.

  În ceea ce priveşte clienţii care înregistrează un nivel valoric şi/sau cantitativ semnificativ al incidentelor de plăţi, majoritatea instituţiilor de credit aplică măsuri precum: diminuarea numărului de instrumente de debit eliberate către clienţi, limitarea la operaţiuni fără instrumente de debit, restricţionarea accesului la anumite produse de creditare sau servicii, reanalizarea situaţiei clienţilor în vederea menţinerii sau modificării condiţiilor de creditare existente în cazul acelora faţă de care instituţia de credit înregistrează expunere mare sau chiar încetarea relaţiei de afaceri.

  Prin măsurile prezentate mai sus, se observă implicarea instituţiilor de credit în educarea clienţilor în ceea ce priveşte utilizarea instrumentelor de plată de debit, în scopul diminuării riscului de neplată. Din totalul de 36 de instituţii de credit

respondente, un procent de 72 la sută au declarat că măsurile luate (de tipul celor prezentate mai sus) s-au dovedit eficiente, fapt dovedit de reducerea numărului de incidente de plăţi şi a numărului de titulari raportaţi în ultimii ani la CIP (graficele 1 şi 2). Numărul de refuzuri la plată cu cambii raportate la CIP de către instituţiile de credit în perioada 1 ianuarie 2008 – 31 decembrie 2014 poate fi considerat nesemnificativ, nivelul maxim înregistrat fiind cel din anul 2011, când s-au raportat 1 021 de incidente de plăţi de acest tip. Având în vedere valorile anuale scăzute, nu a fost cazul reprezentării grafice pentru această categorie de incidente de plăţi.

Grafic 1. Numărul incidentelor de plăţi pentru titularii de cont persoane fizice şi persoane juridice raportate la CIP în perioada 1 ianuarie 2008 – 31 decembrie 2014

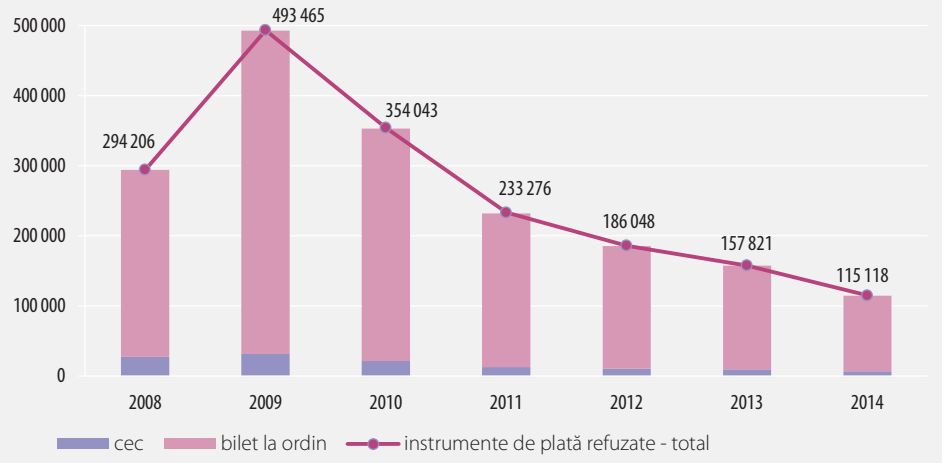

Sursa: BNR

Grafic 2. Numărul titularilor de cont persoane fizice şi persoane juridice raportaţi la CIP în perioada 1 ianuarie 2008 – 31decembrie 2014

Sursa: BNR

În ceea ce priveşte titularii de cont raportaţi la CIP cu refuzuri la plată ale instrumentelor de debit emise, se observă o creştere a numărului acestora în anul 2009 faţă de 2008, urmată de o scădere accentuată în perioada 2010 - 2014 (Grafic 2). Astfel, dacă în anul

2008 erau înregistraţi 38 154 de titulari ce au generat incidente de plăţi, din care 16,7 la sută erau în interdicţie bancară ca urmare a producerii de incidente de plăţi cu motive majore cu cecuri, pentru anul 2014 numărul total de persoane fizice şi juridice înregistrate în baza de date a CIP a fost de 16 405 titulari, din care doar 8,5 la sută sunt declaraţi în interdicţie bancară de a emite cecuri.

4. Concluzii

- Numărul incidentelor de plăţi raportate la CIP, valoarea acestora şi numărul titularilor de cont care le-au produs au scăzut în ultimii 7 ani, pe fondul unei conjuncturi economice nu tocmai favorabile, resimţită prin diminuarea volumului activităţilor economice desfăşurate şi a numărului crescut de firme intrate în procedura insolvenţei. Plecând de la evoluţia în creştere a numărului de consultări ale bazei de date a CIP efectuate la solicitarea şi în numele clienţilor, pentru firmele partenere sau potenţial partenere de afaceri, se poate concluziona că a crescut şi prudenţa agenţilor economici în relaţiile comerciale cu scopul de a se evita riscul de neîncasare a creanţelor.

- Conform datelor obţinute prin completarea de către instituţiile de credit a chestionarului, în anul 2013 s-a observat o pondere relativ mică a numărului incidentelor de plăţi în totalul instrumentelor de plată primite spre decontare (2,8 la sută), însă, ponderea sumelor refuzate raportate la valoarea totală a instrumentelor a fost destul de mare (14,1 la sută).

- Acţiunile de instruire a clientelei, împreună cu măsurile luate pentru prevenirea şi diminuarea riscului de refuz la plată în procesul de decontare (selectarea atentă a clienţilor şi eliberarea de instrumente de plată după o evaluare fundamentată a solicitărilor, politica prudentă aplicată clienţilor pentru care a expirat perioada de interdicţie bancară, evidenţa internă şi monitorizarea comportamentului de plată pentru clienţii ce au înregistrat refuzuri la plată) denotă implicarea instituţiilor de credit în educarea şi ghidarea utilizatorilor, în scopul evitării apariţiei incidentelor de plăţi cu instrumente de plată de debit.

- Comunicarea instituţiilor de credit cu clienţii utilizatori de cecuri, cambii şi bilete la ordin se realizează în prezent într-un mod diversificat, ajutată de evoluţia tehnologică şi accesul crescut la mediul *on-line*, astfel că, pe lângă consilierea tradiţională a clienţilor în cadrul unităţilor teritoriale proprii, instituţiile de credit pun la dispoziţia celor interesaţi materiale dedicate pe *website*-urile proprii şi oferă posibilitatea clienţilor de a avea situaţia actualizată a contului prin aplicaţii de *internet banking* sau *mobile banking*. În funcţie de opţiunea clientului, instituţiile de credit înştiinţează cu privire la instrumentele primite spre decontare telefonic, prin alertă SMS, notificări pe *e-mail* sau în aplicaţia de *internet banking*.

- Prin comparaţie cu răspunsurile transmise de instituţiile de credit la chestionarul din anul 2004, în prezent se constată creşterea preocupării acestora pentru instruirea

clientelei referitor la utilizarea instrumentelor de plată, ceea ce a determinat reducerea numărului incidentelor de plăți.

- Chestionarul transmis instituțiilor de credit furnizează date suplimentare necesare atât analizei cantitative, cât și celei calitative, ceea ce justifică și pe viitor transmiterea către persoanele declarante a acestui tip de chestionar.